

ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНАЛІЗУ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

**ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ
ТА ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ КРИМІНАЛЬНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА 2024–2025 РОКИ**

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

Розділ 1:

Володимир Харченко – керівник відділу узагальнення даних про корупцію та протидію їй Управління антикорупційної політики Національного агентства з питань запобігання корупції.

Розділ 2:

Микола Хавронюк – експерт ОБСЄ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, член правління та директор з наукового розвитку ГО «Центр політико-правових реформ», професор кафедри кримінального та кримінального процесуального права та керівник Центру дослідження кримінальної юстиції Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

Лілія Тімофєєва – кандидат юридичних наук, доцент, експерт напряму «Протикорупція» ГО «Центр політико-правових реформ», доцент кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Олена Овчаренко – доктор юридичних наук, професор, експерт напряму «Судівництво» ГО «Центр політико-правових реформ», доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Оксана Калужна – кандидат юридичних наук, доцент, експерт напряму «Протикорупція» ГО «Центр політико-правових реформ», доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, адвокат;

Роман Смальюк – експерт ОБСЄ, експерт напряму «Судівництво» ГО «Центр політико-правових реформ»;

Максим Бабик – помічник-консультант голови Комітету Верховної Ради України з питань антикорупційної політики, експерт напряму «Протикорупція» ГО «Центр політико-правових реформ».

Рецензенти:

Олександр Гладун – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, керівник Управління антикорупційної політики Національного агентства з питань запобігання корупції;

Антон Чернієнко – кандидат юридичних наук, доцент, заступник керівника управління - керівник відділу правового аналізу та нормопроєктування Управління антикорупційної політики Національного агентства з питань запобігання корупції.

Рекомендовано до опублікування

*Колегією Національного агентства з питань запобігання корупції
(протокол № 5 від 11 вересня 2026 року)*

Звіт за результатами аналізу судової практики притягнення до відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення за 2024–2025 роки / Національне агентство з питань запобігання корупції, громадська організація «Центр політико-правових реформ». – Київ, 2026. – 313 с.

У цьому виданні представлено результати комплексного аналізу судової практики притягнення до відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення за 2024–2025 роки, що проводився командою, до складу якої увійшли фахівці у сфері формування загальнодержавної антикорупційної політики та експерти у сфері кримінальної юстиції.

Видано в рамках проекту Програми підтримки ОБСЄ для України «Підтримка розробки ефективних інструментів для запобігання корупції та посилення антикорупційного комплаєнсу в Україні».

У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково відображають офіційну позицію ОБСЄ.

Дозволено використовувати текст цього документу за умови належного посилання на джерело. Продаж цього документа заборонений. © Всі права захищені.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
1. АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ.....	5
1.1. Статистична інформація щодо результатів досудового розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень.....	5
1.2. Статистична інформація про осіб, судові рішення щодо яких у зв'язку із вчиненням корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень набрали законної сили, та про призначені покарання.....	17
2. АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	41
Стаття 191 КК (ч.ч. 2–5).....	41
Стаття 210 КК.....	69
Стаття 354 КК.....	73
Стаття 364 КК.....	92
Стаття 364-1 КК.....	119
Стаття 365-2 КК.....	136
Стаття 368 КК.....	150
Стаття 368-3 КК.....	194
Стаття 368-4 КК.....	206
Стаття 368-5 КК.....	210
Стаття 369 КК.....	215
Стаття 369-2 КК.....	240
Стаття 410 КК.....	260
Стаття 366-2 КК.....	268
Стаття 366-3 КК.....	282
3. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	296
ДОДАТКИ.....	303

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду
ВАКС	Вищий антикорупційний суд
ВС	Верховний Суд
ВСУ	Верховний Суд України
ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
грн	гривня
ДСА	Державна судова адміністрація України
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄДРСР	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
Закон «Про запобігання корупції»	Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року
ЗСУ	Збройні Сили України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС ВС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КМУ	Кабінет Міністрів України
к.п.	кримінальне правопорушення (кримінальні правопорушення)
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
нмдг	неоподатковуваний мінімум доходів громадян
ОП ККС ВС	Об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ПВСУ	Пленум Верховного Суду України

Цей Звіт є продовженням досліджень судової практики притягнення до відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією к.п. за 2022¹ та 2023² роки.

Розділ 4 Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, затвердженої Законом від 20 червня 2022 року № 2322-IX, передбачає необхідність забезпечення невідворотності відповідальності за корупцію, зокрема кримінальної.

При цьому як **проблему 4.3.1** визначено, що окремі положення кримінального законодавства щодо відповідальності за корупційні к.п. суперечать міжнародним стандартам у цій сфері, не узгоджені між собою та з положеннями кримінального процесуального законодавства і Закону «Про запобігання корупції»; як наслідок, у значній частині випадків особи, що вчинили корупційні к.п., звільняються від кримінальної відповідальності та/або покарання.

Одним з очікуваних **стратегічних результатів** вирішення цієї проблеми визначено те, що слідча та судова практика притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних та пов'язаних з корупцією к.п., є сталою та передбачуваною, зокрема завдяки узагальненню правозастосування.

У Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки, затвердженій постановою КМУ від 4 березня 2023 року № 220, передбачено **захід 3.3.1.3.5**: «Проведення щороку аналізу судової практики притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних та пов'язаних з корупцією к.п., опублікування звіту за результатами такого аналізу». Виконавець заходу – НАЗК.

Відповідно, **об'єктом** цього дослідження є рішення ВАКС та судів загальної юрисдикції у кримінальних провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією к.п., а його **предметом** – загальні тенденції практики застосування положень кримінального і кримінального процесуального законодавства у провадженнях щодо корупційних та пов'язаних з корупцією к.п.

Методи та інструменти дослідження:

- 1) збір та аналіз статистичної інформації;
- 2) відбір судових рішень у ЄДРСР та їх змістовий аналіз з метою виявлення загальних тенденцій та аномалій у розумінні та застосування окремих норм права;
- 3) експертна оцінка результатів аналізу і статистичної інформації та судових рішень;
- 4) узагальнення судової практики для формування аналітичного звіту.

За результатами дослідження підготовлено висновки.

¹ Звіт за результатами аналізу судової практики притягнення до відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення за 2022 рік. URL: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/zvit-nazk-tsppr.pdf>

² Звіт за результатами аналізу судової практики притягнення до відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення за 2023 рік. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/2023-f983/279402276>

1. АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ДАНИХ

1.1. Статистична інформація щодо результатів досудового розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень

Кримінальним кодексом України (далі – КК України) встановлено вичерпний перелік корупційних кримінальних правопорушень¹, згідно з яким їх можна умовно поділити на **дві групи**:

а) **до першої групи** належать корупційні кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК України, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем;

б) **до другої групи** належать кримінальні правопорушення, які містять протиправну корупційну складову, – це корупційні кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364¹, 365², 368–369² КК України («безумовні»).

До кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, належать кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366² та 366³ КК України.

У цьому розділі наведено результати опрацювання та аналізу статистичної інформації щодо досудового розслідування у 2024 та 2025 роках корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, на основі узагальнених даних (табл. 1–4), автоматично сформованих за відомостями з Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), зокрема щодо правопорушень, облікованих органами досудового розслідування у відповідному звітному періоді (році). Для оцінки результатів досудового розслідування вищезазначених правопорушень, а також динаміки відповідних показників використано дані також за 2023 рік.

При цьому проаналізовано дані стосовно всіх корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, визначених такими відповідно до примітки до ст. 45 КК України, які, починаючи з даних за 2023 рік, Офіс Генерального прокурора (далі – ОГП) узагальнює за окремими формами статистичної звітності, зокрема щодо зареєстрованих у відповідному звітному періоді – за формою № 2².

Таким чином, запровадження, починаючи зі звітності за 2023 рік, окремої статистичної форми щодо результатів досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за всіма відповідними статтями КК України дало можливість здійснювати комплексний аналіз «корупційної досудової статистики» та коректно відстежувати динаміку показників досудового розслідування.

¹ Примітка до ст. 45 КК України. // Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://cutt.ly/SrooEzKD>.

² Статистичні дані сформовані Офісом Генерального прокурора на підставі відомостей, внесених до ЄРДР за формою № 2 «Відомості про результати досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, зареєстрованих у звітному періоді», визначеною Порядком надання спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції та виконавцями державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії статистичних даних та іншої інформації, пов'язаної з реалізацією державної антикорупційної політики (наказ НАЗК від 31.05.2023 № 115/23, із змінами). URL: <https://cutt.ly/ArooZd6E>.

Варто зазначити, що таблиці 1–4 відображають аналіз даних стосовно облікованих у звітному періоді (відповідному році) кримінальних правопорушень, а також результати їх досудового розслідування. Тому відомості щодо кримінальних правопорушень, у яких на кінець звітного періоду рішення не прийнято (про закінчення або зупинення досудового розслідування), у звітності наступного року не відображаються. Проте порівняння даних за окремими показниками та статтями КК України з даними попередніх років у цілому є коректним та дає можливість оцінити загальну динаміку результатів досудового розслідування.

Важливо також зауважити, що кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4¹, 6, 9¹ ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПКУ), не включаються до загальної кількості облікованих правопорушень¹.

Методологічне зауваження: статистичні дані щодо результатів досудового розслідування всіх правопорушень, досудове розслідування яких здійснювалось у звітному періоді (з урахуванням правопорушень, облікованих у попередні звітні періоди), узагальнюються ОГП окремо за формою звітності №1² і не є предметом аналізу в межах цього звіту.

Статистичні відомості щодо результатів досудового розслідування корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень за формами № 1 та № 2, а також візуалізація статистичних даних за окремими показниками та їх порівняння у динаміці за 2023–2025 роки наведені в розділі «Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів» Інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики (далі – ІСМ ДАП) на вебсайті НАЗК³.

Крім того, варто зазначити, що порівняння статистичних даних за 2023–2025 роки з даними попередніх років є коректним виключно щодо «безумовних» корупційних кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 210, 354, 364, 364¹, 365², 368–369² КК України (оскільки для цих років досудова статистика не виокремлювала корупційні кримінальні правопорушення, які вчинені шляхом зловживання службовим становищем), та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Для цілей візуалізації відповідних статистичних даних у розділі ІСМ ДАП використано відомості, узагальнені за окремою статистичною формою звітності, що формується ОГП⁴.

* * *

¹ Наказ Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298 «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення» (зі змінами). URL: <https://cutt.ly/FrooXN3D>.

² Форма № 1 «Відомості про результати досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, досудове розслідування за якими здійснювалось у звітному періоді (з урахуванням правопорушень, облікованих у попередні звітні періоди)», визначена Порядком надання спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції та виконавцями державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії статистичних даних та іншої інформації, пов'язаної з реалізацією державної антикорупційної політики (наказ НАЗК від 31.05.2023 № 115/23, із змінами). URL: <https://cutt.ly/ArooZd6E>.

³ URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/3/info/1/>.

⁴ Використано дані з форми № 1 (місячна) «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» (за січень–грудень відповідного року) // вебсайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://cutt.ly/2ru6TFx7>.

Аналіз статистичних даних щодо результатів досудового розслідування

Із наведеної інформації в таблиці 1 випливають такі висновки:

1) кількість облікованих корупційних кримінальних правопорушень у 2025 році становить **11 467**, що на 6% більше ніж у 2023 році (*приріст у 2024 р. до 2023 р. та у 2025 р. до 2024 р. – по 3%*).

Загальна динаміка відповідних показників наведена на рис. 1.

2) найбільше кримінальних правопорушень у 2025 році обліковано за *ст. 191* КК України (*привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем*) – **3046** (27% від загальної кількості).

Іншими статтями КК України, які формують найбільшу частку в структурі облікованих кримінальних правопорушень, є: *ст. 364* КК України (*зловживання владою або службовим становищем*) – **2428** (21%), *ст. 369* КК України (*пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі*) – **2327** (20%), *ст. 368* КК України (*прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою*) – **1563** (14%) та *ст. 369²* (*зловживання впливом*) – **1211** (11%).

Розподіл облікованих кримінальних правопорушень за статтями КК України наведено на рис. 2.

3) у 2025 році фіксується зменшення показника облікованих правопорушень за *ст. 191* та *ст. 364* КК України, які є одними із п'яти вищезазначених основних складників у загальній сумі корупційних правопорушень, зокрема:

- у 2025 році кількість облікованих правопорушень за *ст. 191* КК України є меншою порівняно з 2023 р. – **3046** проти 3368 (-10%), при цьому у 2024 році цей показник фіксував певне зростання (3754, +11% до 2023 р.);

- ще більше відносно зменшення порівняно з 2023 роком фіксується за *ст. 364* КК України – з 2983 до **2428** (-19%) у 2025 році (водночас різниця між показниками 2025 р. та 2024 р. є незначною (+3,5%)).

Відмітимо також зменшення цього показника у 2025 році порівняно з 2023 роком і за такими статтями КК України, абсолютні значення яких є відносно невисокими порівняно з іншими статтями:

- за *ст. 364¹* КК України (*зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми*) – зі 130 у 2023 році до **86** (-34%) у 2025 році;

- за *ст. 365²* КК України (*зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги*) – з 227 у 2023 році до **218** (-4%) у 2025 році; при цьому у річному коливанні показника за трирічний період значення у 2025 році зросло порівняно з 2024 роком (179) на 22%.

4) незважаючи на зменшення кількості облікованих правопорушень порівняно з 2023 роком за окремими вищезазначеними статтями КК України, приріст загальної кількості облікованих корупційних кримінальних правопорушень у 2025 році порівняно з 2023 роком (+6%) був зумовлений насамперед зростанням кількості правопорушень за такими статтями (що формують значну частку загальної кількості корупційних кримінальних правопорушень):

- за *ст. 369* КК України – з 2041 до **2327** (+14%);

- за *ст. 369²* КК України – з 411 до **1211** (майже у три рази).

Крім того, у 2025 році порівняно з 2023 роком зріс показник облікованих правопорушень за такими статтями КК України:

- за ст. 368⁵ КК України (незаконне збагачення) – із 77 до **134** (у 1,7 раза)¹;
- за ст. 368³ КК України (підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми) – з 38 до **147** (у 3,9 раза);
- за ст. 354 КК України (підкуп працівника підприємства, установи чи організації) – із 54 до **143** (у 2,7 раза).

При цьому варто відзначити щорічну позитивну динаміку зростання за вищезазначеними статтями КК України протягом усього періоду 2023–2025 років.

5) у 2025 році обліковано **958** кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією (за ст.ст. 366⁻² та 366⁻³ КК України² – щодо *декларування недостовірної інформації або неподання декларації*, рис. 3–4), що на 44% більше порівняно з 2024 роком (667).

Для порівняння, у 2023 році показник становив 70 облікованих кримінальних правопорушень. Таке суттєве збільшення показника у 2024–2025 роках пов'язане з відновленням процедури декларування наприкінці 2023 року після її зупинення у зв'язку із запровадженням правового режиму воєнного стану у 2022 році.

¹ Згідно зі змінами до ст. 368⁵ КК України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4496-20#n8>), що набрали чинності з 17.07.2025, порогове значення вартості набутих активів для притягнення до кримінальної відповідальності за незаконне збагачення (ст. 368⁵ КК України) було встановлено на рівні 3000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, що станом на 2025 рік відповідало 9,084 млн гривень. До внесення цих змін кримінальна відповідальність наставала за активи, вартістю понад 6500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (9,841 млн грн у 2025 році).

Водночас, урахувавши, що застосування оновленого порогового значення передбачає встановлення фактів набуття активів після набрання чинності відповідними змінами (при цьому значна частина таких фактів потенційно могла бути виявлена за результатами перевірки декларацій за 2025 рік, тобто вже у 2026 році), а також з огляду на незначний розмір зміни порогового значення, зазначені законодавчі зміни, імовірно, не мали суттєвого впливу на статистичні показники правопорушень за ст. 368⁵ КК України у 2025 році.

² До відомо: згідно зі змінами до ст. 366² КК України «Декларування недостовірної інформації» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4496-20#n8>), що набрали чинності з 17.07.2025, було підвищено мінімальну суму завідомо недостовірних відомостей для притягнення до кримінальної відповідальності за цією статтею з 500 до 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Зазначені законодавчі зміни потенційно можуть вплинути на статистичні показники щодо облікованих кримінальних правопорушень за ст. 366² КК України, починаючи з 2026 року, зокрема в частині можливого зменшення кількості цих правопорушень.

Таблиця 1. Інформація про облік кримінальних правопорушень (2023–2025 роки)

Стаття КК України	Види кримінальних порушень	Обліковано кримінальних правопорушень				
		2023р.	2024р.	2025р.	% від суми (2025)	2025/ 2023 (%)
210	Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням	12	12	12	0,1%	100%
354	Підкуп працівника підприємства, установи чи організації	54	58	143	1,2%	265%
364	Зловживання владою або службовим становищем	2983	2345	2428	21,2%	81%
364-1	Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	130	106	86	0,7%	66%
365-2	Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги	227	179	218	1,9%	96%
368	Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою	1403	1640	1563	13,6%	111%
368-3	Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми	38	50	147	1,3%	387%
368-4	Підкуп особи, яка надає публічні послуги	10	12	7	0,1%	70%
368-5	Незаконне збагачення	77	102	134	1,2%	174%
369	Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі	2041	2137	2327	20,3%	114%
369-2	Зловживання впливом	411	707	1211	10,6%	295%
191*	Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем	3368	3754	3046	26,6%	90%
262*	Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем	4	2	1	0,0%	25%
308*	Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем	1	1	3	0,0%	300%
312*	Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем	0	0	0	0,0%	
313*	Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні	0	0	0	0,0%	
320*	Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів	1	4	3	0,0%	300%
357*	Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження	10	9	14	0,1%	140%
410*	Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними	43	45	124	1,1%	288%
Разом (корупційні кримінальні правопорушення)		10 813	11 163	11 467		106%
Різниця до попереднього року			350	304		
366-2	Декларування недостовірної інформації	39	358	540	56,4%	1385%
366-3	Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	31	309	418	43,6%	1348%
Разом (кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією)		70	667	958		1369%
Різниця до попереднього року			597	291		
Усього		10 883	11 830	12 425		114%
Різниця до попереднього року			947	595		

На кінець 2025 року за результатами розслідування протягом року відкритих кримінальних проваджень **4 217** особам було **повідомлено про підозру** у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, що на **32% більше** показника для 2023 року (табл. 2). При цьому варто відмітити щорічне зростання цього показника у 2024 та 2025 роках порівняно з попереднім періодом (на **14%** та **16%** відповідно).

Найбільша кількість осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень, фіксувалась за такими статтями КК України: *ст. 369* КК України – **1 775** (42% від всіх осіб), *ст. 369²* КК України – **693** (16%), *ст. 191* КК України – **608** (14%), *ст. 368* КК України – **418** (10%) та *ст. 364* КК України – 310 (7%). Абсолютні показники за всіма зазначеними статтями (крім *ст. 368* КК України) демонструють щорічне зростання протягом 2023–2025 років.

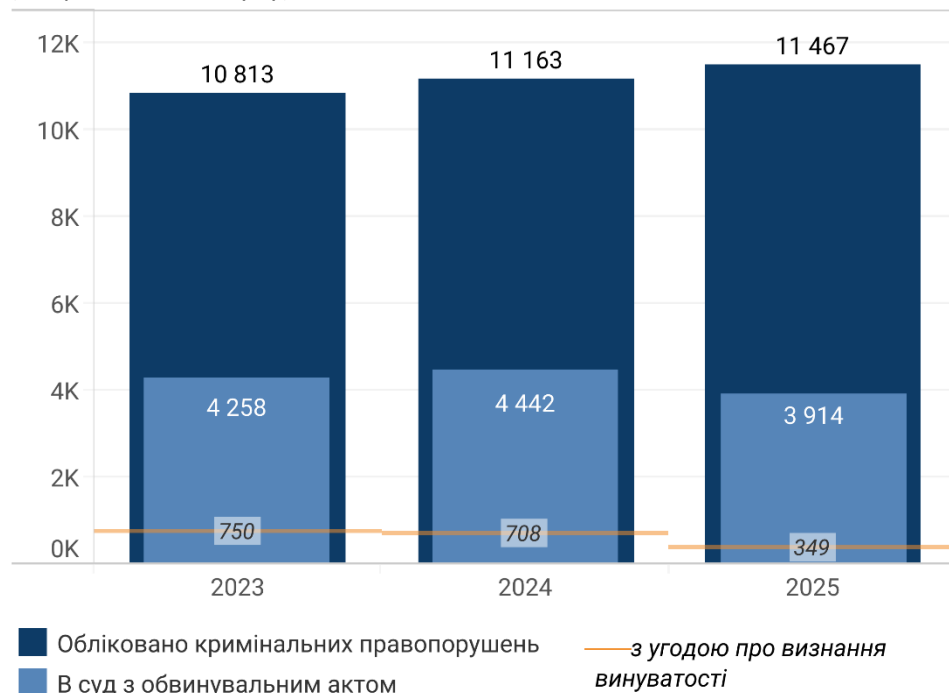
Таблиця 2. Інформація про кількість осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень (2023–2025 роки)

Стаття КК України	Обліковано кримінальних правопорушень			Кількість осіб, яких повідомлено про підозру				
	2023р.	2024р.	2025р.	2023р.	2024р.	2025р.	% від суми (2025)	2025/ 2023 (%)
210	12	12	12	0	3	3	0,1%	
354	54	58	143	32	29	68	1,6%	213%
364	2983	2345	2428	205	235	310	7,4%	151%
364-1	130	106	86	34	30	28	0,7%	82%
365-2	227	179	218	56	51	62	1,5%	111%
368	1403	1640	1563	414	525	418	9,9%	101%
368-3	38	50	147	16	31	21	0,5%	131%
368-4	10	12	7	9	10	3	0,1%	33%
368-5	77	102	134	4	7	7	0,2%	175%
369	2041	2137	2327	1651	1669	1775	42,1%	108%
369-2	411	707	1211	281	430	693	16,4%	247%
191*	3368	3754	3046	464	470	608	14,4%	131%
262*	4	2	1	0	1	1	0,0%	
308*	1	1	3	1	0	0	0,0%	0%
312*	0	0	0	0	0	0	0,0%	
313*	0	0	0	0	0	0	0,0%	
320*	1	4	3	1	1	1	0,0%	100%
357*	10	9	14	2	0	9	0,2%	450%
410*	43	45	124	5	14	16	0,4%	320%
366-2	39	358	540	8	29	48	1,1%	600%
366-3	31	309	418	20	132	197	4,7%	985%
Усього	10 883	11 830	12 425	3 188	3 633	4 217		132%

Аналіз показників щодо корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, за якими **провадження направлені до суду** (табл. 3), а також їх загальної динаміки та структури за окремими статтями КК України (рис. 1–4) дає можливість сформулювати такі висновки:

1) частка корупційних кримінальних правопорушень, за якими провадження **направлені до суду з обвинувальним актом**, на кінець 2025 року становить **34% (3 914** від 11 467 облікованих). Цей показник є **нижчим** порівняно з 2023 роком (39%) та 2024 роком (40%).

Рис. 1. Обліковані корупційні кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (направлення до суду)

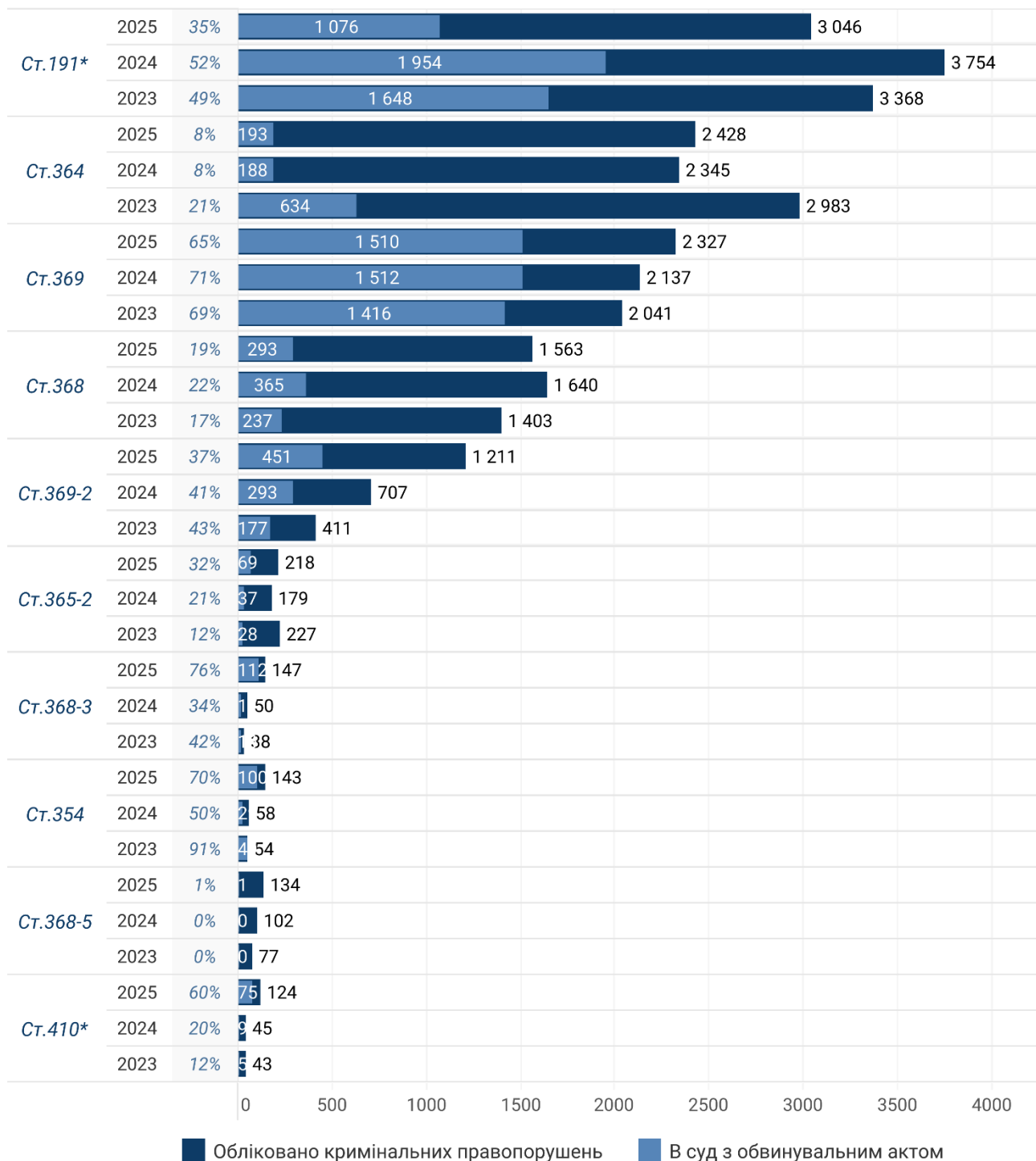

2) у розрізі статей КК України **найбільша** частка кримінальних правопорушень, за якими **провадження направлені до суду з обвинувальним актом**, фіксується: за *ст. 368⁻³* КК України – **76%** (водночас цей показник суттєво *перевищує* рівень 2023 року – 42%), а також за *ст. 354* КК України – **70%** та *ст. 369* КК України – **65%**.

3) загальне **зменшення** у 2025 році порівняно з попередніми роками частки кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду з **обвинувальним актом**, зумовлене насамперед **зниженням** цього показника за статтями КК України, за якими обліковується значна кількість кримінальних правопорушень:

- за *ст. 369* КК України – з 69–71% у 2023–2024 роках до **65%** у 2025 році;
- за *ст. 369⁻²* КК України – з 43–41% до **37%** відповідно;
- за *ст. 191* КК України – з 49–52% до **35%** відповідно;
- за *ст. 368* КК України – показник протягом 2023–2025 років перебував у межах 17–22% (у 2025 р. – **19%**);
- за *ст. 364* КК України – у 2024 та 2025 роках показник залишався низьким – лише **8%**, що майже **утричі менше** за рівень 2023 року (21%); водночас це може бути пов'язано, зокрема, зі складністю проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень щодо зловживання владою або службовим становищем.

Рис. 2. Обліковані корупційні кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (направлення до суду) за окремими статтями КК України

4) у 2025 році частка кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом **з угодою про визнання винуватості**, становить **9%** серед усіх кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом, що суттєво **менше** показників 2024 та 2023 років (16% та 18% відповідно).

Таке **зниження** насамперед зумовлене скороченням у 2025 році частки проваджень, направлених до суду з обвинувальним актом та угодою про визнання винуватості (від загальної кількості проваджень з обвинувальним актом) за ст. 369 КК України – з 40% у 2024 році (610 із 1512) до **10%** у 2025 році (**147** із 1510).

Варто відмітити, що за ст. 368³ КК України (підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми) **91%** проваджень,

направлених до суду з обвинувальним актом, супроводжувалися угодою про визнання винуватості (102 зі 112), а за *ст. 354* КК України (підкуп працівника підприємства, установи чи організації) – **48%** (48 зі 100).

5) за кримінальними правопорушеннями, **пов'язаними з корупцією**, частка правопорушень, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом (рис. 3– 4), у 2024–2025 роках суттєво відрізняється залежно від виду правопорушення, проте за окремими статтями залишається відносно стабільною: за правопорушеннями, пов'язаними з декларуванням недостовірної інформації (*ст. 366² КК України*), цей показник становив лише **6–7%**, тоді як за правопорушеннями щодо неподання суб'єктом декларування декларації особи (*ст. 366³ КК України*) – **36%**.

Рис. 3. Обліковані кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, та результати їх досудового розслідування (направлення до суду)

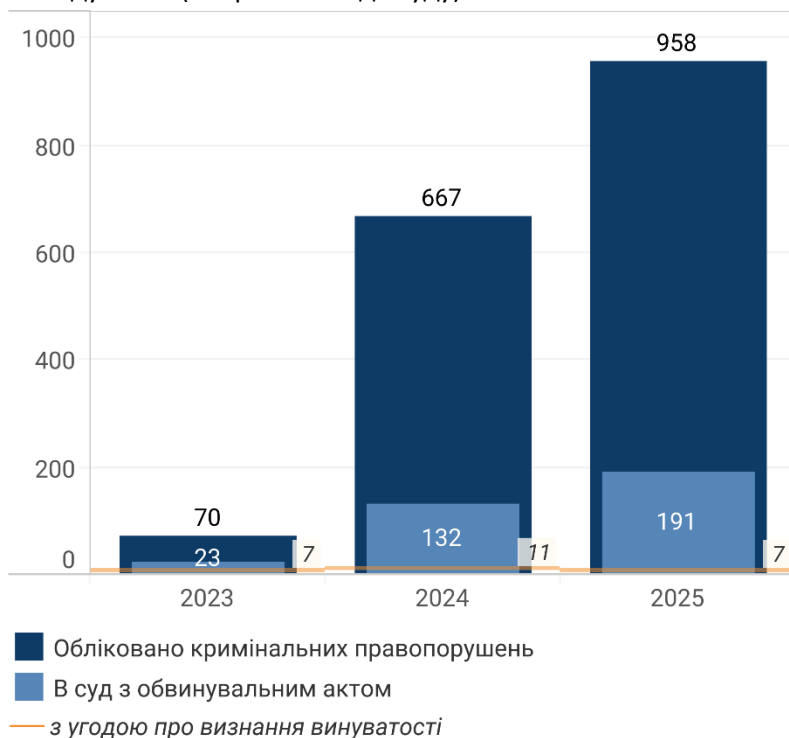

Рис. 4. Обліковані кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, та результати їх досудового розслідування (направлення до суду) за статтями КК України

Таблиця 3. Інформація про кримінальні правопорушення, за якими провадження направлені до суду (2023–2025 роки)

Стаття КК України	Обліковано кримінальних правопорушень			Кримінальні правопорушення, за якими провадження направлені до суду									% КП, за якими провадження направлені до суду з обвинувальним актом (від облікованих)		
				2023р.			2024р.			2025р.					
	2023р.	2024р.	2025р.	усього	- з обвинува льним актом	- з угодою про визн. винуват ості	усього	- з обвинува льним актом	- з угодою про визн. винуват ості	усього	- з обвинува льним актом	- з угодою про визн. винуват ості			
													2023р.	2024р.	2025р.
210	12	12	12	0	0		2	2		4	4		0%	17%	33%
354	54	58	143	49	49	11	29	29	4	104	100	48	91%	50%	70%
364	2983	2345	2428	634	634	1	188	188		193	193	5	21%	8%	8%
364-1	130	106	86	43	43	1	25	25	3	21	21		33%	24%	24%
365-2	227	179	218	28	28		37	37		69	69		12%	21%	32%
368	1403	1640	1563	237	237	33	365	365	27	293	293	6	17%	22%	19%
368-3	38	50	147	16	16	1	17	17	5	112	112	102	42%	34%	76%
368-4	10	12	7	2	2	2	5	5	2	2	2		20%	42%	29%
368-5	77	102	134	0	0		0	0		1	1		0%	0%	1%
369	2041	2137	2327	1422	1416	654	1513	1512	610	1514	1510	147	69%	71%	65%
369-2	411	707	1211	177	177	44	293	293	57	452	451	39	43%	41%	37%
191*	3368	3754	3046	1649	1648	3	1956	1954		1076	1076	2	49%	52%	35%
262*	4	2	1	1	1		2	2		0	0		25%	100%	0%
308*	1	1	3	0	0		1	1		0	0		0%	100%	0%
312*	0	0	0	0	0		0	0		0	0				
313*	0	0	0	0	0		0	0		0	0				
320*	1	4	3	0	0		2	2		1	0		0%	50%	0%
357*	10	9	14	2	2		1	1		7	7		20%	11%	50%
410*	43	45	124	5	5		9	9		75	75		12%	20%	60%
Разом (корупційні КП)	10 813	11 163	11 467	4 265	4 258	750	4 445	4 442	708	3 924	3 914	349	39%	40%	34%
						18%			16%			9%			
366-2	39	358	540	5	3	1	20	20	1	40	40	4	8%	6%	7%
366-3	31	309	418	20	20	6	112	112	10	151	151	3	65%	36%	36%
Разом (КП, пов'язані з корупцією)	70	667	958	25	23	7	132	132	11	191	191	7	33%	20%	20%
Усього	10 883	11 830	12 425	4 290	4 281	757	4 577	4 574	719	4 115	4 105	356	39%	39%	33%
						18%			16%			9%			

Опрацювання інформації про кримінальні правопорушення, за результатами досудового розслідування яких **провадження було закрито** (табл. 4), потребує врахування окремих методологічних особливостей.

При інтерпретації показників слід враховувати, що кримінальні правопорушення, провадження за якими закрито з підстав, передбачених пп. 1, 2, 4¹, 6, 9¹ ч. 1 ст. 284 КПКУ, зокрема у зв'язку з *відсутністю події або складу кримінального правопорушення, втратою чинності закону, наявністю вироку або ухвали суду щодо того самого обвинувачення* тощо, виключаються із загальної кількості облікованих кримінальних правопорушень у статистичній звітності.

З урахуванням зазначеного аналіз дає можливість сформулювати такі ключові висновки:

1) наведені в таблиці 4 дані характеризують динаміку закриття кримінальних проваджень: **13%** всіх зареєстрованих у 2025 році корупційних кримінальних правопорушень були закриті за пп. 1, 2, 4¹, 6, 9¹ ч. 1 ст. 284 КПКУ та, відповідно, зняті з обліку. Необхідно відмітити динаміку зменшення цього показника у період 2023–2025 років (у 2023 р. – 19%; у 2024 р. – 16%);

2) зменшення цього показника зумовлене низхідною динамікою протягом 2023–2025 років за статтями КК України, які є основними складниками у загальній кількості облікованих корупційних кримінальних правопорушень, зокрема: за *ст. 364 (зловживання владою або службовим становищем)* – з 16% до **12%**, за *ст. 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою)* – з 27% до **14%**, за *ст. 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі)* – з 37% до **27%**, за *ст. 369² (зловживання впливом)* – з 15% до **9%**;

3) частка зареєстрованих кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, провадження за якими були закриті на підставі пп. 1, 2, 4¹, 6, 9¹ ч. 1 ст. 284 КПКУ, за *ст. 366² КК України (декларування недостовірної інформації)* у 2024 та 2025 роках становила **11%**, тоді як за *ст. 366³ КК України (неподання декларації)* є вищою – 24% та **20%** відповідно.

Зазначені підстави закриття, зокрема, включають відсутність події або складу правопорушення в діянні та потребують окремого аналізу роботи органів досудового розслідування щодо ефективності розслідування корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Таблиця 4. Інформація про кримінальні правопорушення, за якими провадження закрито (2023–2025 роки)

Стаття КК України	Обліковано кримінальних правопорушень			Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито									% КП, які закриті та зняті з обліку від всіх зарєєстрованих (обліковані + зняті з обліку)		
				2023р.			2024р.			2025р.					
	2023р.	2024р.	2025р.	усього	облікова ні	за п.п. 1, 2, 4-1, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПКУ	усього	облікова ні	за п.п. 1, 2, 4-1, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПКУ	усього	облікова ні	за п.п. 1, 2, 4-1, 6, 9-1 ч. 1 ст. 284 КПКУ	2023р.	2024р.	2025р.
210	12	12	12	5	0	5	1	0	1	0	0	0	29%	8%	0%
354	54	58	143	7	0	7	3	1	2	5	0	5	11%	3%	3%
364	2983	2345	2428	563	1	562	391	1	390	328	0	328	16%	14%	12%
364-1	130	106	86	39	0	39	25	0	25	10	0	10	23%	19%	10%
365-2	227	179	218	53	1	52	30	0	30	27	0	27	19%	14%	11%
368	1403	1640	1563	513	0	513	397	2	395	244	0	244	27%	19%	14%
368-3	38	50	147	7	0	7	5	0	5	4	0	4	16%	9%	3%
368-4	10	12	7	1	0	1	2	0	2	1	0	1	9%	14%	13%
368-5	77	102	134	21	0	21	9	0	9	9	0	9	21%	8%	6%
369	2041	2137	2327	1182	0	1182	963	4	959	860	3	857	37%	31%	27%
369-2	411	707	1211	70	0	70	106	1	105	126	0	126	15%	13%	9%
191*	3368	3754	3046	119	1	118	168	20	148	142	0	142	3%	4%	4%
262*	4	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0%	0%	0%
308*	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0%	0%	0%
312*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
313*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
320*	1	4	3	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0%	20%	0%
357*	10	9	14	2	0	2	3	0	3	4	0	4	17%	25%	22%
410*	43	45	124	4	0	4	4	0	4	0	0	0	9%	8%	0%
Разом (корупційні КП)	10 813	11 163	11 467	2 586	3	2 583	2 108	29	2 079	1 760	3	1 757	19%	16%	13%
366-2	39	358	540	14	0	14	44	0	44	66	0	66	26%	11%	11%
366-3	31	309	418	11	0	11	96	0	96	103	0	103	26%	24%	20%
Разом (КП, пов'язані з корупцією)	70	667	958	25	0	25	140	0	140	169	0	169	26%	17%	15%
Усього	10 883	11 830	12 425	2 611	3	2 608	2 248	29	2 219	1 929	3	1 926	19%	16%	13%

1.2. Статистична інформація про осіб, судові рішення щодо яких у зв'язку із вчиненням корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень набрали законної сили, та про призначені покарання

Для аналізу статистичної інформації про **остаточні рішення** за результатами судового розгляду **місцевими загальними судами** у 2024–2025 роках справ про корупційні кримінальні правопорушення та кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією (дані щодо осіб, судові рішення щодо яких **набрали законної сили** у звітному періоді), використано узагальнені статистичні дані стосовно всіх відповідних кримінальних правопорушень, визначених такими відповідно до примітки до ст. 45 КК України, які, починаючи з даних за 2024 рік, Державна судова адміністрація України (далі – ДСА України) узагальнює за окремою формою статистичної звітності № 1-пк¹.

Для оцінки динаміки показників судового розгляду за окремими статтями КК України додатково використано статистичні дані за 2023 рік.

При цьому для такого порівняння, де це необхідно, використано дані за 2023 рік лише стосовно «безумовних» корупційних кримінальних правопорушень², які передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364⁻¹, 365⁻², 368–369⁻² КК України (оскільки для цих років судова статистика не виокремлювала корупційних кримінальних правопорушень, які вчинені шляхом зловживання службовим становищем), та правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Для зазначених цілей, а також для уточнення окремих відомостей за 2024–2025 роки використано статистичні дані, узагальнені ДСА України за формою № 6³.

Загалом річні показники щодо судового розгляду корупційних кримінальних правопорушень за 2024 та 2025 роки коректно порівнювати з даними за 2023 рік (а також попередні роки) лише стосовно «безумовних» корупційних кримінальних правопорушень.

Стосовно **Вищого антикорупційного суду** (далі – ВАКС) наведено дані щодо результатів судового розгляду за 2023–2025 роки та аналіз показників за всіма корупційними кримінальними правопорушеннями і кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з

¹ Статистичні узагальнені ДСА України за формою № 1-пк «Звіт судів про стан розгляду справ у сфері протидії корупції» / додатки 3 та 4 (затверджена наказом ДСА України від 17.11.2023 № 533).

Форму визначено *Порядком надання спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції та виконавцями державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії статистичних даних та іншої інформації, пов'язаної з реалізацією державної антикорупційної політики* (наказ НАЗК від 31.05.2023 № 115/23, із змінами). URL: <https://cutt.ly/ArooZd6E>.

Джерело даних: офіційний вебсайт «Судова влада України» // Судова статистика / Звітність щодо стану здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами / Річна звітність / Річна звітність у сфері протидії корупції. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.

² У цьому розділі «**безумовними**» **корупційними правопорушеннями** вважаються правопорушення, передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364⁻¹, 365⁻², 368–369⁻² КК України, які відповідно до примітки до ст. 45 КК України безумовно визначаються як корупційні кримінальні правопорушення (без умови вчинення правопорушення шляхом зловживання службовим становищем).

³ Використано дані з форми № 6 «Звіт про осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання» (2023–2025 роки) ДСА України // сайт «Судова влада України». URL: <https://cutt.ly/rrooNIAP>.

корупцією, віднесеними до його юрисдикції (підсудності)¹. Відповідні річні статистичні дані узагальнюються ВАКС за формою № 1-ЗК-ВАКС.

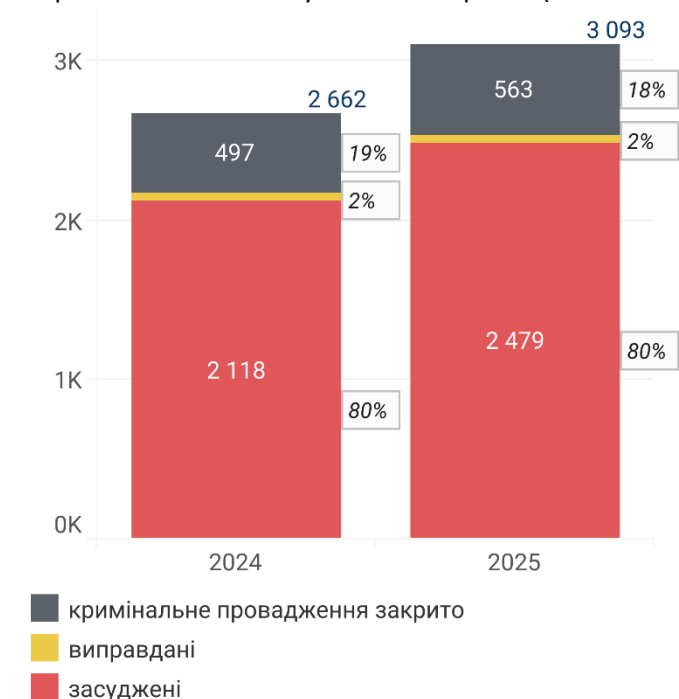
Детальні статистичні дані щодо результатів судового розгляду корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також візуалізація статистичних даних за окремими показниками та їх порівняння у динаміці за 2023–2025 роки (а за окремими показниками – також за попередні роки) наведені в розділі «Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів» ІСМ ДАП на вебсайті НАЗК².

1.2.1. Аналіз судових рішень місцевих загальних судів

Із наведеної в таблицях 5.1 та 5.2 інформації про **осіб, судові рішення загальних місцевих судів щодо яких набрали законної сили** у 2023–2025 роках, слід наголосити на таких висновках:

1) у 2025 році набрали *законної сили* судові рішення у справах про корупційні правопорушення стосовно **3 093** осіб (кримінальні провадження щодо яких були розглянуті судами першої та апеляційної інстанцій), що на **16% більше** порівняно з показником 2024 року (2662).

Рис. 5. Кількість осіб, судові рішення щодо яких у справах про корупційні кримінальні правопорушення набрали законної сили у 2024–2025 роках (*загальні місцеві суди*)

¹ Статистичні дані сформовані ВАКС за формою № 1-ЗК ВАКС «Звіт Вищого антикорупційного суду про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення ними корупційних та пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень» (за 2024–2025 роки) // сайт Вищого антикорупційного суду / Статистичні звіти ВАКС про здійснення правосуддя. URL: <https://cutt.ly/iroon92Y>.

Форма та зміст розділів звіту визначені *Порядком надання спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції та виконавцями державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії статистичних даних та іншої інформації, пов'язаної з реалізацією державної антикорупційної політики* (наказ НАЗК від 31.05.2023 № 115/23, із змінами). URL: <https://cutt.ly/ArooZd6E>.

Для аналізу даних за 2023 рік використано дані з форми № 1-ПП ВАКС «Звіт про осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності, та види покарань» (за 2023–2025 роки) // вебсайт Вищого антикорупційного суду / Статистичні звіти ВАКС про здійснення правосуддя. URL: <https://cutt.ly/iroon92Y>.

² Розділ «Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів» ІСМ ДАП. // Вебсайт НАЗК / URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/3/info/1/>.

Найбільше таких осіб (**1340**, 43% серед всіх вищезазначених) зафіксовано за *ст. 369* КК України (*пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі*).

Іншими статтями КК України, які формують найбільшу частку в загальній сумі осіб, щодо яких судові рішення набрали законної сили, є:

ст. 357 КК України (*викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження*) – **481** (16%);

ст. 191 КК України (*привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем*) – **421** особа (14%);

ст. 369² КК України (*зловживання впливом*) – **301** (10%)

та *ст. 368* КК України (*прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою*) – **169** осіб (6%).

Зазначене вище збільшення у 2025 році (порівняно з 2024 роком) кількості осіб, щодо яких судові рішення набрали законної сили, насамперед зумовлене зростанням показників за такими статтями КК України: за *ст. 369²* КК України – з 228 до 301 (**+ 32%**; порівняно з 2023 роком приріст є ще більшим – в 1,7 раза); за *ст. 191* КК України – з 367 до 421 (**+15%**); найбільше – за *ст. 357* КК України – з 295 до 481 (**+63%**) та за *ст. 308* КК України – з 48 до 185 (**у 3,9 раза**).

Варто наголосити, що в загальній річній структурі осіб, щодо яких судові рішення набрали законної сили, частка за *ст. 357* КК України у 2025 році посідає друге місце (після *ст. 369 КК України*), хоча ще в минулому році вона була нижчою і за *ст. 191* КК України (11% проти 14%).

2) у 2025 році частка **засуджених** осіб (**2479**) у загальній кількості осіб, щодо яких у цьому році набрали законної сили судові рішення у справах про корупційні правопорушення, становить **80%**, що відповідає рівню 2024 року. При цьому абсолютний показник **зріс** на **17%** (з 2118 до 2479), що обумовлено збільшенням кількості розглянутих справ за відповідні правопорушення.

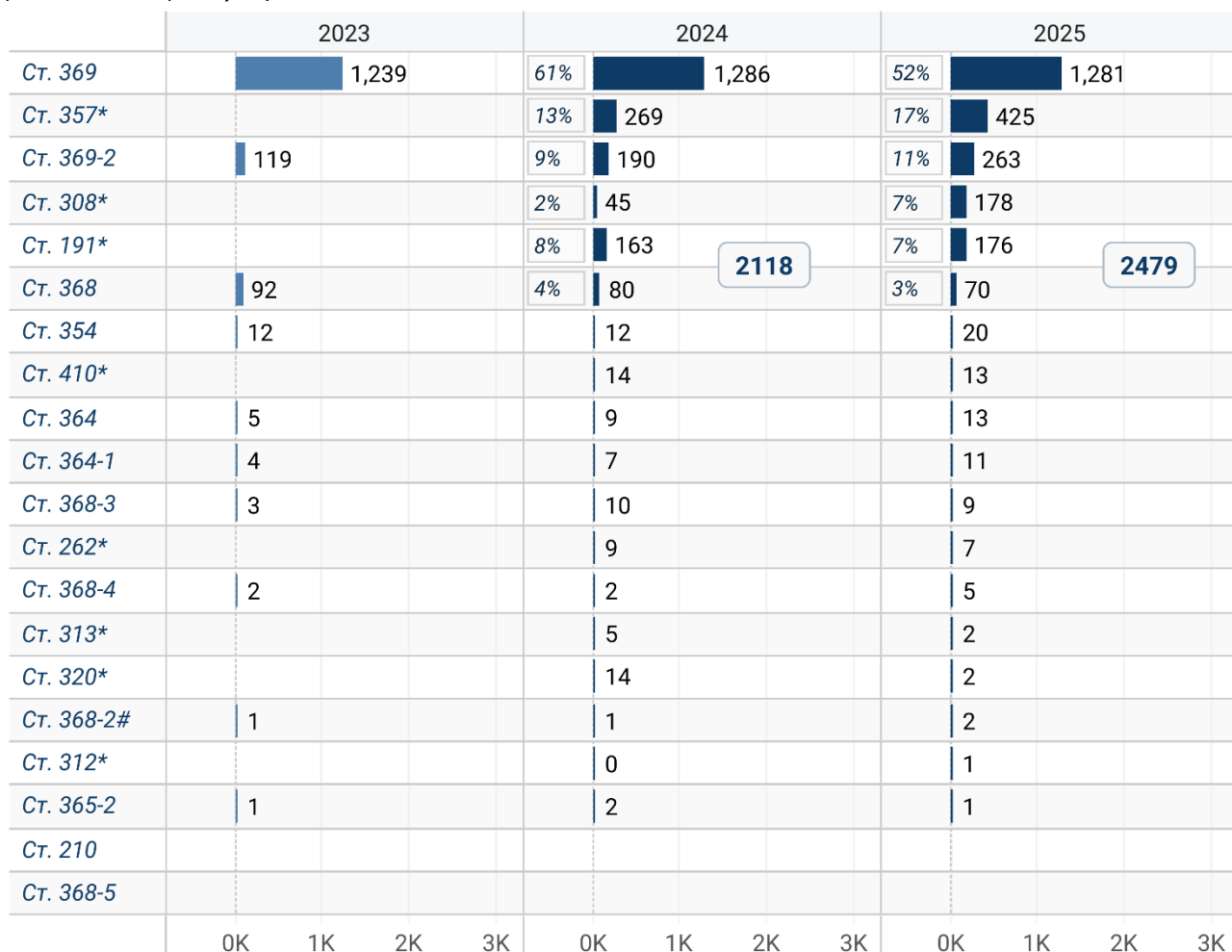
Найбільшу частку у загальній кількості засуджених осіб у 2025 році має *ст. 369* КК України – **1281** особа (**52%**). Іншими статтями КК України, за якими зафіксовано найбільшу кількість засуджених осіб, є:

ст. 357 КК України – **425** (17%);

ст. 369² КК України – **263** (11%);

ст. 308 КК України – **178** (7%) та *ст. 191* КК України – **176** (7%).

Рис. 6. Розподіл засуджених осіб, судові рішення щодо яких у справах про корупційні кримінальні правопорушення набрали законної сили у 2024–2025 роках, за статтями КК України (загальні місцеві суди)

Варто зауважити, що **частка засуджених осіб** за ст. 369 КК України у період 2023–2025 років від загальної кількості осіб, щодо яких судові рішення набрали законної сили за цією статтею, залишається стабільно високою – на рівні **96–97%**.

Інші статті КК України, за якими фіксується значна кількість засуджених, *мають такий відсоток засуджених*:

за ст. 357 – **88%** (у 2024 р. – 91%);

за ст. 369² КК України – **87%** (фіксується зростання показника проти 2023 р. – 68%);

за ст. 308 КК України – **94-96%** у 2024 та 2025 роках;

за ст. 191 КК України цей показник залишається суттєво нижчим – **44%** та **42%** у 2024 та 2025 роках відповідно.

Варто також відмітити відносно низький показник частки засуджених за ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) – **41%**, при цьому він зменшився порівняно з попередніми роками (у 2023 р. – 48%, у 2024 р. – 51%).

3) частка осіб, яких було **виправдано** судом, у 2025 році становить **1,6%**, що є співмірним із показником 2024 року (1,8%). Фактична кількість таких осіб у 2024 та 2025 роках становила 47 та 51 особу відповідно.

4) у 2025 році частка осіб, щодо яких кримінальні провадження **закрито**, становить **18%**, що відповідає показнику для 2024 року (19%). Фактична кількість таких осіб у 2024 та 2025 роках становила 497 та **563** особи відповідно.

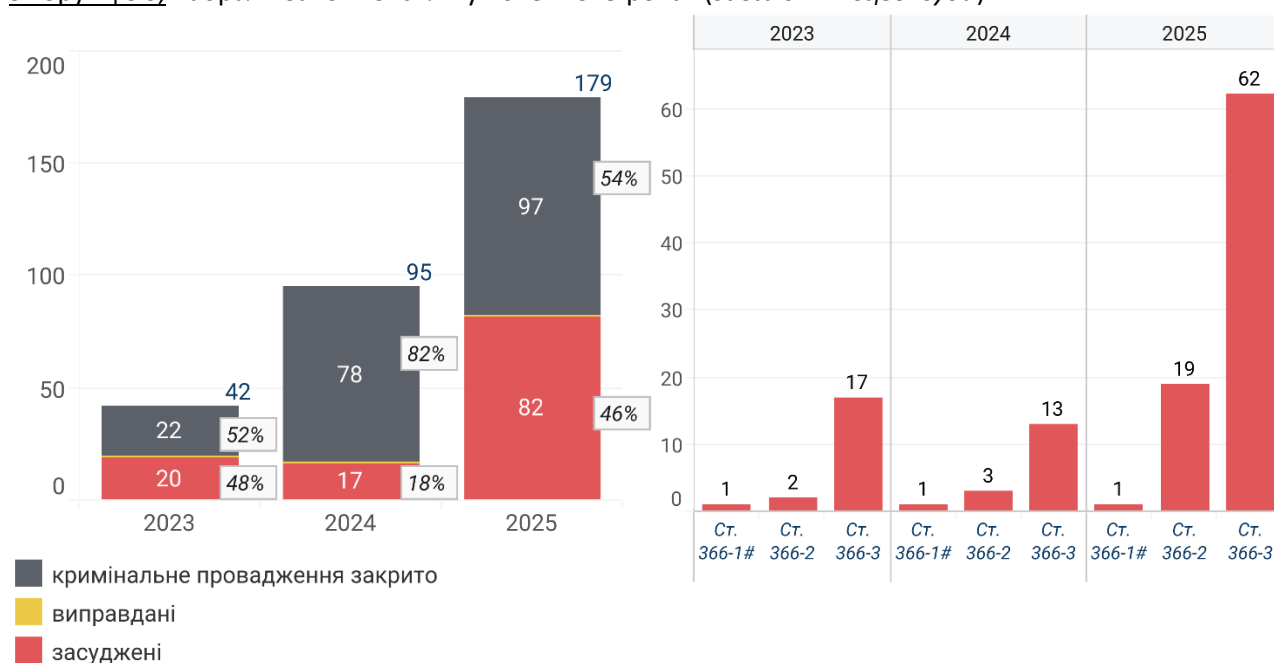
Стабільно високою є частка закриття судами справ (із числа розглянутих) за *ст. 191* КК України – стосовно близько половини осіб (у 2024 р. – 50%, у 2025 р. – **54%**).

Зафіксовано тенденцію до зростання частки закриття проваджень щодо корупційних правопорушень, передбачених *ст. 368* КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) – з 44% у 2023 році до **52%** у 2025 році.

Залишається дуже високою частка закриття справ за *ст. 364* КК України – **81%** (у 2024 р. – 82%), хоча варто зазначити, що у 2023 році цей показник був ще вищим (93%).

5) у 2024 та 2025 роках стосовно 95 та **179** осіб набрали законної сили судові рішення загальних місцевих судів у справах про правопорушення, **пов'язані з декларуванням** (передбачені *ст.ст. 366¹, 366² та 366³* КК України – **правопорушення щодо декларування недостовірної інформації / неподання декларації**). Зростання показників порівняно з 2023 роком (42 особи) пов'язане з відновленням процедури подання та перевірок декларацій.

Рис. 7. Кількість осіб, судові рішення щодо яких у справах про кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, набрали законної сили у 2023–2025 роках (загальні місцеві суди)

У 2025 році набрали законної сили судові рішення щодо **22** осіб за *ст. 366²* КК України та щодо **155** осіб – за *ст. 366³* КК України.

Усього у 2025 році **82** особи було **притягнуто до кримінальної відповідальності** за кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією (у 2024 р. – 17), з них: за ст. 366² КК України 19 осіб, за ст. 366³ КК України – 62 особи.

При цьому **частка засуджених** осіб у 2025 році проти показника 2024 року зросла у 2,6 рази – з 18% до **46%**, зокрема: за ст. 366² КК України – з 38% до **86%**, за *ст. 366³* КК України – з 16% до **40%**.

Відповідно, частка осіб, щодо яких кримінальні провадження у справах, пов'язаних з декларуванням, було **закрито** у 2025 році, становить більше половини осіб, стосовно яких у цьому році судові рішення набрали законної сили, – **54%** (у 2024 р. – 82%), що насамперед обумовлено високим показником за ст. 366³ КК України (неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування) – **60%**.

Таблиця 5.1. Інформація про осіб, судові рішення загальних місцевих судів щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках

Стаття КК України	2023 рік					2024 рік						2025 рік					
	К-сть осіб*	% від суми	у т.ч.			К-сть осіб*	% від суми	у т.ч.				К-сть осіб*	% від суми	у т.ч.			
			засуд-жених	виправ-даних	крим. прова-дження закрито**			засуд-жених	%	виправ-даних	крим. прова-дження закрито**			засуд-жених	%	виправ-даних	крим. прова-дження закрито**
210	0	0,0%	0	0	0	0	0,0%	0	0,0%	0	0	2	0,1%	0	0,0%	0	2
354	16	0,9%	12	0	4	15	0,6%	12	0,6%	0	3	23	0,7%	20	0,8%	1	2
364	83	4,6%	5	1	77	76	2,9%	9	0,4%	5	62	69	2,2%	13	0,5%	0	56
364-1	18	1,0%	4	2	12	23	0,9%	7	0,3%	0	16	26	0,8%	11	0,4%	1	14
365-2	15	0,8%	1	1	13	16	0,6%	2	0,1%	3	11	17	0,5%	1	0,0%	0	16
368	191	10,6%	92	15	84	157	5,9%	80	3,8%	11	66	169	5,5%	70	2,8%	11	88
368-3	8	0,4%	3	0	5	20	0,8%	10	0,5%	0	10	10	0,3%	9	0,4%	0	1
368-4	6	0,3%	2	0	4	7	0,3%	2	0,1%	0	5	8	0,3%	5	0,2%	0	3
368-2	2	0,1%	1	0	1	1	0,0%	1	0,0%	0	0	2	0,1%	2	0,1%	0	0
368-5	0	0,0%	0	0	0	0	0,0%	0	0,0%	0	0	1	0,0%	0	0,0%	0	1
369	1282	71,4%	1 239	7	36	1344	50,5%	1 286	60,7%	1	57	1340	43,3%	1281	51,7%	4	55
369-2	174	9,7%	119	3	52	228	8,6%	190	9,0%	4	34	301	9,7%	263	10,6%	0	38
191*						367	13,8%	163	7,7%	22	182	421	13,6%	176	7,1%	18	227
262*						10	0,4%	9	0,4%	0	1	7	0,2%	7	0,3%	0	0
308*						48	1,8%	45	2,1%	0	3	185	6,0%	178	7,2%	0	7
312*						0	0,0%	0	0,0%	0	0	1	0,0%	1	0,0%	0	0
313*						7	0,3%	5	0,2%	0	2	2	0,1%	2	0,1%	0	0
320*						33	1,2%	14	0,7%	0	19	14	0,5%	2	0,1%	0	12
357*						295	11,1%	269	12,7%	1	25	481	15,6%	425	17,1%	16	40
410*						15	0,6%	14	0,7%	0	1	14	0,5%	13	0,5%	0	1
Разом ("безумовні" КП)	1 795	100%	1 478	29	288	1 887	71%	1 599		24	264	1 968	64%	1 675		17	276
Разом (корупційні КП)						2 662	100%	2 118	100%	47	497	3 093	100%	2 479	100%	51	563
366-1	6	14,3%	1	0	5	3	3,2%	1	5,9%	0	2	2	1,1%	1	1,2%	0	1
366-2	7	16,7%	2	0	5	8	8,4%	3	17,6%	0	5	22	12,3%	19	23,2%	0	3
366-3	29	69,0%	17	0	12	84	88,4%	13	76,5%	0	71	155	86,6%	62	75,6%	0	93
Разом (КП, пов'язані з	42	100%	20	0	22	95	100%	17	100%	0	78	179	100%	82	100%	0	97
Усього						2 757		2 135		47	575	3 272		2 561		51	660

Таблиця 5.2. Інформація про осіб, судові рішення загальних місцевих судів щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках (відносні показники)

Стаття КК України	% засуджених осіб			% виправданих осіб			% осіб, щодо яких провадження закрито		
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
210			0,0%			0,0%			100,0%
354	75,0%	80,0%	87,0%	0,0%	0,0%	4,3%	25,0%	20,0%	8,7%
364	6,0%	11,8%	18,8%	1,2%	6,6%	0,0%	92,8%	81,6%	81,2%
364-1	22,2%	30,4%	42,3%	11,1%	0,0%	3,8%	66,7%	69,6%	53,8%
365-2	6,7%	12,5%	5,9%	6,7%	18,8%	0,0%	86,7%	68,8%	94,1%
368	48,2%	51,0%	41,4%	7,9%	7,0%	6,5%	44,0%	42,0%	52,1%
368-3	37,5%	50,0%	90,0%	0,0%	0,0%	0,0%	62,5%	50,0%	10,0%
368-4	33,3%	28,6%	62,5%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	71,4%	37,5%
368-2	50,0%	100,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%
368-5			0,0%			0,0%			100,0%
369	96,6%	95,7%	95,6%	0,5%	0,1%	0,3%	2,8%	4,2%	4,1%
369-2	68,4%	83,3%	87,4%	1,7%	1,8%	0,0%	29,9%	14,9%	12,6%
191*		44,4%	41,8%		6,0%	4,3%		49,6%	53,9%
262*		90,0%	100,0%		0,0%	0,0%		10,0%	0,0%
308*		93,8%	96,2%		0,0%	0,0%		6,3%	3,8%
312*			100,0%			0,0%			0,0%
313*		71,4%	100,0%		0,0%	0,0%		28,6%	0,0%
320*		42,4%	14,3%		0,0%	0,0%		57,6%	85,7%
357*		91,2%	88,4%		0,3%	3,3%		8,5%	8,3%
410*		93,3%	92,9%		0,0%	0,0%		6,7%	7,1%
Разом ("безумовні" КП)	<u>82,3%</u>	<u>84,7%</u>	<u>85,1%</u>	<u>1,6%</u>	<u>1,3%</u>	<u>0,9%</u>	<u>16,0%</u>	<u>14,0%</u>	<u>14,0%</u>
Разом (корупційні КП)		79,6%	80,1%		1,8%	1,6%		18,7%	18,2%
366-1	16,7%	33,3%	50,0%	0,0%	0,0%	0,0%	83,3%	66,7%	50,0%
366-2	28,6%	37,5%	86,4%	0,0%	0,0%	0,0%	71,4%	62,5%	13,6%
366-3	58,6%	15,5%	40,0%	0,0%	0,0%	0,0%	41,4%	84,5%	60,0%
Разом (КП, пов'язані з	47,6%	17,9%	45,8%	0,0%	0,0%	0,0%	52,4%	82,1%	54,2%
Усього		77,4%	78,3%		1,7%	1,6%		20,9%	20,2%

6) Призначені покарання та інші заходи щодо засуджених осіб

За даними таблиць 6.1 і 6.2, переважним з основних видів покарання, який застосовували у 2024 та 2025 роках місцеві загальні та апеляційні суди до засуджених осіб за вчинення корупційних кримінальних правопорушень (за результатами розгляду справ судами першої та апеляційної інстанцій), є **штраф**, зокрема у 2024 році штраф накладено на **1696 осіб (80%)**, у 2025 році – на **1789 осіб (72%)** від притягнутих до кримінальної відповідальності за всіма корупційними правопорушеннями).

Частка покарань у виді **позбавлення волі** на певний строк є низькою – 4% у 2024 році (85 осіб), **6%** у 2025 році (140 осіб). Серед засуджених 140 осіб до позбавлення волі у 2025 році до **96** з них застосовано покарання на строк до 5 років включно (69%), ще до **42** – на строк понад 5 років і до 10 років включно (30%).

Рис. 8.1. Інформація про призначені покарання та інші заходи стосовно засуджених осіб, судові рішення щодо яких у справах про корупційні кримінальні правопорушення набрали законної сили у 2024–2025 роках (загальні місцеві суди)

		2024	2025	2024	2025
		2,118	2,479		
Основні покарання	довічне позбавлення волі#	1	1	0.0%	0.0%
	позбавлення волі	85	140	4.0%	5.6%
	обмеження волі	25	40	1.2%	1.6%
	громадські роботи	2	2	0.1%	0.1%
	штраф	1,696	1,789	80.1%	72.2%
	арешт	6	0	0.3%	0.0%
	службове обмеження для військовослужбовців	6	14	0.3%	0.6%
	інші міри покарання	51	119	2.4%	4.8%
	засуджені, звільнені від покарання*	246	369	11.6%	14.9%
* у т.ч.	- з випробуванням	235	356	11.1%	14.4%
	- з інших підстав	11	13	0.5%	0.5%
Додаткові види покарання	штраф	10	22	0.5%	0.9%
	конфіскація майна	30	42	1.4%	1.7%
	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	266	325	12.6%	13.1%
	позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу	1	4	0.0%	0.2%
СК	спеціальна конфіскація	265	278	12.5%	11.2%

Частка **засуджених осіб, яких звільнено від покарання** у 2024 році, становила 12% (246 осіб), у 2025 році майже кожен шостий – **15% (369 осіб)**.

Основною підставою звільнення від покарання є звільнення від покарання з випробуванням. У 2024 році 235 осіб (11% засуджених) були звільнені від покарання з випробуванням, у 2025 році цей вид покарання застосовано до **356 осіб (14%)**.

Найчастіше звільнення від покарання з випробуванням суди застосовували за *ст. 191* КК України – до 127 осіб (зі 176 засуджених за цією статтею; 72%), *ст. 308* КК України – до 135 осіб (зі 178; 76%), *ст. 357* КК України – до 49 осіб (із 425; 12%).

Додаткові види покарань. Додатковий вид покарання «позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю» застосовується до відносно незначної частки засуджених осіб – у 2024 та 2025 роках вона становить **13%** (226 та **325** осіб відповідно).

Це може пояснюватися, зокрема, тим, що значну частку серед засуджених осіб становлять особи, притягнуті до відповідальності за *ст. 369* КК України (52% у 2025 році), до яких зазначений додатковий вид покарання зазвичай не застосовується.

У 2025 році майже половина осіб (45%) з усіх засуджених, до яких застосовано зазначений додатковий вид покарання, – це **147** осіб притягнутих до відповідальності за правопорушення, передбачені *ст. 191* КК України. Варто відзначити високу частку засуджених осіб за цією статтею, до яких застосовується цей вид додаткового покарання (**147** із 176; **84%**).

Такий же показник (**84%**) фіксується і за *ст. 368* КК України – до **59** із 70 осіб.

Конфіскацію майна як додатковий вид покарання у 2024 році застосовано лише до 30 осіб (1,4% від засуджених за корупційні кримінальні правопорушення), у 2025 році – до **42** осіб (1,7%).

Спеціальну конфіскацію як інший захід кримінально-правового характеру у 2024 році застосовано до 265 осіб (13% усіх засуджених), у 2025 році – до **278** (**11%**), з них переважна більшість з яких за правопорушення, передбачені *ст. 369* КК України – до 244 осіб з 1281 засудженого (**19 %**) – та *ст. 369²* КК України – до 27 осіб з 263 засуджених (**10 %**).

* * *

За кримінальні правопорушення, **пов'язані з декларуванням** (передбачені ст.ст. 366¹, 366² та 366³ КК України), у 2025 році до **82** засуджених осіб застосовано такі основні покарання, як *штраф* (до **45** осіб, **55%**) та *громадські роботи* (до **28** осіб, **34%**). Крім того, 9 осіб (11%) звільнено від покарання (рис. 8.2).

Рис. 8.2. Інформація про призначені покарання та інші заходи стосовно засуджених осіб, судові рішення щодо яких у справах про кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, набрали законної сили у 2024–2025 роках (*загальні місцеві суди*)

		2023	2024	2025	2023	2024	2025
		20	17	82			
Основні покарання	громадські роботи	15	9	28	75.0%	52.9%	34.1%
	штраф	5	5	45	25.0%	29.4%	54.9%
	засуджені, звільнені від покарання*	0	3	9	0.0%	17.6%	11.0%
* у т.ч.	- з випробуванням			2			2.4%
	- з інших підстав		3	7		17.6%	8.5%
Додаткові види покарання	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	17	13	72	85.0%	76.5%	87.8%

У 2024 році частка осіб, на яких накладено штраф, була меншою (29%). Водночас слід враховувати, що порівняння структури призначених покарань між 2024 та 2025 роками має

обмежену аналітичну цінність через невелику кількість засуджених осіб у 2024 році (17 осіб), що суттєво впливає на відносні показники.

Також варто зауважити, що передбачене законодавством *позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю* як додатковий вид покарання у 2025 році застосовано до **72 осіб (88% засуджених)**.

Таблиця 6.1. Інформація про засуджених осіб, судові рішення *загальних місцевих судів* щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках (корупційні кримінальні правопорушення)

Стаття КК України	Рік	засуд- жених	Кількість засуджених осіб, до яких застосовано																К-сть засуджених осіб, яких звільнено від покарання		К-сть засуджених осіб, до яких застосовано додаткові види покарання				К-сть осіб, до яких застос. спецко нфіска цію
			довічн. позб. волі (#)	позбавлення волі на певний строк						обме ження волі	трим. в дисц. батал.	арешт	служб. обмеж. для військо вослуж бовців	гром. рабо ти	штраф	позбавл. права обійм. посади **	інші міри покар ання	з випробу ванням	з інших підстав	штраф	позбавл. військ. звання*	позбавл. права обійм. посади **	конфіс кація майна		
				усього	у тому числі																				
					1р.	понад 1р. до 2р. вкл.	понад 2р. до 3р. вкл.	понад 3р. до 5р. вкл.	понад 5р. до 10р. вкл.															понад 10р. до 15р.	
354	2025	20											2	18										1	
	2024	12												12											
	2023	12												10			1	1						1	
364	2025	13	1			1						6			1	1	4		13		10				
	2024	9								2	1					6		8		9					
	2023	5	1			1					1	1		1			1		3		4				
364-1	2025	11	1			1								3		2	5				11				
	2024	7												5		1				6					
	2023	4									1			3				1		4					
365-2	2025	1	1				1													1					
	2024	2															2			2					
	2023	1	1				1													1					
368	2025	70		5		1	4			1				45	1	1	14	3		3	59	7	4		
	2024	80		4			3	1						73		1	1	1		1	71	4	1		
	2023	92		10				3	7			1		72			5	4		3	81	11	1		
368-3	2025	9												8							7				
	2024	10											1	9							5				
	2023	3												3											
368-4	2025	5												5							2	2	2		
	2024	2												2							2				
	2023	2												2							1				
368-2	2025	2												2											
	2024	1												1											
	2023	1												1							1				
369	2025	1281	1	24		3	5	11	5		11		1		1229		2	13		5		7	244		
	2024	1286	1	22		2	1	14	5		6		1		1255			1		2		10	250		
	2023	1239	1	20		2	2	10	5	1	6				1208		1	3		1		2	27	239	
369-2	2025	263		1		1							2		257			1	2			5	2	27	
	2024	190		3		1		2						183			1	3				17	2	13	
	2023	119		1				1			1			117								13	1	5	

*позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу

**позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

Продовження таблиці 6.1

Стаття КК України	Рік	засуд- жених	Кількість засуджених осіб, до яких застосовано																К-сть засуджених осіб, яких звільнено від покарання		К-сть засуджених осіб, до яких застосовано додаткові види покарання				К-сть осіб, до яких застос. спецко нфіска цію
			довічн. позб. волі (#)	позбавлення волі на певний строк							обме ження волі	трим. в дисц. батал.	арешт	служб. обмеж. для військо вослуж бовців	гром. робо ти	штраф	позбавл. права обійм. посади **	інші міри покар ання	з випробу ванням	з інших підстав	штраф	позбавл. військ. звання*	позбавл. права обійм. посади **	конфіс кація майна	
				усього	у тому числі																				
					1р.	понад 1р. до 2р. вкл.	понад 2р. до 3р. вкл.	понад 3р. до 5р. вкл.	понад 5р. до 10р. вкл.	понад 10р. до 15р.															
191*	2025	176		24	1	2	1	11	9		5			3		6		4	127	7	3		147	8	
	2024	163		26	2	1		7	13	3	5			1	1	4			121	5			127	9	
262*	2025	7		3			1		2								1	3							
	2024	9		4			1	1	1	1						1		4						2	
308*	2025	178		39			11	18	10								4	135					79	15	
	2024	45		8		1	4	1	2									37					15	2	
312*	2025	1																1					1		
313*	2025	2		1			1											1							
	2024	5		2			1	1								1		2							
320*	2025	2														1		1					1		
	2024	14														14							8		
357*	2025	425		33	2	1	1	16	12	1	24					215		104	49				1	1	
	2024	269		11		2	2	4	3		14		4			136		43	60	1			1		1
410*	2025	13		7			1	1	4	1		2		2				2				1	1		
	2024	14		5					5					3				6					1	1	
Разом		2479	1	140	3	7	24	62	42	2	40	3	0	14	2	1789	2	119	356	13	22	4	325	42	278
% від засуджених	2025		0,0%	5,6%	0,1%	0,3%	1,0%	2,5%	1,7%	0,1%	1,6%	0,1%	0,0%	0,6%	0,1%	72,2%	0,1%	4,8%	14,4%	0,5%	0,9%	0,2%	13,1%	1,7%	11,2%
Разом		2118	1	85	2	7	9	33	30	4	25	0	6	6	2	1696	0	51	235	11	10	1	266	30	265
% від засуджених	2024		0,0%	4,0%	0,1%	0,3%	0,4%	1,6%	1,4%	0,2%	1,2%	0,0%	0,3%	0,3%	0,1%	80,1%	0,0%	2,4%	11,1%	0,5%	0,5%	0,0%	12,6%	1,4%	12,5%

Таблиця 6.2. Інформація про засуджених осіб, судові рішення загальних місцевих судів щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках (корупційні правопорушення, пов’язані з корупцією)

Стаття КК України	Рік	засуд- жених	Кількість засуджених осіб, до яких застосовано														К-сть засуджених осіб, яких звільнено від покарання		К-сть засуджених осіб, до яких застосовано додаткові види покарання				К-сть осіб, до яких застос. спецко нфіска цію		
			довічн. позб. волі (#)	позбавлення волі на певний строк						обме ження волі	трим. в дисц. батал.	арешт	служб. обмеж. для військо вослуж бовців	громад. роботи	штраф	позбавл. права обійм. посади **	інші міри покаран ня	з випробу ванням	з інших підстав	штраф	позбавл. військ. звання*	позбавл. права обійм. посади **		конфіс кація майна	
				усього	у тому числі																				
					1р.	понад 1р. до 2р. вкл.	понад 2р. до 3р. вкл.	понад 3р. до 5р. вкл.	понад 5р. до 10р. вкл.																понад 10р. до 15р.
366-1	2025	1												1											
	2024	1												1								1			
	2023	1												1											
366-2	2025	19												1	18							17			
	2024	3													3							3			
	2023	2												1	1							2			
366-3	2025	62												27	26		2	7				55			
	2024	13												9	1			3				9			
	2023	17												14	3							15			
Разом	2025	82	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28	45	0	0	2	7	0	0	72	0	0	
% від засуджених														34%	55%	0%		2%	9%			88%			
Разом	2024	17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	5	0	0	0	3	0	0	13	0	0	
% від засуджених														53%	29%	0%			18%			76%			
Разом	2023	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15	5	0	0	0	0	0	0	17	0	0	
% від засуджених														75%	25%	0%						85%			

7) Більшість осіб, засуджених за вчинення корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, судові рішення загальних місцевих судів щодо яких набрали законної сили у 2024 та 2025 роках, **не належать до суб'єктів, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції»** (далі – Закон). Частка таких осіб становить 57% та **56%** від загальної кількості засуджених відповідно у 2024 та 2025 роках (табл. 7.1 та 7.2).

Відповідно, частка серед засуджених осіб, які є суб'єктами, **на яких поширюється дія Закону**, залишається доволі стабільною і становить у 2024 році 43% (916 із 2133 осіб), у 2025 році – **44%** (**1122** із 2557 осіб).

Особи, **уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування** (зазначені в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), у 2025 році становлять **18%** (**468** осіб) від загальної кількості засуджених, що співмірно з показником 2024 року – 16% (340 осіб).

У 2024 році значну частку (26%) у структурі засуджених осіб становили особи, зазначені у п. 3 ч. 1 ст. 3 Закону, проте у 2025 році частка цієї категорії зменшилася майже вдвічі – до 12%. Водночас суттєво зросла частка осіб, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону), – з 1% до 14% (344 особи).

Таблиця 7.1. Розподіл осіб, засуджених за вчинення корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, судові рішення загальних місцевих судів щодо яких набрали законної сили у **2024 та 2025 роках**, за категоріями осіб, зазначеними в ч. 1 ст. 3 Закону*

Пункт ч. 1 ст. 3 Закону*	2024 рік		2025 рік	
	К-сть осіб	% від засудж.	К-сть осіб	% від засудж.
1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого	340	15,9%	468	18,3%
2) особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	23	1,1%	344	13,5%
3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням орг.-розпорядчих чи адмін.-госп. обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юр. особах приватного права незалежно від орг.-прав. форми, а також інші особи, які не є служб.особами та виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених Законом	553	25,9%	310	12,1%
Разом (ч.1 ст.3 Закону)	916	42,9%	1122	43,9%
Інші категорії осіб	1217	57,1%	1435	56,1%
Усього	2133	100%	2557	100%

*Закон України «Про запобігання корупції»

Таблиця 7.2. Розподіл осіб, засуджених за вчинення корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, судові рішення загальних місцевих судів щодо яких набрали законної сили у **2025 році**, за категоріями осіб, зазначеними в ч. 1 ст. 3 Закону*

Категорія осіб/ пункти ч.1 ст.3 Закону*		Стаття Кримінального кодексу України																		Разом	% від засуд-жених
		ст. 191	ст. 262	ст. 308	ст. 313	ст. 320	ст. 354	ст. 357	ст. 364	ст. 364-1	ст. 365-2	ст. 366-2	ст. 366-3	ст. 368	ст. 368-3	ст. 368-4	ст. 369	ст. 369-2	ст. 410		
1)**	народні депутати України, депутати ВР АРК, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови	1																		1	0,04%
	державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування	6						1	2			3	13	19		1	5	16		66	2,6%
	військові посадові особи ЗСУ, ДССЗЗІ України та інших утворених відповідно до законів військ. формувань, крім військовослужбовців строкової військ. служби, курсантів ВВНЗ, курсантів ВНЗ, які мають у своєму складі військ. інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військ. підготовки, особовий склад штатних ВЛК	6	1	4			2	16	9		1	1	3	9			123	48		223	8,7%
	посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Пенсійного фонду, органів влади АРК	41		12			2		2	5		4	15	29	3	2	24	39		178	7,0%
	1)** загалом	54	1	16	0	0	4	17	13	5	1	8	31	57	3	3	152	103	0	468	18,3%
2)**		45		1		1	7	30		2		5	6	11	2	1	165	68		344	13,5%
3)**		23		9		1	1	18		1		5	8		3		228	13		310	12,1%
Разом (ч.1 ст.3 Закону)		122	1	26	0	2	12	65	13	8	1	18	45	68	8	4	545	184	0	1122	43,9%
Інші категорії осіб		54	6	152	2		8	360		3		1	17	2	1	1	736	79	13	1435	56,1%
Усього		176	7	178	2	2	20	425	13	11	1	19	62	70	9	5	1281	263	13	2557	

*Закон України «Про запобігання корупції»

1)** – особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2)** – особи, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

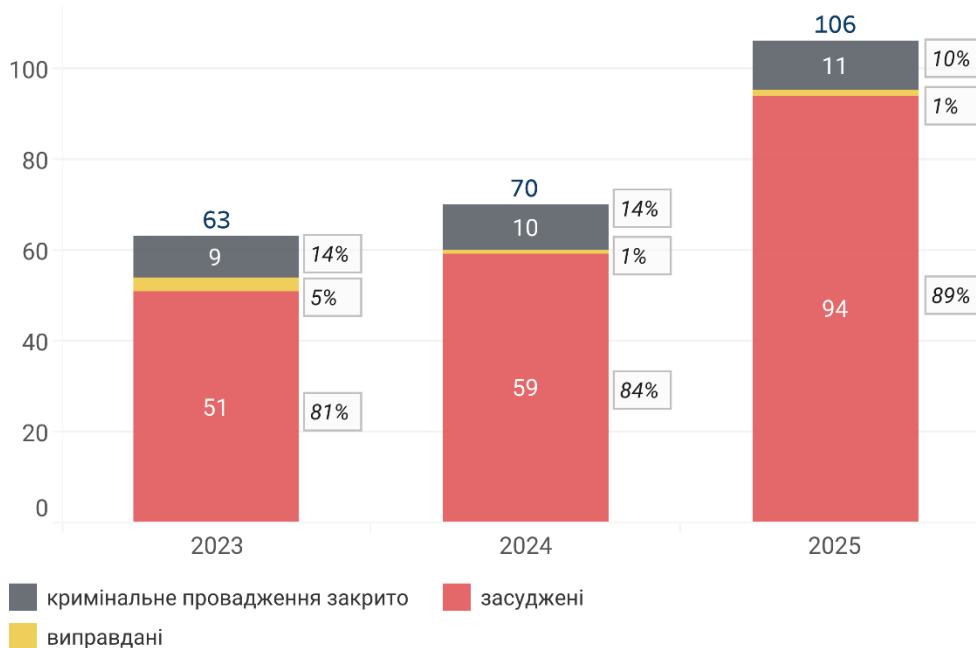
3)** – особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання корупції».

1.2.2. Аналіз судових рішень Вищого антикорупційного суду

1) У 2025 році **судові рішення ВАКС** у справах про корупційні кримінальні правопорушення набрали **законної сили** стосовно **106** осіб (рис. 9). Цей показник продемонстрував стаке зростання за період 2023–2025 років в 1,7 раза (у 2023 році – 63 особи, у 2024 році – 70 осіб).

Детальну інформацію про осіб, судові рішення ВАКС щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках, наведено в таблицях 8.1 і 8.2.

Рис. 9. Кількість осіб, судові рішення щодо яких у справах про корупційні кримінальні правопорушення набрали законної сили у 2023–2025 роках (**ВАКС**)

Основними статтями КК України, які формують найбільші частки в загальній сумі осіб, щодо яких судові рішення набрали законної сили у 2025 році, є:

ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем) – 37 осіб (35%);

ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) – 28 осіб (26%);

ст. 191 КК України (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) – 14 осіб (13 %);

ст. 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) – 14 осіб (13 %).

Саме ці чотири статті КК України охоплювали переважну кількість осіб, щодо яких судові рішення ВАКС набрали законної сили і в 2025 році (88%), і в 2024 році (87%).

2) У 2025 році **частка засуджених** осіб у загальній кількості осіб, щодо яких у цьому році набрали законної сили судові рішення ВАКС у справах про корупційні правопорушення, становить **89%**, що дещо більше за показник 2024 року (84%). При цьому абсолютний показник **зріс** на **59%** (з 59 до **94** осіб), що обумовлено збільшенням кількості розглянутих справ за відповідні правопорушення.

У розподілі за статтями КК України (рис. 10) стосовно осіб, щодо яких у 2025 році набрали законної сили обвинувальні вироки, найбільші частки становлять:

ст. 364 КК України – 28 осіб (30%);

ст. 368 КК України – 25 осіб (27%);

ст. 191 КК України та ст. 369 КК України – по 14 осіб (15%);

ст. 369² КК України – 9 осіб (1%).

Рис. 10. Розподіл засуджених осіб, судові рішення щодо яких у справах про корупційні кримінальні правопорушення набрали законної сили у 2023–2025 роках, за статтями КК України (ВАКС)

	2023		2024		2025	
Ст. 364	16%	8	37%	22	30%	28
Ст. 368	29%	15	19%	11	27%	25
Ст. 369	24%	12	13%	8	15%	14
Ст. 191*		51		59	15%	14
Ст. 191	20%	10	20%	12		94
Ст. 369-2	10%	5	5%	3	10%	9
Ст. 210		1				1
Ст. 365-2				2		1
Ст. 368-5				1		1
Ст. 410*						1

Варто зауважити, що **частка засуджених осіб** у 2025 році за ст. 364 КК України становить 76%, ст. 368 КК України – 89%, за іншими статтями КК України, за якими у 2025 році набрали законної сили судові рішення ВАКС, частка засуджених осіб становила 100%.

У 2024 та 2025 роках набрали законної сили по 1 обвинувальному вироку за ст. 368⁵ КК України (незаконне збагачення) – в обох рішеннях особу було звільнено від відбування покарання з випробуванням.

3) У 2024 та 2025 роках щорічно по 1 особі було **виправдано** (в обох випадках провадження були відкриті за ст. 364 КК України).

Частка осіб, стосовно яких кримінальні провадження за корупційне кримінальне правопорушення було **закрито**, у 2025 році становить **10%**, що менше від показників для 2023 та 2024 років (14%). Судом кримінальні провадження були закриті стосовно **11** осіб, з них 8 – за ст. 364 КК України, 3 – за ст. 368 КК України.

4) У 2025 році лише щодо 1 особи набуло законної сили судові рішення за корупційне правопорушення, пов’язане з **декларуванням**, – особу було засуджено за ст. 366² КК України.

У 2024 році за ст.ст. 366² та 366³ КК України (правопорушення щодо декларування недостовірної інформації / неподання декларації) набули законної сили судові рішення стосовно **5** осіб, з них: 1 особу засуджено, 2 – виправдано (обидва за ст. 336² КК України), стосовно ще 2 осіб провадження були закриті.

Таблиця 8.1. Інформація про осіб, судові рішення ВАКС щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках (абсолютні показники)

Стаття КК України	2023 рік						2024 рік						2025 рік					
	К-сть осіб*	% від суми	у т.ч.				К-сть осіб*	% від суми	у т.ч.				К-сть осіб*	% від суми	у т.ч.			
			засуд- жених	%	виправ- даних	крим. прова- дження закрито **			засуд- жених	%	виправ- даних	крим. прова- дження закрито **			засуд- жених	%	виправ- даних	крим. прова- дження закрито **
191	14	22,2%	10	19,6%	3	1	13	18,6%	12	20,3%		1	14	13,2%	14	14,9%		
210	1	1,6%	1	2,0%									1	0,9%	1	1,1%		
364	16	25,4%	8	15,7%		8	25	35,7%	22	37,3%	1	2	37	34,9%	28	29,8%	1	8
365-2							3	4,3%	2	3,4%		1	1	0,9%	1	1,1%		
368	15	23,8%	15	29,4%			13	18,6%	11	18,6%		2	28	26,4%	25	26,6%		3
368-5							1	1,4%	1	1,7%			1	0,9%	1	1,1%		
369	12	19,0%	12	23,5%			10	14,3%	8	13,6%		2	14	13,2%	14	14,9%		
369-2	5	7,9%	5	9,8%			5	7,1%	3	5,1%		2	9	8,5%	9	9,6%		
410													1	0,9%	1	1,1%		
Разом (корупційні КП)	63	100%	51	100%	3	9	70	100%	59	100%	1	10	106	100%	94	100%	1	11
366-2	13	100%				13	4	80%	1	100%	2	1	1	100%	1	100%		
366-3							1	20%				1						
Разом (КП, пов'язані з корупцією)	13	100%	0		0	13	5	100%	1	100%	2	2	1	100%	1	100%	0	0
Усього	76		51		3	22	75		60		3	12	107		95		1	11

Таблиця 8.2. Інформація про осіб, судові рішення ВАКС щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках (відносні показники)

Стаття КК України	% засуджених осіб			% виправданих осіб			% осіб, щодо яких провадження закрито		
	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.
191	71,4%	92,3%	100,0%	21,4%			7,1%	7,7%	0,0%
210	100,0%		100,0%						
364	50,0%	88,0%	75,7%		4,0%	2,7%	50,0%	8,0%	21,6%
365-2		66,7%	100,0%					33,3%	
368	100,0%	84,6%	89,3%					15,4%	10,7%
368-5		100,0%	100,0%						
369	100,0%	80,0%	100,0%					20,0%	
369-2	100,0%	60,0%	100,0%					40,0%	
410			100,0%						
Разом (корупційні КП)	81,0%	84,3%	88,7%	4,8%	1,4%	0,9%	14,3%	14,3%	10,4%
366-2		25,0%	100,0%		50,0%		100,0%	25,0%	
366-3								100,0%	
Разом (КП, пов'язані з корупцією)		20,0%	100,0%		40,0%		100,0%	40,0%	
Усього	67,1%	80,0%	88,8%	3,9%	4,0%	0,9%	28,9%	16,0%	10,3%

5) Призначені покарання та інші заходи щодо засуджених осіб

За даними табл. 9, у період 2023–2025 років **ВАКС** щодо **засуджених** осіб у справах про корупційні кримінальні правопорушення дедалі **частіше** застосовував практику **звільнення від відбування покарання з випробуванням** у випадках затвердження угод про визнання винуватості: частка осіб, яких було звільнено від відбування покарання з випробуванням, у 2023–2025 роках зросла з 45% до **63%**, натомість частка осіб, яким призначено покарання у виді **позбавлення волі** на певних строк, зменшилась із 39% до **26%**.

Рис. 11. Інформація про призначені покарання та інші заходи стосовно засуджених осіб, судові рішення щодо яких у справах про корупційні кримінальні правопорушення набрали законної сили у 2023–2025 роках (**ВАКС**)

		2023	2024	2025	2023	2024	2025
		51	59	94			
Основні покарання	позбавлення волі	20	17	24	39%	29%	26%
	штраф	4	7	7	8%	12%	7%
	засуджені, звільнені від покарання*	27	35	63	53%	59%	67%
* у т.ч.	- з випробуванням	23	34	59	45%	58%	63%
	- з інших підстав	4	1	4	8%	2%	4%
Позбавлення волі	-> до 5 років включно	10	4	9	20%	7%	10%
	-> понад 5 років до 10 років включно	9	12	14	18%	20%	15%
	-> понад 10 років до 15 років включно	1	1	1	2%	2%	1%
Додаткові види покарання	штраф	10	22	33	20%	37%	35%
	конфіскація майна	14	16	21	27%	27%	22%
	позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	31	44	68	61%	75%	72%
	позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу	2		4	4%		4%
СК	спеціальна конфіскація	5	4	7	10%	7%	7%

У 2025 році за вироками ВАКС **59** із 94 засуджених осіб були **звільнені від відбування покарання з випробуванням** (у 2024 році – 34 особи).

У 2025 році покарання у виді **позбавлення волі** призначено **24** особам (у 2024 році – 17 особам), з них більшості (14 особам) – на строк понад 5 років і до 10 років включно.

Штраф як основний вид покарання застосовувався до незначної частки засуджених осіб: у 2024 та 2025 роках – по 7 осіб (12% та 7% відповідно), у 2023 році – 4 особи (8%).

Додаткові види покарань. **Конфіскація** майна як додатковий вид покарання застосовувалася ВАКС приблизно до чверті засуджених осіб: у 2024 році – до 16 осіб (27%) , у 2025 році – до **21** особи (**22%**), зокрема до 18 з 25 осіб, притягнутих до відповідальності за ст. 368 КК України (**72%**).

Варто зазначити, що додатковий вид покарання «**позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю**» у період 2023–2025 років застосовувався до більшості засуджених осіб (в межах 61–75 %), зокрема у 2025 році до **68** осіб (**72%**).

У розрізі окремих статей КК України частка засуджених осіб, до яких у 2025 році застосовано цей додатковий вид покарання, від загальної кількості засуджених за відповідними статтями становить:

за *ст. 191 КК України* – **100%** (всі 14 осіб);

за *ст. 364 КК України* – **89%** (25 із 28 осіб);

за *ст. 368 КК України* – **88%** (22 із 25 осіб).

Спеціальну конфіскацію у 2025 році застосовано до **7** осіб (7% всіх засуджених), зокрема за *ст.ст. 191, 364 КК України* – до 1 особи за кожною зі статей, за *ст. 368 КК України* – до 2 осіб, за *ст. 369 КК України* – до 3 осіб.

Частка засуджених осіб, до яких застосовано спеціальну конфіскацію, у 2023–2025 роках залишалася відносно стабільною: 10% у 2023 році та по 7% у 2024–2025 роках.

6) У 2024 та 2025 роках щодо *кримінальних правопорушень, пов’язаних з корупцією*, щороку набрав законної сили **один обвинувальний вирок** за *ст. 366² КК України (декларування недостовірної інформації)*. В обох випадках особу було засуджено зі звільненням від відбування покарання (у 2024 році – з випробуванням, у 2025 році – з інших підстав). До обох осіб також застосовано додаткове покарання у виді *позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю*.

Таблиця 9. Інформація про засуджених осіб, судові рішення ВАКС щодо яких набрали законної сили у 2023–2025 роках

Стаття КК України	Рік	засуджених	Кількість засуджених осіб, до яких застосовано				К-сть засуджених осіб, яких звільнено від покарання			К-сть засуджених осіб, до яких застосовано додаткові види покарання				К-сть осіб, до яких застос. спецконфіскацію
			позбавлення волі на певний строк			штраф	з випробуванням	з інших підстав	штраф	позбавл. військ. звання*	позбавл. права обіймати посади**	конфіскація майна		
			усього	у тому числі										
				до 5р. вкл.	понад 5р. до 10р. вкл.	понад 10р. до 15р. вкл.								
191	2025	14	2	1	1		1	11		4		14	1	1
	2024	12	9		8	1	2	1				10	9	2
	2023	10	3		3			7			1	9	3	3
	2022	4	3		1	2		1				4	3	1
	2021	1	1		1							1	1	
210	2025	1							1					
	2023	1							1					
364	2025	28	4	3	1			22	2	26		25		1
	2024	22	1	1				20	1	21		22		
	2023	8	4	4				4		8		8		
365-2	2025	1						1		1		1		
	2024	2						2		1		2		
368	2025	25	14	3	10	1		11			4	22	18	2
	2024	11	6	2	4		1	4				10	7	
	2023	15	9	2	6	1	1	5		1		14	9	1
	2022	13	6	1	5			7		1		11	6	2
	2021	7	5	3	2			2				6	5	1
368-5	2025	1						1		1		1		
	2024	1						1						1
369	2025	14	3	1	2		1	10		1		2	2	3
	2024	8					2	6						1
	2023	12	4	4			1	7		1			1	1
369-2	2025	9	1	1			5	2	1			2		
	2024	3	1	1			2							
	2023	5					2		3		1		1	
410	2025	1						1				1		
Разом	2025	94	24	9	14	1	7	59	4	33	4	68	21	7
% від засуджених			25,5%	9,6%	14,9%	1,1%	7,4%	62,8%	4,3%	35,1%	4,3%	72,3%	22,3%	7,4%
Разом	2024	59	17	4	12	1	7	34	1	22	0	44	16	4
% від засуджених			28,8%	6,8%	20,3%	1,7%	11,9%	57,6%	1,7%	37,3%	0,0%	74,6%	27,1%	6,8%
Разом	2023	51	20	10	9	1	4	23	4	10	2	31	14	5
% від засуджених			39,2%	19,6%	17,6%	2,0%	7,8%	45,1%	7,8%	19,6%	3,9%	60,8%	27,5%	9,8%
366-2	2025	1						1				1		
	2024	1							1			1		

7) Аналіз структури засуджених осіб, щодо яких вироки ВАКС за вчинення корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, набрали законної сили у 2024 та 2025 роках, дає підстави стверджувати, що переважна більшість таких осіб є **суб'єктами, на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції»** (табл. 10.1, 10.2): у 2024 році частка таких осіб становила 80% (48 осіб), у 2025 році – **72% (68 осіб)**.

Особи, **уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування** (зазначені в п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону), у 2025 році становлять **40% (38 осіб)** від загальної кількості засуджених, що дещо перевищує показник 2024 року – 35% (21 особа).

Частка засуджених осіб, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону), у 2025 році становить **18%**, тоді як у 2024 році вона була вищою – 32%, хоча абсолютні показники залишаються співмірними (19 та 17 осіб відповідно).

Таблиця 10.1. Розподіл осіб, засуджених за вчинення корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, судові рішення **ВАКС** щодо яких набрали законної сили у **2024 та 2025 роках**, за категоріями осіб, зазначеними в ч. 1 ст. 3 Закону^{1*}

Пункт ч. 1 ст. 3 Закону*	2024 рік		2025 рік	
	К-сть осіб	% від засудж.	К-сть осіб	% від засудж.
1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого	21	35,0%	38	40,0%
2) особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування	19	31,7%	17	17,9%
3) особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням орг.-розпорядчих чи адмін.-госп. обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юр. особах приватного права незалежно від орг.-прав. форми, а також інші особи, які не є служб.особами та виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, - у випадках, передбачених Законом	8	13,3%	12	12,6%
4) кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом.			1	1,1%
Разом (ч.1 ст.3 Закону)	48	80,0%	68	71,6%
Інші категорії осіб	12	20,0%	27	28,4%
Усього	60	100%	95	100%

*Закон України «Про запобігання корупції»

¹ Такий розподіл стало можливим сформулювати починаючи з даних за 2024 рік на підставі форми № 1-ЗК ВАКС «Звіт Вищого антикорупційного суду про осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення ними корупційних та пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень» // сайт Вищого антикорупційного суду. URL: <https://cutt.ly/iroon92Y>.

Таблиця 10.2. Розподіл осіб, засуджених за вчинення корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, судові рішення **ВАКС** щодо яких набрали законної сили у **2025 році**, за категоріями осіб, зазначеними в ч. 1 ст. 3 Закону

Категорія осіб/ пункти ч.1 ст.3 Закону*		Стаття Кримінального кодексу України									Разом	% від засуд-жених	
		ст. 191	ст. 210	ст. 364	ст. 365-2	ст. 366-2	ст. 368	ст. 368-5	ст. 369	ст. 369-2			ст. 410*
1) **	Президент України, Голова ВРУ, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники ЦОВВ, які не входять до складу КМУ, та їх заступники, Голова СБУ, Генеральний прокурор, Голова НБУ, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений ВРУ з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова ВР АРК, Голова Ради міністрів АРК			1								1	1,1%
	народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови	2		3		1		1	1			8	8,4%
	державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування		1	4			3		1	1		10	10,5%
	військові посадові особи ЗСУ, ДССЗЗІ України та інших утворених відповідно до законів військ. формувань, крім військовослужбовців строкової військ. служби, курсантів ВВНЗ, курсантів ВНЗ, які мають у своєму складі військ. інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військ. підготовки, особовий склад штатних ВЛК								1		1	2	2,1%
	судді, судді КСУ, Голова, заст. Голови, члени, інспектори ВРП, посадові особи секретаріату ВРП, Голова, заст. Голови, члени, інспектори ВККСУ, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи ДСА України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді)						6			2		8	8,4%
	посадові та службові особи органів прокуратури, СБУ, ДБР, НАБУ, БЕБ України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, ЦОВВ, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику						6					6	6,3%
	поліцейські						1					1	1,1%
	посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Пенсійного фонду, органів влади АРК	1		1								2	2,1%
	1)** загалом		3	1	9	0	1	16	1	3	3	1	38
2)**		6		7			3		1			17	17,9%
3)**		4		6	1					1		12	12,6%
4)**										1		1	1,1%
Разом (ч.1 ст.3 Закону)		13	1	22	1	1	19	1	4	5	1	68	71,6%
Інші категорії осіб		1		6			6		10	4		27	28,4%
Усього		14	1	28	1	1	25	1	14	9	1	95	

1)** – особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

2)** – особи, які для цілей Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

3)** – особи, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків у юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також інші особи, які не є службовими особами та які виконують роботу або надають послуги відповідно до договору з підприємством, установою, організацією, – у випадках, передбачених Законом;

4)** – кандидати на пост Президента України та кандидати у народні депутати України, зареєстровані в порядку, встановленому законом.

2. АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

Аналіз здійснювався щодо рішень ВАКС та судів загальної юрисдикції у кримінальних провадженнях стосовно корупційних к.п., передбачених ч.ч. 2–5 ст. 191, ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2, 410 КК, а також пов'язаних з корупцією к.п., передбачених ст.ст. 366-2 і 366-3 КК.

Під час аналізу кожного судового рішення (вироку або постанови суду про звільнення від кримінальної відповідальності) аналітики заповнювали чеклисти, підготовлені окремо по кожній із зазначених статей КК – у всіх наявних судових рішеннях, але не більше ніж 50 судових рішень по кожній із зазначених статей КК за кожен рік.

* * *

СТАТТЯ 191 КК (Ч.Ч. 2–5)

1. Відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

У ч.ч. 2–5 ст. 191 КК передбачено відповідальність за:

ч. 2 – привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Санкція: 1) обмеження волі на строк до п'яти років або 2) позбавлення волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

ч. 3 – дії, передбачені ч. 2 цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб.

Санкція: 1) обмеження волі на строк від трьох до п'яти років або 2) позбавлення волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

ч. 4 – дії, передбачені ч.ч. 2 або 3 цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Санкція: позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

ч. 5 – дії, передбачені ч.ч. 2, 3 або 4 цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою.

Санкція: позбавлення волі на строк від семи до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

(Редакція статті не змінювалась з березня 2022 року.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2022–2023 роках

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься **347** вироків. З них до 1 січня 2026 року не набрали законної сили 58 ухвалених у 2024 році і 85 ухвалених у 2025 році (загалом 143, або 41% від ухвалених). Отже, набрали законної сили **204** вироків.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено 155 вироків.

У межах дослідження проаналізовано 100 судових рішень за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і набрали законної сили до 1 січня 2026 року. З них:

- 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2024 році;
- 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2025 році.

Із 40 вироків, ухвалених **у 2024 році**:

- 4 вироків, серед яких всі 4 обвинувальні (з них 1 – за угодами з прокурором), – ухвалено ВАКС,
- 36 вироків, серед яких 31 обвинувальний (з них 10 – за угодами з прокурором) і 5 виправдувальних, – ухвалено іншими судами.

Із 40 вироків, ухвалених **у 2025 році**:

- 17 вироків, серед яких 16 обвинувальних (з них 16 – за угодами з прокурором) і 1 виправдувальний, – ухвалено ВАКС,
- 23 вироків, серед яких 22 обвинувальних (з них 15 – за угодами з прокурором) і 1 виправдувальний, – ухвалено іншими судами.

З числа 80 проаналізованих вироків – 73 обвинувальних (91,2%) (з них – 42 за угодами з прокурором) і 7 (8,8%) виправдувальних.

Виявлено 6 обвинувальних вироків у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ч.ч. 2–5 ст. 191 КК, як предикатним злочином.

У ЄДРСР на сторінці ст. 191 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього **884** ухвали. З них у межах цього дослідження проаналізовано 20.

У 13 справах суд застосував положення ч. 3 ст. 349 КПК (у 2023 році – 8), 3 справи розглянуто в порядку спеціального судового провадження за відсутності обвинуваченого (in absentia) (у 2023 році – 3).

У 33 справах встановлено, що к.п. вчинено шляхом привласнення (у 2023 році – 14), у 10 справах – розтрата, 44 – зловживання службовою особою своїм службовим становищем (у 2023 році – лише 5).

У деяких справах встановлено винуватість осіб у декількох к.п., вчинених у різних

формах.

У 27 справах встановлено, що к.п. вчинено повторно, у 28 справах – за попередньою змовою групою осіб, у 3 справах – у великих розмірах, у 39 справах – в умовах воєнного стану, у 27 справах – в особливо великих розмірах, у 7 справах – організованою групою.

Спеціальну конфіскацію застосовано у 4 справах (у 2023 році – у жодній справі судом не було застосовано спеціальну конфіскацію).

Суди часто посилаються на правові позиції ВС, зокрема у таких проаналізованих в межах цього дослідження рішеннях:

- вирок ВАКС від 15 лютого 2024 року у справі № 991/5553/21;
- вирок ВАКС від 19 лютого 2024 року у справі № 991/6462/21;
- вирок ВАКС від 28 лютого 2025 року у справі № 991/5675/24;
- вирок ВАКС від 8 квітня 2025 року у справі № 991/709/25;
- вирок ВАКС від 19 травня 2025 року у справі № 991/4070/25;
- вирок Новобузького районного суду Миколаївської області від 20 лютого 2024 року у справі № 487/4004/20;
- ухвала Городищенського районного суду Черкаської області від 19 грудня 2024 року у справі № 691/686/21.

* * *

Суди, як правило, формально встановлюють наявність у діях особи суб'єктивної сторони складу злочину, не аналізуючи та не обґрунтовуючи доказами психічне ставлення особи до вчиненого діяння та його наслідків.

У більшості проаналізованих вироків виявлено різну структуру тексту, рідко виділяються тематичні підрозділи, пункти, а не лише вступна, описово-мотивувальна і заключна частини. Це ускладнює аналіз судових рішень, виявлення в них прогалин та інших вад. У вироків часто не нумеруються епізоди злочинної діяльності.

Проте є й позитивні приклади, зокрема у практиці ВАКС. Вироки ВАКС добре структуровані, в більшості з них детально та чітко встановлюється все, що необхідно встановлювати за відповідною статтею (зокрема за ст. 191 КК).

19 лютого 2024 року ВАКС у справі № 991/6462/21 зазначає (пп. 56, 57 рішення) «для вирішення питання про доведеність вини особи поза розумним сумнівом, враховуючи формулювання та межі пред'явленого обвинувачення, а також диспозиції ч. 5 ст. 191 КК, які передбачають відповідальність за інкриміновані ОСОБА_7 кримінальні правопорушення, суд має надати відповіді на такі питання: 1) Чи є ОСОБА_7 суб'єктом інкримінованих йому кримінальних правопорушень? 2) Чи вчинив ОСОБА_7 складання та видачу завідомо неправдивих офіційних документів? 3) Чи здійснив ОСОБА_7 заволодіння чужим майном шляхом зловживання своїм службовим становищем? 4) Чи вчиняв ОСОБА_7 зазначені діяння з прямим умислом? 5) Чи відповідає об'єкт посягання ознакам безпосереднього об'єкта інкримінованих обвинуваченому злочинів?»¹.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117129857>

Лише надання ствердних відповідей на кожне з цих питань, із посиланням на сукупність належних, допустимих, достовірних і взаємопов'язаних доказів, свідчитиме про наявність у діях обвинуваченого усіх ознак складів к.п., передбачених ч. 5 ст. 191 КК (як у наведеній вище справі), а отже, і про достатність підстав для визнання його винним. У вирокі детально розглядається кожне із цих питань.

У вирокі районних та апеляційних судів такої структури немає, тому встановлення важливих ознак доводиться відстежувати по всьому тексту рішення. Іноді вони чітко не зазначаються.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирокі на підставі угод та виправдувальні вирокі, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 1 рік 8 днів.

Водночас окремі вирокі ухвалювались або швидко (як-от вирокі у справі № 991/7181/25 у ВАКС – 7 днів, у справі № 478/5/24 Казанківському районному суді Миколаївської області – 12 днів), або, навпаки, дуже довго (вирок у справі № 991/10684/25 у ВАКС – 5 років 11 місяців).

Справи, вирокі по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 9 місяців.

Справи, по яких ухвалено виправдувальні вирокі, у середньому розглядались 2 роки 9 місяців.

В окремих випадках ухвали були постановлені протягом меншого періоду (наприклад, у справі № 683/341/22 Старокостянтинівським районним судом Хмельницької області – 11 місяців), в інших випадках, навпаки, справи розглядались надзвичайно довго (наприклад, справу № 521/12491/25 Хаджибейський районний суд м. Одеси розглядав 11 років 1 місяць; справу № 991/8527/23 ВАКС – 12 років).

Вирокі ухвалювались, як правило, через кілька років після певної події, яка була предметом розгляду.

Так, у 2024 році ухвалювались вирокі:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2011–2024 роках (у середньому через 3 роки 4 місяці після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2009–2024 роках (у середньому через 7 місяців 13 днів після події);
- виправдувальні – щодо подій, які відбулись у 2019–2022 роках (у середньому через 4 роки 7 днів після події).

У 2025 році ухвалювались вирокі:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2020–2024 роках (у середньому через 1 рік 6 місяців після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2018–2025 роках (у середньому через 2 роки 4 місяці після події);
- виправдувальні – щодо подій, які відбулись у 2014–2015 роках (у середньому через 9 років 2 місяці після події).

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 3 роки 6 місяців після відповідної події, при цьому обвинувальні вироки ухвалювались набагато швидше (у середньому через 2 роки), ніж виправдувальні вироки (у середньому через 6 років 7 місяців), та трохи швидше, ніж вироки за угодою (у середньому через 1 рік 6 місяців після події). При цьому вироки за угодою у 2024 році ухвалювались набагато швидше (у середньому через 7 місяців 13 днів після події), ніж у 2025 році (у середньому через 2 роки 4 місяці після події).

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались через 6 років 4 місяці після події.

Вироків, ухвалених на підставі угоди про примирення (угоди з потерпілим), на відміну від 2023 року, не виявлено.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ч. 2 ст. 191 КК, є:

1) **ознака предмету** – чуже майно, яке вже перебуває у фондах держави, суб'єкта права колективної чи приватної власності. Якщо відбулося заволодіння майном, яке ще не перебуває у чужій власності, а лише повинно туди надійти, то має місце не один із вказаних злочинів, а заподіяння майнової шкоди (ст. 192 КК), привласнення знайденого (ст. 193 КК) або зловживання службовим становищем (ст. 364 КК) тощо;

2) **ознака об'єктивної сторони** – діяння у таких формах:

– *привласнення* (незаконне безоплатне утримання майна, ввіреного винному, або майна, яке перебуває в його віданні на законній підставі);

– *розтрата* (незаконне безоплатне відчуження, використання, витрачення майна, яке було ввірене винному чи перебувало в його віданні (продаж, дарування, споживання, передача іншим особам тощо);

– *заволодіння чужим майном* шляхом зловживання службовим становищем (незаконне обернення чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби. При цьому, на відміну від привласнення чи розтрата, предметом заволодіння чужим майном шляхом службового зловживання може бути і майно, яке безпосередньо не було ввірене винному чи не перебувало в його віданні – постанова ПВСУ від 6 листопада 2009 року № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності»);

3) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

4) **ознака суб'єкта** – службова особа (її характеристики наведено у ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК).

Ознаками кваліфікованих складів к.п., передбаченого ч.ч. 3–5 ст. 191 КК, є:

1) **ознаки предмету** – вчинення діяння:

– у *великих розмірах* (ч. 4) (на суму, яка у 250 і більше разів перевищує нмдг (п. 3 примітки до ст. 185 КК);

– в *особливо великих розмірах* (ч. 5) (на суму, яка у 600 і більше разів перевищує нмдг (п. 4 примітки до ст. 185 КК);

2) **ознаки об'єктивної сторони** – вчинення діяння:

– *повторно* (ч. 3). Згідно з п. 1 примітки до ст. 185, ст.ст. 185, 186 та 189-191 КК повторним визнається к.п., вчинене особою, яка раніше вчинила будь-яке із к.п., передбачених цими статтями або ст.ст. 187, 262 КК;

- за попередньою змовою групою осіб (ч. 3);
- в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 4);
- організованою групою (ч. 5).

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено у **22** випадках (30,1%).

Видами **основного покарання** були:

– *позбавлення волі* на певний строк: 1 рік, 2, 3 роки, 3 роки 6 місяців, 4 роки, 5, 7, 8, 10 років (у трьох випадках під час розгляду справи in absentia – за ч. 3 ст. 191 КК – 3 роки; за ч. 5 ст. 191 КК призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 11 років 6 місяців, 10 років);

– *обмеження волі*: на строк 1 рік – за ч. 2 ст. 191 КК; на строк 3 роки – за ч. 3 ст. 191 КК (2 випадки);

– *пробаційний нагляд*: на строк 2 роки – за ч. 3 ст. 191 КК (1 випадок заміни обмеження волі пробаційним наглядом в апеляційному порядку із застосуванням ст. 69 КК);

– *службові обмеження для військовослужбовців* – на строк 2 роки за ч. 5 ст. 191 КК (2 випадки).

Як **додаткове покарання** застосовувались:

– у 67 обвинувальних вироках із 73 (91,7%) – *позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю*;

– у 14 обвинувальних вироках із 73 (19%) – *конфіскація майна*.

Додаткові покарання не застосовувались у деяких вироках, ухвалених на підставі угод.

У двох випадках у вирокі суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням.

* * *

Призначене покарання має буде необхідним і достатнім для виправлення обвинуваченого та попередження нових к.п.

До того ж відповідне покарання має сприяти становленню справедливості, рівності перед законом, забезпеченню добропорядності та відповідальності осіб, які обіймають посади на державних підприємствах, установах, організаціях.

У вирокі ВАКС від 19 лютого 2024 року у справі № 991/6462/21 «колегія суддів взяла до уваги той факт, що к.п. спричинили неотримання військовослужбовцями військової частини, які були його колегами по службі та виконували завдання з оборони та захисту України на території Донецької області, заробітних плат за листопад 2014 року, що свідчить про особливу зухвалість вчиненого... Крім того, враховуючи, що санкція ч. 5 ст. 191 КК передбачає конфіскацію майна як обов'язкове додаткове покарання, а також беручи до уваги вчинення обвинуваченим цього злочину з корисливих мотивів, колегія суддів вважає за

необхідне призначити йому додаткове покарання у виді повної конфіскації всього належного йому на праві власності майна» (пп. 253, 256 рішення)¹.

У справі № 991/493/22 ВАКС при призначенні обвинуваченій покарання, згідно з вимогами ст. 65 КК, врахував особу винної та ступінь тяжкості вчиненого к.п., а також відсутність обставин, що пом'якшують чи обтяжують покарання відповідно до ст.ст. 66, 67 КК. Щодо особи обвинуваченої суд урахував її вік, відсутність непогашених судимостей, сімейний стан та, зокрема, важкий стан здоров'я її чоловіка. Виходячи із засад призначення та індивідуалізації покарання, зважаючи на суспільну небезпеку корисливого корупційного злочину та об'єкт посягання, ураховуючи особу обвинуваченої, загальний розмір завданої шкоди, суд дійшов висновку про необхідність призначення покарання обвинуваченій ближче до нижньої межі.

Щодо призначення додаткового покарання суд виходив з усталеної судової практики (з урахуванням п. 17 постанови ПКСУ № 7 від 24 жовтня 2003 року «Про практику призначення судами кримінального покарання»: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю застосовується як додаткове покарання лише в тих випадках, коли вчинення злочину було пов'язане з посадою підсудного або із заняттям ним певною діяльністю. Якщо це додаткове покарання згідно із санкцією є обов'язковим, то воно застосовується лише до тих осіб, які обіймали посади чи займалися діяльністю, з якими було пов'язано вчинення злочину)².

2.5. Звільнення від покарання

Із 73 обвинувальних вироків у 51 вироку особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 69,9%.

При застосуванні звільнення від покарання з випробуванням суди враховували щире каяття, активне сприяння розкриттю к.п., добровільне відшкодування збитків, завданих к.п. (або намір такого відшкодування за умови затвердження угоди), – відповідно до умов угоди про визнання винуватості.

ВАКС у вироку від 28 жовтня 2025 року, справа № 991/10683/25, за ч. 5 ст. 27 ч. 5 ст. 191 КК призначив покарання у виді 7 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади, підприємствах, установах, організаціях державної або комунальної форм власності, пов'язані з організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими функціями, на строк 2 роки. На підставі ч. 2 ст. 75 КК особу звільнено від відбування основного покарання з випробуванням, з іспитовим строком 1 рік.

Обставинами, які згідно зі ст. 66 КК пом'якшують покарання, є: щире каяття, активне сприяння розкриттю к.п., намір забезпечити здійснення добровільного часткового відшкодування збитків, завданих к.п. відповідно до умов угоди про визнання винуватості. Крім цього, Судом враховано особу та вік обвинуваченого (68 років), який раніше не судимий, одружений, має позитивну характеристику за попереднім місцем роботи та проживання, а також стан його здоров'я³.

Такі обставини є типовими у проаналізованих справах.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117129857>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117558949>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131342508>

У деяких справах враховано готовність сплати благодійного внеску на користь ЗСУ.

Чигиринський районний суд Черкаської області у вироку від 1 жовтня 2024 року, справа № 708/1140/24, за ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 191, ч. 1 ст. 209 КК на підставі ст. 70 КК за сукупністю к.п. остаточно призначив покарання у виді 3 років та 1 місяця позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевого самоврядування строком на 1 рік та з конфіскацією майна.

Особу звільнено від відбування основного покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК, з іспитовим строком 1 рік. Суд також врахував, що у разі затвердження угоди про визнання винуватості обвинувачена ОСОБА_5 погодилась на звернення застави (60 560 грн) на підтримку ЗСУ¹.

2.6. Спеціальна конфіскація

У 4 вироках ВАКС (у справах №№ 991/6462/21, 991/493/22, 991/4290/25), а також вироку Білогірського районного суду Хмельницької області (у справі № 669/246/24) застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п.

У випадках незаконного отримання права власності на земельні ділянки, транспортний засіб, грошові кошти та інші предмети неправомірної вигоди спеціальна конфіскація не застосовувалась, накладений на них арешт судами скасовувався, зокрема з тієї підстави, що «умовами угоди спеціальну конфіскацію до обвинуваченого не передбачено». Наприклад, у вироку ВАКС від 7 квітня 2025 року у справі № 991/2297/25², вироку ВАКС від 8 квітня 2025 року у справі № 991/709/25³.

У деяких вироках обґрунтування застосування спеціальної конфіскації прописано доволі детально.

Наприклад, у вироку ВАКС від 19 лютого 2024 року у справі № 991/6462/21 зазначено: «На переконання суду, доведеним є причинний зв'язок між протиправною поведінкою ОСОБА_7, яка виразилася у складанні та виданні завідомо неправдивих платіжного доручення та заявки у сумі 4 267 495,39 грн, на підставі яких відбулося перерахування коштів, призначених для виплат заробітних плат військовослужбовцям військової частини, що створило можливості для заволодіння такими коштами, шляхом перерахування на особисті рахунки ОСОБА_7 та осіб, які не були військовослужбовцями, що призвело до шкоди у виді безпідставного вибуття з фонду військової частини грошових коштів на користь обвинуваченого та третіх осіб... Застосувати спеціальну конфіскацію до грошових коштів, що одержані унаслідок учинення злочину, стягнувши їх у власність держави з обвинувачених солідарно» (пп. 275, 318 рішення)⁴.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ч.ч. 2–5 ст. 191 КК.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121985373>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126427324>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126443381>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117129857>

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 13 справ за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК (із 38, в яких ухвалено вироки в загальному порядку, крім вироків за угодами), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У цілому суди належно обґрунтовували вироки і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК. Як зазначено вище, часто це робиться з посиланням на релевантні рішення найвищого суду в системі судоустрою України, витяги з яких наводяться нижче.

ВС – щодо стандарту доведення

При вирішенні питання щодо достатності встановлених під час змагального судового розгляду доказів для визнання особи винуватою суди мають керуватися стандартом доведення (стандартом переконання), визначеним ч.ч. 2 і 4 ст. 17 КПК, які передбачають, що ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні к.п. і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом; усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи (постанова ВС від 4 липня 2018 року у справі № 688/788/15-к)¹.

Стандарт доведення поза розумним сумнівом означає, що сукупність обставин справи, встановлена під час судового розгляду, виключає будь-яке інше розумне пояснення події, яка є предметом судового розгляду, крім того, що інкримінований злочин був вчинений і обвинувачений є винним у вчиненні цього злочину.

Поза розумним сумнівом має бути доведений кожний з елементів, які є важливими для правової кваліфікації діяння: як тих, що утворюють об'єктивну сторону діяння, так і тих, що визначають його суб'єктивну сторону. Зокрема, у справах, в яких наявність та/або характер умислу мають значення для правової кваліфікації діяння, суд у своєму рішенні має пояснити, яким чином встановлені ним обставини справи доводять наявність умислу саме такого характеру, який є необхідним елементом складу злочину, і виключають можливу відсутність умислу або інший характер умислу.

Це питання має бути вирішено на підставі безстороннього та неупередженого аналізу наданих сторонами обвинувачення і захисту допустимих доказів, які свідчать за чи проти тієї або іншої версії подій.

Обов'язок всебічного і неупередженого дослідження судом усіх обставин справи у цьому контексті означає, що, для того щоб визнати винуватість доведеною поза розумним сумнівом, версія обвинувачення має пояснювати всі встановлені судом обставини, що мають відношення до події, яка є предметом судового розгляду. Суд не може залишити без уваги ту частину доказів та встановлених на їх підставі обставин лише з тієї причини, що вони суперечать версії обвинувачення. Наявність таких обставин, яким версія

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75286445>

обвинувачення не може надати розумного пояснення або які свідчать про можливість іншої версії інкримінованої події, є підставою для розумного сумніву в доведеності вини особи.

Для дотримання стандарту доведення поза розумним сумнівом недостатньо, щоб версія обвинувачення була лише більш вірогідною за версію захисту. Законодавець вимагає, щоб будь-який обґрунтований сумнів у тій версії події, яку надало обвинувачення, був спростований фактами, встановленими на підставі допустимих доказів, і єдиною версією, якою розумна і безстороння людина може пояснити всю сукупність фактів, установлених у суді, – є та версія подій, яка дає підстави для визнання особи винною за пред’явленим обвинуваченням. Аналогічна позиція викладена у постановках ККС ВС від 15 квітня 2021 року у справі № 751/2824/20¹, від 23 лютого 2021 року у справі № 742/642/18² та від 3 лютого 2021 року у справі № 761/7897/18³.

ЄСПЛ у своїх рішеннях також зазначає про необхідність оцінювати докази, керуючись критерієм доведення «поза розумним сумнівом» (рішення ЄСПЛ у справі «Авшар проти Туреччини»)⁴. Таке доведення має впливати із сукупності ознак чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких та узгоджених між собою. Також має братися до уваги якість доказів, включно з тим, чи не ставлять обставини, за яких вони були отримані, під сумнів їхню надійність та точність (рішення ЄСПЛ у справі «Веренцов проти України» – п. 86⁵, «Яллох проти Німеччини»)⁶.

Суди не в усіх випадках належно довели подію к.п., обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого к.п., обтяжують чи пом’якшують покарання.

Наприклад, у деяких справах фактично йдеться про продовжуване к.п., але ставиться у вину повторність. Наприклад, у справі № 522/8978/24 «ОСОБА_4, перебуваючи на посаді бухгалтера ОСББ «СОЛОМЕЯ», вчиняючи тотожні злочинні дії, реалізуючи єдиний злочинний умисел, повторно привласнила 15.07.2023 грошові кошти ОСББ «СОЛОМЕЯ», які знаходилися у володінні вказаної юридичної особи, в розмірі 69 700 грн. з подальшим їх використанням на власні потреби, спричинивши своїми діями майнову шкоду ОСББ «СОЛОМЕЯ» на вказану суму»⁷.

Видається, що за наявності декількох епізодів вчинення к.п. слід чітко аргументувати, чи є підстави ставити у вину повторність або це є продовжуванним к.п., тобто в особи був єдиний умисел на заволодіння майном за кількома епізодами чи різний. Це має суттєве значення для кваліфікації.

ВС – щодо змісту суспільно небезпечного діяння

Визначальна ознака, яка відокремлює (відмежовує) таку форму злочину проти власності, як заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем, від інших форм посягання на чужу власність, полягає в тому, що безоплатне одержання чужого майна на користь винної особи чи на користь іншої особи (осіб) відбувається через умисне протиправне використання можливостей службового становища (зазначена позиція

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377379>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95278123>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94737939>

⁴ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-59562>

⁵ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_945#Text

⁶ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-76307>

⁷ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125504937>

висловлена у постанові ВС від 14 листопада 2013 року, справа № 5-30кс13)¹.

Цей спосіб вчинення злочину за своєю суттю полягає не у простому невиконанні покладеного обов'язку, а в застосуванні наданих повноважень проти покладеного обов'язку, всупереч інтересам служби, та становить фактично зраду обов'язку (так зазначено у постанові ККС ВС від 30 вересня 2020 року, справа № 517/639/17)².

При цьому дії винної особи мають бути зумовлені її службовим становищем та перебувати у безпосередньому зв'язку з її службовими повноваженнями, що безпосередньо походять від службового становища винного, виконуваних функцій і наданих повноважень.

«Всупереч інтересам служби» означає, що діяння службової особи заподіює шкоду тим інтересам, суспільним відносинам, благам, задля підтримання яких у нормальному стані запроваджена посада відповідної особи, а сама вона наділена службовими повноваженнями.

Як зазначає ВС, зловживання службовим становищем характеризує спосіб вчинення к.п., передбаченого ч. 2 ст. 191 КК, і полягає у будь-якому умисному, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи іншої фізичної або юридичної особи використанні службовою особою, всупереч інтересам служби, своїх прав і можливостей, пов'язаних з її посадою. Протиправне вилучення чужого майна, вчинене службовою особою, яка під час заволодіння таким майном не використовувала своє службове становище, а за родом своєї діяльності лише мала доступ до цього майна, необхідно розглядати як крадіжку.

Обставини, які сприяють вчиненню к.п., створюють умови для його вчинення (перебування в певному місці в певний час, відсутність свідків тощо), не можна ототожнювати з умисним використанням службового становища як способом вчинення к.п., що, своєю чергою, є обов'язковою складовою диспозиції ч. 2 ст. 191 КК (постанова колегії суддів ККС ВС від 16 березня 2023 року у справі № 707/146/17³).

Системне тлумачення ст.ст. 18, 364, 365, 191 КК свідчить, що заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем має місце тоді, коли службова особа незаконно обертає чуже майно на свою користь чи користь третіх осіб, використовуючи при цьому своє службове становище. Його особливістю є те, що, на відміну від привласнення чи розтрата, предметом заволодіння чужим майном шляхом службового зловживання може бути і майно, яке безпосередньо не було ввірене винному чи не перебувало в його віданні. У зазначений спосіб винний може заволодіти майном, щодо якого в силу своєї посади він наділений правомочністю управління чи розпорядження через інших осіб. Тобто він має певні владні повноваження щодо впливу на осіб, яким це майно ввірене чи у віданні яких перебуває (постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 14 вересня 2023 року у справі № 503/700/21)⁴.

Водночас суди:

- не в усіх вироках зазначали, що службова особа діяла всупереч інтересам служби або, зазначивши, що особа діяла всупереч інтересам служби, не завжди вказували, яким саме актам законодавства суперечили її дії чи бездіяльність;
- не завжди чітко визначали, в якій формі вчинено діяння (привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем);
- не завжди зазначали, майно було ввірено особі чи перебувало в її відання, а іноді в окремих частинах рішення зазначали, що майно було ввірено особі, а в інших частинах – що

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35794481>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92021190>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747678>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113560996>

знаходилось у її віданні. Ці форми чітко прописано у ст. 191 КК, але суди не завжди чітко прописують це у вироках¹.

У справі № 700/463/24 ОСОБА_5 обвинувачується у вчиненні к.п., передбаченого ч. 4 ст. 191 КК, а саме у привласненні чужого майна, яке перебувало в його віданні, вчиненому в умовах воєнного стану².

У деяких справах зазначено, що вчинено привласнення чужого майна, яке перебувало у віданні особи, в інших – привласнення ввіреного майна.

Ці питання безпосередньо впливають на кваліфікацію.

У справі № 487/4004/20 зазначено: «Під час судового розгляду кримінального провадження обвинувачений ОСОБА_3 вину не визнав. Суду пояснив, що дійсно 17.04.2020 року він з рахунку філії «Новобузький райавтодор» знімав грошові кошти в сумі 120 000,00 грн, однак це було зроблено з відома керівництва, оскільки підприємство більше року не виплачувало працівникам заробітну плату. Вказані кошти на власні потреби ОСОБА_3 не використовував. Більше того, по можливості вказані кошти мали бути повернуті на рахунок, що частково і було зроблено, однак після того, як комп'ютерна техніка була вилучена з підприємства, ОСОБА_3 не зміг відшкодувати кошти»³.

У суді цей аргумент не досліджено та не встановлено, чи справді працівникам не виплачувалась заробітна плата. Якщо це так, то кваліфікація є сумнівною.

ВС – щодо суб'єкта

Суб'єктом к.п., передбачених ч.ч. 2–5 ст. 191 КК, є фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність (обов'язкові ознаки загального суб'єкта) та яка є службовою особою, тобто постійно обіймає на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій (обов'язкові ознаки спеціального суб'єкта).

Згідно з абз. 3 п. 23 постанови ПВСУ від 6 листопада 2009 року № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності» заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем полягає в незаконному оберненні чужого майна на свою користь або на користь інших осіб з використанням службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби.

З огляду на таке, суду належить перевірити: (1) чи використала особа для заволодіння майном своє службове становище і (2) чи було воно використане всупереч інтересам служби.

Серед осіб, щодо яких виносилися вироки за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК, були:

- начальник Філії «Новобузький райавтодор»,
- майстер з експлуатації та ремонту машин і механізмів «Українська залізниця»,

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131342508>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120837707>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117100329>

- бухгалтер ОСББ,
- головний бухгалтер по переводу з відділу освіти,
- начальники відділення Укрпошти,
- заступник начальника сільської військової адміністрації,
- завідувач господарчо-обслуговуючого підрозділу «Центральна лікарня»,
- директор ліцею,
- державний інспектор сільського господарства відділу контролю якості та безпеки зерна і продуктів його переробки управління контролю якості сільськогосподарської продукції державної інспекції сільського господарства,
- помічник командира військової частини з фінансово-економічної роботи, начальник фінансової служби,
- лісник, майстер лісу,
- начальник цеху підготовки металургійного виробництва,
- заступник начальника відділу Управління з будівництва, ремонту та реконструкції Департаменту будівництва та шляхового господарства.

Адміністративно-господарські функції (обов'язки) – це обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо) (постанова ПВСУ від 6 листопада 2009 року № 10 «Про судову практику у справах про злочини проти власності»).

У вирокх суди часто аналізують посадову інструкцію відповідної посади для обґрунтування виконання особою організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій.

Наприклад, «згідно з Наказом № 300 від 14 липня 1997 року Міністерства оборони України на ОСОБА_7 як помічника командира частини з фінансово-економічної роботи і начальника фінансової служби покладено відповідальність за фінансове забезпечення полку та такі обов'язки: організовувати і вести фінансове господарство полку; забезпечувати планування, затребування необхідних коштів, вірогідності фінансового обліку і звітності; разом із заступниками командира полку і начальниками служб складати та подавати на затвердження командира полку кошторис на наступний період; вживати заходів для своєчасного грошового забезпечення особового складу; забезпечувати контроль за витрачанням коштів, додержанням фінансової дисципліни посадовими особами полку, своєчасністю і повнотою відшкодування збитків, завданих державі внаслідок втрати, недостачі, крадіжки чи незаконного витрачання коштів і матеріальних цінностей...»¹. Та далі «Беручи до уваги, що до повноважень ОСОБА_7 належало здійснення функцій по організації та розпорядженню коштів полку, здійснення контролю за збереженням та витрачанням довірених коштів, він був наділений адміністративно-розпорядчими функціями» (п. 68 рішення).

Однак назви посад іноді не дають уявлення про зміст і обсяг повноважень на посаді, в багатьох вирокх суди не встановлювали навіть того факту, що особа, яка вчинила к.п., є публічною службовою особою, ознаки якої описано у ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117129857>

Обов'язковою складовою к.п., передбаченого ч. 2 ст. 191 КК, є наявність у обвинуваченої особи спеціальних повноважень щодо розпорядження відповідним майном. У випадку обвинувачення в заволодінні чужим майном шляхом зловживання службовим становищем має бути доведено, що обвинувачений мав право оперативного управління цим майном або мав владні повноваження, які давали можливість впливати на осіб, яким це майно ввірене чи у віданні яких перебуває (постанова ККС ВС від 16 квітня 2024 року у справі № 404/6810/20)¹.

Для вирішення питання про наявність чи відсутність у діях особи складу злочину, передбаченого ст. 191 КК, суду необхідно з'ясувати, чи ввірялися цій особі будь-які кошти, які потім були нею привласнені (постанова колегії суддів ККС ВС від 24 жовтня 2024 року у справі № 132/3441/20)².

У деяких вироках суди чітко не вказували, чи є обвинувачений публічною службовою особою чи службовою особою приватного права³.

Наприклад, «ОСОБА_8, порушуючи умови договору про повну індивідуальну матеріальну відповідальність від 12.04.2024 № 1, посадову інструкцію касира торгового залу та наказу ФОП ОСОБА_6 «Про організацію роботи каси» від 12.04.2024 № 3, видала та списала з каси ФОП ОСОБА_6 в рахунок оплати ФОП ОСОБА_9»⁴.

У більшості справ, встановлюючи належність обвинуваченого до числа службових осіб, суди формально посилалися на ч. 3 ст. 18 КК, без детального аналізу її застосування. Зокрема, суди обмежувалися наведенням переліку посадових обов'язків особи і загальним висновком, що обвинувачений/-а є службовою особою та займає посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих, адміністративно-господарських функцій.

«ОСОБА_6, перебуваючи на посаді начальника трубного цеху Прилуцької НГРЕ ДП НАК «Надра України» «Чернігівнафтогазгеологія», у силу ч. 3 ст. 18 КК була службовою особою, на яку покладено виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій»⁵.

У деяких справах після дослідження обов'язків особи робиться висновок щодо встановлення ознак суб'єкта, але вказується неправильне посилання на примітку до ст. 364 КК замість ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК.

«В. о. начальника Філії «Новобузький райавтодор» ОСОБА_3 тимчасово обіймав у юридичній особі публічного права у формі підприємства посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій і згідно з приміткою 1 до ст. 364 КК був службовою особою»⁶.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118558646>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122638234>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131783397>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125983537>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131711163>

⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117100329>

Не завжди суди виписують наявність ознак спеціального суб'єкта, передбаченого ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК¹. З описової частини вироку зрозуміло, що особи виконують відповідні функції, але суб'єкт є елементом складу к.п. та потребує точного встановлення.

У вироку у справі № 346/5652/23 питання встановлення наявності ознак спеціального суб'єкта взагалі не проаналізовано².

ВС – щодо суб'єктивної сторони

КК передбачає настання відповідальності за ст. 191 виключно за наявності в діяннях особи прямого умислу, корисливого мотиву та відповідної мети (постанови ВС від 28 лютого 2019 року у справі № 456/1181/15-к³; постанови ВС від 2 листопада 2022 року у справі № 724/1590/19)⁴.

Відповідно до ч. 2 ст. 24 КК прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання.

У справах такої категорії винуватість може бути доведена не лише на підставі оцінки сукупності прямих доказів, але і з огляду на сукупність непрямих доказів, оскільки економічна злочинність є здебільшого латентною, обвинувачені безпосередньо зацікавлені у прихованні своєї злочинної діяльності та наданні їй видимості легальної, такої, що відповідає звичайній господарській діяльності підприємства.

У декількох справах суди взагалі не встановили форми вини.

На противагу цьому можна навести вирок ВАКС від 19 лютого 2014 року у справі № 991/6462/21, в якому детально обґрунтовано наявність у діях обвинувачених складових ознак суб'єктивної сторони к.п.

«Для встановлення прямого умислу на вчинення к.п., передбаченого ч. 5 ст. 191 КК, суду необхідно встановити, що ОСОБА_7 усвідомлював, що його дії є протиправними, небезпечними для військової частини і для держави та суспільства в цілому, оскільки знав, що майно (грошові кошти), яке стало предметом заволодіння шляхом зловживання службовим становищем, перебуває у власності військової частини і, відповідно, є чужим для нього (інтелектуальна ознака), а також передбачав суспільно небезпечні наслідки своїх дій, тобто в момент вчинення усвідомлював, що його дії завдадуть шкоду майнового характеру для власника майна – військової частини та бажав настання наслідків у вигляді шкоди чужій власності та власного збагачення за її рахунок (вольова ознака)» (п. 161 рішення)⁵.

Суди не завжди враховували ці рішення ВС під час розгляду справ за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК. Зокрема, у більшості випадків у вироках не зазначено, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання. Обвинувальних вироків, в яких це зазначено, не більше десяти з числа проаналізованих. Переважно зазначається лише, що особа вчинила певні діяння умисно та з метою одержання неправомірної вигоди.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125270405>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116530839>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80181431>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107219632>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117129857>

3.3. Покарання: основне та додаткове

У загальному порядку ухвалено **31** вирок.

Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено судами у **16** випадках винесення обвинувальних вироків у загальному порядку (51,6%), а в **15** випадках звільняли осіб від покарання (48,4%).

Як додаткове покарання застосовувались: позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю – у всіх випадках вироку в загальному порядку (100%); конфіскація майна – у 8 обвинувальних вироках із 31 (25,8%). Конфіскація майна як додаткове покарання не застосовувалась у вироках, ухвалених на підставі угод, часто, оскільки це не передбачалось умовами угоди.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Судові вироки, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Щодо змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить типову формулу, відповідно до якої обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість, далі викладається узгоджене покарання між ним і прокурором.

Суди, як правило, керувались правовими позиціями найвищого суду.

ВС – щодо угод про визнання винуватості

ОП ККС ВС у постанові від 18.05.2020 у справі № 639/2837/19 вказала, що дані про осіб, які містяться у процесуальних документах, складених слідчим або прокурором (обвинувальному акті, повідомленні про підозру тощо) у цьому чи іншому кримінальному провадженні, не можуть слугувати підставою для визнання вироку на підставі угоди про визнання винуватості однієї особи таким, що стосується прав, свобод та інтересів інших осіб. Ці процесуальні документи, на відміну від вироку суду, містять твердження сторони обвинувачення про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК), з викладенням обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні відповідно до вимог ст.ст. 91, 92, 277, 291 КПК¹.

У п. 87 рішення від 29.04.2014 у справі «Natsvlishvili and Togonidze v. Georgia»² ЄСПЛ зазначив про підтримку ним ідеї, що угоди про визнання винуватості, окрім важливих переваг швидкого розгляду кримінальних справ та полегшення навантаження на суди, прокурорів та адвокатів, також можуть бути успішним інструментом у боротьбі з корупцією та організованою злочинністю, якщо їх правильно застосовувати, і можуть сприяти зменшенню кількості призначених покарань і, як наслідок, кількості ув'язнених.

У вирокі ВАКС від 4 листопада 2025 року у справі № 991/10682/25 зазначено, що умови угоди, з урахуванням тяжкості інкримінованих к.п. та передбаченого за їх вчинення покарання, відповідають інтересам суспільства, які полягають у забезпеченні можливості справедливого та в розумні строки найскорішого вирішення кримінального провадження при

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89372564>

² <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-142672>

мінімальних витратах державних ресурсів, а також у зменшенні навантаження на органи прокуратури та суди.

Крім того, укладення угоди про визнання винуватості стимулюватиме інших підозрюваних чи обвинувачених укладати такі угоди з метою сприяння у проведенні кримінального провадження та отримання для себе узгодженого покарання чи звільнення від його відбування тощо, що сприятиме виправленню обвинувачених та запобіганню вчиненню ними нових кримінальних правопорушень, а також впливатиме на усвідомлення іншими особами неминучої караності протиправних діянь та формування несприйняття корупційної поведінки. У контексті цього кримінального провадження суспільний інтерес полягає у припиненні на майбутнє існування таких ганебних явищ, як зловживання службовою особою службового становища. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях, де розслідуються складні к.п., зокрема економічні, показує, що правопорушнику не вдасться уникнути кримінальної відповідальності, а також має стримуючий ефект для інших осіб, особливо службових та посадових, від вчинення потенційно суспільно небезпечних діянь¹.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (42 вирокі) суди, керуючись законом, у 6 випадках (14,3%) призначали реальне покарання (у 3 випадках за вироком ВАКС), а в 36 випадках (85,7%) звільняли осіб від покарання, при цьому в 14 із цих випадків – за вироком ВАКС.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у 33 випадках, конфіскація майна – у 4 випадках.

У двох випадках у судових вирокх передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням.

Наприклад, у справі № 991/8307/24 від 19 лютого 2025 року ВАКС зазначив, «сплата обвинуваченим ОСОБА_6 грошових коштів у розмірі 5 000 000 гривень протягом 60 днів з дня набрання вироком законної сили, 4 000 000 гривень протягом двох років з дня набрання вироком законної сили на спеціальний рахунок НБУ для підтримки Збройних Сил України сприятиме зміцненню обороноздатності нашої держави. В судовому засіданні обвинувачений підтвердив, що виконання цих зобов'язань є реальним для нього. Так само передбачене умовами угоди перерахування ОСОБА_7 грошових коштів у розмірі 40 850 євро та 21 500 доларів США на спеціальний рахунок для збору коштів на підтримку Збройних Сил України протягом 30 днів з дня набрання вироком суду законної сили є безпосереднім проявом суспільного інтересу та його реалізації у рамках кримінального провадження. Це дозволить державі отримати необхідні фінансові ресурси для забезпечення оборони, посилення військової спроможності та ефективнішої боротьби з агресором. Отже, суд вважає, що укладена угода про визнання винуватості відповідає суспільним інтересам не лише в частині узгодженого покарання та відшкодування завданих державі збитків, а й у контексті спрямування фінансових ресурсів на зміцнення обороноздатності України»².

У деяких справах суд в резолютивній частині чітко не зазначив про затвердження угоди. Це рішення виносилось без участі обвинуваченого, і покарання є доволі суворим (11 років 6 місяців позбавлення волі)³.

В інших угодах виявлено одночасне застосування заохочувальних заходів, передбачених ст.ст. 69 та 75 КК.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131500480>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125270405>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130491415>

Наприклад, у справі № 991/1563/24 зазначено: «Під час укладення угоди про визнання винуватості прокурор та обвинувачений (за участі захисника) узгодили йому міру покарання за вчинене ним к.п., передбачене ч. 5 ст. 191 КК, із застосування ст. 69 КК у виді позбавлення волі строком на 4 роки і 6 місяців з позбавленням права обіймати посади в суб'єктах господарювання усіх форм власності, пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями на строк 3 роки та без конфіскації майна зі звільненням його від відбування покарання з випробуванням згідно зі ст. 75 КК на 3 роки... Застосування положень ст. 69 КК при призначенні покарання за ч. 5 ст. 191 КК визначається з урахуванням моменту вчинення к.п., а саме до внесення змін до ст. 69 КК в частині заборони її застосування до корупційних к.п. (згідно із Законом України № 1698-VII від 14.10.2014), та з урахуванням ч. 2 ст. 4, ч. 2 ст. 5 КК. У строк до 01.05.2024 обвинувачений зобов'язався зробити внесок на офіційний рахунок у розмірі 200 000 гривень на підтримку ЗСУ» (пп. 8, 11 рішення)¹.

Таким чином, суд стверджує, що умови угоди відповідають інтересам суспільства.

Формально це відповідає вимогам закону про кримінальну відповідальність. На відміну від ч. 1 ст. 75 КК, у ч. 2 цієї статті законодавець не обмежив право суду прийняти рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про визнання вини у вчиненні корупційного к.п., якщо сторонами угоди узгоджено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше 5 років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням. Крім того, у разі затвердження угоди суд може не призначати додаткове обов'язкове покарання, передбачене санкцією статті.

Це є доволі серйозним стимулом для осіб погоджуватись на умови угоди, визнавати вину, давати викривальні показання щодо співучасників, сприяти розкриттю к.п., сплачувати внески на користь ЗСУ.

* * *

Не завжди чітко виписано встановлення чужого майна як предмету. Хоча є вироки, в яких це виписано детально. Предметом заволодіння є чуже майно, яке не перебуває у фактичному володінні винного до моменту вчинення злочину, але яке вилучається з чужого законного володіння та обертається на свою користь чи користь інших осіб.

Наприклад, «1307 кришок і кювет ХСЧКВ-19 та 3099 кришок і кювет ХСЧКВ-34, які належали ДП «БЦКТ «Мікротек» і знаходились на відповідальному зберіганні на території НІЦ «Матеріалообробка вибухом», за вказівками ОСОБА_7 були реставровані і документально представлені такими, що поставлені ТОВ «Центр інжинірингу НКЕМЗ» на виконання договору поставки. Своєю чергою, державне підприємство сплатило грошові кошти за свою же продукцію, що свідчить про протиправне вилучення таких коштів та повернення на користь третьої особи. За таких обставин сума безпідставно сплачених грошових коштів складає 7 254 000 грн (3 084 + 543) x 2 000 (ціна за одиницю)»².

У більшості випадків суди враховують типові пом'якшувальні обставини при призначенні покарання (зокрема щире каяття, активне сприяння розкриттю кримінальних правопорушень), не розписуючи, в чому конкретно вони проявились.

Є справи, у яких суд взагалі не аналізує пом'якшувальних та обтяжуючих обставин³.

Однак є також приклади врахування таких обставин.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117995799>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130491415>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131219085>

Наприклад, «згідно зі ст. 66 КК пом'якшують покарання ОСОБА_6: щире каяття, активне сприяння розкриттю к.п., намір добровільно та частково відшкодувати завдані к.п. збитки відповідно до умов угоди. Крім цього, Суд враховує особу обвинуваченої ОСОБА_6, її вік (63 роки), яка раніше не судима, позитивно характеризується за попереднім місцем роботи та місцем проживання»¹.

У деяких справах суд критично підходить до врахування типових пом'якшувальних обставин. У справі № 374/81/22 «Суд розцінює твердження обвинуваченої ОСОБА_6 про каяття у вчиненому, висловлені під час останнього слова, як обраний спосіб захисту, спрямований на зменшення відповідальності за вчинене к.п. Обвинувачена не сприяла розкриттю злочину, не з'являлась у судові засідання без поважних причин, внаслідок чого суд неодноразово відкладав судовий розгляд, застосовував привід до обвинуваченої»².

5. Аналіз судової практики: виправдувальні вирок

Загалом із числа проаналізованих 80 вироків 7 (8,8%) є виправдувальними. При цьому 5 виправдувальних вироків ухвалено у 2024 році і 2 – у 2025 році, 1 виправдувальний вирок ухвалив ВАКС і 6 – інші суди.

Підставами для винесення виправдувальних вироків стала недоведеність того, що:

- 1) вчинено к.п., в якому обвинувачується особа або
- 2) в діянні обвинуваченого є склад к.п.

У справі № 552/4343/22 Суд дійшов висновку про невинуватість особи у вчиненні к.п., передбаченого ч. 3 ст. 191 КК, з огляду на те, що «з матеріалів кримінального провадження не вбачається, що ОСОБА_7 було ввірено майно (паливні матеріали), не перебувало таке й у його віданні, жодних повноважень на розпорядження майном ОСОБА_7 не мав. Згідно з посадовою інструкцією він не мав жодного відношення до видачі пального, заправки паливом транспортних засобів, пломбування спідометрів транспортних засобів. Стороною обвинувачення не доведено і суб'єктивних ознак складу к.п., передбаченого ч. 3 ст. 191 КК, у діях обвинуваченого, таких як корисливий мотив та корислива мета, не доведено і того факту, що обвинувачений діяв протиправно, а також факту спричинення діями ОСОБА_7 відповідних наслідків... встановлено, що в період 03.02.2020 по 31.05.2020 по виробничому підрозділу «Харківська дистанція електропостачання» збитків та нестач дизельного палива та бензину не було, а в бухгалтерському обліку збитків та нестач не відображено»³.

Апеляційний суд залишив рішення суду першої інстанції без змін та зазначив: «Головною відмінністю заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем від привласнення та розтрати є те, що суб'єктом вчинення цього діяння може бути лише службова особа. Така особа не обов'язково має бути матеріально відповідальною, проте її повноваження та посадові обов'язки мають охоплюватися можливістю приймати рішення або вчиняти, на перший погляд, законні дії, що впливають на долю майна, яке їй не належить. Хоча у КК України і нема прямої вказівки, що винний має бути наділений спеціальними службовими повноваженнями щодо майна, яким він заволодіває, однак це впливає з того, що посягання здійснюється шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, а службове зловживання – це завжди вчинення тих дій, які винний може вчиняти, виходячи зі свого статусу і повноважень»⁴.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131711163>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116357072>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125024006>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125024006>

У справі № 382/1470/22 суд виніс виправдувальний вирок через недоведеність та неможливість будувати висновки на припущеннях. Апеляційний суд залишив рішення без змін.

Суд зазначив, що не бере до уваги на підтвердження вини обвинуваченої ОСОБА_4 у вчиненні злочину здійснення нею відшкодування потерпілому збитків в розмірі суми недостачі, оскільки відсутність вини ОСОБА_4 у вчиненні злочину не виключає її можливої відповідальності в цивільно-правовому порядку. Актом службового розслідування не було встановлено, що наявність недостачі не могла виникнути внаслідок інших дій / бездіяльності обвинуваченої, зокрема внаслідок допущення помилок обвинуваченою, неналежного забезпечення роботи комп'ютера тощо. Висновок експерта не містить відомостей, що обвинувачена привласнила гроші, розтративши їх, експерт при допиті показала, що недостача могла виникнути в попередніх періодах, до 27.10.2021, та вона не вирішувала питання, коли саме ця недостача виникла і внаслідок яких касових операцій. Одночасно суд бере до уваги, що ОСОБА_4 не відповідала вимогам, які пред'являються в АТ «Укрпошта» щодо освіти для зайняття посади начальника відділення, тобто ОСОБА_4 в силу відсутності у неї базової або неповної вищої освіти та наявності менше місяця стажу роботи в галузі поштового зв'язку могла припуститися помилок у своїй роботі, які могли призвести до виникнення недостачі¹.

Надзвичайно важливо, що суд проаналізував не тільки виконання особою певних функцій, але також її правову спроможність їх виконувати.

Обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК, а саме у розтраті чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, іноді ґрунтується на припущеннях.

У вирокі ВАКС від 28 лютого 2025 року у справі № 991/5675/24 не підтверджено факт придатності для проживання квартири у період використання ОСОБА_9 державної гарантії на компенсацію вартості оренди житла. Як наслідок, Судом встановлено, що вилучення та повернення ОСОБА_9 на свою користь бюджетних коштів на загальну суму 700 280 грн відповідало інтересам служби. Також Суд встановив, що ОСОБА_9 не зловживав службовим становищем народного депутата України, звертаючись до Апарату Верховної Ради України із заявами про компенсацію вартості оренди житла у період з 20.04.2015 по 30.11.2018, оскільки діяв відповідно до підстав, зазначених у ст. 35 Закону «Про статус народного депутата України». На підставі викладеного Суд дійшов висновку про відсутність у діях ОСОБА_9 усіх обов'язкових елементів складу к.п., передбаченого ч. 5 ст. 191 КК².

6. Аналіз судової практики: ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у всіх випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК).

У деяких справах, по яких виносились рішення, йшлося про події, що мали місце понад 10 і навіть майже 20 років тому. Наприклад, у 2007 році (справа № 991/8527/23).

16 ухвал стосуються подій 2012–2019 років і лише 3 ухвали – подій 2020–2022 років

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119915993#>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125494363>

(справи №№ 696/96/23, 383/882/21, 181/546/22).

Суди виносили ухвали, керуючись наведеними далі рішеннями ВС.

ВС – щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі спливом строків давності

ВП ВС у своїй постанові за № 598/1781/17 від 17 червня 2020 року звертає увагу, що звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 49 КК є безумовним і здійснюється судом незалежно від факту примирення з потерпілим, відшкодування обвинувачем шкоди потерпілому, щирого каяття тощо.

У постанові від 12 листопада 2019 року у справі № 566/554/16-к ВС дійшов висновку, що визнання винуватості не є умовою для звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК та здійснюється незалежно від визнання своєї вини у випадку встановлення передбачених цією нормою закону підстав та відсутності заперечень проти закриття кримінального провадження.

У кримінальному провадженні № 463/5277/16-к ВС у постанові від 20 березня 2018 року наголосив, що у ст. 49 КК визначено матеріально-правові підстави та умови для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Застосування норм матеріального кримінального права можливе лише одночасно із застосуванням норм кримінального процесуального закону. Процесуальні аспекти звільнення від кримінальної відповідальності визначені у ст.ст. 285–289 КПК.

Згідно з постановою ККС ВС від 18 лютого 2025 року у справі № 712/8174/23 закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків давності за ініціативою та згодою особи, яка притягується до кримінальної відповідальності, не зобов'язує суд констатувати факт вчинення цією особою кримінально караного діяння¹.

Звільнення обвинувачених від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності відбувається за доволі резонансними справами з особливо великими розмірами спричиненої шкоди.

В ухвалі ВАКС від 21 березня 2024 року у справі № 991/8527/23 зазначено: «Згідно з пред'явленим обвинуваченням прем'єр-міністр України ОСОБА_10, будучи службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, використовуючи своє службове становище всупереч інтересам служби, в порушення законодавства, умисно, за попередньою змовою, зокрема з ОСОБА_6 та ОСОБА_7, незаконно оформив на підконтрольне йому ТОВ «Дом Лесника» державне майно в особливо великих розмірах – земельну ділянку лісового фонду загальною площею 17,4791 га Дніпровсько-Тетерівського державного лісомисливського господарства на території Сухолуцької сільської ради Вишгородського району Київської області вартістю 22 347 000 грн, що в 600 і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину, таким чином заволодів ним, чим завдав шкоди державним інтересам на зазначену суму»².

У справі № 696/96/23 немає жодних пояснень щодо вчиненого правопорушення, дати його вчинення тощо³. За таких умов перевірити законність застосування ст. 49 КК неможливо.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125435248>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117901861>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128403862>

Деякі провадження закрито одночасно у зв'язку з невстановленням особи, яка вчинила к.п., та закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності. Але в ухвалі суду не зазначається, які саме заходи здійснювались органом досудового розслідування, щоб встановити осіб, що вчинили к.п.

Кримінальне провадження, зареєстроване в ЄРДР за № 12012170470001042 від 26.12.2012 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 191, ч. 1 ст. 358, ч. 1 ст. 364, ч. 2 ст. 366 КК, – закрито на підставі п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з невстановленням особи, яка вчинила к.п., та закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, передбаченого п.п. 2–4 ч. 1 ст. 49 КК. Проведеними слідчими діями та оперативними заходами встановити причетність будь-яких конкретних осіб до вчинення вказаного к.п. не вдалось, а отже, не встановлено особу, якій в порядку ст. 276-278 КПК може бути повідомлено про підозру, а строки давності притягнення до кримінальної відповідальності минули¹.

Аналогічно у справі № 521/12491/25 в ухвалі Хаджибейського районного суду м. Одеси від 19 грудня 2025 року зазначено: «У ході досудового розслідування проведено ряд слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення особи, причетної до вчинення даного к.п. та встановлення місцезнаходження викраденого майна, встановити особу чи отримати будь-які докази не причетності особи до вчинення даного правопорушення не представилось можливим»².

Ця справа стосувалась того, що посадові особи ДП «Одеський облавтодор», за попередньою змовою з посадовими особами шести інших ТОВ, зловживаючи своїм службовим становищем, з метою привласнення бюджетних коштів провели фіктивні тендери на проведення поточного середнього ремонту автомобільних доріг в Одеській області. Надалі посадові особи ДП «Одеський облавтодор» уклали договори на виконання робіт із субпідрядними організаціями, які після виконання робіт з ремонту автомобільних доріг умисно внесли завідомо неправдиві відомості до актів приймання виконаних будівельних робіт щодо об'ємів виконаних будівельних робіт, їх вартості та вартості будівельних матеріалів та машин-механізмів, чим спричинили збитки державному бюджету на суму близько 3 млн гривень. Відомості внесено до ЄРДР за ознаками к.п., передбаченого ч. 2 ст. 191 КК.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну³

В апеляційному порядку оскаржено 23 вироки. З них 12 скасовано, 11 залишено в силі.

У касаційному порядку оскаржено 7 вироків. Всі залишено в силі.

Суди апеляційної та касаційної інстанції детально обґрунтовували підстави залишення рішень без змін.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132786553>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132922307>

³ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

Наприклад, колегія суддів ККС ВС 20 листопада 2025 року, справа № 991/5553/21, постановила вирок ВАКС від 15 лютого 2024 року та ухвалу АП ВАКС від 5 листопада 2024 року щодо ОСОБА_8 і ОСОБА_6 залишити без зміни¹.

«Тлумачення статей 18, 364, 365, 191 КК дозволяє зазначити, що заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем має місце тоді, коли службова особа незаконно обертає чуже майно на свою користь чи користь третіх осіб, використовуючи при цьому своє службове становище. Його особливістю є те, що, на відміну від привласнення чи розтрати, предметом заволодіння чужим майном шляхом службового зловживання може бути і майно, яке безпосередньо не було ввірене винному чи не перебувало в його віданні. У зазначений спосіб винний може заволодівати майном, щодо якого в силу своєї посади він наділений правомочністю управління чи розпорядження через інших осіб. Тобто він має певні владні повноваження щодо впливу на осіб, яким це майно ввірене чи перебуває в їх віданні. Кваліфікація дій ОСОБА_8 і ОСОБА_6 за ст. 15 ч. 2, ст. 191 ч. 5 КК є правильною та релевантною сформованій практиці касаційного суду в цьому питанні, і підстав для кваліфікації їх дій за статтями 192, 364, 367 КК за доводами касаційних скарг та за встановлених судами обставин колегія суддів касаційного суду не вбачає»².

Суди апеляційної та касаційної інстанцій змінювали рішення судів першої інстанції через неправильне застосування закону в частині призначення покарання, помилкове ставлення у вину певних кваліфікуючих обставин.

АП ВАКС в ухвалі від 17 вересня 2024 року, справа № 991/493/22, зазначила:

«В результаті перевірки доводів апеляційних скарг сторін щодо неправильного встановлення у вирок фактичних обставин справи, Суд дійшов висновку, що у вирок певні обставини встановлені неправильно, а також містяться суперечливі висновки. Ці недоліки Суд виправляє шляхом формулювання обвинувачення, визнаного доведеним, з врахуванням обставин, які встановлені під час апеляційного розгляду. Так, частково знайшла своє підтвердження позиція прокурора щодо необхідності визнання (встановлення) того факту, що ОСОБА_5 при заволодінні зерном ДПЧЗ діяла у співучасті (як співвиконавець) з директором ДПЧЗ. Крім того, з огляду на мотиви спростування версії захисника ОСОБА_6 щодо його можливої необізнаності про злочинний характер походження зерна, переоформленого з ТОВ «Вел-Авто-Транс» на ПП «Канівавто», Суд уточнив обсяг доведеного обвинувачення в частині зазначення того факту, що підшукання підприємства (ПП «Канівавто») для придбання його ОСОБА_6 з метою подальшого переоформлення на нього зерна здійснювалось за ініціативою ОСОБА_5. Суд визнав також обґрунтованою апеляційну скаргу прокурора в частині необхідності виключення з додаткового покарання, призначеного ОСОБА_6, покарання у вигляді конфіскації 1/4 належного йому майна. Підстав для задоволення скарги прокурора в частині встановлення додаткової кваліфікуючої ознаки в діях ОСОБА_5 шляхом зміни вироку немає» (пп. 171–174 рішення)³.

Мало місце неправильне застосування закону в частині призначення покарання. У справі № 700/463/24 Черкаського апеляційного суду зазначено:

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084117>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132084117>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121865412>

«Не заперечуючи доведеності вини обвинуваченого у вчиненні інкримінованого йому к.п., прокурор вважає, що вказаний вирок підлягає скасуванню через неправильне застосування судом першої інстанції закону України про кримінальну відповідальність. В обґрунтування апеляційної скарги вказує, що суд не врахував повною мірою вимог статей 50, 65, 75 КК та п. 9 ПВСУ від 24.10.2003 № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання», та дійшов хибного переконання щодо призначення покарання зі звільненням від відбування як від основного, так і додаткового виду покарання, що в цьому випадку не допускається. Суд першої інстанції, призначаючи покарання ОСОБА_7 застосував положення ст. 75 КК як до основного покарання у виді 5 років позбавлення волі, так і до додаткового – позбавлення права обіймати посади, пов'язані з обліком, збереженням та розпорядженням матеріальними цінностями та грошовими коштами на підприємствах, установах організаціях всіх форм власності строком на 1 рік, чим допустив неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, – застосував закон, який не підлягає застосуванню»¹.

Аналогічні рішення прийняті у справах №№ 172/1763/23², 127/15530/21³.

Перелік покарань, від відбування яких особу може бути звільнено на підставі ст. 75 КК, є вичерпним, і до нього не входить покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Апеляційний суд виявив помилки у призначенні додаткових покарань.

У першій інстанції суд не призначив додаткове покарання – позбавлення права обіймати посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю⁴. Апеляційний суд змінив рішення в цій частині⁵.

Слід зауважити детальну оцінку доводів сторін у деяких рішеннях.

Зокрема, «Апеляційний суд не знаходить підстав вважати, що призначене ОСОБА_7 покарання є явно несправедливим через м'якість, оскільки в апеляційній скарзі прокурора таких підстав не наведено, і по суті, апеляційна скарга зводиться до перелічення тих самих обставин, що враховувались судом першої інстанції, при призначенні обвинуваченому покарання, а відтак вимоги прокурора про необхідність призначення обвинуваченому більш суворого основного покарання у виді 2 років позбавлення волі замість 1 року обмеження волі та додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади строком на 2 роки, замість 1 року – задоволенню не підлягають»⁶.

Апеляційні суди також звертали увагу на питання ставлення у вину певних кваліфікуючих обставин.

Наприклад, щодо кваліфікуючої обставини «зловживання службовим становищем», то суд вважає її такою, що підлягає виключенню з обвинувачення з наведених далі підстав.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124603427>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125278835>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125236890>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125983537>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129872959#>

⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117100329>

У судовому засіданні ОСОБА_3 показала, що до її обов'язків заступника начальника поштового відділення належали також обов'язки оператора, тобто вона мала доступ до каси відділення та мала право видавати громадянам грошові кошти; привласнюючи грошові кошти пенсіонерів, вона діяла самостійно, жодних вказівок підлеглим їй операторам або листоношам не давала, тобто своїх організаційно-розпорядчих функцій не використовувала. За таких обставин зловживання службовим становищем в діянні, вчиненому обвинуваченою, відсутнє (постанова ВС від 30 січня 2024 року у справі № 753/10540/22)¹.

Від встановлення таких обставин залежить, чи вважати вчинене к.п. корупційним та чи поширюються в такому випадку обмеження застосування заохочувальних норм (зокрема положень ст. 75 КК). Однак у низці випадків суди обмежуються зазначенням посади та предметно не аналізують, чи особа виконувала організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **347** вироків за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК. З них до 1 січня 2026 року не вступили в законну силу 58 ухвалених у 2024 році і 85 – ухвалених у 2025 році вироків (загалом 143, або 41% від ухвалених). Отже, вступили в законну силу 204 вирок.

2. Із числа 80 проаналізованих вироків – **73** (91,2%) обвинувальних (з них – 42 за угодами з прокурором) і **7** (8,8%) виправдувальних.

3. Виявлено **6** обвинувальних вироків у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ч.ч. 2–5 ст. 191 КК, як предикатним злочином.

4. У ЄДРСР на сторінці ст. 191 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено **884** ухвали (з них проаналізовано 20).

5. Більшості вивчених вироків не вистачає належної та уніфікованої структури тексту. Це значно ускладнює аналіз вироків судами апеляційної і касаційної інстанцій та дослідниками, виявлення в них прогалин та інших вад. У вироків не нумеруються епізоди злочинної діяльності, кількість яких буває доволі значна. Проте є деякі приклади вдалого структурування вироків, яке полегшує сприйняття тексту та його аналіз.

6. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить **1 рік 8 днів**. Водночас окремі вирок ухвалювались або швидко (7 , 12 днів), або, навпаки, довго (5 років 11 місяців).

Справи, вирок по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 9 місяців, справи, по яких ухвалено виправдувальні вирок, – 2 роки 9 місяців, а справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, – 2 роки 6 місяців. Окремі ухвали були постановлені, наприклад, протягом 5 днів, інші розглядались протягом 8 років.

Таким чином, у середньому вирок ухвалювались через 3 роки 6 місяців після відповідної події, при цьому обвинувальні вирок ухвалювались набагато швидше (у середньому через 2 роки), ніж виправдувальні вирок (у середньому через 6 років 7 місяців).

7. Найбільш поширеною формою вчинення к.п. є привласнення чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. А саме: у 33 справах

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121408317>

встановлено, що к.п. вчинено шляхом привласнення, у 10 справах – розтрата чужого майна, 44 – зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

В інших формах, крім тих, що передбачені диспозицією ст. 191 КК, к.п. не вчинялися.

Водночас в окремих випадках суди помилково кваліфікували діяння особи за одним і тим же епізодом і як привласнення, і як розтрату, тобто вважаючи розтратою майна витрачання його на власний розсуд після привласнення. Трапляється, що в одному судовому вироку розглядалось декілька епізодів к.п., і суд кваліфікував дії особи щодо одних епізодів як привласнення, а щодо інших – як розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. Крім того, в одному судовому вироку розглядалось декілька епізодів к.п., вчинених різними особами, і суд кваліфікував дії одних осіб як привласнення, а інших – як розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

8. У всіх справах суди встановили, що майно, яким особа неправомірно заволоділа, є чужим для неї, хоча в окремих справах не був чітко визначений власник такого майна.

У більшості справ суди встановили, що особа отримала реальну можливість розпорядитися чужим майном, яким вона заволоділа, а якщо діяння кваліфікувалося як розтрата – передала майно іншій особі.

9. У всіх справах, в яких ухвалено обвинувальні вироки, суд встановив вид і розмір шкоди, завданої к.п.

10. У 27 справах встановлено, що к.п. вчинено повторно, у 28 справах – за попередньою змовою групою осіб, у 3 справах – у великих розмірах, у 39 справах – в умовах воєнного стану, у 27 справах – в особливо великих розмірах, в 7 справах – організованою групою.

11. Спеціальну конфіскацію застосовано у 4 справах. Спеціальна конфіскація не застосовувалась у вироках, ухвалених на підставі угод, оскільки таке не передбачалось умовами угоди.

12. Попри різноманітність посад службових осіб, назви яких іноді не дають уявлення про зміст і обсяг повноважень на посаді, в багатьох вироках суди не встановлювали той факт, що особа, яка вчинила к.п., є службовою особою, ознаки якої описано у ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК, та помилково посилались на п. 1 примітки до ст. 364 КК, в якому про ст. 191 КК не згадується.

Суди часто поверхово встановлюють належність обвинуваченого до категорії службових осіб, обмежуючись лише перерахуванням посадових обов'язків, без конкретизації, які з них є адміністративно-господарськими чи організаційно-розпорядчими та які саме з них використано для привласнення, розтрата майна чи заволодіння ним.

У більшості справ, встановлюючи належність обвинуваченого до числа службових осіб, суди формально посилались на ч. 3 ст. 18 КК, без детального аналізу її застосування.

13. Суди часто формально встановлюють наявність у діях особи суб'єктивної сторони складу злочину, не аналізуючи та не обґрунтовуючи доказами психічне ставлення особи до вчиненого діяння та його наслідків. У більшості вироків не зазначено, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання.

14. Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено судами у 22 випадках винесення обвинувальних вироків (30,1% від всіх обвинувальних вироків), з них 16 – у загальному порядку, та 6 – у вироках за угодами.

Як додаткове покарання застосовувались:

– у 64 обвинувальних вироках із 73 (87,7%) – позбавлення права обіймати певні посади

чи займатися певною діяльністю (у всіх 31 випадку винесення вироків у загальному порядку (100%));

– у 15 обвинувальних вироків із 73 (20,55%) – конфіскація майна (у 8 випадках із 31 винесення вироків у загальному порядку (34,4%)).

У разі винесення вироків на підставі угод (42 вироків) суди, керуючись законом, у 6 випадках (14,3%) призначали реальне покарання, а в 36 випадках (85,7%) звільняли осіб від покарання, при цьому у 14 із цих випадків – за вирокіом ВАКС. Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у 33 випадках, конфіскація майна – у 4 випадках.

У двох випадках у вирокіу суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням.

15. Суди переважно не враховували рекомендації ВС щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю з таким формулюванням, яке позбавляло б засудженого можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом (характером) і обсягом повноважень є *аналогічними* тим, з якими було пов'язане вчинення к.п.

Такий додатковий вид покарання застосовано не в усіх вироків.

16. Із **73** обвинувальних вироків у **51** вирокіу осіб звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 69,9%.

17. Обставини, які визнавалися судом такими, що пом'якшують покарання, є типовими: щире каяття, активне сприяння в розкритті к.п., повне визнання вини, відшкодування (зокрема часткове) завданої матеріальної шкоди, притягнення до кримінальної відповідальності вперше, утримання неповнолітньої дитини тощо.

18. У жодному з проаналізованих вироків предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

19. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ч.ч. 2–5 ст. 191 КК.

20. Виявлено 13 справ за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК (із 38, в яких ухвалено вироків в загальному порядку), тобто 16,2% від досліджених 80), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

3 справи розглянуто в порядку спеціального судового провадження за відсутності обвинуваченого (in absentia).

21. За ч. 2 ст. 191 КК засуджено 14 осіб; за ч. 3 ст. 191 КК – 12 осіб; за ч. 4 ст. 191 КК – 33 особи; за ч. 5 ст. 191 КК – 28 осіб.

3 проваджень, які було закрито у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК), особи обвинувачувались за ч. 2 ст. 191 КК – 16 осіб; за ч. 3 ст. 191 КК – 3 особи; за ч.ч. 2–5 ст. 191 КК – 1 особа. З них у співучасті – 2 особи.

22. Однією з найпоширеніших підстав для закриття кримінального провадження за ст. 191 КК є закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Суди часто не встановлюють всіх обставин, необхідних для прийняття такого рішення, зокрема наявність або відсутність обставин, які зумовлюють зупинення чи переривання перебігу строку давності, або обмежуються загальним твердженням (без зазначення доказів, які б підтверджували його), що такі підстави відсутні. Відносно поширеною є практика, коли суди не вказують дату закінчення строку давності.

У деяких справах, по яких виносились рішення, йшлося про події, що мали місце понад 10 і навіть близько 20 років тому.

23. В апеляційному порядку оскаржено 23 вироки. З них 12 скасовано, 11 залишено в силі.

У касаційному порядку оскаржено 7 вироків. Всі залишено в силі.

1. Відповідальність за нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням

У ст. 210 КК (редакція статті не змінювалась з листопада 2018 року) передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1:

1) нецільове використання службовою особою бюджетних коштів (коштів, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування – п. 1 примітки до ст. 210),

2) здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік, –

якщо предметом таких дій були бюджетні кошти у великих розмірах (великим розміром бюджетних коштів вважається сума, що в 1000 і більше разів перевищує нмдг – п. 2 примітки до ст. 210).

Санкція:

1) штрафом від 1000 до 4000 нмдг, або

2) виправні роботи на строк до двох років, або

3) обмеження волі на строк до трьох років, –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого;

ч. 2 – ті самі діяння:

1) предметом яких були бюджетні кошти в особливо великих розмірах (особливо великим розміром бюджетних коштів вважається сума, що в 3000 і більше разів перевищує нмдг – п. 3 примітки до ст. 210), або

2) вчинені повторно, або

3) вчинені за попередньою змовою групою осіб.

Санкція:

1) обмеження волі на строк від двох до п'яти років або

2) позбавлення волі на строк від двох до шести років, –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у межах дослідження проаналізовано 3 судових рішення за ст. 210 КК, які містяться в ЄДРСР. З них – 1 вирок і 2 ухвали про закриття кримінального провадження.

В ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 210 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься 1 виправдувальний вирок, ухвалений 27 червня 2024 року ВАКС у справі № 991/665/23, який набрав законної сили лише 27 січня 2026 року.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції (ВАКС) ухвалено 1 обвинувальний вирок за ст. 210 КК, за яким особі було призначено покарання у виді штрафу в розмірі ста нмдг та звільнено її від призначеного покарання на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності (вирок ВАКС від 9 січня 2023 року у справі № 991/2899/22).

Відсутні обвинувальні вироки у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 364 КК, як предикатним злочином.

У ЄДРСР на сторінці ст. 210 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього 2 ухвали.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вироки на підставі угод та виправдувальні вироки, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

Строк розгляду в суді першої інстанції зазначеної кримінальної справи з ухваленням вироку становить 1 рік і 5 місяців.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, розглядались, відповідно, 9 місяців (ухвала Деснянського районного суду м. Чернігова від 7 січня 2025 року у справі № 750/4069/24) і 2 тижні (ухвала Тернопільського міськрайонного суду від 6 лютого 2025 року у справі № 607/1162/25).

Вирок ухвалено через 6 років після певної події, яка була предметом розгляду.

Зазначені вище ухвали постановлено, відповідно, через 5 років і через 4 роки після певної події, яка була предметом розгляду.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ст. 210 КК, є:

- 1) **ознака предмету** – бюджетні кошти у великих розмірах;
- 2) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: нецільове використання бюджетних коштів або

здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням всупереч Бюджетному кодексу України чи закону про Державний бюджет України на відповідний рік у великих розмірах;

3) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

4) **ознака суб'єкта** – службова особа. Її характеристики наведено у ч. 3 ст. 18 КК.

Ознаками відповідного кваліфікованого складу к.п. є:

– бюджетні кошти в особливо великих розмірах;

– повторність;

– попередня змова групи осіб.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Не призначалось.

2.5. Звільнення від покарання

Не призначалось.

2.6. Спеціальна конфіскація

Не призначалась.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 210 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Немає.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

За результатами розгляду пред'явленого обвинувачення за ч. 2 ст. 210 КК суд дійшов висновку, що прокурором не доведені поза розумним сумнівом ані об'єктивна, ані суб'єктивна сторони складу інкримінованого злочину.

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

Не призначалось.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Немає.

5. Виправдувальні вироки

Єдиний вирок за ст. 210 КК, ухвалений у 2024–2025 роках, є виправдувальним.

ОСОБА_9 визнано невинуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 210 КК, та виправдано у зв'язку з відсутністю в його діях складу к.п.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 2 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження в обох випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (п. 2 ч. 1 ст. 49 КК).

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку оскаржено 1 вирок. Ухвали не оскаржувались.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили 1 виправдувальний вирок за ст. 210 КК. Для порівняння: протягом 2023 року судами ухвалено лише 1 обвинувальний вирок за ст. 210 КК.

2. Відсутні обвинувальні вироки у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 210 КК, як предикатним злочином.

3. У ЄДРСР на сторінці ст. 210 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено 2 ухвали.

4. Спеціальна конфіскація не застосовувалась.

5. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 210 КК.

6. В апеляційному порядку оскаржено 1 вирок.

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

1. Відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації

У ст. 354 КК України передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – пропозиція чи обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

Санкція:

- 1) штраф від 100 до 250 нмдг, або*
- 2) громадські роботи на строк до 100 годин, або*
- 3) виправні роботи на строк до одного року, або*
- 4) обмеження волі на строк до двох років, або*
- 5) позбавлення волі на строк до двох років;*

ч. 2 – ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб.

Санкція:

- 1) штраф від 250 до 500 нмдг, або*
- 2) громадські роботи на строк від 100 до 200 годин, або*
- 3) виправні роботи на строк до двох років, або*
- 4) обмеження волі на строк до трьох років, або*
- 5) позбавлення волі на строк до трьох років;*

ч. 3 – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання працівником підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

Санкція:

- 1) штраф від 250 до 500 нмдг, або*
- 2) громадські роботи на строк від 100 до 200 годин, або*
- 3) обмеження волі на строк до двох років, або*
- 4) позбавлення волі на строк до двох років;*

ч. 4 – дії, передбачені ч. 3 цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди.

Санкція:

- 1) штраф від 500 до 750 нмдг, або*
- 2) громадські роботи на строк від 160 до 240 годин, або*
- 3) обмеження волі на строк до трьох років, або*
- 4) позбавлення волі на строк до трьох років.*

У ч. 5 ст. 354 КК передбачено спеціальну підставу звільнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили к.п., передбачені ст.ст. 354, 368-3, 368-4, 369, 369-2 КК: особа, яка запропонувала, пообіцяла або надала неправомірну вигоду, звільняється від кримінальної відповідальності за зазначені злочини, якщо після пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди вона – до отримання з інших джерел інформації про цей злочин органом, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, – добровільно заявила про те, що сталося, такому органу та активно сприяла розкриттю злочину, вчиненого особою, яка одержала неправомірну вигоду або прийняла її пропозицію чи обіцянку. Зазначене звільнення не застосовується у разі, якщо пропозиція, обіцянка чи надання неправомірної вигоди були вчинені по відношенню до осіб, визначених у ч. 4 ст. 18 КК.

(Останні зміни до ст. 354 вносилися Законом України № 770-VIII від 10 лютого 2015 року.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР міститься **30** вироків за ст. 354 КК, постановлених судами за 2024–2025 роки. З них до 1 січня 2026 року не набрали законної сили 3 вирокі, – всі ухвалені у 2025 році. Отже, набрали законної сили **27** вироків, з них – 26 обвинувальні, 1 виправдувальний.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено 16 вироків за ст. 354 КК, усі – обвинувальні (зокрема 13 – на підставі угоди про визнання винуватості).

За період з 1 січня 2023 року по 31 грудня 2025 року у ЄДРСР відсутні судові рішення, постановлені ВАКС за ст. 354 КК. Ймовірно, це пов'язано із визначенням у ст. 33-1 КПК категорій справ, які підсудні ВАКС щодо складу к.п., передбаченого ст. 354 КК, які не є відносно поширеними через розмір неправомірної вигоди, що дає підстави для віднесення справи до підсудності ВАКС. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 33-1 КПК, ВАКС підсудні кримінальні провадження стосовно кримінальних правопорушень, передбачених ст. 354 КК, якщо розмір предмета к.п., передбаченого цією статтею (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), у 500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення к.п., що, зважаючи на розмір прожиткового мінімуму на працездатну особу станом на 2024–2025 роки, становило 1 514 000 гривень. Таким чином, усі судові рішення у кримінальних провадженнях за ст. 354 КК у зазначений період постановлені місцевими загальними судами.

У межах дослідження проаналізовано 36 судових рішень за ст. 354 КК, які містяться в ЄДРСР, які постановлено судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і набрали законної сили до 1 січня 2026 року. З них:

- 9 вироків і 5 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2024 році;
- 18 вироків і 4 ухвали про закриття кримінального провадження – у 2025 році.

Із 9 вироків, ухвалених у 2024 році, усі 9 обвинувальні (з них – 5 – за угодами про визнання винуватості).

Із 18 вироків, ухвалених у 2025 році (такі посилання наявні у 4 із 27 вироків), 17 обвинувальні (з них 9 – за угодами про визнання винуватості), і 1 – виправдувальний.

Таким чином, із числа 27 проаналізованих вироків – 26 (96%) обвинувальних (з них 14 (52%) – за угодами з прокурором) і 1 (4%) – виправдувальний.

У ЄДРСР виявлено за період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року 9 ухвал про закриття кримінального провадження за ст. 354 КК, всі набрали законної сили. Отже, зі всієї кількості кримінальних проваджень за ст. 354 КК, які надійшли до суду, в яких судові рішення набрали законної сили (36 кримінальних проваджень), 9 (25%) закінчилися постановленням судом ухвали про закриття кримінального провадження.

Суди у своїх судових рішеннях у кримінальних провадженнях за ст. 354 КК рідко посилаються на позиції ВС¹.

* * *

Вироки недостатньо структуровані, у мотивувальній частині лише одного обвинувального вироку у справі за ст. 354 КК за наявності кількох епізодів кримінально протиправної діяльності вони структурно виокремлені.

* * *

У разі, якщо підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК) поєднаний з підробленням документів, суди обґрунтовано кваліфікують діяння за сукупністю кримінальних правопорушень – за ст.ст. 354, 358 КК.

Водночас в одній аналогічній справі суд кваліфікував дії обвинуваченої за ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК, натомість не кваліфікував за відповідною частиною ст. 358 КК².

В одному з проаналізованих вироків суд зазначив у мотивувальній частині інше формулювання обвинувачення, яке затверджувалося вирок суду, ніж те, яке було зазначено в угоді про визнання винуватості, положення якої зазначив суд перед тим у цьому самому судовому рішенні. Зокрема, суд зазначив, що ОСОБА_4 обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 354 КК, тобто одержанні працівником установи, який не є службовою особою, неправомірної вигоди, а так само проханні надати таку вигоду для себе

¹ Посилання містилися лише у таких судових рішеннях: вирок Зарічного районного суду м. Суми від 8 серпня 2025 року у справі № 592/5228/14-к, ухвалі Одеського апеляційного суду від 27 червня 2024 року у справі № 523/1854/22.

² Вирок Васильківського міськрайонного суду Київської області від 24 січня 2025 року у справі № 362/352/25.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124664395>

чи третьої особи за вчинення дій з використанням становища, яке займає працівник в установі, в інтересах того, хто надає таку вигоду, вчиненому за попередньою змовою групою осіб. А далі зазначив, що «суд приходить до висновку, що мало місце діяння, поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, що вказує на кваліфікацію діяння за ч. 4 ст. 354 КК, обвинувачена визнала свою вину повністю»¹.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вироки на підставі угод та виправдувальні вироки, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ за ст. 354 КК з ухваленням вироків становить приблизно **3** місяці.

Однак деякі вироки ухвалюються надзвичайно швидко (зокрема вирок Бережанського районного суду Тернопільської області від 12 лютого 2024 року у справі № 1-кп/593/52/2024 – 7 днів, вирок Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області від 13 березня 2024 року у справі № 1-кп/207/227/24 – 9 днів, вирок Полонського районного суду Хмельницької області від 20 січня 2025 року у справі № 681/24/25 – 7 днів, вирок Сумського районного суду Сумської області від 13 березня 2025 року у справі № 587/517/25 – 10 днів, вирок Соборного районного суду міста Дніпра від 10 липня 2025 року у справі № 201/8493/25 – 3 дні), в одному з кримінальних проваджень, яке закінчилося постановленням виправдувального вироку, судовий розгляд тривав 8 років і 6 місяців.

Із 27 справ, які закінчилися постановленням обвинувального вироку, у двох вироки були ухвалені приблизно через півтора року (вирок Маневецького районного суду Волинської області від 2 квітня 2025 року у справі № 164/1781/23 – 1 рік і 7 місяців, вирок Пустомитівського районного суду Львівської області від 1 травня 2025 року у справі № 450/4135/23 – 1 рік і 8 місяців). Найбільш тривалий період розгляду справи – 8 років і 3 місяці (від початку розгляду справи в суді першої інстанції і закінчуючи постановленням повторно вироку судом першої інстанції після того, як справа повернулася після розгляду судом в касаційній інстанції).

Справи, вироки по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядалися 1 місяць (в одній справі, як виняток, – 1 рік і 7 місяців). Справи, обвинувальні вироки по яких ухвалено в загальному порядку, у середньому розглядалися 3 місяці (в одній справі, як виняток, – 1 рік і 8 місяців).

Справа, у якій ухвалено виправдувальний вирок, розглядалася 8 років і 3 місяці.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження зі звільненням від кримінальної відповідальності відповідно до ст. 49 КК, у середньому розглядалися 4 роки.

Вироки ухвалювалися, як правило, через пів року – рік після певної події, яка була предметом розгляду.

Так, у **2024** році ухвалювалися вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2024 році;
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2023–2024 роках.

¹ Вирок Московського районного суду міста Харкова від 4 березня 2025 року у справі № 643/8238/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125543591>

У **2025** році ухвалювалися вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2023–2025 роках;
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2023–2025 роках;
- виправдувальні – щодо подій, які відбулися у 2013 році (через 12 років після події).

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались у той самий рік, у якому відбулася подія к.п., рідше – через рік після події к.п., при цьому у 2024 році обвинувальні вироки на підставі угоди ухвалювалися зазвичай швидше (в середньому через 4 місяці після події), ніж обвинувальні вироки в загальному порядку (у середньому через 6 місяців після події к.п.). Натомість цікаво, що у 2025 році аналогічні показники змінилися: обвинувальні вироки в загальному порядку ухвалювалися зазвичай швидше (в середньому через 6 місяців після події к.п.), ніж обвинувальні вироки на підставі угод (в середньому через 11 місяців після події к.п.) і виправдувальний вирок (через 8 років і 6 місяців після події).

Ухвали про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК постановлялися в середньому через 5 років після події к.п.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

У ст. 354 КК передбачено два основних складів к.п.

У **ч. 1 ст. 354 КК** передбачено **основний склад** к.п., ознаками якого є:

1) ознаки об'єктивної сторони:

– *діяння*: пропозиція або обіцянка працівникові підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особі, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, надати йому (їй) або третій особі неправомірну вигоду, або надання такої вигоди за вчинення чи невчинення працівником будь-яких дій з використанням становища, яке він займає, або особою, яка працює на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи;

– *засіб*: неправомірна вигода, тобто грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав (п. 2 примітки до ст. 354 КК);

2) ознака суб'єктивної сторони – вина у виді прямого умислу;

3) **ознака суб'єкта** – загальний суб'єкт, тобто фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

Ознаками **кваліфікованого складу** к.п. (**ч. 2 ст. 354 КК**) є вчинення відповідного діяння:

– *повторно*. При цьому відповідно до п. 4 примітки до ст. 354 КК повторним у ст.ст. 354, 368, 368-3, 368-4 і 369 КК визнається злочин, вчинений особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених зазначеними статтями;

– *за попередньою змовою групою осіб*.

У **ч. 3 ст. 354 КК** передбачено **основний склад** к.п., ознаками якого є:

1) предмет – неправомірна вигода;

2) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за

вчинення чи невчинення будь-яких дій з використанням становища, яке займає працівник на підприємстві, в установі чи організації, або у зв'язку з діяльністю особи на користь підприємства, установи чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи;

3) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у виді прямого умислу;

4) **ознака суб'єкта** – спеціальний суб'єкт: працівник підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особа, яка працює на користь підприємства, установи чи організації. Відповідно до п. 1 примітки до ст. 354 КК під особою, яка працює на користь підприємства, установи, організації, слід розуміти особу, яка виконує роботу або надає послугу відповідно до договору з таким підприємством, установою, організацією.

Ознаками відповідного кваліфікованого складу к.п. (ч. 4 ст. 354 КК) є вчинення відповідного діяння:

– повторно;

– за попередньою змовою групою осіб;

– поєднаного з вимаганням неправомірної вигоди. Відповідно до п. 5 примітки до ст. 354 КК під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти:

а) вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або

б) умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

Ці склади к.п. є усіченими: к.п., передбачені ч.ч. 1, 2 ст. 354 КК, є закінченими з моменту пропозиції неправомірної вигоди, а передбачені ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК, – з моменту прийняття пропозиції неправомірної вигоди.

ВС – щодо предмета складів к.п., передбачених ч.ч. 1, 3 ст. 354 КК

У постанові від 6 серпня 2019 року у справі № 750/9497/17 (провадження № 51-120км19) ВС роз'яснив, що незаконною винагородою за ст. 354 КК визнається одержання працівником таких матеріальних благ або вигод майнового характеру, які офіційно не передбачені за виконання ним роботи на державному підприємстві, установі чи організації.

Щодо предмета складу к.п., передбаченого ст. 354 КК України загалом суди правильно кваліфікують кримінальні правопорушення. У всіх проаналізованих справах предметом виступали грошові кошти, які офіційно не передбачені за виконання ним роботи на державному підприємстві, установі чи організації. Розмір неправомірної вигоди згідно з вироками становив у середньому в межах від 2 000 грн до 50 000 гривень. І лише в одному кримінальному провадженні – 395 000 гривень. Зазначене вище пояснює, чому справи за ст. 354 КК не потрапляють на розгляд у ВАКС.

Також слід зазначити, що в жодному кримінальному провадженні предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

ВС – щодо суб'єкта складу к.п., передбаченого ч. 3 ст. 354 КК України

Суб'єкт злочину, передбачений ч. 3 ст. 354 КК, – спеціальний. Ним може бути працівник державного підприємства, установи чи організації, незалежно від роду діяльності, який не є службовою особою. Це можуть бути особи, які працюють в апараті

правоохоронних органів, дипломатичної служби, у сфері виробництва, медичного, культурного обслуговування тощо. У зв'язку із цим ВС зазначив, що у кримінальному провадженні за ст. 354 КК не потребує встановлення, чи наділений підсудний організаційно-розпорядчими чи адміністративно-господарськими функціями. При цьому факт перебування підсудного на лікарняному не має правового значення, якщо при цьому він виконує дії, що входять до діяльності державної установи, працівником якої він є (див. постанову ВС від 6 серпня 2019 року у справі № 750/9497/17).

Щодо розмежування складів к.п., передбачених ст. 368, ч. 3 ст. 354 КК, ВС у своїй постанові від 6 травня 2025 року у справі № 640/2671/18 сформулював правову позицію, що у разі, якщо обвинувачений є службовою особою, – може йтися про вчинення ним корупційного діяння, яке передбачене ст. 368 КК; якщо ж має місце вчинення кримінально караного діяння з неправомірною вигодою особою, яка не є службовою – йдеться про к.п., передбачене ст. 354 КК.

Наведення у мотивувальній частині вироку кола посадових обов'язків відповідної особи є необхідним для правильної кваліфікації. По-перше, для визначення того, чи є зв'язок між наданням (отриманням) неправомірної вигоди із використанням відповідним працівником чи іншою особою свого становища для вчинення або невчинення дій в інтересах того, хто пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду, по-друге, для визначення того, чи належить відповідна особа до числа службових, виходячи зі змісту відповідних посадових обов'язків (наприклад, виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій). Водночас суд обґрунтовував кримінально-правову кваліфікацію за ст. 354 КК шляхом наведення у вироку відповідного кола обов'язків у 13 обвинувальних výroках із 27. При цьому суди наводили відповідні положення локальних нормативно-правових актів, посадових інструкцій, зазначали, з використанням яких саме повноважень відповідна особа мала вчинити (не вчинити) відповідну дію з використанням виконуваних нею функцій на підприємстві, установі, організації.

Серед осіб, щодо яких виносилися вирoki, ухвали про закриття кримінального провадження за ст. 354 КК, були:

- головний фахівець з фінансово-економічної безпеки у відділі економічної безпеки АТ;
- провідний юрисконсульт служби колії Статутного територіально-галузевого об'єднання;
- фахівець сектору криміналістичного дослідження транспортних засобів, реєстраційних документів, що їх супроводжують, відділу автотехнічних досліджень та криміналістичного дослідження транспортних засобів науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС;
- лікар-хірург комунального некомерційного підприємства – лікарні, лікар-терапевт поліклініки, сімейний лікар, лікар-ендокринолог лікарні, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут неврології, психіатрії та наркології» НАМН України, лікар-психіатр поліклінічного відділення КНП – лікарні, лікар-невропатолог терапевтичного відділення КНП – лікарні, медсестра КП – лікарні, лікар ОКНП діагностично-реабілітаційного центру, лікар-рентгенолог КНП – лікарні;
- старший стрілець роти охорони;
- старший майстер служби головного інженера ТОВ;
- доцент університету;
- машиніст – інструктор відокремленого підрозділу РФ «Львівська залізниця»;
- старший інспектор з кадрів комунального некомерційного підприємства.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Хоч санкції усіх кримінально-правових норм, передбачених у ст. 354 КК, є альтернативними, відповідно до 24 із 26 обвинувальних вироків (92%) суди призначали основне покарання у виді штрафу, лише в одному вироку – у виді громадських робіт на строк 200 годин (у цій справі суд першої інстанції призначив покарання у виді штрафу; суд апеляційної інстанції скасував вирок, направив справу на повторний розгляд судом першої інстанції, який і призначив покарання у виді громадських робіт, оскільки був наявний рецидив – обвинувачений мав судимість за корупційне к.п.¹).

В одному вироку за ч. 4 ст. 354 КК було призначено штраф у розмірі 400 грн, тобто нижче нижньої межі, передбаченої у санкції ч. 4 ст. 354 КК, при цьому суд зазначив у мотивувальній частині вироку, що не вбачає підстав для застосування ст. 69 КК².

Відповідно до ч. 2 ст. 55 КК позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове покарання може бути призначене й у випадках, коли воно не передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК за умови, що з урахуванням характеру к.п., вчиненого за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

К.п., передбачені ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК, завжди вчиняються у зв'язку із обійманням особою певної посади або у зв'язку із зайняттям певною діяльністю, із використанням особою належних їй повноважень, становища, яке займає винна особа на підприємстві, в установі чи організації.

У деяких кримінальних провадженнях за ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК було по кілька епізодів вчинення зазначених к.п., у деяких вони поєднувалися зі службовим підробленням, вчинялися у співучасті.

Проте у жодній з кримінальних справ за ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК судами не було застосовано додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

2.5. Звільнення від покарання

Із 26 обвинувальних вироків у жодному суд не застосував звільнення від покарання.

Вивчення вироків, які були постановлені в загальному порядку (не на підставі угод) дає підстави для висновку, що здебільшого суди не наводять у мотивувальній частині вироку даних про особу обвинуваченого, сукупність яких свідчила б про наявність підстави звільнення особи від покарання чи від відбування покарання (за умови призначення покарань, передбачених у ч. 1 ст. 75 КК).

¹ Вирок Збаразького районного суду Тернопільської області від 26 листопада 2025 року № 598/217/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132163928>

² Вирок Першотравневого районного суду м. Чернівці від 17 вересня 2024 року у справі № 1-кп/725/124/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121685300>

2.6. Спеціальна конфіскація

Лише в одному із судових рішень (вироку) суд застосував спеціальну конфіскацію, зокрема ухвалив конфіскувати речові докази: 200 доларів США, які становили неправомірну вигоду¹.

В інших судових рішеннях, навіть тих, де винний одержав неправомірну вигоду, судом не було застосовано спеціальної конфіскації.

Проте були випадки, коли суд у мотивувальній частині зазначив, що «долю речових доказів у кримінальному провадженні вирішити у відповідності із вимогами ст. 100 КПК», однак у резолютивній частині вироку не зазначено про вирішення долі речових доказів². Тоді як відповідно до ч. 4 ст. 374 КПК рішення щодо речових доказів зазначається у резолютивній частині вироку.

Крім цього, у п. 2 ч. 9 ст. 100 КПК зазначено, що гроші, цінності та інше майно, які призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення к.п., фінансування та/або матеріального забезпечення к.п. або винагороди за його вчинення, конфіскуються. У резолютивній частині зазначеного вироку відсутні рішення щодо цього питання.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Вчинення к.п., передбаченого ст. 354 КК, не входить до передбачених законом підстав застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 9 справ за ст. 354 КК (із 13, у яких ухвалено вироки, крім вироків за угодами, тобто 69%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

Хоча було 2 вироки, постановлені в загальному порядку, в яких не було вказівки на застосування судом ч. 3 ст. 349 КПК і водночас не наведено, крім пояснень обвинуваченого, жодного обґрунтування доведеної вини особи у вчиненому к.п. Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 374 КПК у мотивувальній частині вироку зазначаються, серед іншого, – докази на підтвердження встановлених судом обставин, а також мотиви неврахування окремих доказів.

Водночас, наприклад, у вироку Підволочиського районного суду Тернопільської області від 21 березня 2024 року у справі № 604/145/24, крім показань самого обвинуваченого, не вказуються жодні інші докази в обґрунтування доведеної судом вини обвинуваченого у вчиненні к.п., але немає і вказівки на застосування судом ч. 3 ст. 349 КПК³.

¹ Вирок Полонського районного суду Хмельницької області від 20 січня 2025 року у справі № 681/24/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124507950>

² Вирок Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська від 13 березня 2024 року у справі № 1-кп/207/227/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117924269>

³ Вирок Підволочиського районного суду Тернопільської області від 23 січня 2025 року у справі № 604/1541/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117816836>

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

Згідно з деякими вироками, висновок суду про доведення вини обвинуваченого у вчиненні к.п. ґрунтується лише на визнанні ним своєї вини. З обставин, які свідчать про щире каяття, у мотивувальній частині вироку наводиться лише визнання обвинуваченим своєї вини у вчиненні к.п. Щодо таких обставин, як «вік, стан здоров'я, сімейний стан, міцність соціальних зв'язків», які суд перелічує у мотивувальній частині вироку, зазначивши, що враховує ці обставини при призначенні покарання, – він не зазначає конкретно у вироку, які саме обставини реально взяв до уваги.

Прикладом такого вироку є вирок Підволочиського районного суду Тернопільської області від 23 січня 2025 року у справі № 604/1541/24, у мотивувальній частині якого суд не навів інших доказів, крім показань самого обвинуваченого, в яких він визнав свою вину, для обґрунтування події к.п., винуватості обвинуваченого у вчиненні к.п. Щодо обставин, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого к.п., характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, – суд зазначив лише щире розкаяння, про яке свідчить повне визнання обвинуваченим своєї вини¹.

Схожий приклад – вирок Підволочиського районного суду Тернопільської області від 21 березня 2024 року у справі № 1-кп/207/227/24, в мотивувальній частині обвинувального якого, крім показань самого обвинуваченого, не вказуються жодні інші докази².

Загалом, із 13 вироків, постановлених не у провадженні на підставі угод, лише у 2 вироках суди належно обґрунтували доказами наявність події к.п., винуватість обвинуваченого у вчиненні к.п.; лише в одній справі суд зазначав у мотивувальній частині вироку про досудову доповідь про обвинуваченого.

Одна із цих справ закінчилася постановленням виправдувального вироку, яким обвинуваченого було визнано невинуватим у вчиненні к.п., передбаченого ч. 3 ст. 354 КК. Зокрема, суд дослідив такі докази: показання обвинуваченого, потерпілого, двох свідків, документи, протокол огляду предметів, висновок експерта, речові докази. При цьому суд дійшов висновку, що за наявної розбіжності в інформації та відсутності ухвали слідчого судді такі докази, як: протокол за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії аудіо-, відеоконтроль особи, флешносій інформації із записом проведення негласної слідчої дії, який поміщено в пакет для речових доказів, – слід визнати недопустимими доказами. Крім того, протокол огляду предметів та висновок експерта, які мають похідний характер, суд визнав недопустимими доказами згідно з доктриною «плодів отруєного дерева»³.

Щодо даних про особу обвинуваченого суди зазначають про їх встановлення на підставі характеристики на особу обвинуваченого за місцем проживання, роботи, документів про наявність інвалідності, статусу учасника бойових дій, віку обвинуваченого; в одній справі суд зазначив, що обвинувачений після початку повномасштабної війни на території України

¹ Вирок Підволочиського районного суду Тернопільської області від 23 січня 2025 року у справі № 604/1541/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124636510>

² Вирок Підволочиського районного суду Тернопільської області від 21 березня 2024 року у справі № 1-кп/207/227/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117816836>

³ Вирок Зарічного районного суду м. Суми від 8 серпня 2025 року у справі № 592/5228/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129410691>

займається активною волонтерською, громадською діяльністю з надання допомоги військовим частинам і підрозділам ЗСУ¹.

Суди у мотивувальних частинах вироків нерідко не обґрунтовують належно дані про особу винного, наявність обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, які суд вважав установленими у справі (18 із 26 обвинувальних вироків); у 5 вироках, постановлених на підставі угод, і в 1 вирокі, постановленому в загальному порядку, суди загалом не згадують про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують і обтяжують покарання.

Нерідко суди обмежуються переліченням цих обставин без пояснення, на підставі яких даних суд установив їх наявність, наприклад щире розкаяння винної особи.

Так, у мотивувальній частині вироку Підволочиського районного суду Тернопільської області від 21 березня 2024 року у справі № 1-кп/207/227/24 суд зазначив, що враховує при призначенні покарання ступінь тяжкості вчиненого к.п., а саме нетяжкого злочину, задовільну громадську характеристику, вік обвинуваченого, стан здоров'я, сімейний стан, міцність соціальних зв'язків, обставину, яка пом'якшує покарання (щире розкаяння) та відсутність обставин, які його обтяжують. Водночас у мотивувальній частині вироку відсутня вказівка на конкретні обставини, які стосуються стану здоров'я обвинуваченого, свідчать про міцність соціальних зв'язків, наявність щирого розкаяння, на підставі яких суд дійшов висновку про те, що виправлення особи можливе без ізоляції від суспільства, – суд не зазначив конкретних даних, якими обґрунтовував ці висновки².

У всіх обвинувальних вироках суди зазначають як обставини, що пом'якшують покарання, щире розкаяння і активне сприяння розкриттю к.п.

ВС – щодо поняття «щирого каяття»

Щире каяття – це певний психічний стан особи винного, коли він засуджує свою поведінку, прагне усунути заподіяну шкоду та приймає рішення більше не вчиняти злочинів, і це об'єктивно підтверджується визнанням особою своєї вини, розкриттям усіх обставин справи, вчиненням дій, спрямованих на сприяння розкриттю злочину або відшкодуванню завданих збитків чи усуненню заподіяної шкоди (див. постанову ВС від 15 листопада 2021 року у справі № 199/6365/19).

Щире каяття передбачає, крім визнання особою факту вчинення к.п, ще й дійсне, відверте, а не уявне визнання своєї провини у вчиненому к.п., щирий жаль з приводу цього та осуд своєї поведінки, що насамперед повинно виражатися в намаганні особи відшкодувати завдані к.п. збитки, бажанні виправити наслідки вчиненого та готовності нести покарання. Щире каяття – це не формальна вказівка на визнання своєї вини, а відповідне ставлення до скоєного, яке передбачає належну критичну оцінку винним своєї протиправної поведінки, її осуд та бажання залагодити провину, що має підтверджуватися конкретними діями, спрямованими на виправлення зумовленої к.п. ситуації. Факт щирого каяття особи у вчиненні злочину повинен знайти своє відображення у матеріалах кримінального провадження (постанова ВС від 15 листопада 2021 року у справі № 199/6365/19).

¹ Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 23 квітня 2024 року у справі № 462/3475/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118588922>

² Вирок Підволочиського районного суду Тернопільської області від 21 березня 2024 року у справі № 1-кп/207/227/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117816836>

У вироках, постановлених у кримінальних провадженнях за ст. 354 КК, суди, як правило, не наводять інших даних в обґрунтування свого висновку про наявність такої обставини, що пом'якшує покарання, як щире каяття, крім як повне визнання обвинуваченим своєї вини у вчиненні к.п. Лише в одному вирокі суд належно обґрунтував наявність щирого розкаяння особи.

Так, у мотивувальній частині вироку від 10 липня 2025 року у справі № 201/8493/25 Соборний районний суд міста Дніпра зазначив: «Під час судового розгляду кримінального провадження ОСОБА_3 визнав свою вину у вчиненні кримінального правопорушення повністю та підтвердив його вчинення за викладених вище обставин, щиро розкався у вчиненому, негативно оцінив свої дії та продемонстрував готовність понести заслужене покарання. Обставинами, які, відповідно до ст. 66 КК, пом'якшують покарання обвинуваченому, суд визнає щире каяття, оскільки він критично оцінив вчинений ним злочин, своєю поведінкою під час досудового розслідування та судового провадження прагнув зменшити негативні наслідки своєї протиправної поведінки, що проявилось в осуді вчиненого та активному сприянні у розкритті злочину»¹.

У жодному з вивчених кримінальних проваджень **не встановлено конкретного часового проміжку**, протягом якого особа повідомила про к.п., передбачене у ст. 354 КК. Суди зазначають загальне формулювання: особа «про вказану подію повідомила правоохоронні органи» або ж у мотивувальній частині вироку з цього приводу нічого не зазначено. Наприклад, суди зазначають: «ОСОБА_7 від отримання неправомірної вигоди від ОСОБА_5 відмовився та про вказану подію повідомив органи поліції»².

Майже у всіх вироках не зазначено про вид і розмір шкоди, завданої к.п., або вказівки на те, що такої шкоди не завдано.

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У всіх кримінальних провадженнях, які здійснювалися за ст. 354 КК, суди призначили основне покарання у виді штрафу, попри те, що санкції ст. 354 КК, поряд зі штрафом, передбачають такі покарання як громадські роботи, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк. Також показово, що хоча, виходячи із самого характеру діяння, що є ознакою об'єктивної сторони складів к.п., передбачених ст. 354 КК, – зазначені к.п. вчиняються у зв'язку із обійманням винною особою певної посади або зайняттям певним видом діяльності, – у жодному вирокі суд не призначив додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю відповідно до ч. 2 ст. 55 КК, з урахуванням особи засудженого та інших обставин справи.

У жодній справі судом не застосовано звільнення від покарання та його відбування.

¹ Вирок Соборного районного суду міста Дніпра від 10 липня 2025 року у справі № 201/8493/25. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/128795757>

² Вирок Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська від 13 березня 2024 року у справі № 1-кп/207/227/24. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/117924269>

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Відповідно до пп. 2, 2-1 ч. 4 ст. 469 КПК угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:

– корупційних кримінальних правопорушень, за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи (осіб) у вчиненні будь-якого корупційного к.п. чи к.п., пов'язаного з корупцією, та якщо інформація щодо вчинення такою особою (особами) к.п. буде підтверджена доказами, і за умови повного або часткового (з урахуванням характеру та ступеня участі особи у вчиненні злочину) відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди (якщо такі збитки або шкода були завдані);

– корупційних кримінальних проступків, нетяжких або тяжких корупційних злочинів, у разі відсутності ознак їх вчинення у співучасті, що підтверджується матеріалами кримінального провадження, і за умови повного відшкодування підозрюваним або обвинуваченим завданого збитку або заподіяної шкоди (якщо таких збитків або шкоди було завдано).

Водночас після набрання чинності Законом про внесення змін до ст. 469 КПК згідно із Законом № 4033-IX від 29 жовтня 2024 року суди не завжди обґрунтовують належність кримінального провадження про к.п. до такого, в якому відповідно до пп. 2, 2-1 ч. 4 ст. 469 КПК може бути укладена угода про визнання винуватості.

Так, у мотивувальній частині вироку суд, обґрунтовуючи рішення про затвердження угоди про визнання винуватості у провадженні за ст. 354 КК, зазначив, що згідно з ч. 4 ст. 469 КПК угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена, зокрема, у провадженні щодо кримінальних проступків, нетяжких злочинів, тяжких злочинів¹. Тобто у вироку від 24 січня 2025 року, постановленому, відповідно, після внесення змін до ст. 469 КПК згідно із Законом № 4033-IX від 29 жовтня 2024 року, суд наводить у мотивувальній частині вироку положення п. 1 ч. 4 ст. 469 КПК, який у цьому випадку не підлягав застосуванню.

У вироку Тростянецького районного суду Сумської області від 21 квітня 2025 року у справі № 588/508/25 суд посилається на ст. 469 КПК, однак не обґрунтовує, чому в цій конкретній справі про корупційне к.п. є передумови для укладення угоди про визнання винуватості, передбачені ч. 4 ст. 469 КПК².

Натомість у інших справах суди правильно застосовують положення ч. 4 ст. 469 КПК.

Так, у вироку Маневицького районного суду Волинської області від 2 квітня 2025 року у справі № 164/1781/23 обґрунтовано застосування п. 2-1 ч. 4 ст. 469 КПК. Суд зазначив, що майнова шкода, завдана злочином потерпілому ОСОБА_8, яка становить 5 000 грн, відшкодована обвинуваченим ОСОБА_4 останньому в повному обсязі, що підтверджено прокурором та обвинуваченим в підготовчому судовому засіданні³.

¹ Вирок Васильківського міськрайонного суду Київської області від 24 січня 2025 року у справі № 362/352/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124664395>

² Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 21 квітня 2025 року у справі № 588/508/2. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126744569>

³ Вирок Маневицького районного суду Волинської області від 2 квітня 2025 року у справі № 164/1781/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126290522>

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У кримінальних провадженнях за ст. 354 КК, в яких суди затвердили угоду про визнання винуватості, у всіх справах сторони угоди узгодили, а суди на стадії судового розгляду, відповідно, затвердили угоди про визнання винуватості, в яких було визначено основне покарання у виді штрафу. У жодному кримінальному провадженні цієї категорії не було застосовано інше, крім штрафу, основне покарання із перелічених альтернативно у ч.ч. 1–4 ст. 354 КК, а також додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю при постановленні вироку за ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК.

У жодному кримінальному провадженні за ст. 354 КК, в яких суди затвердили угоду про визнання винуватості, до обвинуваченого не було застосовано звільнення від покарання.

5. Виправдувальні вироки

Із числа 27 проаналізованих вироків 1 вирок є виправдувальним, що становить 3,8% від загальної кількості постановлених вироків. Зазначений виправдувальний вирок ухвалено у 2025 році.

Підставою для постановлення виправдувального вироку є недоведеність того, що в діяннях обвинуваченого наявний склад к.п., передбаченого ч. 3 ст. 354 КК.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

У кримінальних провадженнях за ст. 354 КК за період 2024–2025 роки наявні 3 ухвали суду про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК), 1 ухвала про відмову у задоволенні клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, 4 ухвали про звільнення особи від кримінальної відповідальності відповідно до ч. 5 ст. 354 КК, 1 ухвала про закриття кримінального провадження за ч. 4 ст. 354 КК на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпаності можливості їх отримати.

Стосовно зазначеної ухвали про відмову у задоволенні клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК), посиляючись на правові висновки ВС, суд обґрунтовано відмовив у задоволенні клопотання прокурора.

В ухвалі від 1 серпня 2025 року (справа № 212/6956/25) Покровський районний суд міста Кривого Рогу Дніпропетровської області зазначив, що в провадженні, де потерпілий вказує на конкретну особу як на таку, що вчинила к.п. щодо нього, орган досудового розслідування за результатами всебічного, повного і неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження має вирішити питання про наявність чи відсутність події кримінального правопорушення, а за її встановлення – про наявність або відсутність ознак кримінального правопорушення в діянні конкретної особи, про достатність доказів для доведення винуватості конкретної особи в суді, про наявність / відсутність підстав до звільнення від кримінальної відповідальності конкретної особи. Таку правову позицію викладено у постанові ВС від 5 червня 2025 року у справі № 552/6926/23. Судом встановлено,

що заявником ОСОБА_4 вказано на конкретну особу як на таку, що вчинила к.п. щодо неї. Натомість орган досудового розслідування не вирішив питання про наявність чи відсутність події кримінального правопорушення, про наявність або відсутність ознак к.п. в діянні керівника філії ПАТ ОСОБА_5, про достатність доказів для доведення винуватості цієї особи в суді, про наявність / відсутність підстав до звільнення від кримінальної відповідальності конкретної особи. Встановлені судом обставини свідчать, що доводи прокурора про закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності є передчасними і не відповідають завданням та засадам кримінального провадження¹.

В ухвалах про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК) суди належно обґрунтовують наявність цієї підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності з урахуванням правових висновків ВС.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну²

Суд апеляційної інстанції скасував 2 вироки у зв'язку з істотним порушення вимог кримінального процесуального закону, і у цих справах призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Ухвала суду апеляційної інстанції в одному із цих кримінальних проваджень була надалі оскаржена до суду касаційної інстанції. ВС скасував ухвалу апеляційного суду, призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції у зв'язку з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Своєю чергою, суд апеляційної інстанції у цій справі скасував вирок суду першої інстанції у зв'язку з істотним порушення вимог кримінального процесуального закону і призначив новий розгляд кримінального провадження у суді першої інстанції. У мотивувальній частині своєї ухвали суд апеляційної інстанції зазначив, що згідно з п. 7 ч. 2 ст. 412 КПК судові рішення у будь-якому разі підлягає скасуванню, якщо у матеріалах провадження відсутній журнал судового засідання або технічний носій інформації, на якому зафіксовано судові провадження в суді першої інстанції³. Під час нового судового розгляду суд першої інстанції постановив виправдувальний вирок у зв'язку з недоведеністю того, що в діяннях обвинуваченого наявний склад к.п., передбаченого ч. 3 ст. 354 КК⁴.

В іншому кримінальному провадженні вирок суду був оскаржений в апеляційному порядку. Свої вимоги в апеляційній скарзі прокурор мотивував тим, що при затвердженні угоди було допущено істотні порушення вимог кримінального процесуального закону, оскільки угода від 23 січня 2025 року між прокурором у кримінальному провадженні та обвинуваченим не може бути укладена без відповідного погодження з керівником органу прокуратури вищого рівня. Також зазначив, що при затвердженні угоди про визнання винуватості судом не перевірено відповідність укладеної угоди вимогам КПК, чим допущено істотне порушення вимог кримінального процесуального закону. Суд апеляційної інстанції у цій справі скасував вирок суду першої інстанції у зв'язку з істотним порушення вимог

¹ Ухвала Покровського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 1 серпня 2025 року у справі № 212/6956/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129258363>

² Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

³ Ухвала Полтавського апеляційного суду від 26 лютого 2020 року у справі № 592/5228/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87979461>

⁴ Вирок Зарічного районного суду м. Суми від 8 серпня 2025 року у справі № 592/5228/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129410691>

кримінального процесуального закону і призначив новий розгляд кримінального провадження у суді першої інстанції¹.

Також серед вивчених судових рішень, постановлених судом апеляційної інстанції, є ухвала про закриття кримінального провадження за ч. 4 ст. 354 КК на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпаності можливості їх отримати, про звільнення особи від покарання у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49, ч. 3 ст. 74 КК) у зв'язку із тим, що обвинувачена заперечувала проти закриття справи щодо неї зі звільненням її від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **30** вироків за ст. 354 КК (27 з них набрали законної сили).

2. Із числа 27 проаналізованих вироків – **26** (96%) обвинувальних (з них 14 – за угодами про визнання винуватості), **1** (4%) виправдувальний.

3. Відсутні обвинувальні вирoki у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 354 КК, як предикатним злочином.

4. У ЄДРСР виявлено за період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року **9** ухвал про закриття кримінального провадження за ст. 354 КК, які набрали законної сили. Таким чином, зі всієї кількості кримінальних проваджень за ст. 354 КК, які надійшли до суду, в яких судові рішення набрали законної сили (36 кримінальних проваджень), **9** (25%) закінчилися постановленням судом ухвали про закриття кримінального провадження.

5. Загалом вирoki недостатньо структуровані: за наявності кількох епізодів кримінально протиправної діяльності їх структурно виокремлено у мотивувальній частині лише одного обвинувального вироку. З проаналізованих вироків лише у двох в мотивувальній частині було виокремлено структурні частини, які полегшують дослідження, перевірку законності, обґрунтованості судового рішення.

6. Суди першої інстанції у виробах у кримінальних провадженнях за ст. 354 КК, як правило, не посилаються на позиції ВС, – такі посилання наявні у судових рішеннях, постановлених судом касаційної інстанції.

7. У разі, якщо підкуп працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України) поєднаний із підробленням документів, суди, як правило, кваліфікували діяння за сукупністю к.п. правильно – за ст.ст. 354, 358 КК. Також інколи суди допускали інші порушення вимог кримінального, кримінального процесуального законодавства. Зокрема, в одному з вироків суд зазначив у мотивувальній частині вироку інше формулювання обвинувачення, яке затверджувалося вироком суду, ніж те, яке було зазначено в угоді про визнання винуватості.

8. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ за ст. 354 КК з ухваленням вироків становить **3 місяці**. Деякі вирoki ухвалюються надзвичайно швидко (3, 7, 9, 10 днів), а інші – кілька років (8 років і 6 місяців).

¹ Ухвала Тернопільського апеляційного суду від 23 квітня 2025 року у справі № 598/217/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126823078>

Справи, вироки по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядалися 1 місяць (в одній справі, як виняток, 1 рік і 7 місяців). Справи, обвинувальні вироки по яких ухвалено в загальному порядку, у середньому розглядалися 3 місяці (в одній справі, як виняток, 1 рік і 8 місяців).

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядалися 4 роки.

9. Вироки ухвалювались або в той самий рік, у якому відбулася подія к.п., або через рік після події, при цьому у 2024 році обвинувальні вироки на підставі угоди ухвалювались зазвичай швидше (в середньому через 4 місяці після події), ніж обвинувальні вироки в загальному порядку (у середньому через 6 місяців після події). Натомість у 2025 році аналогічні показники змінилися: обвинувальні вироки в загальному порядку ухвалювались зазвичай швидше (в середньому через 6 місяці після події), ніж обвинувальні вироки на підставі угод (у середньому через 11 місяців після події) і виправдувальний вирок (через 8 років і 6 місяців після події).

10. У всіх проаналізованих справах предметом складу к.п. (неправомірною вигодою) були грошові кошти, які офіційно не передбачені за виконання роботи на державному підприємстві, установі чи організації. Розмір неправомірної вигоди згідно з вироками становив у середньому від 2 000 грн до 50 000 грн, а в одному кримінальному провадженні – 395 000 гривень.

У жодному кримінальному провадженні предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

11. У 13 обвинувальних вироках із 27 суди обґрунтовували кримінально-правову кваліфікацію за ст. 354 КК шляхом наведення у вирокі відповідного кола повноважень обвинуваченого на підприємстві, установі, організації, з використанням яких він мав вчинити (не вчинити) певні дії в інтересах того, хто пропонував, обіцяв чи надав неправомірну вигоду, або в інтересах третьої особи. При цьому суди наводили відповідні положення локальних нормативно-правових актів, посадових інструкцій, зазначали, з використанням яких саме повноважень відповідна особа мала вчинити (не вчинити) відповідну дію з використанням виконуваних нею функцій.

12. Хоча санкції усіх кримінально-правових норм, передбачених у ст. 354 КК, є альтернативними, у 24 із 26 обвинувальних вироків (92%) суди призначали основне покарання у виді штрафу і лише в одному вирокі суд обрав покарання у виді громадських робіт.

13. Хоча к.п., передбачені ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК, завжди вчиняються у зв'язку із обійманням особою певної посади або зайняттям певною діяльністю, а в деяких кримінальних провадженнях було по кілька епізодів вчинення зазначених правопорушень і вони поєднувалися зі службовим підробленням, вчинялися у співучасті, у жодній з кримінальних справ судами не застосовано додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю відповідно до ч. 2 ст. 55 КК.

14. Із 26 обвинувальних вироків у жодному суд не застосував звільнення від покарання. Вивчення зазначених вироків, які були постановлені в загальному порядку (не на підставі угод) дає підстави для висновку, що суди здебільшого не наводять у мотивувальній частині вирокі даних про особу обвинуваченого, сукупність яких свідчила б про наявність підстави для звільнення особи від покарання (зокрема за умови призначення покарань, передбачених у ч. 1 ст. 75 КК).

15. Лише в одному вирокі суд застосував спеціальну конфіскацію – грошові кошти, які були предметом к.п., передбаченого ст. 354 КК, тобто становили неправомірну вигоду.

16. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб не застосовуються судом у кримінальних провадженнях за ст. 354 КК відповідно до ст. 96-3 КК.

17. Виявлено 9 справ за ст. 354 КК (із 13, в яких ухвалено вироки, крім вироків за угодами, тобто 69%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів. При цьому в деяких вироків не було наведено жодних доказів обґрунтування доведеності вини особи у вчиненому к.п., крім пояснень обвинуваченого, і при цьому не було вказівки на застосування судом ч. 3 ст. 349 КПК.

18. Із 13 вироків, постановлених не на підставі угод, лише у 2 вироків суди належно обґрунтували доказами наявність події к.п., винуватість обвинуваченого у вчиненні к.п.

19. Суди у мотивувальних частинах вироків нерідко не обґрунтовують належно дані про особу винного, наявність обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання, які суд вважав установленими у справі. Зокрема, із досліджених 26 обвинувальних вироків – у 18 було відсутнє таке належне обґрунтування. У 5 вироків, постановлених на підставі угод, і в 1 вирок, постановленому в загальному порядку, суди загалом не згадують про обставини, що характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують і обтяжують покарання.

Нерідко суди обмежуються переліченням цих обставин без пояснення, на підставі яких даних суд установив їх наявність.

20. У всіх обвинувальних вироків суди зазначають як обставини, що пом'якшують покарання, щире розкаяння і активне сприяння розкриттю к.п. При цьому суди не враховують правові висновки ВС стосовно розуміння поняття щирого каяття. У вироків, постановлених у кримінальних провадженнях за ст. 354 КК, суди, як правило, не наводять інших даних в обґрунтування свого висновку про наявність такої обставини, що пом'якшує покарання, як щире каяття, крім як повне визнання обвинуваченим своєї вини у вчиненні к.п. Лише в одному вирокі суд належно обґрунтував наявність щирого розкаяння особи.

21. Майже у всіх вироків не зазначено про вид і розмір шкоди, завданої к.п., або вказівки на те, що такої шкоди не завдано.

22. Після набрання чинності Законом про внесення змін до ст. 469 КПК згідно із Законом № 4033-ІХ від 29 жовтня 2024 року суди не завжди обґрунтовують належність кримінального провадження про к.п. до такого, в якому відповідно до пп. 2, 2-1 ч. 4 ст. 469 КПК може бути укладена угода про визнання винуватості.

23. Із числа 27 проаналізованих вироків 1 вирок є виправдувальним, що становить 3,8% від загальної кількості постановлених вироків.

24. У кримінальних провадженнях за ст. 354 КК за період 2024–2025 роки наявні 3 ухвали суду про закриття кримінального провадження зі звільненням особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК), 1 ухвала про відмову у задоволенні клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, 4 ухвали про звільнення особи від кримінальної відповідальності відповідно до ч. 5 ст. 354 КК, 1 ухвала про закриття кримінального провадження за ч. 4 ст. 354 КК на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпаності можливості їх отримати.

25. В апеляційному порядку було оскаржено 4 вироки. Два вироки були скасовані судом апеляційної інстанції у зв'язку з істотним порушення вимог кримінального процесуального закону, і у цих справах призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

В одному із цих проваджень справа також розглядалася судом касаційної інстанції. ВС скасував ухвалу апеляційного суду, призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції у

зв'язку з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Своєю чергою, суд апеляційної інстанції у цій справі скасував вирок суду першої інстанції у зв'язку з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону і призначив новий розгляд справи у суді першої інстанції.

Також серед вивчених судових рішень, постановлених судом апеляційної інстанції, є ухвала про закриття кримінального провадження за ч. 4 ст. 354 КК на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпаності можливості їх отримати, про звільнення особи від покарання у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49, ч. 3 ст. 74 КК) через те, що обвинувачена заперечувала проти закриття справи щодо неї зі звільненням її від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

1. Відповідальність за зловживання владою або службовим становищем

У ст. 364 КК (редакція статті не змінювалась з лютого 2014 року) передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Санкція:

1) пробаційний нагляд на строк до трьох років, або

2) обмеження волі на строк до трьох років, або

3) позбавлення волі на той самий строк, –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, із штрафом від 250 до 750 нмдг;

ч. 2 – те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.

Санкція: позбавлення волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від 500 до 1000 нмдг.

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом в ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 364 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься **143** вироків. З них до 1 січня 2026 року не набрали законної сили 26 ухвалених у 2024 році і 36 ухвалених у 2025 році вироків (загалом **62**, або **46%** від ухвалених). Отже, набрав законної сили **81** вирок.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено лише **3** обвинувальних вироків (**2** з них на підставі угод про визнання винуватості) і **1** виправдувальний вирок за ст. 364 КК.

У межах дослідження проаналізовано **100** судових рішень за ст. 364 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і набрали законної сили до 1 січня 2026 року. З них:

– 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2024 році;

– 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2025 році.

Із 40 вироків, ухвалених у **2024 році**:

- 12 вироків, серед яких 10 обвинувальних (з них 9 – за угодами з прокурором) і 2 виправдувальних, – ухвалено ВАКС,
- 28 вироків, серед яких 14 обвинувальних (з них 6 – за угодами з прокурором) і 14 виправдувальних, – ухвалено іншими судами.

Із 40 вироків, ухвалених у **2025 році**:

- 14 вироків, серед яких 13 обвинувальних (з них 9 – за угодами з прокурором) і 1 виправдувальний, – ухвалено ВАКС,
- 26 вироків, серед яких 22 обвинувальних (з них 12 – за угодами з прокурором) і 4 виправдувальних, – ухвалено іншими судами.

Із числа 80 проаналізованих вироків – 59 обвинувальних (74%) (з них 36 – за угодами з прокурором) і 21 (26%) виправдувальний.

Відсутні обвинувальні вирoki у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 364 КК, як предикатним злочином.

У ЄДРСР на сторінці ст. 364 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього **275** ухвал. З них у межах цього дослідження проаналізовано 20.

Отже, як слідує з наведених даних, у **2/3** випадків (275 проти 143) завершення розслідування за ст. 364 КК судами приймалися рішення про закриття кримінального провадження.

Суди у 22 випадках посилались на правові позиції ВС¹.

¹ Зокрема у таких проаналізованих у межах цього дослідження рішеннях:

- вирок ВАКС від 12 квітня 2024 року у справі № 991/429/24;
- вирок ВАКС від 10 червня 2024 року у справі № 991/5399/23;
- ухвала ВАКС від 17 грудня 2024 року у справі № 644/10339/16-к;
- вирок ВАКС від 4 вересня 2025 року у справі № 991/1658/25;
- вирок ВАКС від 22 вересня 2025 року у справі № 501/2173/23;
- вирок ВАКС від 4 вересня 2025 року у справі № 991/1658/25;
- вирок ВАКС від 9 травня 2025 року у справі № 991/2053/22;
- вирок ВАКС від 19 листопада 2025 року у справі № 991/11770/25;
- вирок Залізничного районного суду м. Львова від 4 квітня 2024 року у справі № 462/667/23;
- ухвала Кіровоградського районного суду від 17 липня 2024 року у справі № 383/60/17;
- вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 9 грудня 2024 року у справі № 755/1309/23;
- ухвала Печерського районного суду м. Києва від 18 листопада 2025 року у справі № 757/8780/25-к;
- вирок Залізничного районного суду м. Львова від 15 серпня 2025 року у справі № 465/1922/14-к;
- вирок Ульяновського районного суду Кіровоградської області від 1 квітня 2024 року у справі № 402/331/22;
- вирок Заводського районного суду м. Дніпродзержинська від 20 травня 2024 року у справі № 201/16143/16-к;
- вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 9 грудня 2024 року у справі № 755/1309/23;
- вирок Тетіївського районного суду Київської області від 20 грудня 2024 року у справі № 940/9/22;
- вирок Приморського районного суду м. Одеси від 6 березня 2025 року у справі № 522/7293/23;
- вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 6 лютого 2024 року у справі № 127/35496/21;
- вирок Галицький районного суду міста Львова від 10 вересня 2024 року у справі № 461/5049/22;

Більшості вивчених вироків явно не вистачає належної та уніфікованої структури тексту, форми, в якій виділяються тематичні підрозділи, пункти, а не лише вступна, описово-мотивувальна і заключна частини. Кожен суддя пише вирок за власною формою. Це значно ускладнює аналіз вироків судами апеляційної і касаційної інстанцій та дослідниками, виявлення в них прогалин й інших вад. У вироків навіть не нумеруються епізоди злочинної діяльності, кількість яких іноді сягає десятків.

Проте є гарні приклади того, що деякі судді все ж застосовували таку форму вироку, яка дає змогу не пропустити жодної вимоги КПК (див. додаток 1 до цього Звіту). Утім, усі наведені нижче форми може бути удосконалено.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирок на підставі угод та виправдувальні вирок, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 1 рік і 7 місяців.

Водночас окремі вирок ухвалювались або неймовірно швидко (як-от вирок у справі № 991/1691/25 у ВАКС – 4 дні, у справі № 991/11770/25 у ВАКС – 5 днів, у справі № 550/1271/25 у Чутівському районному суді Полтавської області – 7 днів), або, навпаки, дуже довго (вирок у справі № 428/4041/18 у ВАКС – 5 років 10 місяців, у справі № 385/624/19 у Благовіщенському районному суді Кіровоградської області – 6 років, у справі № 766/15767/17 у Херсонському міському суді Херсонської області – 7 років 8 місяців).

Справи, вирок по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 11 місяців.

Справи, по яких ухвалено виправдувальні вирок, у середньому розглядались 2 роки 7 місяців.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 2 роки 6 місяців. В окремих випадках ухвали були постановлені протягом кількох днів (наприклад, у справі № 672/288/25 Городоцьким районним судом Хмельницької області – 5 днів), в інших випадках, навпаки, справи розглядались дуже довго (наприклад, справа № 644/10339/16-к розглядалась рівно 8 років, спочатку з 2016 року Індустріальним судом м. Харкова, а у 2019–2024 роках – ВАКС).

Вирок ухвалювались, як правило, через кілька років після певної події, яка була предметом розгляду.

Так, у **2024 році** ухвалювались вирок:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2014–2023 роках, а в одному випадку навіть у 1997 році (у середньому через 13 років після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2015–2024 роках (у середньому через 4 роки після події);
- виправдувальні – щодо подій, які відбулись у 2013–2022 роках (у середньому через 5

– вирок Херсонського міського суду від 2 червня 2025 року у справі № 766/15767/17;

– вирок Ізяславського районного суду Хмельницької області від 12 травня 2025 року у справі № 675/1542/22.

років після події).

У 2025 році ухвалювались вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2016–2024 роках (у середньому через 5 років після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2023–2025 роках (у середньому через 1 рік після події);
- виправдувальні – щодо подій, які відбулись у 2006, 2012 і 2018 роках (у середньому через 10 років після події).

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 6 років після відповідної події, при цьому обвинувальні вироки на підставі угоди ухвалювались набагато швидше (у середньому через 2,5 року), ніж обвинувальні вироки в загальному порядку (у середньому через 9 років) і виправдувальні вироки (у середньому через 7,5 року).

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого **ч. 1 ст. 364 КК**, є:

1) ознаки об'єктивної сторони:

– *діяння* – використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби;

– *наслідки* – істотна шкода охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Істотною шкодою у ст. 364 КК вважається шкода виключно майнового характеру, яка в 100 і більше разів перевищує нмдг (п. 3 примітки до ст. 364 КК);

– *причинний зв'язок* між діянням і наслідками у виді істотної шкоди;

2) ознаки суб'єктивної сторони:

– *вина* у формі умислу;

– *мета* одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи;

3) ознака суб'єкта – службова особа. Її характеристики наведено у пп. 1 і 2 примітки до ст. 364 КК.

Ознаками відповідного кваліфікованого складу к.п. (**ч. 2 ст. 364 КК**) є:

– спричинення тяжких наслідків. Ними вважаються такі наслідки, які у 250 і більше разів перевищують нмдг (п. 4 примітки до ст. 364 КК);

– причинний зв'язок між діянням і тяжкими наслідками.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено у 30 випадках (50,8%).

Видами **основного покарання** були:

– *позбавлення волі на певний строк* – 2, 3 роки, 3 роки 6 місяців, 4 і 5 років (призначалось тільки за ч. 2 ст. 364 КК, зокрема у всіх трьох випадках під час розгляду справи

in absentia);

- *обмеження волі* – на строк 1 рік – за ч. 1 ст. 364 КК;
- *арешт* – на строк 1 місяць – за ч. 1 ст. 364 КК, 2 місяці – за ч. 2 ст. 364 КК;
- *пробаційний нагляд* – на строк 1 рік, 1 рік і 6 місяців, 2, 3 роки – тільки за ч. 1 ст. 364 КК;
- *службові обмеження для військовослужбовців* – на строк 1 рік – за ч. 1 ст. 364 КК, 1 рік 6 місяців, 2 роки – за ч. 2 ст. 364 КК.

Як **додаткове покарання** застосовувались:

– у 56 обвинувальних вироках із 59 (95,0%) – *позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю*;

– у 50 обвинувальних вироках із 59 (84,7%) – *штраф* у розмірі 1 000 нмдг – у разі засудження за ч. 2 ст. 364 КК (17 000 грн), у розмірі 500 чи 700 нмдг (8500 грн і 11900 грн) – у разі засудження за ч. 1 ст. 364 КК. Штраф суди призначали виходячи з положень ст. 364 КК щодо його розмірів.

У двох випадках у вироку суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням.

* * *

Особливу увагу слід звернути на окремі випадки **подвійного пом'якшення покарання**, що виглядає як особливо поблажливе ставлення прокуратури до певних службових осіб керівного складу.

Вироком від 7 квітня 2025 року у справі № 676/2220/25 Кам'янець-Подільський міськрайонний суд Хмельницької області визнав винуватим командира військової частини в скоєнні к.п., передбаченого ч. 2 ст. 364 КК¹. Спочатку із застосуванням ч. 1 ст. 69-2 КК суд призначив йому узгоджене між обвинуваченим і прокурором основне покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки, а потім на підставі ч. 1 ст. 58 КК замість 2 років позбавлення волі призначив службове обмеження для військовослужбовців на 2 роки із відрахуванням в дохід держави у розмірі 10 відсотків із суми грошового забезпечення.

Так само вчинив і Самарський районний суд м. Дніпра у вироку від 9 липня 2025 року у справі № 214/2900/25 щодо командира батальйону іншої військової частини².

* * *

ВС – щодо позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю

В одній зі справ місцевий суд головному державному інспектору відділу Управління Держпраці призначив додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані зі здійсненням державного контролю за дотриманням законодавства про працю юридичними та фізичними особами, на строк один рік.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126402661>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128723165>

ВС установив, що місцевий суд звузив сферу застосування додаткового покарання, оскільки таке його формулювання не позбавило засудженого права обіймати посади, пов'язані з виконанням контрольних функцій в інших сферах діяльності, крім державного контролю за дотриманням законодавства про працю. Якщо в санкції статті Особливої частини КК визначено характер посади або вид (рід) діяльності, то формулювання покарання у вироку має точно відповідати змісту цієї санкції. Якщо покарання в санкції зазначене в загальній формі (наведене у формулюванні, що використовується у ст. 55 КК), суд повинен конкретизувати правову заборону й точно зазначити (описати, окреслити) у вироку характер та коло тих посад або вид (рід) тієї діяльності, права обіймати які чи займатися якою він позбавляє засудженого.

При цьому покарання має формулюватися таким чином, щоб засуджений не мав права обіймати зазначені у вироку посади або займатися забороненою діяльністю в будь-якій галузі (сфері), а також був позбавлений можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом (характером) і обсягом повноважень є аналогічними тим, з якими було пов'язане вчинення кримінального правопорушення (постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС ВС від 2 лютого 2022 року у справі № 344/16025/18).

Суди переважно не враховували рекомендації ВС щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю з таким формулюванням, яке позбавляло б засудженого можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом (характером) і обсягом повноважень є аналогічними тим, з якими було пов'язане вчинення к.п.

Суди у вироках формулювали цей вид покарання у найрізноманітніші способи. Трапляються формулювання від надзвичайно широких до надзвичайно вузьких. При цьому, встановлюючи заборону обіймати певні посади, суди не визначали, що саме слід розуміти, зокрема, під посадами в «органах державного управління», «правоохоронних органах», «військовій та оборонній сферах», посадами, пов'язаними з «управлінням державними підприємствами» або з «організацією фінансово-господарської діяльності» тощо.

Йдеться про формулювання, відповідно до яких особа позбавляється права обіймати:

- «керівні посади в органах місцевого самоврядування»;
- «керівні посади на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності»;
- «посади в органах державної влади»;
- «посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування»;
- «посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, пов'язані з можливістю впливу на нарахування заробітної платні підлеглим працівникам, контролем за обліком робочого часу підлеглих працівників, а також посади, пов'язані з можливістю управління матеріальними ресурсами»;
- «посади в органах державної влади, місцевого самоврядування, підприємствах державної чи комунальної власності» (тих, в яких розмір державної частки становить більше 50%), пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями;
- «посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій»;

- «посади в органах державної влади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, зокрема з обліком робочого часу підлеглих працівників та розпорядженням товарно-матеріальними цінностями»;
- «посади в органах Державної митної служби»;
- «посади в органах місцевого самоврядування та державної влади, пов'язані із розпорядженням, наданням у власність чи користування земельними ділянками державної чи комунальної власності»;
- «посади в підприємствах, установах, організаціях державної форми власності, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій»;
- «посади в правоохоронних органах України»;
- «посади в правоохоронних, контролюючих органах, а також інші посади, пов'язані з використанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в підприємствах, установах, організаціях усіх форм власності»;
- «посади в суб'єктах господарювання усіх форм власності, пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями»;
- «посади головного механіка та головного інженера, а також посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях»;
- «посади у органах влади та місцевого самоврядування, пов'язані з виконанням повноважень у сфері містобудівної діяльності та архітектури»;
- «посади, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», окрім виборних посад»;
- «посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій»;
- «посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в державних органах, установах і організаціях, пов'язаних із військовою та оборонною сферами»;
- «посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах виконавчої влади і органах місцевого самоврядування»;
- «посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, а також посади в Державній митній службі України та її територіальних органах»;
- «посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій в юридичних особах публічного права»;
- «посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій у лісгосподарських підприємствах будь-якої форми власності»;
- «посади, пов'язані з нарахуванням та виплатою грошового забезпечення та додаткової винагороди військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям»;
- «посади, пов'язані з організаційно-розпорядчими та адміністративного-господарськими функціями в органах державної реєстрації, що проводять діяльність, яка пов'язана з державною реєстрацією юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»;
- «посади, пов'язані з управлінням державними підприємствами»;

– «посади, пов'язані із здійсненням обов'язків з бухгалтерського обліку на підприємствах, установах, організаціях державної форми власності»;

– «посади, що підлягають заміщенню особами вищого офіцерського (начальницького) складу, затверджені Указом Президента України № 166/2020 від 05.05.2020»;

– «посади, які передбачають організацію бухгалтерського обліку та фінансово-господарської діяльності».

Крім того, у двох випадках суд позбавив засудженого права займатися певною діяльністю, а саме:

– «виконувати організаційно-розпорядчі функції у виді безпосередньої участі у вирішенні питань щодо комплектування 78 окремого взводу охорони та обслуговування (органу військової контррозвідки СБУ) військової частини НОМЕР_1»;

– «виконувати організаційно-розпорядчі функції у виді ініціювання питання преміювання підлеглих військовослужбовців».

Хаджибейський районний суд м. Одеси у вироку від 4 серпня 2025 року у справі № 521/12852/25 застосував до командира військової частини додаткове покарання у виді «позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування, що пов'язані з можливістю впливу на нарахування заробітної платні підлеглим працівникам, контролем за обліком робочого часу підлеглих працівників, а також посади, пов'язані з можливістю управління матеріальними ресурсами»¹. При цьому суд не врахував, що згідно з трудовим законодавством військовослужбовці не є працівниками.

2.5. Звільнення від покарання

Із 59 обвинувальних вироків у 26 вироків особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 44,1%, а ще у 3 випадках – звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності (5,1%).

У 25 із 26 випадків звільнення від покарання з випробуванням мало місце на підставі угоди про визнання винуватості. В одному випадку суд, застосовуючи ст. 75 КК (в редакції станом на лютий 2014 року), з урахуванням тяжкості злочину, особи винного та інших обставин справи дійшов висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання (вирок АП ВАКС від 16 лютого 2024 року у справі № 757/11969/18-к).

2.6. Спеціальна конфіскація

Вирок, відповідно до якого застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п., лише один – до грошових коштів у сумі 23 541 760 грн та до доходів, отриманих від розміщення грошових коштів на депозитному рахунку, що перебувають на рахунках Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, – це вирок ВАКС від 4 вересня 2025 року у справі № 991/1658/25².

У випадках незаконного отримання права власності на земельні ділянки, транспортний засіб, грошові кошти та інші предмети неправомірної вигоди спеціальна конфіскація не застосовувалась, накладений на них арешт судами скасовувався, зокрема з тієї підстави, що «умовами угоди спеціальну конфіскацію до обвинуваченого не передбачено».

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129303123>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129959329>

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 364 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 7 справ за ст. 364 КК (із 44, в яких ухвалено вироки, крім вироків за угодами, тобто 16%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У цілому суди належно обґрунтовували вироки і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК. Як зазначено вище, часто це робиться з посиланням на релевантні рішення найвищого суду у системі судоустрою України, витяги з яких наводяться нижче.

ВС – щодо стандарту доведення

Стандарт доведення поза розумним сумнівом означає, що сукупність обставин справи, встановлена під час судового розгляду, виключає будь-яке інше розумне пояснення події, яка є предметом судового розгляду, крім того, що інкримінований злочин був вчинений і обвинувачений є винним у вчиненні цього злочину. Поза розумним сумнівом має бути доведений кожний з елементів, які є важливими для правової кваліфікації діяння: як ті, що утворюють об'єктивну сторону діяння, так і ті, що визначають його суб'єктивну сторону. Обов'язок всебічного і неупередженого дослідження судом усіх обставин справи у цьому контексті означає, що, для того щоб визнати винуватість доведеною поза розумним сумнівом, версія обвинувачення має пояснювати всі встановлені судом обставини, що стосуються події, яка є предметом судового розгляду. Суд не може залишити без уваги ту частину доказів та встановлених на їх підставі обставин лише з тієї причини, що вони суперечать версії обвинувачення. Наявність таких обставин, яким версія обвинувачення не може надати розумного пояснення або які свідчать про можливість іншої версії інкримінованої події, є підставою для розумного сумніву в доведеності вини особи. З одного боку, стандарт доведення поза розумним сумнівом передбачає, що сумнів не повинен бути суто умовляним, а має ґрунтуватися на певних установлених судом обставинах або недоведеності важливих для справи обставин, що дає підстави припускати такий розвиток подій, який суперечить версії обвинувачення і який неможливо спростувати наданими сторонами доказами. З іншого боку, для дотримання стандарту доведення поза розумним сумнівом недостатньо, щоб версія обвинувачення була лише більш вірогідною за версію захисту. Законодавець вимагає, щоб будь-який обґрунтований сумнів у тій версії події, яку надало обвинувачення, був спростований фактами, встановленими на підставі допустимих доказів, і єдиною версією, якою розумна і безстороння людина може пояснити всю сукупність фактів, установлених у суді, є та версія подій, яка дає підстави для визнання особи винною за пред'явленим обвинуваченням (див. постанови ВС від 4 липня 2018 року у справі № 688/788/15-к, від 8 жовтня 2019 року у справі № 195/1563/16-к, від 21 січня 2020 року у справі № 754/17019/17, від 16 вересня 2020 року у справі № 760/23459/17 та ін.).

Стандарт доведення «поза розумним сумнівом» передбачає, що сторона обвинувачення, виконуючи свій професійний обов'язок, передбачений ст. 92 КПК, має довести перед судом за допомогою належних, допустимих та достовірних доказів, що існує єдина версія, якою розумна і безстороння людина може пояснити факти, встановлені в суді, а саме – винуватість особи у вчиненні к.п., щодо якого їй пред'явлено обвинувачення. Поза розумним сумнівом має бути доведений кожен елемент складу злочину, який визначає його кваліфікацію за кримінальним законом (згідно з правовою позицією ККС ВС, викладеною у постановках від 15 квітня 2021 року у справі № 751/2824/20 та від 23 лютого 2021 року у справі № 742/642/18).

Суди не в усіх випадках належно довели подію к.п., обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого к.п., обтяжують чи пом'якшують покарання.

Наприклад, Корольовський районний суд м. Житомира у вироку у справі № 296/349/25 без обґрунтування не визнав обставиною, що обтяжує покарання, вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою¹. Івано-Франківський міський суд у вироку у справі № 344/17115/25 зазначив, що особа вчинила зловживання владою та службовим становищем, хоча треба було визначити, чим же саме вона зловживала².

ВС – щодо змісту суспільно небезпечного діяння

У постанові ВС від 12 грудня 2019 року у справі № 646/7942/14-к міститься правовий висновок, згідно з яким зловживанням владою або службовим становищем можуть бути визнані лише такі дії посадової особи, які впливають з його службових повноважень та були пов'язані із здійсненням прав та обов'язків, якими ця особа наділена в силу посади, яку обіймає.

У постанові від 9 лютого 2022 року (справа № 707/661/17) ВС зауважив, що кримінально-правові норми, передбачені ст. 364 КК, регулюють родову групу явищ, які охоплюють прояви кримінально-протиправного вчинення зловживання владою або службовим становищем з боку службових осіб, ознаки яких визначені в примітках 1, 2 ст. 364 КК (публічної сфери права). У кримінальному праві зловживанням владою або службовим становищем є використання влади або службового становища (а отже, тих повноважень і можливостей впливу, які обумовлені компетенцією службової особи) всупереч інтересам служби, тобто всупереч тим цілям і завданням, для досягнення і реалізації яких вони надані службовій особі. Використанням влади чи службового становища, згідно з твердженням ВС, є вчинення дій, зумовлених покладеними на особу обов'язками з виконання відповідних функцій. Діяння, змістом яких є використання службовою особою влади або службового становища, може: перебувати в межах її компетенції; перебувати в межах не її, а компетенції інших органів або службових осіб; перебувати поза межами компетенції будь-яких органів або службових осіб. Вчинення дій всупереч інтересам служби формально завжди є виходом поза межі наданих повноважень, оскільки ті надаються виключно на законних підставах для використання в спосіб і порядку, що визначені приписами нормативних актів. Наскільки б явно винувата особа не виходила за межі своїх повноважень, внутрішнім змістом її дій є використання влади або службового становища, якщо вони безпосереднього пов'язані зі службовим становищем, компетенцією службової особи, змістом і обсягом наданих повноважень. Обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності є встановлення того, що дії винної особи перебували у безпосередньому зв'язку з її службовими повноваженнями, були зумовлені тими фактичними можливостями, що вони походять від службового становища особи, виконуваних функцій і наданих повноважень, що

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126675482>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131623110>

існує неподільний зв'язок між службовим становищем, компетенцією службової особи, змістом і обсягом наданих повноважень та їх використанням для вчинення злочину.

Обмеження кола діянь, які становлять зловживання владою, лише тими діями, які безпосередньо пов'язані із використанням повноважень, наданих для здійснення відповідної функції, – штучно і безпідставно виключає зі сфери кримінально-правового регулювання протиправне використання представником влади можливостей, які походять від гарантій, наданих державою для забезпечення дієвого здійснення своїх обов'язків, безпідставне користування пільгами або іншими благами тощо, які безпосередньо пов'язані й обумовлені здійсненням функцій представника влади. Такий правовий висновок міститься у постанові ОП ККС ВС від 27 листопада 2023 року у справі № 991/3966/20.

Відповідно до усталеної судової практики під зловживанням службовим становищем у контексті застосування ст. 364 КК слід розуміти використання службового становища, а отже, тих повноважень і можливостей, які обумовлені компетенцією службової особи, всупереч інтересам служби, тобто всупереч тим цілям і завданням, для досягнення і реалізації яких вони надані службовій особі (постанова ВС від 29 вересня 2021 року у справі № 682/3004/15-к, провадження № 51-1350км21; постанова ВС від 9 лютого 2022 року у справі № 707/661/17, провадження № 51-3264км21; постанова ОП ККС ВС від 27 листопада 2023 року у справі № 991/3966/20, провадження № 51-3348км22).

Згідно з правовою позицією, викладеною у постанові ВС від 9 лютого 2022 року у справі № 707/661/17, особа, яка вчиняє службове зловживання, завжди порушує закон або підзаконний акт, позаяк вся службова діяльність службової особи регламентується певними нормативно-правовими актами (законами, указами, постановами, наказами, розпорядженнями, інструкціями). Діючи всупереч інтересам служби, особа не може не порушувати певний нормативний припис, який вказує, як діяти службовій особі в тій чи іншій ситуації.

ВС у постанові від 8 липня 2024 року у справі № 761/32259/16-к зробив правовий висновок, що якщо розглядати ст. 364 КК у сукупності з вимогами ратифікованих міжнародних договорів, та метою, яку ставив перед собою законодавець, формулюючи її положення, слід дійти висновку, що інтереси служби в цій статті можуть бути виведені лише з вимог законодавства, яка регулює відповідну сферу діяльності, і значення виразу «всупереч інтересам служби» в ст. 364 КК збігається зі значенням виразу «є порушенням законодавства» в ст. 19 Конвенції ООН проти корупції. Отже, перед тим як перейти до аналізу інших елементів складу службового зловживання, має бути вирішене питання, чи становили інкриміновані засудженому дії або бездіяльність порушення законодавства. Для цього необхідно детально дослідити регулювання відповідної сфери діяльності, у тому числі визначення повноважень відповідної службової особи, умови їх використання та межі розсуду, правила і процедури прийняття рішень і здійснення діяльності, а також встановлене законодавством розмежування повноважень між органами державної влади та/або місцевого самоврядування, правила і процедури взаємодії між різними суб'єктами, дотичними до діяльності.

Згідно з правовим висновком ККС ВС в постанові від 16 листопада 2022 року у справі № 755/12530/18, використання наданих повноважень, свого становища, застосування наданих повноважень проти покладеного обов'язку і всупереч інтересам служби є загальною ознакою будь-якого зловживання владою або службовим становищем. Інтереси служби обумовлені тими завданнями й цілями, для розв'язання та досягнення яких створюється відповідний орган управління, а його службові особи наділяються відповідними повноваженнями. Конкретною ознакою вчинення діяння всупереч інтересам служби є його незаконність.

Водночас суди:

– не в усіх вироках зазначали, що службова особа діяла всупереч інтересам служби або,

– зазначивши, що особа діяла всупереч інтересам служби, не завжди вказували, яким саме актам законодавства суперечили її дії чи бездіяльність.

Звягельський міськрайонний суд Житомирської області у вирок у справі № 285/1945/24 зазначив, що особа діяла «всупереч інтересам Збройних Сил України»¹.

Також слід звернути увагу на важливе положення, що міститься в одному з вироків ВАКС.

Перелік повноважень та фактичних можливостей певної службової особи завжди обумовлений покладеним на неї обов'язком з виконання певних функцій. Тобто службові повноваження надаються службовій особі виключно на законних підставах для використання у спосіб і в порядку, визначеному нормативним актом, для виконання покладених на неї законом функцій. Зі свого боку при зловживанні службовим становищем службова особа використовує свої повноваження та фактичні можливості, надані їй самою посадою, не для виконання покладених на неї законом функцій, досягнення інтересів служби, а всупереч таким.

З огляду на наведене, обов'язковою умовою притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 364 КК є встановлення того, що дії винної особи перебували у безпосередньому зв'язку з її службовими повноваженнями, були зумовлені тими фактичними можливостями, що походять від службового становища особи, виконуваних функцій і наданих повноважень, що існує неподільний зв'язок між службовим становищем, змістом і обсягом наданих повноважень та їх використанням для вчинення злочину, тобто всупереч інтересам служби (вирок ВАКС від 22 вересня 2025 року у справі № 501/2173/23).

* * *

У багатьох випадках судами встановлено, що службова особа діяла з метою одержання неправомірної вигоди і фактично одержала таку вигоду майнового характеру, а також одержала реальну можливість розпорядитися нею чи використати її і такою можливістю скористалася, зокрема привласнила, розтратила чуже майно або заволоділа ним шляхом зловживання владою чи службовим становищем. Іншими словами, в діянні, яке вчинили відповідні особи, очевидно наявний склад к.п., передбаченого не ст. 364 КК, а ч.ч. 2–5 ст. 191 або ч.ч. 2–4 ст. 410 КК. Визначальним при розмежуванні цих злочинів є встановлення того, чи мала місце безоплатність і безповоротність вилучення чужого майна та звернення його на свою користь чи користь інших осіб. Зрозуміло, що суди, керуючись правилом, передбаченим у ч. 1 ст. 337 КПК, проводили судовий розгляд лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта. Але те, чому прокурори у таких випадках висували обвинувачення за ст. 364 КК, є правовою проблемою, яка потребує спеціального дослідження і адекватного реагування.

Типовими є такі виявлені під час аналізу випадки умисного вилучення грошей чи іншого майна з фондів держави чи територіальної громади і заволодіння таким майном окремими фізичними особами чи юридичними особами приватного права, що має ознаки злочинів, передбачених ч.ч. 2–5 ст. 191 або ч.ч. 2–4 ст. 410 КК:

- передача фізичній особі земельної ділянки за фіктивним рішенням сільради;
- отримання фізичною особою земельних ділянок за підробленими заповідями;

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120946106>

- виплата військовослужбовцю грошового забезпечення та грошової допомоги за період його самовільного залишення місця служби;
- привласнення бухгалтером надміру нарахованих собі грошових коштів;
- нарахування заробітної плати особі, яка не виконувала трудових обов'язків, з наступним поділом грошових коштів між співучасниками злочину;
- оплата державним підприємством наданих ФОП або ТОВ послуг із завищенням їх вартості, зокрема із незаконним застосуванням пільгових коефіцієнтів і тарифних ставок;
- незаконне відчуження на користь фізичної особи трактора, що перебував у власності держави;
- привласнення грошей, що мали бути виплачені як грошове забезпечення підлеглих військовослужбовців;
- переплата ТОВ грошових коштів за поставлене устаткування за рахунок коштів місцевого бюджету;
- безпідставне перерахування грошових коштів ТОВ (чи ФОП) нібито за надані послуги;
- виплата грошового забезпечення військовослужбовцю, який не проходив військову службу;
- виплата додаткової грошової винагороди військовослужбовцям, які не виконували бойове завдання, а в цей час здійснювали будівельні роботи у приватному володінні;
- продаж і придбання комплексу нежитлових будівель державної форми власності за заниженою ціною на фіктивному аукціоні;
- штучне заниження ціни проданих державним підприємством товарів ТОВ;
- незаконне відчуження державної власності на користь ТОВ за штучно заниженою вартістю;
- незаконна передача частини будівлі міськради у власність юридичній особі приватного права;
- незаконна порубка дерев у захисних лісонасадженнях та їх збут.

ВС – щодо розмежування злочинів, передбачених ст.ст. 191 і 364 КК

Судова палата у кримінальних справах ВСУ в постанові у справі № 5-48к13 від 23 січня 2014 року висловила свої міркування щодо відмінності між розтратою чужого майна шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК) і зловживанням службовим становищем, вчиненим в інтересах третіх осіб із заподіянням істотної шкоди або тяжких наслідків юридичній особі (ст. 364 КК). Головні відмінності між вказаними посяганнями полягають у тому, що службова особа при скоєнні злочину, передбаченого ст. 364 КК, зловживаючи своїм службовим становищем, заподіює майнову шкоду власнику при відсутності хоча б однієї ознаки розкрадання чужого майна, зокрема в формі розтрати шляхом зловживання службовим становищем і за відсутності безоплатності (коли здійснюється оплатна реалізація майна, в певних випадках і за зниженими цінами), безповоротності вилучення (коли майно не витрачено та існує можливість його повернення або коли має місце його тимчасове запозичення) тощо.

В іншій справі (постанова Судової палати у кримінальних справах № 5-27к12 від 7 лютого 2013 року) ВСУ звернув увагу на те, що коли зловживання службовою особою своїм службовим становищем є способом розкрадання чужого майна, при якому винний незаконно вилучає та безоплатно обертає майно на свою користь чи користь третіх осіб, то такі дії утворюють спеціальний склад зловживання службовим становищем і мають кваліфікуватися за ст. 191 КК. Якщо ж службове зловживання не супроводжується

розкраданням чужого майна (в будь-якій формі), не пов'язується з протиправним вилученням та безоплатним поверненням його у свою власність чи власність третіх осіб, а призводить до набуття іншої вигоди, то має місце склад злочину, передбаченого ст. 364 КК.

Водночас є і випадки, коли діяння дійсно слід було кваліфікувати за ст. 364 КК.

До таких випадків належать:

- сприяння незаконному переміщенню товарів через митний кордон, наслідком чого є нестягнення митних платежів;*
- безкоштовне користування народним депутатом України готельним номером, який йому надано за його неправдивою заявою як такому, що ніби не має квартири в місті Києві;*
- незаконне зняття арешту з квартири.*

Серед проаналізованих 59 обвинувальних вироків у 24 вироків (40,1%) діяння службової особи кваліфікувалось одночасно за ст.ст. 364 і 366 КК, причому у трьох випадках за ч. 2 ст. 366 КК як службове підроблення, що спричинило тяжкі наслідки. У таких ситуаціях вбачається порушення принципу *non bis in idem*, оскільки склад к.п., передбаченого ч. 2 ст. 366 КК, є спеціальним по відношенню до складу к.п., передбаченого ч. 2 ст. 364 КК.

ВС – щодо змісту суспільно небезпечних наслідків і причинового зв'язку між діянням та наслідками

ВС у постанові від 27 жовтня 2017 року у справі № 5-99кп16 дійшов висновку, що диспозиція ч. 1 ст. 364 КК, якою передбачено відповідальність за заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або громадським чи державним інтересам, чи інтересам юридичних осіб, може становити не лише майнову шкоду, а й включати прояви немайнової шкоди, але тільки ті, які можуть одержати майнове відшкодування (як істотна шкода може враховуватися будь-яка за характером шкода, якщо вона піддається грошовій оцінці та відповідно до такої оцінки досягла встановленого розміру). ВС у вказаній постанові зазначив, що у вирокі (ухвалі) має бути чітко встановлено і доведено, що саме вчинення того чи іншого службового злочину стало причиною відповідних наслідків. Обчислення їх розміру також має бути належним чином підтверджено (у т.ч. цивільним позовом, як підтвердження факту та розміру реальної майнової шкоди) та не викликати сумніву.

Правова позиція ВС в постанові від 27 жовтня 2016 року у справі № 5-99кп16 полягає в тому, що наслідком злочину може бути лише пряма дійсна шкода, тобто шкода, яка вже завдана, а не гіпотетично очікується в майбутньому. ККС ВС у справі № 299/2144/17 встановив, що виходячи з буквального розуміння змісту п. 3 примітки до ст. 364 КК, істотна шкода може мати виключно матеріальний вимір і перераховуватися в матеріальний еквівалент.

Суди не завжди враховували рішення ВС, зокрема в тій частині, що наслідком злочину може бути *лише пряма дійсна шкода*, і що мають встановлюватися істотна шкода або тяжкі наслідки, у чому саме вони полягають та їхні розміри.

У вироку ВАКС у справі № 757/11969/18-к йдеться про недоотримані доходи («Укрзалізниця недоотримала 69 231 464 гривень за надані послуги»)¹.

У вироку Корольовського районного суду м. Житомира у справі № 296/8584/23 не визначено розмір спричиненої істотної шкоди охоронюваним законом державним інтересам, не доведено, що вона є саме істотною шкодою, а не тяжкими наслідками².

У вироку Турківського районного суду Львівської області у справі № 458/129/25 зазначено лише, що діяння завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та державним інтересам, але не вказано, у чому саме ця шкода полягала³.

У вироку Кіровського районного суду м. Дніпро у справі № 203/3929/24, де йшлося про незаконне заволодіння земельною ділянкою 0,25 га, вартість ділянки не вказана⁴.

Водночас слід звернути увагу на один із вироків ВАКС, в якому чітко визначено ознаки тяжкої шкоди, що підлягають встановленню судом.

«Тяжким наслідком як ознаці зловживання владою та службовим становищем притаманні такі характерні риси: а) за своїм характером такі наслідки можуть полягати в заподіянні, зокрема, матеріальної шкоди; б) відповідні наслідки повинні піддаватися грошовій оцінці – мати еквівалент у неоподаткованому мінімумі доходів громадян; в) грошова шкода повинна досягти розміру, який у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, тобто зазначений розмір є критерієм виокремлення з усієї сукупності порушень у сфері службової діяльності таких, що за рівнем своєї суспільної небезпеки набувають ознак злочину; г) заподіяні наслідки повинні мати форму прямої дійсної шкоди, яка вже настала, є закономірним та необхідним результатом зловживання владою або службовим становищем всупереч інтересам служби; г) як наслідки враховується шкода лише охоронюваним законом правам, свободам та інтересам – таким, які прямо передбачені нормативно-правовими актами або ж очевидно впливають з їх змісту та за посягання на які передбачена юридична відповідальність» (вирок ВАКС від 11 грудня 2025 року у справі № 991/1307/25).

Також у вироку має бути чітко встановлено і доведено, що саме вчинення того чи іншого службового діяння стало причиною відповідних наслідків. Але що стосується встановлення причинового зв'язку між діянням та наслідками у виді істотної шкоди чи тяжких наслідків, то у переважній більшості вироків про це взагалі не згадується. Позитивні приклади є, але їх лише кілька.

У вироку ВАКС від 11 грудня 2025 року у справі № 991/1307/25 зазначено: «... наслідки можуть бути інкриміновані винному лише за наявності причинного зв'язку між його діянням (дією чи бездіяльністю) та настанням зазначених наслідків. Для наявності цього зв'язку необхідно встановити: які саме службові обов'язки покладено на особу; чи передували ці порушення заподіяння тяжких наслідків; чи створювали вони реальну можливість заподіяння цих наслідків; чи виявилися ці порушення головною і вирішальною умовою настання наслідків і чи викликали їх у конкретних умовах». І далі: «... штучне завищення вартості виконаних сільськогосподарських робіт та реалізація Товару за заниженою від

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117044773>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120360838>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129436286>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121171840>

ринкової вартістю перебуває у прямому причинно-наслідковому зв'язку із тяжкими наслідками»¹.

Хмельницький міськрайонний суд у вирокі від 5 лютого 2024 року у справі № 686/7348/22 коротко зазначив: «Допущені ОСОБА_10 порушення службових обов'язків знаходяться у причинному зв'язку з наслідками, що настали», Бориспільський міськрайонний суд Київської області у вирокі від 11 вересня 2024 року у справі № 359/1916/19: «Причинний зв'язок між діями (бездіяльністю) ОСОБА_6 при прийнятті митних декларацій в роботу та їх подальше опрацювання з наслідками у вигляді збитків (неотриманого вивізного мита) при їх оцінці, стороною обвинувачення не встановлено», Ужгородський міськрайонний суд у вирокі від 30 вересня 2024 року у справі № 308/7972/19: «Між інкримінованим ОСОБА_4 діянням та завданням державним інтересам матеріальних збитків... відсутній прямий причинний зв'язок» (і пояснив чому суд так вважає)².

Залізничний районний суд м. Львова у вирокі від 4 квітня 2024 року у справі № 462/667/23 вказав: «Характер дій ОСОБА_7... не доводить поза розумним сумнівом, що виключно і безпосередньо його дії створили ті умови і обстановку, за яких було заподіяно істотну шкоду..., відтак відсутній прямий причинний зв'язок між його діями та тими наслідками, які інкримінувалися органом досудового слідства»³.

Ще в кількох вироках суд лише вказав на необхідність доведення причинного зв'язку. Наприклад, у вирокі Галицького районний суд міста Львова від 10 вересня 2024 року у справі № 461/5049/22 зазначено: «Про наявність причинного зв'язку між злочинним діянням особи й наслідками, що настали, можна говорити лише тоді, коли це діяння (дія чи бездіяльність) виступає необхідною умовою, без якої було б неможливе настання злочинного результату (принцип «*conditio sine qua non*»). Для цього слід довести, що відповідне діяння передуює у часі наслідкам, є головною, визначальною умовою настання цих наслідків та з неминучістю викликає їх настання. Отже, дослідження причинного зв'язку доцільно здійснювати у такій послідовності: 1) перша ланка причинності – конкретна суспільно небезпечна протиправна дія чи бездіяльність суб'єкта злочину; 2) за часом таке діяння має передувати настанню суспільно небезпечного наслідку; 3) діяння має відігравати у ланцюгу детермінації роль необхідної передумови настання суспільно небезпечного наслідку (виключивши із зазначеного ланцюга певне діяння, треба переконатись у тому, що без нього наслідок не настав би); 4) діяння має бути визнано причиною настання суспільно небезпечного наслідку в конкретній ситуації; 5) спочатку треба встановлювати причинний зв'язок, який має об'єктивний характер, а далі – можливість його передбачення суб'єктом злочину»⁴.

Згідно з обвинувальними вироками середній розмір істотної шкоди становив у 2024–2025 роках 235 тис. грн (мінімальний – 170 тис. грн, максимальний – 270 тис. грн), а середній розмір тяжких наслідків – 39 млн грн (мінімальний – 404 тис. грн, максимальний – 714 млн грн). При цьому за ч. 2 ст. 364 КК засуджено утричі більше осіб, ніж за ч. 1 цієї статті.

З останнього можна зробити висновок, що у багатьох випадках вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК, кримінальне провадження не починається або з різних підстав закривається.

Цей висновок підтверджується статистичними даними прокуратури. Згідно з Єдиним звітом про кримінальні правопорушення за січень – грудень 2024 року⁵ обліковано к.п., передбачених ч. 1 ст. 364 КК, – 512, а передбачених ч. 2 ст. 364 КК – 1433. До суду з обвинувальним актом направлено провадження щодо к.п., передбачених ч. 1 ст. 364 КК, – 41, а передбачених ч. 2 ст. 364 КК – 147; водночас к.п., за якими справи закрито, за ч. 1 ст. 364 КК – 270 (52,7% від облікованих), а за ч. 2 ст. 364 КК – лише 121 (8,4% від облікованих).

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132536122>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116795303>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118120083>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121526215>

⁵ <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>

ВС – щодо суб'єкта злочину

Службова особа як суб'єкт злочину повинна відповідати таким ознакам: інституція, яку представляє особа, належить до публічної; у відносинах з іншими людьми виступає не від себе (як працівник, професіонал у певній галузі), а як представник держави чи місцевого самоврядування, державного чи комунального підприємства, установи, організації; особа вправі визначати, чи буде (чи може і повинна) вона вчиняти певні службові дії у конкретній ситуації; повноваження особи поширюються на інших людей чи стосуються чужого майна; дії такої особи мають наслідки юридичного характеру (постанова ВС від 7 липня 2021 року у справі № 752/4292/16-к).

Згідно з висновком у постанові ВС від 2 лютого 2022 року (справа № 520/15641/15-к), наявність або відсутність домовленостей між службовою особою та безпосереднім вигодонабувачем жодним чином не перешкоджає кваліфікувати за ст. 364 КК діяння такої службової особи, яка, зловживаючи владою або службовим становищем, діє з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для іншої фізичної або юридичної особи, навіть якщо службова особа діє в інтересах третьої особи без доведення до відома такої особи інформації про характер та зміст своїх дій.

Серед осіб, щодо яких виносилися вироки за ст. 364 КК, були:

- заступник генерального директора ДП, директор ДП, начальник філії ДП, начальник філії ПАТ, головний інженер КП,
- виконувач обов'язків начальника відділу сільради, секретар сільради, сільський староста, сільський голова, селищний голова, міський голова, голова міськради, народний депутат України,
- начальник відділу райдержадміністрації, начальник управління облдержадміністрації,
- майстер-сержант військової частини, оператор відділення військової частини, начальник служби гарнізону, головний бухгалтер військової частини, бухгалтер військової частини, командир військової частини, заступник начальника штабу військової частини, заступник командира роти військової частини,
- начальник відділу Генеральної прокуратури, державний інспектор митниці, головний державний інспектор митного поста митниці, державний виконавець, начальник управління Держгеокадастру, начальник відділу обласного управління Держгеокадастру,
- завідувач відділенням лікарні, старший майстер заводу, майстер лісу, лісничий, виконувач обов'язків лісничого.

Попри таку різноманітність посад, самі по собі назви яких іноді не дають уявлення про зміст і обсяг повноважень на посаді, в багатьох вироках суди не встановлювали навіть той факт, що особа, яка вчинила к.п., є публічною службовою особою, ознаки якої описано у п. 1 примітки до ст. 364 КК.

Наприклад, у вирокі ВАКС від 16 травня 2025 року у справі № 991/3037/25 не визначено, чому старшого майстра заводу визнано службовою особою, яка саме ознака у п. 1 примітки до ст. 364 КК на це вказує¹.

Лозівський міськрайонний суд Харківської області у вирокі від 29 листопада 2024 року у справі № 629/3954/24, визначаючи посаду майстра лісу як посаду службової особи, замість

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127397009>

п. 1 примітки до ст. 364 КК посилається на ч. 3 ст. 18 КК¹. Так само зробив ВАКС у вирокі від 15 вересня 2025 року у справі № 428/4041/18, де йшлося про діяння, вчинене начальником управління облдержадміністрації².

А Івано-Франківський міський суд у вирокі від 6 листопада 2025 року у справі № 344/17115/25, визначаючи посаду начальника служби військової частини як посаду службової особи, посилається на п. 1 примітки до ст. 425 КК, де визначено поняття військових службових осіб, що має застосовуватися лише для статей про військові кримінальні правопорушення³.

У вирокі ВАКС від 28 листопада 2024 року у справі № 991/12742/24 вказано лише, що особу було призначено на посаду у Міністерстві культури, але на яку саме посаду, не означено⁴.

ВС – щодо суб'єктивної сторони

Згідно з усталеною практикою ВС суб'єктивна сторона службового зловживання характеризується виною у формі прямого умислу. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього злочину є мета (одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи) та корисливий мотив. Такий мотив полягає у прагненні особи шляхом зловживання своїм службовим становищем одержати матеріальні блага для себе чи інших осіб, одержати або зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат, досягти іншої матеріальної вигоди (постанови ВС від 5 травня 2021 року у справі № 520/13641/15-к, від 6 квітня 2023 року у справі № 619/2627/20 та інші).

Для зловживання владою або службовим становищем службовій особі властива спеціальна мета одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи (постанова ВС від 9 лютого 2022 року у справі № 707/661/17).

Постановою колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 11 червня 2024 року у справі № 359/2636/19 визначено, що суб'єктивна сторона службового зловживання характеризується прямим умислом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього злочину є мета одержати будь-яку неправомірну вигоду – отримати матеріальні блага або уникнути матеріальних витрат – для себе чи іншої фізичної або юридичної особи, та корисливий (егоїстичний) мотив. У разі отримання вигоди іншою особою необхідно довести існування в особи, яка обвинувачується у службовому зловживанні, мотивів, з яких вона була зацікавлена в отриманні вигоди цією особою. Недоведеність цих елементів злочину, навіть за умови встановлення помилок або порушень, допущених при виконанні службових повноважень, виключає кваліфікацію вчиненого за ст. 364 КК. Наявність у службової особи мети отримати неправомірну вигоду та/або її зацікавленість в отриманні такої вигоди іншою особою є ознакою, яка дає змогу відмежувати зловживання службовим становищем від інших порушень, допущених при виконанні повноважень, і запобігає можливості притягнення до кримінальної відповідальності лише за прийняття рішення або вчинення дій, правомірність яких може бути поставлено під сумнів або навіть скасовано в ході подальших юридичних процедур.

У постанові від 10 лютого 2025 року у справі № 757/11969/18-к ВС виснував, що головним для складу злочину, передбаченого ст. 364 КК, є усвідомлене вчинення зловживання владою або службовим становищем. Якщо суб'єкт цього злочину вчиняє певні діяння всупереч інтересам служби і внаслідок цього інша фізична або юридична особа безпідставно незаконно отримує нематеріальні або матеріальні блага, то це є достатньою підставою для інкримінування особі складу злочину, передбаченого ст. 364 КК, якщо у вчиненому наявні всі інші ознаки цього складу.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123395818>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130206020>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131623110>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123355525>

Не є зловживанням владою чи службовим становищем помилкове вчинення дій службовою особою, яке спричинило одержання неправомірної вигоди третіми особами. Таке помилкове діяння не характеризуватиметься умисною формою вини, яка, вочевидь, є обов'язковою для складу зловживання. Як наслідок, колегія суддів констатувала, що вчинення зловживання службовою особою, яке призвело до отримання неправомірної вигоди третіми особами, передбачає:

1. обов'язкове встановлення факту усвідомленого використання влади або службового становища всупереч інтересам служби службовою особою;

2. усвідомлення факту отримання внаслідок такого зловживання неправомірної вигоди самим суб'єктом або третьою особою (третіми особами);

3. можливість кримінально-правової кваліфікації вчиненого за ст. 364 КК й у разі відсутності попередніх домовленостей між тим, хто вчиняє зловживання із вигодонабувачем.

Фактично одержання неправомірної вигоди може бути очікуваним для третьої особи, яка знає, що суб'єкт, який зловживає владою або службовим становищем, діє з метою одержання нею неправомірної вигоди, а може бути й неочікуваним для такої третьої особи, наприклад, «неправомірна вигода – подарунок».

ВС у своїх рішеннях неодноразово зазначав, що зловживання службовим становищем в інтересах третіх осіб є самостійним та окремим мотивом вчинення такого кримінального правопорушення (постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 2 листопада 2022 року у справі № 724/1590/19). Аналогічна правова позиція: постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 755/12530/18.

У постановах ВС від 23 квітня 2024 року у справах №№ 686/25943/18 та 278/1664/20 сформовано правову позицію щодо необхідності доведення мотивів зацікавленості особи, яка обвинувачується у службовому зловживанні в отриманні неправомірної вигоди іншою особою.

Суди не завжди враховували ці рішення ВС під час розгляду справ за ст. 364 КК. Зокрема, у більшості випадків у вироків не зазначено, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання. Обвинувальних вироків, в яких це зазначено, не більше десяти з числа проаналізованих. Переважно зазначається лише, що особа вчинила певні діяння умисно та з метою одержання неправомірної вигоди.

У деяких випадках замість цього лише зазначається, що діяння вчинено «з корисливих мотивів» (наприклад, вирок Звягельського міськрайонного суду Житомирської області у справі № 285/1945/24, вирок Деснянського районного суду м. Чернігова у справі № 750/8809/25), хоча у ст. 364 КК такий мотив не передбачений.

У 48 із 59 (81,4%) вивчених обвинувальних вироків описано ситуації, в яких службова особа вчиняє діяння з метою одержання неправомірної вигоди не для себе, а для третьої особи. Третьою особою, як правило, є ТОВ, ФОП або звичайна фізична особа. У таких випадках фактично йдеться про хабарництво – службова особа одержує частину неправомірної вигоди в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Проте прокурори не кваліфікували діяння службових осіб за ст. 368 КК, а діяння осіб, які надали неправомірну вигоду службовій особі, за ст. 369 КК. Причини того, чому здійснюється неправильна (неповна) кваліфікація, підлягають спеціальному аналізу.

Наприклад, у вироку Приморського районного суду м. Одеси від 30 червня 2025 року у справі № 522/14381/25 йдеться про військовослужбовця, який в умовах воєнного стану самовільно був відсутній у військовій частині протягом тривалого часу і передав свою банківську картку командирі, який отримував і привласнював з неї гроші, приховуючи дезертирство підлеглого¹.

Схожа ситуація: у вироку Деснянського районного суду м. Чернігова від 15 серпня 2025 року у справі № 750/8807/25 йдеться про діяння начальника відділу військової частини, який одержав неправомірну вигоду у вигляді частини незаконно нарахованої іншим військовослужбовцям додаткової грошової винагороди, яку вони б не змогли отримати, якби він не вчинив певні дії з використанням свого службового становища².

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків в загальному порядку (23 вирокі) суди у 18 випадках (78,3%) призначали реальне покарання, а в 5 випадках звільняли осіб від покарання.

При цьому додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у 20 випадках (87,0%), а штраф – у 17 випадках (74,0%).

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Судові вирокі, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Такі дії здійснюються шляхом опитування обвинуваченого: його запитують, чи укладення угоди є добровільним, тобто згідно з ч. 6 ст. 474 КПК не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, а у разі наявності в нього захисника – шляхом опитування захисника обвинуваченого.

Що ж стосується змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить типову формулу, відповідно до якої обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість, далі викладається узгоджене покарання між ним і прокурором.

При цьому суди, як правило, керувались правовими позиціями найвищого суду.

ВС – щодо угод про визнання винуватості

У постанові від 15.04.2020 у справі № 344/2514/19 ВС виснував, що право обвинуваченого на визнання своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення та укладення угоди про визнання винуватості передбачено чинним кримінальним процесуальним законом і може бути вільно використано ним відповідно до принципу диспозитивності (ст. 26 КПК). Невизнання своєї вини іншими особами у кримінальному провадженні не може бути підставою, яка унеможливує або ускладнює реалізацію права обвинуваченого на укладення угоди про визнання винуватості і не може бути правовою підставою для скасування вироку на підставі угоди про визнання винуватості. З наведеного слідує, що вирок суду, яким затверджено угоду про визнання винуватості, не може мати

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128545352>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129544090>

преюдиціального та/або доказового значення у кримінальних провадженнях стосовно інших осіб, також не може обмежити їх право на справедливий судовий розгляд чи порушити презумпцію невинуватості.

Відповідно до правової позиції, висловленої у постанові ККС ВС від 07.04.2020 у справі № 761/13021/19, за змістом ст. 474 КПК перевірка доказів щодо викриття підозрюваним дій інших учасників групи чи інших вчинених групою злочинів не належить до повноважень суду при прийнятті рішення щодо затвердження угоди про визнання винуватості. Натомість відповідно до приписів ст. 470 КПК обов'язок враховувати ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб при укладенні угоди про визнання винуватості покладено саме на прокурора.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (36 вироків) суди, керуючись законом, у 12 випадках (33,3%) призначали реальне покарання, а в 24 випадках (66,7%) звільняли осіб від покарання, при цьому у 19 із цих 24 випадків – за вирокіом ВАКС.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у всіх 36 випадках, а штраф – у 33 випадках.

5. Виправдувальні вирoki

Загалом із числа 80 проаналізованих вироків 21 вирок (26%) є виправдувальним. При цьому 16 виправдувальних вироків ухвалено у 2024 році і 5 – у 2025 році, 3 виправдувальних вирoki ухвалив ВАКС і 18 – інші суди.

Підставами для винесення виправдувальних вироків були:

- недоведеність, що вчинено к.п., в якому обвинувачується особа (п. 1 ч. 1 ст. 373 КПК), – 2 випадки;
- недоведеність, що к.п. вчинене обвинуваченим (п. 2 ч. 1 ст. 373 КПК), – 1 випадок;
- недоведеність, що в діянні обвинуваченого є склад к.п. (п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК), – 13 випадків;
- встановлена судом відсутність у діянні складу к.п. (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК) – 4 випадки;
- закінчення строку давності (ст. 49 КК) – 1 випадок.

В окремих випадках суд вказував на недоведеність конкретної ознаки складу к.п., наприклад: суб'єктивної сторони (вирок Святошинського районного суду м. Києва від 22 лютого 2024 року у справі № 757/3784/19), зокрема корисливого мотиву (вирок ВАКС від 10 червня 2024 року у справі № 991/5399/23), об'єктивної сторони, а точніше – порушення закону (вирок Заводського районного суду м. Дніпродзержинська від 20 травня 2024 року у справі № 201/16143/16-к).

В одному випадку суд виніс виправдувальний вирок у зв'язку з відсутністю в діянні складу к.п., але при цьому помилково послався на п. 3 ч. 1 ст. 373, а не на п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК (вирок Херсонського міського суду від 2 червня 2025 року у справі № 766/15767/17).

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 17 випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК), а в 2 – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК).

В одному випадку суд відмовив у закритті провадження, пославшись на те, що згідно із ч. 2 ст. 49 КК перебіг давності зупиняється, якщо особа ухилилась від досудового розслідування і суду, що прокурором, який подав відповідне клопотання, не було враховано.

У деяких справах, по яких виносились рішення, йшлося про події, що мали місце понад 10 і навіть понад 20 років тому: у 2008 році (ухвала Шевченківського районного суду м. Львова від 25 листопада 2024 року у справі № 466/10518/24), у 2007 році (ухвала Дергачівського районного суду Харківської області від 14.02.2025 у справі № 619/5002/24), у 2006 році (ухвала Печерського районного суду м. Києва від 18 листопада 2025 року у справі № 757/8780/25-к) і навіть 2003 року (ухвала Мостиського районного суду Львівської області від 30 грудня 2025 року у справі № 448/1046/25).

Ще 14 ухвал стосуються подій 2012–2019 років і лише 2 ухвали – подій 2020–2021 років.

Суди виносили ухвали, керуючись наведеними далі рішеннями ВС.

ВС – щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі спливом строків давності

ВП ВС у постанові від 17 червня 2020 року (справа № 598/1781/17) наголосила, що звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 49 КК (сплив строків давності) є безумовним і здійснюється судом незалежно від факту примирення з потерпілим, відшкодування обвинуваченим шкоди потерпілому, щирого каяття тощо.

Особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності за ст. 49 КК, якщо з дня вчинення нею злочину до набрання вироком законної сили минули певні строки давності і вона не ухилялася від слідства або суду та не вчинила новий злочин, за винятком нетяжкого злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше двох років. Факт визнання чи невизнання особою своєї винуватості у цьому випадку не має значення для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності з цієї підстави. Таке звільнення є обов'язком, а не правом суду, за винятком випадку застосування давності, передбаченого ч. 5 ст. 49 КК (ухвала ВС від 14 вересня 2020 року у справі № 493/1843/16-к).

З огляду на практику ККС ВС у справі № 665/2387/14-к від 22 травня 2018 року та справі № 345/2618/16-к від 19 листопада 2019 року судами у рішеннях визначено: якщо строк давності сплив до дня набрання законної сили обвинувальним вироком суду, то особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності незалежно від того, на якій стадії перебуває кримінальна справа щодо цієї особи.

Аналогічні висновки містяться в ухвалях ВС від 16 грудня 2019 року у справі № 754/10717/17, від 30 березня 2020 року у справі № 635/5683/18, постановах ВС від 20 березня 2018 року у справі № 463/5277/16-к, від 19 листопада 2019 року у справі № 345/2618/16-к, від 20 жовтня 2020 року у справі № 204/4728/15-к, від 11 листопада 2020 року у справі № 455/229/17.

Водночас ч. 1 ст. 49 КК встановлено кінцевий момент перебігу строків давності. Ним є день набрання вироком суду законної сили. Окрім вироку, ніякі процесуальні рішення щодо притягнення особи до кримінальної відповідальності перебіг давності не переривають. Вказане цілком узгоджується з принципом презумпції невинуватості (ст. 62 Конституції

України, ч. 2 ст. 2 КК) та з позицією ВС, викладеною у постанові від 29 листопада 2023 року у справі № 127/18013/20.

Згідно з правовим висновком, викладеним у постанові ВП ВС від 2 лютого 2023 року (справа № 735/1121/20, провадження № 13-26кс22), у разі ухилення від досудового розслідування або суду особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності або покарання за давністю після спливу диференційованого строку, передбаченого ч. 1 ст. 49 КК, подовженого на період ухилення. Закінчення загальних строків, установлених ч. 2 цієї статті (п'ятнадцять років з моменту вчинення злочину і п'ять років – проступку), є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, коли цей строк спливає раніше за диференційований, подовжений на час ухилення.

З постанови ККС ВС від 7 лютого 2023 року у справі № 336/3094/17 випливає, що під ухиленням від слідства або суду, з огляду на положення ч. 2 ст. 49 КК, слід розуміти будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений злочин, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника (нез'явлення без поважних причин за викликом до слідчого або суду, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які посвідчують особу, зміна зовнішності, перехід на нелегальне становище, імітація своєї смерті тощо).

Неможливість застосування спеціальної конфіскації у разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності підтверджується позицією ККС ВС, викладеною у постанові від 2 вересня 2020 року у справі № 138/2740/16-к.

У разі закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності, заявлений у кримінальному провадженні цивільний позов, по суті, не вирішується, а залишається без розгляду. У такому випадку позивач вправі вирішити свої вимоги в порядку цивільного судочинства. Такий правовий висновок випливає з постанови ККС ВС від 19 грудня 2023 року у справі № 378/1005/20.

У правовому висновку ВП ВС, що викладений у постанові від 17 червня 2020 року у справі № 598/1781/17, йдеться про те, що суд повинен вирішити питання про розподіл процесуальних витрат у будь-якому рішенні, яким завершується розгляд кримінального провадження по суті, у тому числі й в ухвалі про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

У судовому рішенні від 17 червня 2020 року (у справі № 598/1781/17) ВП ВС зазначила, що КПК не обмежує процесуальну форму вирішення питання щодо розподілу процесуальних витрат виключно обвинувальним вироком. Суд повинен вирішити питання про розподіл процесуальних витрат у будь-якому рішенні, яким завершується розгляд кримінального провадження по суті, зокрема в ухвалі про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Відповідно до висновків, які містяться в постановках ВС від 19 березня 2015 року у справі № 5-1кх15 та від 30 травня 2019 року у справі № 639/793/17, під ухиленням від слідства або суду, з огляду на положення ч. 2 ст. 49 КК, слід розуміти будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений злочин, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника (нез'явлення без поважних причин за викликом до слідчого або суду, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які посвідчують особу, зміна зовнішності, перехід на нелегальне становище, імітація своєї смерті тощо). Особою, яка ухиляється від слідства або суду, визнається відома цим органам особа (що підтверджується матеріалами кримінальної справи) як така, що вчинила певний злочин і здійснила дії з метою переховування місця свого перебування від слідства або суду. Давність персоніфікована, у зв'язку з чим про ухилення особи від слідства можна говорити лише тоді, коли слідство проводиться щодо конкретної особи. Зупинення перебігу строку давності можливе тільки щодо певної особи, обізнаної про те, що стосовно неї проводиться слідство. Із законодавчого положення про відновлення перебігу строку давності з дня з'явлення особи

із зізнанням або її затримання впливає, що особу винного встановлено і здійснюються заходи, спрямовані на встановлення її місцезнаходження.

У постанові ВС від 2 липня 2019 року (№ 515/331/17) сформульовано правовий висновок, відповідно до якого, установивши обставини, що дають підстави для закриття справи, суд повинен їх дослідити і в разі згоди особи ухвалити рішення про її звільнення від кримінальної відповідальності. Якщо ж обвинувачений, щодо якого передбачено звільнення від кримінальної відповідальності, заперечує проти цього, судове провадження проводиться в повному обсязі в загальному порядку. У цьому разі, якщо обвинувачений визнається винуватим у вчиненні к.п., суд ухвалює обвинувальний вирок, призначає покарання та на підставі ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК може звільнити засудженого саме від покарання, а не від кримінальної відповідальності.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку оскаржено 17 вироків. З них 6 скасовано, 11 залишено в силі.

Наприклад, згідно з ухвалою Житомирського апеляційного суду від 2 квітня 2025 року у справі № 285/1945/24, вирок Звягельського міськрайонного суду Житомирської області від 9 серпня 2024 року скасовано і призначено новий розгляд в суді першої інстанції: угода не могла бути укладена, оскільки обвинувачений заперечував проти укладення угоди². Ухвалою Звягельського міськрайонного суду від 29 квітня 2025 року помилку виправлено – відмовлено в затвердженні угоди, обвинувальний акт повернуто прокурору³.

Скасовано вирок Косівського районного суду Івано-Франківської області від 31 березня 2025 року у справі № 347/2328/21, яким обвинуваченого було засуджено, але звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності за ст. 49 КК⁴. Суд апеляційної інстанції ухвалою від 19 серпня 2025 року скасував вирок повністю і закрив провадження у справі за п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК⁵.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **143** вироків за ст. 364 КК. Для порівняння: протягом 2023 року ухвалено лише **4** вироків за ст. 364 КК.

2. Із числа 80 проаналізованих вироків – **59** (74%) обвинувальних (з них 36 – за угодами з прокурором) і **21** (26%) виправдувальний.

3. Відсутні обвинувальні вироків у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 364 КК, як предикатним злочином.

4. У ЄДРСР на сторінці ст. 364 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено **275** ухвал (з них проаналізовано 20). Отже, у 2/3 (275

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126405329>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126963065>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126201907>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129733610>

проти 143) випадків завершення розслідування за ст. 364 КК суди приймали рішення про закриття кримінального провадження.

5. Більшості вивчених вироків не вистачає належної та уніфікованої структури тексту. Це значно ускладнює аналіз вироків судами апеляційної і касаційної інстанцій та дослідниками, виявлення в них прогалин та інших вад. У вироків навіть не нумеруються епізоди злочинної діяльності, кількість яких іноді сягає десятків. Проте є гарні приклади того, що деякі судді все ж застосовували таку форму вироку, яка давала змогу не пропустити жодної відповідної вимоги КПК.

6. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить **1 рік і 7 місяців**. Водночас окремі вирoki ухвалювались або неймовірно швидко (4 дні, 5, 7 днів), або, навпаки, дуже довго (5 років 10 місяців, 6 років, 7 років 8 місяців).

Справи, вирoki по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 11 місяців, справи, по яких ухвалено виправдувальні вирoki, – 2 роки 7 місяців, а справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, – 2 роки 6 місяців. Окремі ухвали були постановлені протягом 5 днів, інші справи, навпаки, розглядались дуже довго (8 років).

Вирoki у середньому ухвалювались через 6 років після відповідної події, при цьому обвинувальні вирoki на підставі угоди ухвалювались набагато швидше (у середньому через 2,5 року), ніж обвинувальні вирoki в загальному порядку (у середньому через 9 років) і виправдувальні вирoki (у середньому через 7,5 року).

7. Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено у 30 випадках винесення обвинувальних вироків (50,8%).

Як додаткове покарання застосовувались: у 56 обвинувальних вироків із 59 (95,0%) – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, у 50 обвинувальних вироків із 59 (84,7%) – штраф.

У двох випадках у вироку суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням.

8. З'явилися випадки *подвійного пом'якшення* покарання, що виглядає як особливо поблагливе ставлення прокуратури до певних службових осіб керівного складу: згідно з угодою суд спочатку із застосуванням ч. 1 ст. 69-2 КК призначав основне покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки, а потім на підставі ч. 1 ст. 58 КК замість позбавлення волі – службове обмеження для військовослужбовців.

9. Суди переважно не враховували рекомендацій ВС щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю з таким формулюванням, яке позбавляло б засудженого можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом (характером) і обсягом повноважень є *аналогічними* тим, з якими було пов'язане вчинення к.п.

Суди у вироків формулювали цей вид покарання у найрізноманітніші способи – від надзвичайно широких («посади в органах державної влади») до надзвичайно вузьких («виконувати організаційно-розпорядчі функції у виді безпосередньої участі у вирішенні питань щодо комплектування 78 окремого взводу охорони та обслуговування (органу військової контррозвідки СБУ) військової частини НОМЕР_1»).

10. Із 59 обвинувальних вироків у **26** особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 44,1%, а ще у **3** – звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності (5,1%).

11. Вирок, відповідно до якого застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п., лише один.

У випадках незаконного отримання права власності на земельні ділянки, транспортний засіб, грошові кошти та інші предмети неправомірної вигоди спеціальна конфіскація не застосовувалась, накладений на них арешт судами скасовувався, зокрема з тієї підстави, що «умовами угоди спеціальну конфіскацію до обвинуваченого не передбачено».

12. У жодному з проаналізованих вироків предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

13. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 364 КК.

14. Виявлено **7** справ за ст. 364 КК (із 44, в яких ухвалено вирок, крім вироків за угодами, тобто 16%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

15. Суди не в усіх вироках зазначали, що службова особа діяла *всупереч інтересам служби* або, зазначивши, що особа діяла всупереч інтересам служби, не завжди вказували, яким саме актам законодавства суперечили її дії чи бездіяльність. У багатьох випадках суди визначали лише підзаконні акти, всупереч яким діяла службова особа, але не вказували закони, на виконання яких ці підзаконні акти були затверджені. Це не узгоджується з положенням ч. 2 ст. 19 Конституції України, згідно з яким посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

16. У багатьох випадках суди встановили, що службова особа діяла з метою одержання неправомірної вигоди, фактично одержала як таку вигоду майнового характеру, так і реальну можливість розпорядитися нею чи використати її – і такою можливістю скористалася, зокрема привласнила, розтратила чуже майно або заволоділа ним шляхом зловживання владою чи службовим становищем. Іншими словами, в діянні, яке вчинили відповідні особи, очевидно наявний склад к.п., передбаченого не ст. 364 КК, а ч.ч. 2–5 ст. 191 або ч.ч. 2–4 ст. 410 КК. Суди, керуючись ч. 1 ст. 337 КПК, проводили судовий розгляд лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта. Але те, чому прокурори у таких випадках висували обвинувачення саме за ст. 364 КК, є правовою проблемою, яка потребує спеціального дослідження і адекватного реагування.

17. Серед проаналізованих 59 обвинувальних вироків у **24** випадках (40,1%) діяння службової особи кваліфікувалось одночасно за ст.ст. 364 КК і 366 КК, причому у трьох випадках – за ч. 2 ст. 366 КК як службове підроблення, що спричинило тяжкі наслідки. У таких ситуаціях вбачається порушення принципу *non bis in idem*, оскільки склад к.п., передбаченого ч. 2 ст. 366 КК, є спеціальним по відношенню до складу к.п., передбаченого ч. 2 ст. 364 КК.

18. Суди не завжди враховували рішення ВС, зокрема в тій частині, що наслідком злочину може бути *лише пряма дійсна шкода*, і що мають встановлюватися істотна шкода або тяжкі наслідки, у чому саме вони полягають та їхні розміри.

19. У переважній більшості проаналізованих вироків не згадується про встановлення судом *причинного зв'язку* між діянням та наслідками у виді істотної шкоди чи тяжких наслідків.

20. За ч. 2 ст. 364 КК засуджено утричі більше осіб, ніж за ч. 1 цієї статті. Отже, у багатьох випадках вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК, кримінальне провадження не починається або з різних підстав закривається. Це підтверджується статистичними даними прокуратури: згідно з Єдиним звітом про кримінальні правопорушення за січень – грудень

2024 року, к.п., за якими справи закрито, за ч. 1 ст. 364 КК – 270 (**52,7%** від облікованих), а за ч. 2 ст. 364 КК – лише 121 (**8,4%** від облікованих).

21. Попри різноманітність посад службових осіб, назви яких іноді не дають уявлення про зміст і обсяг повноважень на посаді, у багатьох вироків суди не встановлювали той факт, що особа, яка вчинила к.п., є публічною службовою особою, ознаки якої описано у п. 1 примітки до ст. 364 КК, і помилково посилались або на ч. 1 ст. 18, або на п. 1 примітки до ст. 425 КК.

22. У більшості випадків у вироків не зазначено, що особа *усвідомлювала* суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання.

23. У **48** із 59 (81,4%) вивчених обвинувальних вироків описано ситуації, в яких службова особа вчиняє діяння з метою одержання неправомірної вигоди не для себе, а *для третьої особи*. Третьою особою, як правило, є ТОВ, ФОП або звичайна фізична особа. У таких випадках фактично йдеться про хабарництво – службова особа одержує частину неправомірної вигоди в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Проте прокурори не доводили і не кваліфікували діяння службових осіб за ст. 368 КК, а діяння осіб, які надали неправомірну вигоду службовій особі, за ст. 369 КК. Причини того, чому здійснюється неправильна (неповна) кваліфікація, підлягають спеціальному аналізу.

24. У разі винесення вироків в загальному порядку (23 вироків) суди у **18** випадках (78,3%) призначали реальне покарання, а в **5** випадках звільняли осіб від покарання. При цьому додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у **20** випадках (87,0%), а штраф – у **17** випадках (74,0%).

25. У разі винесення вироків на підставі угод (36 вироків) суди, керуючись законом, у **12** випадках (33,3%) призначали реальне покарання, а в **24** випадках (66,7%) звільняли осіб від покарання, при цьому у 19 із цих 24 випадків – за вироком ВАКС.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у всіх **36** випадках, а штраф – у 33 випадках.

26. Із числа 80 проаналізованих вироків **21** (26%) є виправдувальним. При цьому 16 виправдувальних вироків ухвалено у 2024 році і 5 – у 2025 році. Підставами для винесення виправдувальних вироків стала недоведеність того, що: 1) вчинено к.п., в якому обвинувачується особа або 2) в діянні обвинуваченого є склад к.п.

27. Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у **17** випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК), а в **2** – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК).

Ще в одному випадку суд відмовив у закритті провадження, пославшись на те, що згідно з ч. 2 ст. 49 КК перебіг давності зупиняється, якщо особа ухилилась від досудового розслідування і суду, що прокурором, який подав відповідне клопотання, не було враховане.

У деяких справах, по яких виносились рішення, йшлося про події, що мали місце понад 10 і навіть понад 20 років тому.

28. В апеляційному порядку оскаржено **17** вироків. З них 6 скасовано, 11 залишено в силі.

1. Відповідальність за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

У ст. 364-1 КК передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – зловживання повноваженнями, тобто умисне, з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Санкція:

- 1) штраф від 1 000 до 4 000 нмдг, або
 - 2) пробацийний нагляд на строк до двох років, або
 - 3) обмеження волі на той самий строк, –
- з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років;

ч. 2 – те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки.

Санкція:

- 1) штраф від 4 000 до 6 000 нмдг, або
 - 2) арешт на строк до шести місяців, або
 - 3) позбавлення волі на строк від трьох до шести років, –
- з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Кодекс було доповнено цією статтею Законом від 7 квітня 2011 року № 3207-VI¹. Первісна редакція статті передбачала такі санкції:

ч. 1: штраф від 150 до 400 нмдг, виправні роботи на строк до одного року, арешт на строк від трьох місяців, обмеження волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років;

ч. 2: штраф від 400 до 900 нмдг, арешт на строк до шести місяців, позбавлення волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Надалі санкції неодноразово змінювалися.)

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3207-17#Text>

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР виявлено 27 вироків за ст. 364-1 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років. З них до 1 січня 2026 року не вступили в законну силу 6 вироків (22% від ухвалених), з яких 1 ухвалений у 2024 році, а 5 – у 2025 році. Отже, вступив у законну силу 21 вирок, всі з яких були проаналізовані в межах дослідження.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції за ст. 364-1 КК ухвалено 11 вироків, зокрема 9 обвинувальних (з них 5 за угодами з прокурором) і 2 виправдувальних.

У межах дослідження проаналізовано 86 судових рішень за ст. 364-1 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і вступили в законну силу до 1 січня 2026 року. З них:

- 11 вироків і 33 ухвали про закриття кримінального провадження – у 2024 році;
- 10 вироків і 32 ухвали про закриття кримінального провадження – у 2025 році.

Із 11 вироків, ухвалених у **2024 році**:

- 1 обвинувальний вирок – ухвалено ВАКС,
- 10 вироків, серед яких 8 обвинувальних (з них 2 – за угодами з прокурором, 1 – за угодою з потерпілим) і 2 виправдувальних, – ухвалено іншими судами.

Із 10 вироків, ухвалених у **2025 році**:

- жодного вироку не ухвалено ВАКС,
- 10 обвинувальних (з них 8 – за угодами з прокурором) і жодного виправдувального, – ухвалено іншими судами.

Із числа 21 проаналізованого вироку – 19 обвинувальних (90,5%) (з них 10 – за угодами з прокурором і 1 – за угодою з потерпілим) і 2 (9,5%) виправдувальних.

Відсутні обвинувальні вирoki у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 364-1 КК, як предикатним злочином.

У ЄДРСР виявлено 66 ухвал, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, з яких 65 проаналізовано в межах цього дослідження (враховуючи 4 ухвали про відмову у задоволенні клопотань про закриття кримінальних проваджень). Одна ухвала не вступила в законну силу до 1 січня 2026 року.

Отже, як слідує з наведених даних, у 2/3 випадків (62 проти 27) завершення розслідування за ст. 364-1 КК судами приймалися рішення про закриття кримінального провадження.

Суди у 20 випадках посилались на правові позиції ВС в ухвалах (постановах) про закриття кримінального провадження¹.

Натомість виявлено лише 6 вироків (із 21), в яких суди застосовували правові позиції ВС².

¹ Йдеться про такі рішення:

- ухвала Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області від 28 березня 2025 року у справі № 495/11369/24;
 - ухвала Подільського районного суду м. Києва від 21 листопада 2024 року у справі № 758/8738/22;
 - ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 23 жовтня 2024 року у справі № 183/9973/24;
 - ухвала Подільського районного суду м. Києва від 3 грудня 2024 року у справі № 758/5207/24;
 - ухвала Самарівського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 29 травня 2025 року у справі № 183/2817/25;
 - ухвала Чугуївського міського суду Харківської області від 12 листопада 2025 року у справі № 636/4657/24;
 - ухвала Вишгородського районного суду Київської області від 19 березня 2024 року у справі № 363/4798/19;
 - ухвала Київського районного суду м. Одеси від 29 липня 2024 року у справі № 947/15209/20;
 - ухвала Вишгородського районного суду Київської області від 4 квітня 2024 року у справі № 363/1434/19;
 - ухвала Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 18 грудня 2024 року у справі № 210/1751/24;
 - ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 23 січня 2025 року у справі № 755/500/25;
 - ухвала Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 8 квітня 2025 року у справі № 357/3156/25;
 - ухвала Долинського районного суду Кіровоградської області від 6 червня 2025 року у справі № 403/121/17;
 - ухвала Зарічного районного суду м. Суми від 6 травня 2024 року у справі № 1805/9372/2012;
 - ухвала Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 13 лютого 2025 року у справі № 185/6090/17;
 - ухвала Ленінського районного суду м. Миколаєва від 13 січня 2025 року у справі № 489/1984/14-к;
 - ухвала Ленінського районного суду м. Миколаєва від 16 квітня 2025 року у справі № 489/2982/13-к;
 - ухвала Франківського районного суду м. Львова від 12 листопада 2025 року у справі № 465/5206/24;
 - ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 10 листопада 2025 року у справі № 761/18747/17;
 - ухвала Київського районного суду м. Одеса від 19 серпня 2024 року у справі № 520/6592/15-к;
 - ухвала Златопільського міськрайонного суду Харківської області від 17 жовтня 2025 року у справі № 611/273/19;
 - ухвала Чугуївського міського суду Харківської області від 30 січня 2024 року у справі № 633/76/14-к;
 - ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 11 липня 2024 року у справі № 755/4167/18;
 - ухвала Болехівського міського суду Івано-Франківської області від 14 травня 2025 року у справі № 343/183/23;
 - ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 1 листопада 2024 року у справі № 183/539/21;
 - ухвала Вознесенівського районного суду м. Запоріжжя від 11 листопада 2025 року у справі № 335/10476/24;
 - ухвала Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 13 травня 2025 року у справі № 308/5365/25;
 - ухвала Обухівського районного суду Київської області від 12 листопада 2025 року у справі № 359/826/20.
- ² Це: вирок Чернівецького районного суду м. Чернівців від 12 травня 2025 року у справі № 725/6160/16-к; вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 25 листопада 2024 року у справі № 727/1034/24; вирок ВАКС від 5 квітня 2024 року у справі № 757/845/19-к; вирок Козельщинського районного суду Полтавської області від 24 вересня 2024 року у справі № 533/830/24; вирок Самарського районного суду м. Дніпропетровська від 10 червня 2024 року у справі № 202/910/21; вирок Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 3 жовтня 2024 року у справі № 335/13679/17.

Лише в одному з вироків правова позиція ВС стосувалася особливостей кваліфікації к.п. за ст. 364-1 КК: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/11963553>

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. по яких ухвалено вироки на підставі угод та виправдувальні вироки, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 1 рік 5 місяців.

Водночас окремі вироки ухвалювались або досить швидко (як-от вироки у справі № 533/830/24 у Козельщинському районному суді Полтавської області – 12 днів, у справі № 946/4469/25 в Ізмаїльському міськрайонному суді Одеської області – 13 днів), або, навпаки, достатньо довго (вироки у справі № 335/13679/17 в Орджонікідзевському районному суді м. Запоріжжя – 6 років 11 місяців, у справі № 757/7845/19-к у ВАКС – 4 роки 5 місяців).

Справи, вироки у яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались майже 4 місяці (119 днів).

Справи, у яких ухвалено виправдувальні вироки, у середньому розглядались 5 років 1 місяць (3 роки 3 місяці та 6 років 11 місяців).

Справи, у яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 2 роки 9 місяців. В окремих випадках ухвали були постановлені неймовірно швидко – наступного дня після надходження провадження до суду (наприклад, у справах №№ 145/897/24, 145/898/24, які розглядались Тиврівським районним судом Вінницької області), в інших випадках, навпаки, справи розглядались дуже довго (наприклад, справа № 2601/17517/12 Голосіївським районним судом м. Києва розглядалася 12 років 1 місяць, справа № 1805/9372/2012 Зарічним районним судом м. Суми – 11 років 8 місяців, справа № 489/1984/14-к Ленінським районним судом м. Миколаєва – 10 років 9 місяців).

Вироки ухвалювались, як правило, через кілька років після певної події, яка була предметом розгляду.

Так, у **2024 році** ухвалювались вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2013–2014, 2017–2019, 2021 роках (у середньому через 6 років після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2018–2019, 2022, 2023 роках (у середньому через 2 роки після події);
- виправдувальні – щодо подій, які відбулися у 2015, 2018–2019 роках.

У **2025 році** ухвалювались вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2010–2013, 2023 роках (у середньому через 7 років після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2022, 2024 роках (у середньому через 1 рік після події).

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 4 роки 7 місяців після відповідної події, при цьому обвинувальні вироки на підставі угоди ухвалювались набагато швидше (у середньому через 1 рік 6 місяців), ніж обвинувальні вироки в загальному порядку (у середньому через 6 років 6 місяців) і виправдувальні вироки (7 років).

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ч. 1 ст. 364-1 КК, є:

1) **ознаки об'єктивної сторони:**

– *діяння* – використання службовою особою юридичної особи приватного права своїх повноважень всупереч інтересам такої юридичної особи;

– *наслідки* – істотна шкода охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Істотною шкодою у ст. 364-1 КК вважається шкода виключно майнового характеру, яка в 100 і більше разів перевищує нмдг (п. 3 примітки до ст. 364 КК);

– *причиновий зв'язок* між діянням і наслідками у виді істотної шкоди;

2) ознаки суб'єктивної сторони:

– вина у формі умислу;

– мета одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб;

3) ознака суб'єкта – службова особа юридичної особи приватного права.

Ознаками відповідного кваліфікованого складу к.п. (ч. 2 ст. 364-1) є:

– *спричинення тяжких наслідків*. Ними вважаються такі наслідки, які у 250 і більше разів перевищують нмдг (п. 4 примітки до ст. 364 КК);

– *причиновий зв'язок* між діянням і тяжкими наслідками.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Реальне покарання призначено у 10 випадках (53%).

Видами **основного покарання** були:

– *штраф* – у розмірі 1 000, 2 000, 11 500 нмдг у разі засудження за ч. 1 ст. 364-1 КК; у розмірі 400, 900, 4 000, 6 000, 25 470 нмдг у разі засудження за ч. 2 ст. 364-1 КК;

– *пробаційний нагляд* – на строк 1 рік – тільки за ч. 1 ст. 364-1 КК;

– *позбавлення волі* – на строк 3, 4 роки (призначалося тільки за ч. 2 ст. 364-1 КК) і у всіх 7 випадках вироки: а) стосувалися вчинення к.п. організованою групою, б) були ухвалені на підставі угоди при визнання винуватості та в) судом застосовано звільнення від покарання з випробуванням.

У жодному з проаналізованих вироків не було призначено покарання у виді обмеження волі або арешту.

Таким чином, штраф є найпоширенішим видом основного покарання, який застосовується судом у разі засудження особи за ст. 364-1 КК.

Як **додаткове покарання** у 18 обвинувальних вироках із 19 (95%) застосовувалося позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Цей вид покарання суди у вироках формулювали у найрізноманітніші способи.

Трапляються формулювання від надзвичайно широких (наприклад, «позбавлення права займатися господарською діяльністю»¹, «позбавлення права обіймати посади на підприємствах, установах, організаціях всіх форм власності, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій»²) до порівняно вузьких («позбавлення права обіймати посади чи займатися діяльністю, пов'язаною з

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127253108>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119641188#>

виконанням будівельно-монтажних робіт в енергетичній сфері»¹, «позбавлення права займатися діяльністю у сфері поводження з відходами»²).

Як правило, суди не наводили мотиви обрання конкретного виду обмеження та його тривалості.

Наприклад, у справі № 201/5902/22 обвинувачений був засуджений за ч. 2 ст. 364-1 КК (встановлений розмір тяжких наслідків – 721 402 грн), вину визнав повністю, обставин, які обтяжують покарання, не встановлено. Суд призначив додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати посади на підприємствах, установах, організаціях всіх форм власності, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій на строк 3 роки³, – тобто, максимально можливу міру покарання.

Водночас, у справі № 725/6160/16-к, в якій обвинувачений був засуджений за ч. 2 ст. 364-1 КК (встановлений розмір тяжких наслідків – понад 4 млн грн), заперечував свою вину, обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання, відсутні, суд призначив додаткове покарання у виді позбавлення права займатися господарською діяльністю терміном на 1 рік⁴ (обвинувачений був звільнений від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності).

2.5. Звільнення від покарання

Із 19 обвинувальних вироків у 7 вирокх особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 37%. У всіх справах звільнення від покарання було передбачене умовами угод про визнання винуватості, а вирокі були ухвалені Ізмаїльським міськрайонним судом Одеської області в кримінальних провадженнях, які фактично стосувалися однієї події к.п. У всіх випадках при перевірці умов угоди на відповідність вимогам КК та інтересам суспільства суд врахував, що обвинувачений повністю визнав свою вину та щиро розкався у вчиненні к.п., активно сприяв їх розкриттю, а також у нього відсутні обставини, що обтяжують покарання. У 4 вирокх суд додатково зазначив, що обвинувачений вперше притягується до кримінальної відповідальності та позитивно характеризується за місцем проживання, а в 3 – добровільно відшкодував частину заподіяної к.п. шкоди.

Ще у 2 справах обвинуваченого було звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності (10%) (в одному випадку подія к.п. відбулася у 2013–2014 роках⁵, а в іншому – у 2010–2013 роках)⁶.

2.6. Спеціальна конфіскація

У жодному з проаналізованих обвинувальних вироків спеціальна конфіскація у зв'язку із вчиненням особою к.п., передбаченого ст. 364-1 КК, не застосовувалася.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123155366>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128423314>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119641188#>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127253108>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116688509>

⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127253108>

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 364-1 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 2 справи за ст. 364-1 КК (із 8, в яких ухвалено вирок, крім вироків за угодами, тобто 25%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувалися своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

У 3 справах обвинувачений повністю визнав свою вину та, як слідує зі змісту наведених в рішенні показань, не заперечував обставини, встановлені під час досудового розслідування, проте суд не застосував положення ч. 3 ст. 349 КПК¹.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У цілому суди належно обґрунтовували вирок і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК.

ВС – щодо змісту суспільного небезпечного діяння

У постанові від 28 березня 2019 року (справа № 369/7076/17) ВС зауважив, що однією з обов'язкових ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364-1 КК, є використання службовою особою юридичної особи приватного права своїх повноважень усупереч інтересам такої юридичної особи, що полягає у певних діях або бездіяльності суб'єкта. При цьому використанням повноважень вважається реалізація прав і можливостей або виконання функцій, зумовлених посадою, яку обіймає така службова особа. Діяння вважається вчиненням усупереч інтересам юридичної особи приватного права, якщо службова особа діяла не відповідно до визначених для неї функцій, не виконала передбачені завдання або виконала їх неналежним чином.

У кримінальному провадженні щодо злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364-1 КК, який є умисним, належить довести не будь-яке зловживання повноваженнями суб'єкта цього злочину, а лише те, яке мало на меті одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.

У п. 47 постанови від 25 квітня 2024 року у справі № 359/7790/20 ККС ВС зазначив, що об'єктивну сторону злочину, передбаченого ст. 364-1 КК, становить зловживання службовою особою юридичної особи приватного права своїми повноваженнями. Таким зловживанням є використання суб'єктом злочину конкретних своїх повноважень, визначених у статуті чи інших документах, усупереч інтересам юридичної особи. Вчинення діяння всупереч інтересам юридичної особи означає, що воно є протиправним і суперечить цілям та завданням, заради яких створено господарське товариство чи підприємство, а

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119641188>;
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123327155>

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123155366>;

його службова особа наділена відповідними повноваженнями. Отже, скоюючи зазначений злочин, винний діє на шкоду юридичній особі приватного права, ігноруючи її законні інтереси.

У більшості проаналізованих вироків суди обмежилися лише перерахуванням повноважень, якими був наділений обвинувачений, без конкретизації, якими повноваженнями відбулося зловживання та на підставі якого акта суб'єкт к.п. був ними наділений.

Так само суди часто обмежувалися лише вказівкою на те, що діяння було вчинене всупереч інтересам юридичної особи приватного права, без зазначення, в чому ці інтереси полягали та як вчинене к.п. їм суперечить¹. Проте є і позитивні приклади.

У справі № 727/1034/24 Шевченківський районний суд м. Чернівці зазначив, що обвинувачений діяв всупереч інтересам товариства, «що полягали у веденні діяльності на підставі норм та положень законодавства України, внаслідок яких підприємство отримує законні прибутки, спрямовані, зокрема, на задоволення соціальних та економічних інтересів трудового колективу»².

В окремих випадках суд взагалі доходив висновку, що діяння було вчинене одночасно і в інтересах, і всупереч інтересам юридичної особи.

У вироку Московського районного суду м. Харкова від 12 серпня 2024 року у справі № 643/6943/20³ вказано: «У березні 2019 року, ОСОБА_4 будучи директором ТОВ «АЛЬВЕРА», будучи службовою особою юридичної особи приватного права, діючи всупереч інтересам такої особи, заздалегідь знаючи та розуміючи реальний об'єм робіт за договорами підряду № Т7030, № Т9568, № Т8797, № Т8057, № Т8056, № Т6647, укладених між АТ «Харківобленерго», та неможливість їх виконання силами ТОВ «АЛЬВЕРА», не маючи у своєму розпорядженні відповідних ресурсів у вигляді обладнання та працівників, не маючи на меті фактичного виконання робіт та цільового освоєння коштів в рамках вказаних договорів, вирішив одержати в інтересах ТОВ «АЛЬВЕРА» неправомірну вигоду у якості авансових платежів за договорами, для подальшого обернення сказаної суми в рахунок погашення боргу перед НЕК «Укренерго».

У всіх проаналізованих обвинувальних вироків судами встановлено розмір заподіяної шкоди чи тяжких наслідків та в чому вони полягали. Середній розмір істотної шкоди становив у 2024–2025 роках 136 тис. грн (зокрема в одній зі справ була заподіяна істотна шкода у розмірі 133 тис. грн, а в іншій – 139 тис. грн), а середній розмір тяжких наслідків – 2,4 млн грн (мінімальний – 432 тис. грн, максимальний – 7,8 млн грн).

У вироку має бути чітко встановлено і доведено, що саме вчинення того чи іншого службового діяння стало причиною відповідних наслідків. Водночас в переважній більшості проаналізованих вироків відсутня навіть згадка про причинний зв'язок між діянням та наслідками у виді істотної шкоди чи тяжких наслідків.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119641188>;
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/116688509>;
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127565347>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123327155>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120941457>

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127253108>;
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123155366>;

В абсолютній більшості випадків (75%) суб'єктами вчинення к.п. були директори юридичних осіб приватного права, зокрема суб'єктів господарювання (товариства з обмеженою відповідальністю, приватного підприємства). Ще в одному випадку – голова правління приватного акціонерного товариства.

Втім, інколи суди взагалі не встановлювали, що особа є службовою особою юридичної особи приватного права або обмежувалися лише згадкою про це, не наводячи перелік та не аналізуючи її повноваження.

Наприклад, у вироку від 31 січня 2024 року у справі № 569/15803/14-к Рівненський районний суд Рівненської області взагалі не встановив, що обвинувачена (голова правління приватного акціонерного товариства) є службовою особою, якими повноваженнями та на підставі яких актів вона була наділена¹.

Косівський районний суд Івано-Франківської області у вироку від 23 травня 2025 року у справі № 347/329/25 обмежився лише згадкою, що відповідно до ч. 3 ст. 18 КК обвинувачений (директор приватного підприємства) є службовою особою².

В одній справі суб'єкт вчинення к.п. не був службовою особою юридичної особи приватного права, оскільки його дії були кваліфіковані за ч. 3 ст. 27, ч. 4 ст. 28, ч. 2 ст. 364-1 КК, тобто як організація зловживання повноваженнями, що спричинило тяжкі наслідки, вчинене в складі злочинної організації³.

ВС – щодо суб'єктивної сторони

У п. 58 постанови від 25 квітня 2024 року у справі № 359/7790/20 ККС ВС вказав, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 364-1 КК, є мета винного одержати неправомірну вигоду для себе чи інших осіб. Зміст цього поняття визначають три необхідні ознаки, за якими неправомірною вигодою: (1) можуть бути лише такі предмети, як грошові кошти, інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи; (2) ці активи обіцяють, пропонують або одержують без законних на те підстав; (3) перелічені предмети пропонують, надають або одержують безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову.

Суди, як правило, формально підходили до встановлення суб'єктивної сторони к.п., обмежуючись лише вказівками, що діяння було вчинене умисно. Лише в одному вироку суд зазначив, що обвинувачений усвідомлював суспільну небезпеку своїх дій, передбачав їх суспільно небезпечні наслідки і бажав їх настання⁴.

У 2 вироках суди вказали про «корисливі мотиви» вчинення к.п., хоча у ст. 364-1 КК такий мотив не передбачений⁵.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116688509>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127565347>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118210763>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119641188#>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116688509>; <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119641188#>

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків в загальному порядку (8 вироків) суди у 6 випадках (75%) призначали реальне покарання, а в 2 випадках звільняли осіб від покарання у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

При цьому додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалося у всіх випадках (100%).

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Судові вироки, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Такі дії здійснюються шляхом опитування обвинуваченого: його запитують, чи укладення угоди є добровільним, тобто, згідно з ч. 6 ст. 474 КПК, не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, а у разі наявності в нього захисника – шляхом опитування захисника обвинуваченого.

Що ж стосується змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить типову формулу, відповідно до якої обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість, далі викладається узгоджене покарання між ним і прокурором.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (11 вироків) суди, керуючись законом, у 4 випадках (36%) призначали реальне покарання, а в 7 випадках (64%) звільняли осіб від покарання.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалося у 10 випадках (всі вироки були ухвалені на підставі угоди про визнання винуватості). В одному випадку у вирокі, який був укладений на підставі угоди про примирення¹, суд не призначив додаткове покарання.

5. Виправдувальні вироки

Загалом із числа 21 проаналізованого вироку 2 (9,5%) є виправдувальними, підставою для винесення яких стала недоведеність, що в діянні обвинувачених є склад к.п.².

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117111823>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119635531>; <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122042093>

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 65 проаналізованих ухвал, у яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, підставою стало:

- у 30 випадках – закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). У всіх випадках клопотання були задоволені;
- у 19 випадках – відмова потерпілого (його представника) від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). У всіх випадках клопотання були задоволені;
- у 10 випадках – невстановлення особи, яка вчинила к.п., та закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК). У 8 випадках клопотання були задоволені;
- у 4 випадках – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК). У 2 випадках клопотання були задоволені;
- у 2 випадках – смерть обвинуваченого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК).

В 4 випадках суд відмовив у закритті провадження (у 2 – на підставі п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК, у 2 – на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК).

Білгород-Дністровський міськрайонний суд Одеської області в ухвалі від 28 березня 2025 року у справі № 495/11369/24 зазначив: «Матеріали кримінального провадження містять 56 аркушів, не містять жодного протоколу слідчих (розшукових) дій чи інших матеріалів на їх виконання, не містять жодного протоколу допиту. Із наданих суду матеріалів досудового розслідування не вбачається, що вказівки прокурора були виконані, належного та повного проведення слідчих дій у справі не було здійснено.

За таких обставин досудове розслідування не може вважатися повним, а закриття кримінального провадження буде суперечити зазначеним вище завданням та засадам кримінального провадження»¹.

В ухвалі від 27 лютого 2025 року у справі № 766/21645/24 Херсонський міський суд Херсонської області, відмовляючи у задоволенні клопотання прокурора, вказав, що «ані слідчим, ані прокурором не взято до уваги, що представник ТОВ «МПК-Альянс» у своїй заяві повідомляв про необхідність перевірки протиправних дій саме ОСОБА_19, проте жодні процесуальні рішення щодо останнього не приймалися, як і не було надано оцінки можливості закриття кримінального провадження саме з підстави неможливості доведення його причетності до вчинених протиправних дій»².

У деяких справах, по яких виносились рішення про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, йшлося про події, що мали місце понад 10 років тому: у 2007 році (ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 22 жовтня 2024 року у справі № 2601/17517/12, у 2008 році (ухвала Галицького районного суду Івано-Франківської області від 17 квітня 2024 року у справі № 341/529/18), у 2012 році (ухвала Приморського районного суду м. Одеси від 15 липня 2025 року у справі № 511/1564/18).

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126197683>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125499352>

5 ухвал стосуються подій 2007–2008 років, 15 ухвал – 2011–2015 років, 6 ухвал – 2016–2019 років і 3 ухвали – 2021 року. У 27 із 30 ухвал суд не встановив дату або період завершення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

У справі № 1805/9372/2012 Зарічний районний суд м. Суми звільнив від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності обвинуваченого, який з 2013 року не з'являвся на судовий розгляд, а у 2018 році був оголошений в розшук¹. Особа обвинувачувалася у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 364-1 КК, що мав місце у 2008 році.

Своє рішення суд мотивував, зокрема, правовим висновком, наведеним у постанові ВП ВС від 2 лютого 2023 року у справі № 735/1121/20 (зокрема в п. 58 вказано, що: «особа, котра ухилялася від досудового розслідування або суду, підлягає звільненню від кримінальної відповідальності або покарання за давністю після спливу диференційованих строків, передбачених ч. 1 ст. 49 КК, подовжених на час ухилення. Встановлені ч. 2 цієї статті загальні строки повинні застосовуватися лише в разі, якщо вони сплинули на час розгляду справи судом, тобто минуло більш як п'ять років з дня вчинення кримінального проступку і понад п'ятнадцять років з дня вчинення злочину». Водночас в ухвалі суд доходить взаємовиключних висновків, спочатку зазначаючи як підставу для звільнення від кримінальної відповідальності сплив строків, визначених ч. 2 ст. 49 КК, а згодом вказуючи, що строк звільнення від кримінальної відповідальності згідно з п. 4 ч. 1 ст. 49 КК становить 10 років.

Зазначена ухвала в апеляційному порядку не переглядалася.

Суди виносили ухвали, керуючись наведеними далі рішеннями ВС.

ВС – щодо закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою потерпілого (його представника) від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення

ВП ВС у постанові від 3 липня 2019 року у справі № 288/1158/16-к вказала, що визначальною ознакою кримінального провадження у формі приватного обвинувачення є домінування приватного інтересу над публічним, у зв'язку з чим вирішальним для притягнення чи непритягнення особи до кримінальної відповідальності є волевиявленню потерпілого або його законного представника. У цих випадках, які є винятками із засади публічності, законодавець надає потерпілому можливість вибору одного з альтернативних варіантів поведінки, зокрема наполягати на засудженні і покаранні винного державою чи врегулювати кримінально-правовий спір на основі порозуміння.

ККС ВС у постанові від 3 червня 2020 року у справі № 712/1710/19 наголосив, що відмова потерпілого від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження на підставі відповідної ухвали суду, що виключає одночасне прийняття ним рішення про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності за nereабілітуючою підставою.

ВС – щодо закриття кримінального провадження у зв'язку з закінченням строку досудового розслідування

Згідно з правовим висновком ВС в постанові від 15 вересня 2021 року у справі № 711/3111/19, кінцевим моментом строку досудового розслідування є його закінчення, яке, як етап кримінального провадження, законодавець пов'язує у часі зі зверненням з

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118839673>

обвинувальним актом до суду (його фактичним направленням). А тому в рамках строку досудового розслідування обвинувальний акт має бути не лише складено, затверджено та вручено, а й безпосередньо направлено на адресу суду.

Аналогічні висновки містяться в постановках ВС від 26 травня 2020 року у справі № 556/1381/18, від 1 липня 2021 року у справі № 752/3218/20; ухвалах ВС від 26 травня 2020 року у справі № 712/6375/18; від 15 березня 2021 року у справі № 676/6116/18; від 5 квітня 2021 року у справі № 676/804/20; від 21 квітня 2021 року у справі № 991/6516/20; від 10 січня 2022 року у справі № 617/1839/19.

ВС – щодо звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі спливом строків давності

У постанові від 18 лютого 2025 року у справі № 712/8174/23 ВС вказав, що положення ч.ч. 1–3 ст. 49 КК, якими передбачено підстави та умови звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, не наділяють суд дискрецією. Адже законодавець чітко визначив, що суд звільняє від кримінальної відповідальності особу у разі існування підстав для застосування положень ст. 49 КК. Ця підстава звільнення від кримінальної відповідальності є безумовною, на відміну від інших, наприклад передбачених ст.ст. 47, 48 КК, у яких вказано, що суд може звільнити особу від кримінальної відповідальності.

Згідно з практикою ВС, викладеною у постановках від 12 листопада 2019 року у справі № 566/554/16-к, від 26 березня 2020 року у справах №№ 288/685/17, 730/67/16-к, від 25 лютого 2021 року у справі № 192/3301/16-к, від 29 липня 2021 року у справі № 552/5595/18, визнання винуватості не є умовою для звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК. Натомість такою умовою є згода обвинуваченого.

Звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 49 КК є безумовним і здійснюється судом незалежно від факту примирення з потерпілим, відшкодування обвинуваченим шкоди потерпілому, щирого каяття тощо (постанова ВП ВС від 17 червня 2020 року у справі № 598/1781/17).

В ухвалі ККС ВС від 22 травня 2018 року (справа № 665/2387/14-к) та постанові ККС ВС від 26 травня 2020 року (справа № 127/6935/16-к) факт ухилення особи від досудового розслідування та суду є обставиною, що виключає благополучне закінчення строків давності та зупиняє диференційований строк, передбачений ч. 1 ст. 49 КК (у редакції Закону № 1183-VII від 8 квітня 2014 року). Час такого ухилення дорівнює часу зупинення перебігу давності диференційованого строку, а загальний строк – п'ятнадцять років – спливає далі, незалежно від ухилення. У разі підтвердження факту ухилення особи від слідства строки давності для неї становлять п'ятнадцять років із часу вчинення інкримінованого злочину. Для застосування зазначеної норми обов'язково має бути підтверджено факт ухилення особи від досудового слідства або суду, що є обставиною, яка виключає благополучне закінчення строків давності та зупиняє диференційований строк, передбачений ч. 1 ст. 49 КК.

Закінчення загальних строків, встановлених ч. 2 ст. 49 КК (15 з моменту вчинення злочину і 5 років – проступку), є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, коли цей строк спливає раніше за диференційований, подовжений на час ухилення (правова позиція, викладена у постанові ВП ВС від 2 лютого 2023 року у справі № 735/1121/20).

Згідно з висновком, який міститься в постанові ВСУ від 19 березня 2015 року № 5-1кх15, під ухиленням від слідства або суду з погляду застосування ст. 49 КК слід розуміти будь-які умисні дії, вчинені певною особою з метою уникнути кримінальної відповідальності за вчинений злочин, що змушує правоохоронні органи вживати заходів, спрямованих на розшук і затримання правопорушника (нез'явлення без поважних причин за викликом до слідчого або суду, недотримання умов запобіжного заходу, зміна документів, які

посвідчують особу, зміна зовнішності, перехід на нелегальне становище, перебування в тайнику, імітація своєї смерті тощо). Особою, яка ухиляється від слідства або суду, визнається відома цим органам особа (що підтверджується матеріалами кримінальної справи) як така, що вчинила певний злочин і здійснила дії з метою переховування місця свого перебування від слідства або суду. Давність персоніфікована, у зв'язку з чим про ухилення особи від слідства можна говорити лише тоді, коли слідство проводиться щодо конкретної особи. Зупинення перебігу строку давності можливе тільки щодо певної особи, обізнаної про те, що стосовно неї проводиться слідство. Із законодавчого положення про відновлення перебігу строку давності з дня з'явлення особи із зізнанням або її затримання випливає, що особу винного встановлено і здійснюються заходи, спрямовані на встановлення її місцезнаходження. При з'ясуванні, які дії особи мають визнаватись юридично значущим (а не просто фактичним) ухиленням від слідства або суду, треба враховувати, крім усього іншого, кримінально-процесуальний статус особи, що вчинила правопорушення. Це має бути особа, яка в установленому порядку визнана підозрюваним або обвинуваченим та яка зобов'язана з'являтися до правозастосовних органів за викликом, перебувати в межах їх досяжності. Зазначена особа усвідомлює, що в неї вже виник юридичний обов'язок постати перед слідством або судом, однак вона ухиляється від виконання такого обов'язку.

У випадку звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК та закриття кримінального провадження, права та інтереси осіб, які вважають себе потерпілими від к.п., можуть бути вирішені в порядку цивільного судочинства, оскільки закриття справи на підставах, зазначених у п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК, не звільняє особу від обов'язку відшкодувати заподіяну їй діями шкоду, у разі доведеності складу цивільно-правового порушення (постанови ВС від 15 січня 2019 року у справі № 185/442/16-к, від 15 травня 2019 року у справі № 617/609/15-к, від 19 листопада 2019 року у справі № 345/2618/16-к).

Відповідно до правового висновку, викладеного у постанові ОП ККС ВС від 12 вересня 2022 року у справі № 203/241/17, якщо особа звільняється від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності, процесуальні витрати, понесені органом досудового розслідування та пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, зокрема витрати на проведення експертизи, не стягуються з особи, кримінальне провадження щодо якої закрито на цій підставі, а відносяться на рахунок держави, окрім витрат, пов'язаних, зокрема, із залученням експерта стороною захисту.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку оскаржено 7 вироків, з них: 4 – залишено без змін (з них 2 виправдувальних вироків); 2 – змінено в частині призначеного покарання (зменшено розмір призначеного штрафу відповідно до максимально можливої межі станом на момент вчинення к.п.; змінено розмір штрафу із твердої грошової суми на розмір у нмдг); 1 – скасовано та призначено новий розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції.

У касаційному порядку жодне з проаналізованих судових рішень у досліджуваній період не оскаржувалося та не переглядалося.

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **27** вироків за ст. 364-1 КК.

2. Із числа **21** проаналізованого вироку – **19** (90,5%) обвинувальних (з них **10** – за угодами з прокурором і **1** – за угодою з потерпілим) і **2** (9,5%) виправдувальних.

3. Відсутні обвинувальні вирoki у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 364-1 КК, як предикатним злочином.

4. У ЄДРСР виявлено **66** ухвал, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, з яких 65 проаналізовано в межах цього дослідження (зокрема 4 ухвали – про відмову у задоволенні клопотань про закриття кримінальних проваджень). Отже, у **2/3** випадків (62 проти 27) завершення розслідування за ст. 364-1 КК судами приймалися рішення про закриття кримінального провадження.

5. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить **1 рік 5 місяців**. Водночас окремі вирoki ухвалювались або досить швидко (12, 13 днів), або, навпаки, достатньо довго (4 роки 5 місяців, 6 років 11 місяців).

Справи, вирoki у яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались майже **4 місяці** (119 днів), по яких ухвалено виправдувальні вирoki, – **5 років 1 місяць**, а справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, – **2 роки 9 місяців**. Окремі ухвали були постановлені неймовірно швидко – наступного дня після надходження провадження до суду, інші справи, навпаки, розглядались дуже довго (12 років 1 місяць, 11 років 8 місяців, 10 років 9 місяців).

У середньому вирoki ухвалювались через **4 роки 7 місяців** після відповідної події, при цьому обвинувальні вирoki на підставі угоди ухвалювались набагато швидше (у середньому через **1 рік 6 місяців**), ніж обвинувальні вирoki в загальному порядку (у середньому через **6 років 6 місяців**) і виправдувальні вирoki (**7 років**).

6. Реальне покарання призначено у **10** випадках (**53%**) винесення обвинувальних вироків. Найпоширенішим видом основного покарання, який застосовується судом у випадку засудження особи за ст. 364-1 КК, є штраф. У жодному з проаналізованих вироків не було призначено покарання у виді обмеження волі або арешту.

Як додаткове покарання у **18** обвинувальних вироків із 19 (**95%**) застосовувалося позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Трапляються формулювання від надзвичайно широких (наприклад «позбавлення права займатися господарською діяльністю», «позбавлення права обіймати посади на підприємствах, установах, організаціях всіх форм власності, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій») до порівняно вузьких («позбавлення права обіймати посади чи займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням будівельно-монтажних робіт в енергетичній сфері», «позбавлення права займатися діяльністю у сфері поводження з відходами»).

Як правило, суди не наводили мотиви обрання конкретного виду обмеження та його тривалості.

7. У **7** вироків особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить **37%**, а ще у **2** випадках – звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності (**10%**).

8. У жодному з проаналізованих обвинувальних вироків спеціальна конфіскація у зв'язку з вчиненням особою к.п., передбаченого ст. 364-1 КК, не застосовувалася.

9. У жодному з проаналізованих вироків предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

10. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 364-1 КК.

11. У 2 справах (із 8, в яких ухвалено вирок, крім вироків за угодами, тобто **25%**) суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

12. У більшості проаналізованих вироків суди обмежилися лише перерахуванням повноважень, якими був наділений обвинувачений, без конкретизації, якими повноваженнями відбулося зловживання та на підставі якого акта суб'єкт к.п. був ними наділений.

13. Суди часто обмежувалися лише вказівкою на те, що діяння було вчинене всупереч інтересам юридичної особи приватного права, без зазначення, в чому ці інтереси полягали та як вчинене к.п. їм суперечить.

14. У всіх проаналізованих обвинувальних вироках судами встановлено розмір заподіяної шкоди чи тяжких наслідків та в чому вони полягали.

15. У переважній більшості проаналізованих вироків відсутня навіть згадка про причинний зв'язок між діянням та наслідками у виді істотної шкоди чи тяжких наслідків.

16. В абсолютній більшості випадків (**75%**) суб'єктом вчинення к.п. були директори юридичних осіб приватного права, зокрема суб'єктів господарювання (товариства з обмеженою відповідальністю, приватного підприємства). Інколи суди взагалі не встановлювали, що особа є службовою особою юридичної особи приватного права або обмежувалися лише згадкою про це, не наводячи перелік та не аналізуючи її повноваження.

17. Суди, як правило, формально підходили до встановлення суб'єктивної сторони к.п., обмежуючись лише вказівками на те, що діяння було вчинене умисно. Лише в одному вирокі суд зазначив, що обвинувачений усвідомлював суспільну небезпеку своїх дій, передбачав їх суспільно небезпечні наслідки і бажав їх настання.

18. У разі винесення вироків у загальному порядку (8 вироків) суди у 6 випадках (**75%**) призначали реальне покарання, а в 2 випадках звільняли осіб від покарання у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Додаткове покарання було призначене у всіх випадках.

19. У **36%** вироків, ухвалених на підставі угоди, суди призначали реальне покарання, а в 7 випадках (**64%**) звільняли осіб від покарання. Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалося у 10 випадках (**91%**).

20. Із числа 21 проаналізованого вироку 2 (**9,5%**) є виправдувальними, підставою для винесення яких стала недоведеність, що в діянні обвинувачених є склад к.п.

21. Із 65 проаналізованих ухвал, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, підставою стало:

– у 30 випадках – закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). У всіх випадках клопотання були задоволені;

- у **19** випадках – відмова потерпілого (його представника) від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). У всіх випадках клопотання були задоволені;
- у **10** випадках – невстановлення особи, яка вчинила к.п., та закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК). У 8 випадках клопотання були задоволені;
- у **4** випадках – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК). У 2 випадках клопотання були задоволені;
- у **2** випадках – смерть обвинуваченого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК).

В **4** випадках суд відмовив у закритті провадження.

У деяких справах, по яких виносились рішення про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, йшлося про події, що мали місце понад 10 років. У **27** з 30 ухвал суд не встановив дату або період завершення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

22. В апеляційному порядку оскаржено **7** вироків, з них: **4** вироки залишено без змін (з них 2 виправдувальні вироки); **2** вироки змінено в частині призначеного покарання; **1** вирок скасовано та призначено новий розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції.

23. В касаційному порядку **жодне** з проаналізованих судових рішень у досліджуваний період не оскаржувалося та не переглядалося.

1. Відповідальність за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

У ст. 365-2 КК передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – зловживання своїми повноваженнями аудитором, нотаріусом, оцінювачем, уповноваженою особою або службовою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, іншою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуг експерта, спеціаліста, арбітражного керуючого, приватного виконавця, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій), або державним реєстратором, суб'єктом державної реєстрації прав, державним виконавцем, приватним виконавцем з метою отримання неправомірної вигоди, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб.

Санкція:

1) штраф від 2 000 до 4 000 нмдг, або

2) обмеження волі на строк до трьох років, або

3) позбавленням волі на той самий строк, –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

ч. 2 – те саме діяння, вчинене стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи, особи похилого віку або повторно.

Санкція:

1) обмеження волі на строк до п'яти років або

2) позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

ч. 3 – дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки.

Санкція: позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна або без такої.

(Кодекс було доповнено цією статтею Законом від 7 квітня 2011 року № 3207-VI¹. Первісна редакція статті визначала, що мета зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, має полягати в отриманні неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. Крім того, були визначені такі санкції:

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3207-17#Text>

ч. 1: виправні роботи до двох років, арешт до шести місяців, обмеження волі до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до трьох років;

ч. 2: обмеження волі до п'яти років, позбавлення волі від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до трьох років;

ч. 3: позбавлення волі від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до трьох років та з конфіскацією майна або без такої.

Надалі санкції неодноразово змінювалися та розширювався перелік осіб, які надають публічні послуги.

Законом від 6 жовтня 2016 року № 1666-VIII¹ в ч. 1 було встановлено, що метою к.п. є отримання неправомірної вигоди (в попередній редакції – отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.).

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 365-2 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься 13 вироків. З них до 1 січня 2026 року не вступили в законну силу 3, які ухвалені у 2025 році (23% від ухвалених). Отже, вступили в законну силу 10 вироків.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено 1 обвинувальний і 2 виправдувальних вироків за ст. 365-2 КК.

У межах дослідження проаналізовано 72 судових рішення за ст. 365-2 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і вступили в законну силу до 31 грудня 2025 року. З них:

– 8 вироків і 24 ухвали про закриття кримінального провадження – у 2024 році;

– 2 вироків і 38 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2025 році.

Із 8 вироків, ухвалених **у 2024 році**:

– 2 обвинувальних вироків (з них 1 – за угодою з прокурором) – ухвалено ВАКС,

– 6 вироків, серед яких 2 обвинувальних (всі за угодами з прокурором), і 4 виправдувальних, – ухвалено іншими судами.

Із 2 вироків, ухвалених **у 2025 році**, обидва (з них 1 обвинувальний вирок за угодою з прокурором, 1 виправдувальний) ухвалено іншими судами.

З числа 10 проаналізованих вироків – 5 обвинувальних (50%) (з них 4 – за угодами з прокурором) і 5 виправдувальних (50%). У всіх обвинувальних вироках суб'єкт к.п. був засуджений за ч. 3 ст. 365-2 КК і лише в одному – ще й за ч. 1 ст. 365-2 КК.

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1666-19#n33>

У більшості випадків (6 із 10 вироків, 60%) суб'єктом, який обвинувачувався у вчиненні к.п., був державний реєстратор, ще у 2 випадках (20%) – державний виконавець. По одному вироку було ухвалено щодо арбітражного керуючого та експерта.

Відсутні обвинувальні вирoki у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 365-2 КК, як предикатним злочином.

У ЄДРСР виявлено **65** ухвал, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, з них у 5 відмовлено у задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження. В межах цього дослідження проаналізовано 62 ухвали, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження у зв'язку з тим, що 3 ухвали не вступили в законну силу до 1 січня 2026 року.

Отже, як слідує з наведених даних, у 82% випадків (13 проти 60) завершення розслідування за ст. 365-2 КК судами приймалися рішення про закриття кримінального провадження.

Суди у 20 випадках посилались на правові позиції ВС в ухвалах (постановах) про закриття кримінального провадження¹.

¹ Йдеться про такі судові рішення:

- ухвала Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області від 30 вересня 2025 року у справі № 125/966/25;
- ухвала ВАКС від 22 січня 2024 року у справі № 633/69/21;
- ухвала Шевченківського районного суду м. Чернівці від 26 січня 2024 року у справі № 727/3038/22;
- ухвала Дніпровського районного суду м. Києва від 24 квітня 2024 року у справі № 755/5798/18;
- ухвала Новосанжарського районного суду Полтавської області від 28 жовтня 2024 року у справі № 542/1029/23;
- ухвала Харківського районного суду Харківської області від 3 червня 2025 року у справі № 635/7038/24;
- ухвала Слобідського районного суду м. Харкова від 17 червня 2025 року у справі № 553/3743/22;
- ухвала Дніпровського районного суду м. Запоріжжя від 26 серпня 2025 року у справі № 334/245/21;
- ухвала Оболонського районного суду м. Києва від 26 листопада 2025 року у справі № 756/15075/25;
- ухвала Солом'янського районного суду м. Києва від 11 грудня 2025 року у справі № 760/4040/24;
- ухвала Петриківського районного суду Дніпропетровської області від 27 травня 2024 року у справі № 196/1452/18;
- ухвала Дзержинського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 28 лютого 2024 року у справі № 210/1945/22;
- ухвала Ковпаківського районного суду м. Суми від 18 квітня 2024 року у справі № 592/6636/23;
- ухвала Соснівського районного суду м. Черкаси від 29 травня 2025 року у справі № 712/13799/19;
- ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 12 червня 2024 року у справі № 761/5590/18;
- ухвала Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 31 травня 2024 року у справі № 705/1945/21;
- ухвала Пустомитівського районного суду Львівської області від 8 квітня 2025 року у справі № 450/503/25;
- ухвала Оболонського районного суду м. Києва від 24 квітня 2025 року у справі № 756/6643/21;
- ухвала Самарівського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 5 травня 2025 року у справі № 183/1960/21;
- ухвала Пустомирівського районного суду Львівської області від 11 серпня 2025 року у справі № 450/2289/25;
- ухвала Шевченківського районного суду м. Полтави від 4 вересня 2025 року у справі № 554/4475/25;
- ухвала Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області від 11 листопада 2025 року у справі № 401/2217/24;
- ухвала Снятинського районного суду Івано-Франківської області від 18 листопада 2025 року у справі № 351/1153/21;
- ухвала Яворівського районного суду Львівської області від 25 жовтня 2024 року у справі № 465/510/16-к;
- ухвала Дарницького районного суду м. Києва від 2 липня 2025 року у справі № 753/12071/15-к;
- ухвала Нововодолазького районного суду Харківської області від 23 жовтня 2024 року у справі № 631/935/17.

Лише у 3 з 10 вироків суди посилалися на правові позиції ВС¹.

У жодному з вироків немає посилань на правові позиції ВС щодо особливостей кваліфікації к.п. за ст. 365-2 КК.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирок на підставі угод і виправдувальні вирок, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 2 роки і 3 місяці. Найшвидше вирок було ухвалено у справі № 991/10969/23, яка розглядалася ВАКС (майже 3 місяці, вирок ухвалено на підставі угоди про визнання винуватості), найдовше – у справі № 607/23625/19, яка розглядалася Тернопільським міськрайонним судом Тернопільської області (4 роки 7 місяців, виправдувальний вирок).

Справа, в якій обвинувальний вирок ухвалено в загальному порядку, розглядалася 2 роки 7 місяців.

Справи, вирок по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 1 рік 11 місяців.

Справи, у яких ухвалено виправдувальні вирок, у середньому розглядались 2 роки 6 місяців.

Справи, у яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 2 роки 1 місяць. В окремих випадках ухвали були постановлені протягом кількох днів (наприклад, у справі № 390/2424/24 Кіровоградським районним судом Кіровоградської області – 8 днів, у справі № 463/1107/25 Личаківським районним судом м. Львова – 8 днів, у справі № 402/492/24 Ульяновським районним судом Кіровоградської області – 9 днів), в інших випадках, навпаки, справи розглядались дуже довго (наприклад, справа № 753/12071/15-к Дарницьким районним судом м. Києва – 10 років, справа № 631/935/17 Нововодолазьким районним судом Харківської області – 6 років 11 місяців, справа № 465/510/16-к Яворівським районним судом Львівської області – 6 років 7 місяців).

Таким чином, найшвидше були розглянуті справи, вирок по яких ухвалено на підставі угод (в середньому 1 рік 11 місяців). Тривалішим був розгляд справ, у яких було ухвалено обвинувальний вирок в загальному порядку (2 роки 7 місяців) та виправдувальні вирок (2 роки 6 місяців).

Вирок ухвалювалися, як правило, через кілька років після певної події, яка була предметом розгляду.

Так, у **2024 році** ухвалювалися вирок:

- обвинувальний у загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2017 році (через 7 років після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2016, 2017, 2019 роках (у середньому через 7 років після події);
- виправдувальні – щодо подій, які відбулися у 2017, 2018, 2020, 2021 роках (у середньому через 5 років після події).

¹ Йдеться про вирок ВАКС від 1 лютого 2024 року у справі № 633/69/21, вирок ВАКС від 11 березня 2024 року у справі № 991/10969/23, вирок Київського районного суду м. Харкова від 5 лютого 2024 року у справі № 953/13139/20.

У 2025 році ухвалювались вироки:

- обвинувальний на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2019, 2021 роках (у середньому через 5 років після події);
- виправдувальний – щодо подій, які відбулися у 2021 році (через 4 роки після події).

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 5 років 6 місяців після відповідної події, при цьому виправдувальні вироки ухвалювались швидше (у середньому через 4 роки 6 місяців), ніж обвинувальний вирок в загальному порядку (через 7 років) та обвинувальні вироки на підставі угоди (у середньому через 6 років).

2.3.Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ч. 1 ст. 365-2 КК, є:

1) ознаки об'єктивної сторони:

– *діяння* – зловживання повноваженнями;

– *наслідки* – істотна шкода охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. Істотною шкодою у ст. 365-2 КК вважається шкода виключно майнового характеру, яка в 100 і більше разів перевищує нмдг (п. 3 примітки до ст. 364 КК);

– *причиновий зв'язок* між діянням і наслідками у виді істотної шкоди;

2) ознаки суб'єктивної сторони:

– *вина* у формі умислу або змішана форма вини;

– *мета* отримання неправомірної вигоди;

3) ознака суб'єкта – особа, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Невичерпний перелік таких осіб наведений в диспозиції статті, а саме: аудитор, нотаріус, оцінювач, уповноважена особа або службова особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, експерт, спеціаліст, арбітражний керуючий, приватний виконавець, державний виконавець, незалежний посередник, член трудового арбітражу, третейський суддя (під час виконання цих функцій), державний реєстратор, суб'єкт державної реєстрації прав.

Ознаками відповідного кваліфікованого складу к.п. (ч.ч. 2 і 3 ст. 365-2 КК) є:

– вчинення діяння стосовно неповнолітньої чи недієздатної особи або особи похилого віку;

– вчинення діяння повторно;

– спричинення тяжких наслідків та причиновий зв'язок між діянням і тяжкими наслідками. Ними вважаються такі наслідки, які у 250 і більше разів перевищують нмдг (п. 4 примітки до ст. 364 КК).

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Реальне покарання у виді позбавлення волі призначено лише в 1 випадку (20%) в обвинувальному вирoku, який був ухвалений ВАКС в загальному порядку.

Видами **основного покарання** були:

– *позбавлення волі на певний строк* – 2 роки (у випадку засудження особи за ч. 1 ст. 365-2 КК) та 5 років (у всіх випадках особи були засуджені за ч. 3 ст. 365-2 КК). Тобто у всіх випадках засудження особи за ч. 3 ст. 365-2 КК судом було призначене основне покарання на рівні найнижчої межі, передбаченої санкцією.

В єдиному випадку засудження особи до реального покарання у виді позбавлення волі обвинувальний вирок в подальшому був скасований апеляційним судом із закриттям провадження у справі у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення¹.

Як **додаткове покарання** застосовувались:

– у всіх обвинувальних вироках (100%) – *позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю*. У 80% випадків (4 з 5 вироків) застосовуване обмеження було сформульоване достатньо широко, а саме у виді «позбавлення права обіймати посади та займатися діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг». Лише в одному вирокі засудженого було позбавлено права обіймати посади, пов'язані з наданням послуг державної реєстрації, в органах державної влади та місцевого самоврядування²;

– в 1 обвинувальному вирокі (20%) – *конфіскація майна* (вирок був ухвалений у загальному порядку). В жодному з вироків, які були ухвалені на підставі угод з прокурором, де особа обвинувачувалася за ч. 3 ст. 365-2 КК, умовами угоди не було передбачено призначення додаткового покарання у виді конфіскації майна.

2.5. Звільнення від покарання

Із 5 обвинувальних вироків у 4 вироках особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 80%. Усі ці вирoki ухвалено на підставі угоди про визнання винуватості з прокурором. При перевірці умов угоди на відповідність вимогам КК та інтересам суспільства суди враховували:

- щире каяття обвинуваченого у вчиненні к.п. та активне сприяння їх розкриттю, відсутність у нього судимості (4 вирoki),
- відсутність обставин, що обтяжують покарання (3 вирoki),
- позитивну характеристику (2 вирoki),
- усунення завданої матеріальної шкоди, добровільну мобілізацію до ЗСУ, перебування на утриманні обвинуваченого неповнолітньої дитини, визнання вини (по 1 вирокі).

2.6. Спеціальна конфіскація

В жодному з проаналізованих обвинувальних вироків спеціальна конфіскація у зв'язку із вчиненням особою к.п., передбаченого ст. 365-2 КК, не застосовувалася.

У справі № 633/69/21³, яка розглядалася ВАКС, суд зазначив про відсутність підстав для застосування спеціальної конфіскації, у зв'язку з тим, що рішенням суду, яке набрало законної сили, було скасовано рішення обвинуваченого про державну реєстрацію права

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119336110>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120165550>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116704731>

власності на нежитлові приміщення. Суб'єктом к.п. був державний реєстратор, який обвинувачувався в тому, що без наявності правових підстав прийняв рішення про реєстрацію права власності іншої фізичної особи на нерухоме майно на підставі копії нечинного судового рішення.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 365-2 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

В жодній зі справ, у яких ухвалено вирок, судом не було застосовано ч. 3 ст. 349 КПК.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У загальному порядку був ухвалений лише 1 обвинувальний вирок (вирок у справі № 633/69/21, яка розглядалася ВАКС), що звужує можливості для проведення порівняльного аналізу та виокремлення тенденцій розгляду цієї категорії справ.

Судом належно обґрунтовано вирок і доведено всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК.

ВС – щодо об'єктивної сторони злочину

ККС ВС у постанові від 26 лютого 2020 року у справі № 552/2170/15-к вказав, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 365-2 КК, характеризується трьома обов'язковими ознаками:

– діянням – використанням особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, своїх повноважень всупереч своїм повноваженням, що полягає в певних діях або бездіяльності суб'єкта з метою отримання неправомірної вигоди;

– наслідками, що виявляються у завданні істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб;

– причинним зв'язком між діянням і наслідками.

Злочин є закінченим з моменту заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (матеріальний склад)¹.

У згаданій справі суд встановив:

– в чому полягало діяння: державний реєстратор, будучи достовірно обізнаним про невідповідність вимогам законодавства наданих для державної реєстрації прав власності на

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87985206>

майно ОСОБА_16 документів, не тільки умисно не вжив заходів для зупинення розгляду заяви, зупинення державної реєстрації прав, відмови у проведенні державної реєстрації прав та прийняття відповідних рішень по вказаній заяві, але й усупереч вимогам закону, використовуючи рішення суду першої інстанції, яке на цей час було скасовано судами апеляційної і касаційної інстанції, та, відповідно, не набрало законної сили, безпідставно здійснив державну реєстрацію прав власності на нерухоме майно, яке належало законному власнику, за ОСОБА_16;

– які наслідки заподіяно: позбавлення законного власника нерухомого майна ринковою вартістю 186 390 грн, права власності на майно;

– наявність безпосереднього причинно-наслідкового зв'язку між незаконними діями з реєстрації прав власності за іншою особою та завданою законному власнику майна матеріальною шкодою, оскільки саме проведення обвинуваченим реєстраційних дій призвело до реєстрації права власності за новим власником, а отже – до вибуття нерухомого майна з комунальної власності.

Суд також встановив, що суб'єктом к.п. є державний реєстратор.

Щодо суб'єктивної сторони ВАКС вказав, що суб'єкт к.п. діяв умисно з метою отримання неправомірної вигоди особою, на користь якої ним було здійснено реєстраційні дії. Водночас у вирокі не зазначено, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання.

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У загальному порядку винесено лише 1 обвинувальний вирок, яким особу засуджено за ч. 3 ст. 365-2 КК та призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років з позбавленням права обіймати посади та займатися діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг, строком на 3 роки та конфіскацією 1/2 належного майна.

Звільнення від покарання не застосовано, але під час апеляційного перегляду вирокі кримінальне провадження було закрито у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення¹.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Судові вироки, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Такі дії здійснюються шляхом опитування обвинуваченого: його запитують, чи укладення угоди є добровільним, тобто згідно із ч. 6 ст. 474 КПК не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, а у разі наявності в нього захисника – шляхом опитування захисника обвинуваченого.

Що ж стосується змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить типову формулу, відповідно до якої обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість, далі викладається узгоджене покарання між ним і прокурором.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119336110>

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (4 вирок) суди у всіх випадках звільняли осіб від покарання з випробуванням. В одній справі вирок був ухвалений ВАКС.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалося у всіх 4 випадках. В жодній справі судом не було застосовано додаткове покарання у виді конфіскації майна.

5. Виправдувальні вирок

Загалом із числа 10 проаналізованих вироків 5 (50%) є виправдувальними. При цьому 4 виправдувальних вироків ухвалено у 2024 році і 1 – у 2025 році. Жоден виправдувальний вирок не був ухвалений ВАКС.

У всіх вироків особи обвинувачувалися у вчиненні к.п., передбаченого ч. 3 ст. 365-2 КК.

Підставами для винесення виправдувальних вироків стали відсутність в діях обвинуваченого складу к.п. (1 випадок) або недоведеність того, що в діянні обвинуваченого є склад к.п. (4 випадки).

У 4 з 5 вироків (80%) однією з підстав для виправдання обвинуваченого стало те, що стороною обвинувачення не було доведено, що к.п. вчинене з метою отримання неправомірної вигоди саме обвинуваченим.

Наприклад, у вирок від 19 лютого 2024 року у справі № 167/728/23 Рожищенський районний суд Волинської області вказав: «суд доходить до висновку, що за диспозицією ст. 365-2 КК (в редакції станом на 10.06.2020 року і 12.06.2020 року надалі), суб'єкт кримінального правопорушення міг мати мету отримання неправомірної вигоди виключно для себе»¹. Далі суд вказує, що в діях обвинуваченого не встановлено наявності суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 365-2 КК, оскільки відсутня така обов'язкова кваліфікуюча ознака (спеціальна мета) – одержання будь-якої неправомірної вигоди для себе. Апеляційний суд погодився з таким висновком². Наразі триває касаційний розгляд цієї справи.

У справі № 607/23625/19 Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області зазначив: «Зловживання своїми повноваженнями, зокрема державним виконавцем, яким є ОСОБА_4, з метою отримання неправомірної вигоди для інших осіб було передбачено попередньою редакцією цієї норми Закону №3207-VI від 07.04.2011. Проте, Законом №1666-VIII, який набрав чинності 02.11.2016 та є чинним по теперішній час, а отже був чинним і на час вчинення інкримінованого ОСОБА_4 діяння (1 лютого 2018 року), ця норма була виключена з диспозиції цієї статті 365-2 КК.

При цьому, стороною обвинувачення взагалі не ставиться у вину ОСОБА_4 те, що він, зловживаючи своїми повноваженнями особи, перебуваючи на посаді державного виконавця, діючи з прямим умислом, спрямованим на видачу розпорядження про перерахування коштів, що спричинило тяжкі наслідки, діяв з метою отримання неправомірної вигоди для себе»³. У цій справі апеляційний суд скасував вирок, перекваліфікував дії обвинуваченого із ч. 3 ст. 365-2 КК на ч. 2 ст. 367 КК та звільнив його від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117057975>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122260122>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121943258>

Аналогічні висновки були зроблені й у справах № 334/619/23 (апеляційне провадження у справі закрито у зв'язку зі смертю обвинуваченого), № 128/2302/22 (вирок скасовано у зв'язку з істотним порушенням судом першої інстанції вимог процесуального закону).

Проте в 4 із 5 обвинувальних вироків метою вчинення к.п., передбаченого ст. 365-2 КК, було отримання неправомірної вигоди для іншої особи, а в іншому вироку – для себе та інших співучасників злочину. При цьому в більшості вироків події к.п. мали місце у 2017, 2019, 2021 роках, тобто після набрання чинності Законом № 1666-VIII.

Таким чином, виявлено істотні розбіжності у практиці правозастосування.

ВС – щодо суб'єктивної сторони к.п.

У ЄДРСР виявлено лише одну постанову, яка стосується цього питання. В постанові від 14 жовтня 2025 року у справі № 352/446/22 колегія суддів ККС ВС погодилася з доводами прокурора, що диспозиція ч. 1 ст. 365-2 КК не містить виключної вказівки щодо спеціальної мети отримання неправомірної вигоди для суб'єкта к.п., оскільки отримання такої вигоди може бути як для себе, так і для інших осіб¹. У цій справі подія кримінального правопорушення мала місце у 2020 році, тобто після набрання чинності Законом № 1666- VIII.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 62 проаналізованих ухвал, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, **підставою стало**:

– у 27 випадках – відмова потерпілого (його представника) від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). У 26 випадках клопотання були задоволені;

– у 18 випадках – закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). В 17 випадках клопотання були задоволені;

– у 6 випадках – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК). У всіх випадках клопотання були задоволені;

– у 4 випадках – невстановлення особи, яка вчинила к.п., та закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК). Клопотання було задоволено лише в 1 випадку (25%);

– у 7 випадках – смерть обвинуваченого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК). У всіх випадках клопотання були задоволені.

В 5 випадках суд відмовив у закритті провадження (у 3 – на підставі п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК, в 1 – на підставі п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК, в 1 – у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності).

У деяких справах, по яких виносились рішення про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, йшлося про події, що мали місце понад 10 років тому: у 2011 році (ухвала Яворівського районного суду Львівської області від 25 жовтня 2024 року у справі №

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131853068>

465/510/16-к), у 2013 році (ухвала Дарницького районного суду м. Києва від 2 липня 2025 року у справі № 753/12071/15-к), у 2014 році (ухвала Нововодолазького районного суду Харківської області від 23 жовтня 2024 року у справі № 631/935/17). У 15 із 17 ухвал суд не встановив дату або період завершення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку оскаржено 7 вироків (70%), з них: 3 – скасовано та 2 [виправдувальні] – залишено в силі. Ще у 2 випадках апеляційним судом прийнято інші рішення (про закриття апеляційного провадження щодо перегляду виправдувального вироку у зв'язку із смертю обвинуваченого; про повернення апеляційної скарги, оскільки особа, яка її подала, не мала права на це).

Усі виправдувальні вироки (100%) оскаржено в апеляційному порядку стороною обвинувачення, з них 2 (40%) – скасовано апеляційним судом.

У справі № 607/23625/19 Тернопільський апеляційний суд перекваліфікував дії обвинуваченого із ч. 3 ст. 365-2 КК на ч. 2 ст. 367 КК («Службова недбалість»), але звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, визначених п. 3 ч. 1 ст. 49 КК². Виходячи зі змісту судового рішення, первісно дії обвинуваченого були кваліфіковані органом досудового розслідування саме за ч. 2 ст. 367 КК, але згодом були перекваліфіковані на ч. 3 ст. 365-2 КК.

Особа обвинувачувалася в тому, що перебуваючи на посаді державного виконавця, «в результаті зловживання своїми повноваженням, тобто умисно, з метою одержання неправомірної вигоди для іншої особи, використовуючи свої повноваження державного виконавця всупереч ст. 19 Конституції України, статей 4, 8, 62 Закону «Про державну службу», статей 18, 31, 39, 45, 47, 49, 51 Закону «Про виконавче провадження», не вжив заходів до купівлі відповідної валюти (Євро) і перерахування її на валютний рахунок органу державної виконавчої служби та виніс завідомо незаконне розпорядження № 40307829 про перерахування коштів в національній валюті (гривня), що надійшли на рахунок з обліку депозитних сум, без закупівлі валюти (Євро), чим спричинив Тернопільському районному відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Тернопільській області шкоду на суму 49 059,78 грн. та ТОВ АТ «Ощадбанк» на суму 693 038,65 грн, що є тяжкими наслідками».

У справі № 128/2302/22 Вінницький апеляційний суд скасував виправдувальний вирок та призначив новий розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції у зв'язку з порушенням судом першої інстанції вимог ст.ст. 107, 108 КПК щодо повного фіксування судового провадження («під час судового розгляду не було забезпечене повне фіксування судових засідань технічними засобами, оскільки в матеріалах наявні лише журнали судових засідань, проте відсутні записи фіксації судових засідань від 10.01.2023, 05.01.2024 та 29.01.2024, що унеможливує відтворити хід підготовчих судових засідань та з'ясувати, які необхідні процесуальні дії до судового розгляду справи були проведені»)³.

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124886993>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127925006>

Таким чином, простежується тенденція щодо оскарження органами прокуратури всіх виправдувальних вироків у справах про обвинувачення за ст. 365-2 КК.

Жоден із вироків, ухвалених на підставі угоди про визнання винуватості з прокурором, в апеляційному порядку не переглядався.

У справі № 991/8131/21 підозрюваним в іншому, пов'язаному, кримінальному провадженні була подана апеляційна скарга на вирок, ухвалений на підставі угоди з прокурором¹. В цьому провадженні слідчий у клопотанні про продовження строку досудового розслідування, в обґрунтування доводів щодо причетності цієї особи до вчинення к.п., прямо посилався на вирок у справі № 991/8131/21. Проте Дніпровський апеляційний суд повернув апеляційну скаргу, оскільки текстом затвердженої судом першої інстанції угоди не підтверджена жодна причетність до дій обвинуваченої апелянта та відсутнє прізвище останнього, а тому вирок Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області у справі № 991/8131/21 не можна вважати таким, що стосується інтересів апелянта.

Лише 2 виправдувальні вирокі (40%) залишено апеляційним судом в силі. Проте в обох випадках їх оскаржено в касаційному порядку і за результатами розгляду одну ухвалу апеляційного суду скасовано та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції², а розгляд скарги на іншу поки триває.

Всього касаційні скарги подано у 3 справах. За результатами їх розгляду: в одній справі було скасовано ухвалу апеляційного суду за результатами розгляду апеляційної скарги на вирок і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції³; в одній справі відмовлено у відкритті касаційного провадження⁴; розгляд однієї справи триває.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **13** вироків за ст. 365-2 КК.

2. Із числа **10** проаналізованих вироків – **5 (50%)** обвинувальних (з них **4** – за угодами з прокурором) і **5 (50%)** виправдувальних. У **всіх** вироків особа обвинувачувалася у вчиненні к.п., передбаченого ч. 3 ст. 365-2 КК, і лише в одному – додатково за ч. 1 ст. 365-2 КК.

3. У **6** вироків (**60%**) суб'єктом, який обвинувачувався у вчиненні к.п., був державний реєстратор, ще в **2 (20%)** – державний виконавець.

4. Відсутні обвинувальні вирокі у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 365-2 КК, як предикатним злочином.

5. У ЄДРСР виявлено **65** ухвал, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, з них у **5** відмовлено у задоволенні клопотання про закриття кримінального провадження. Отже, у **82%** випадків (13 проти 60) завершення розслідування за ст. 365-2 КК судами приймалися рішення про закриття кримінального провадження.

6. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить **2 роки 3 місяці**. Найшвидше були розглянуті справи, вирокі по

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122521505>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736746>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125736746>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121029415>

яких ухвалено на підставі угод (в середньому **1 рік 11 місяців**). Тривалішим був розгляд справ, у яких було ухвалено обвинувальний вирок в загальному порядку (**2 роки 7 місяців**) та виправдувальні вирoki (**2 роки 6 місяців**).

Вирoki у середньому ухвалювались через **5 років 6 місяців** після відповідної події, при цьому виправдувальні вирoki ухвалювались швидше (у середньому через **4 роки 6 місяців**), ніж обвинувальний вирок в загальному порядку (через **7 років**) та обвинувальні вирoki на підставі угоди (у середньому через **6 років**).

7. Реальне покарання у виді позбавлення волі призначено лише в **1** випадку (**20%**), в обвинувальному вирoku, який був ухвалений ВАКС у загальному порядку.

Як додаткове покарання у **всіх** обвинувальних вирокax (**100%**) застосовано позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Лише в **1** вирoku застосоване додаткове покарання у виді конфіскації майна.

8. У **4** вирокax (**80%**) застосовуване обмеження було сформульоване достатньо широко, а саме у виді «позбавлення права обіймати посади та займатися діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг». Лише в **1** вирoku засудженого було позбавлено права обіймати посади, пов'язані з наданням послуг державної реєстрації, в органах державної влади та місцевого самоврядування.

9. У **всіх** вирокax, які були ухвалені на підставі угоди про визнання винуватості, особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

10. Спеціальна конфіскація не була застосована в **жодному** з вироків.

11. У **жодному** з проаналізованих вироків предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

12. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 365-2 КК.

13. У **жодній** справі, в якій ухвалено вирoki, судом не застосовано ч. 3 ст. 349 КПК.

14. У разі винесення вироків на підставі угод (4 вирoki) суди у **всіх** випадках звільняли осіб від покарання з випробуванням. У **жодній** справі судом не застосоване додаткове покарання у виді конфіскації майна.

15. Із числа проаналізованих **5** вироків (**50%**) є виправдувальними. При цьому 4 виправдувальні вирoki ухвалено у 2024 році і 1 – у 2025 році. **Жоден** виправдувальний вирок не був ухвалений ВАКС. Підставами для винесення виправдувальних вироків стали відсутність у діях обвинуваченого складу к.п. (1 випадок) або недоведеність того, що в діянні обвинуваченого є склад к.п. (4 випадки).

16. У **4** виправдувальних вирокax (**80%**) однією з підстав для виправдання обвинуваченого стало те, що стороною обвинувачення не доведено, що к.п. вчинене з метою отримання неправомірної вигоди саме обвинуваченим. Водночас у 4 із 5 обвинувальних вироків метою вчинення к.п., передбаченого ст. 365-2 КК, було отримання неправомірної вигоди для іншої особи і ще в одному – для себе та інших співучасників злочину.

17. Із **62** проаналізованих ухвал, в яких розглядалося питання про закриття кримінального провадження, підставою стало:

– у **27** випадках – відмова потерпілого (його представника) від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК). У **26** випадках клопотання задоволені;

– у **18** випадках – закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). У **17** випадках клопотання задоволені;

- у **6** випадках – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК). У **всіх** випадках клопотання задоволені;
- у **4** випадках – невстановлення особи, яка вчинила к.п., та закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК). Клопотання задоволено лише в **1** випадку (25%);
- у **7** випадках – смерть обвинуваченого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК). У **всіх** випадках клопотання задоволені.

В **5** випадках суд відмовив у закритті провадження.

У деяких справах, по яких виносились рішення про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, йшлося про події, що мали місце понад 10 років тому. У **15** із 17 ухвал суд не встановив дату або період завершення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

18. В апеляційному порядку оскаржено **7** вироків (**70%**), з них: **3** – скасовано та **2** [виправдувальні] – залишено в силі. Ще у **2** випадках апеляційним судом прийнято інші рішення (про закриття апеляційного провадження щодо перегляду виправдувального вироку у зв'язку із смертю обвинуваченого; про повернення апеляційної скарги, оскільки особа, яка її подала, не мала права на це).

19. **Всі** виправдувальні вироки (**100%**) оскаржено в апеляційному порядку стороною обвинувачення, з них **2 (40%)** – скасовано апеляційним судом.

Таким чином, простежується тенденція щодо оскарження органами прокуратури всіх виправдувальних вироків у справах про обвинувачення за ст. 365-2 КК.

20. Касаційні скарги подано у **3** справах. За результатами їх розгляду: в одній справі – скасовано ухвалу апеляційного суду за результатами розгляду апеляційної скарги на вирок і призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції; в одній справі – відмовлено у відкритті касаційного провадження; розгляд однієї справи триває.

1. Відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою

У ст. 368 КК передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Санкція:

1) штраф від 1 000 до 4 000 нмдг, або

2) пробацийний нагляд на строк до 3 років, або

3) позбавленням волі на строк від 2 до 4 років, –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років;

ч. 2 – діяння, передбачене ч. 1 цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі.

Санкція: позбавлення волі на строк від 3 до 6 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років;

ч. 3 – діяння, передбачене ч.ч. 1 або 2 цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди.

Санкція: позбавлення волі на строк від 5 до 10 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, з конфіскацією майна;

ч. 4 – діяння, передбачене ч.ч. 1, 2 або 3 цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище.

Санкція: позбавлення волі на строк від 8 до 12 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, з конфіскацією майна.

(Останні зміни до ст. 368 вносилися Законом № 3342-IX від 23 серпня 2023 року.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 368 КК, ухвалених з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року судами першої інстанції, міститься **365** вироків.

З них **188** вироків за 2024 рік та **177** – за 2025 рік.

Привертає увагу той факт, що у зазначеній категорії справ відображена у ЄДРСР *кількість вироків за рубрикаторм «категорія справи» є не зовсім коректною для автоматичної статистики*. Це пояснюється двома **причинами**:

1) розміщенням ЄДРСР у зазначеному рубрикаторі у деяких справах двічі одного і того ж вироку, у випадку обнародування судами спершу лише резолютивної частини вироку, а згодом його повного тексту – зокрема, за 2024 рік у справах № 307/432/22 (Тячівський районний суд Закарпатської області, не набрав законної сили), № 307/2596/24 (Тячівський районний суд Закарпатської області), № 297/470/23 (Берегівський районний суд Закарпатської області, не набрав законної сили, виправдувальний), № 306/1961/22 (Свалявський районний суд Закарпатської області), № 742/3331/23 (Прилуцький міськрайонний суд Чернігівської області), № 333/504/20 (Комунарський районний суд м. Запоріжжя, не набрав законної сили, виправдувальний);

2) помилковим віднесенням у ЄДРСР до рубрики «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» вироків, ухвалених за іншими статтями КК (без сукупності зі ст. 368 КК) – наприклад, вирок Ковпаківського районного суду м. Суми у справі № 592/9313/15-к, яким інкриміноване обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК, визнано судом недоведеним (крім цього вирок у зазначеній справі розміщений двічі – резолютивна частина та повний текст); вирок ВАКС у справі № 991/4881/23 від 12 грудня 2024 року відносно двох адвокатів з перекваліфікацією обвинувачення із ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 368, ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15 ч. 4 ст. 369 КК на ч. 2 ст. 369-2 КК за угодою про визнання винуватості.

Зважаючи на зазначені уточнення, у 2024 році ухвалено **180** вироків.

За 2025 рік у ЄДРСР міститься **177** вироків за рубрикаторм «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою». Водночас із них двічі ЄДРСР дублюються резолютивна частина і повний текст вироків у справах – № 593/987/15-к (Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області), № 308/4092/25 (Ужгородський міськрайонний суд Закарпатської області), № 203/5253/24 (Центральний районний суд міста Дніпра), № 297/3457/23 (Берегівський районний суд Закарпатської області), № 522/14746/25 (Приморський районний суд м. Одеси), № 569/13248/25 (Рівненський міський суд Рівненської області), № 304/529/24 (Перечинський районний суд Закарпатської області), № 936/291/24 (Воловецький районний суд Закарпатської області), № 504/5208/25 (Доброславський районний суд Одеської області), № 468/1194/25 (Новобузький районний суд Миколаївської області, вирок присутній у ЄДРСР тричі (двічі резолютивна частина)). У справі № 476/402/23 під найменуванням «вирок» від 18 грудня 2025 року двічі дублюється (рішення №№ 132871942 та 132871944) резолютивна частина ухвали Єланецького районного суду Миколаївської області про задоволення клопотання захисника про тимчасовий доступ до

документів¹.

Зважаючи на зазначені уточнення, у 2025 році ухвалено **164** вироки.

Загалом за 2024–2025 роки ухвалено **344** вироки.

З них до 1 січня 2026 року не набрали законної сили 57 вироків, ухвалених у 2024 році (31,6%) і 66 вироків, ухвалених у 2025 році (40,2%), загалом 123, або 35,7% від ухвалених. Набрав законної сили **221** вирок.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року у ЄДРСР внесено 231 вирок за ст. 368 КК, з них 20 дубльованих, а отже, **211** вироків. Не набрали законної сили 54 (25,5%). Набрали законної сили 157 вироків.

* * *

У ЄДРСР є **39 вироків, ухвалених ВАКС** як судом першої інстанції. З них:

- 1 вирок від 12 грудня 2024 року у справі № 991/4881/23 відносно двох адвокатів з перекваліфікацією обвинувачення із ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 368, ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 369 КК на ч. 2 ст. 369-2 КК за угодою про визнання винуватості²;
- 18 вироків за ст. 368 КК ухвалено у 2024 році, 20 – у 2025 році.

Із **38** вироків ВАКС **15** (39,4%) не набрали законної сили до 1 січня 2026 року – 9 за 2024 рік та 6 за 2025 рік.

Два вироки ВАКС – від 21 листопада 2024 року у справі № 310/5055/19 щодо судді та помічниці судді Приморського районного суду міста Маріуполя (у загальному порядку) та від 24 квітня 2025 року у справі № 991/1718/25 за угодою щодо т.в.о. директора ДП «МТП «Чорноморськ» – ухвалено за відсутності обвинувачених (in absentia).

Серед вироків ВАКС, що набрали законної сили, **6** вироків – від 21 листопада 2024 року у справі № 991/12866/24, від 10 грудня 2025 року у справі № 991/11834/25, від 17 березня 2025 року у справі № 991/2045/25, від 5 травня 2025 року у справі № 991/2534/25, від 21 серпня 2025 року у справі № 991/7203/25, від 5 вересня 2025 року у справі № 991/8086/25 – **закриті у ЄДРСР** з посиланням «інформація заборонена для оприлюднення згідно з п. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про доступ до судових рішень».

АП ВАКС як суд апеляційної інстанції ухвалила по 1 вирок у 2024 та 2025 роках відповідно.

У межах дослідження проаналізовано **100** судових рішень за ст. 368 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і вступили в законну силу до 1 січня 2026 року. З них:

- 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2024 році;
- 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2025 році.

¹ Ухвала Єланецького районного суду Миколаївської області про задоволення клопотання про тимчасовий доступ до документів від 18 грудня 2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132871942>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132871944>

² Вирок ВАКС від 12 грудня 2024 року у справі № 991/4881/23i. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123727805>

Усі вироки, що набрали законної сили, обвинувальні. Серед вироків, які набрали законної сили, виправдувальних вироків вибіркою не виявлено.

Водночас для картини демонстрації того, що виправдувальні вироки судами першої інстанції ухвалюються, можна навести, до прикладу, 2 вироки з числа тих, що не набрали законної сили, – у справах № 297/470/23 (Берегівський районний суд Закарпатської області), № 333/504/20 (Комунарський районний суд м. Запоріжжя).

Невиявлення виправдувальних вироків, що набрали законної сили, пояснюється їх оскарженням та скасуванням в апеляційному порядку. Так, за 2024–2025 роки у ЄДРСР міститься 20 вироків, з яких вирок у справі № 362/4895/16-к, ухвалений АП ВАКС, – двічі. Із 19 вироків – 10 ухвалено у 2024 році (у справах №№ 554/6546/19, 404/5456/17, 137/891/23, 161/3073/23, 725/1375/19, 391/729/15-к, 362/4895/16-к, 735/849/18, 521/4649/24, 173/1115/16-к), 9 – у 2025 році (у справах №№ 941/1790/20, 283/4/17-к, 279/3566/20, 991/7682/21, 405/5328/16-к, 133/458/22, 725/1375/19, 136/71/18, 712/5194/20). З усіх 19 вироків, ухвалених апеляційними судами, 16 постановлені внаслідок скасування виправдувальних вироків і лише 3 – внаслідок зміни обвинувального вироку суду першої інстанції у частині визнання доведеними інкримінованих у обвинувальному акті ознак к.п. (№ 362/4895/16-к – в частині визнання необґрунтованим обвинувачення щодо голови і депутата селищної ради в одержанні неправомірної вигоди у розмірі 300 тис. євро та в частині визнання необґрунтованим вимагання неправомірної вигоди)¹, зміни кваліфікації, призначеного покарання та скасування накладеного арешту на майно (справи №№ 405/5328/16-к, 133/458/22, 404/5456/17).

Із 40 вироків, ухвалених у **2024 році**, які набрали законної сили до 1 січня 2026 року (усі обвинувальні):

- 10 ухвалено ВАКС, з них 3 – за угодами про визнання винуватості,
- 30 вироків – місцевими судами, з них 14 – за угодами про визнання винуватості.

Із 40 вироків, ухвалених у **2025 році**, що набрали законної сили до 1 січня 2026 року (усі обвинувальні):

- 9 вироків ухвалено ВАКС (відкриті у ЄДРСР), з них 7 – за угодами з прокурором,
- 31 вирок – місцевими судами, з них 21 – за угодами з прокурором.

Із числа 80 проаналізованих вироків – 80 обвинувальних (100%), з них 45 – за угодами з прокурором.

* * *

У ЄДРСР на сторінці ст. 368 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього **222** ухвали (серед них також є кілька ухвал-дублів у зв'язку із внесенням резолютивної частини та повного тексту). З них в межах цього дослідження проаналізовано 20.

Отже, у **2/3** випадків (344 проти 222) завершення розслідування за ст. 368 КК судами приймалися вироки і в 1/3 – рішення про закриття кримінального провадження.

¹ Вирок АП ВАКС від 10 червня 2024 року у справі № 362/4895/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119620137>

Наявність у судових рішеннях за ст. 368 КК посилань на правові позиції ВС залежить від ступеня тяжкості злочину та того, чи ухвалений вирок в загальному порядку, в порядку ч. 3 ст. 349 КПК або за угодами.

Суди у вироках в кримінальних провадженнях за ч. 1 ст. 368 КК, ухвалених в порядку ч. 3 ст. 349 КПК, у загальному порядку, а також у вироках за угодами, незалежно від кваліфікації не посилаються на позиції ВС, що, ймовірно, обумовлене усвідомленням суддями сприйняття обвинуваченими судового рішення і призначеного покарання (тенденційно у виді штрафу або угодженого сторонами угоди позбавлення волі на строк ближче до нижньої межі санкції зі звільненням від відбування призначеного основного покарання із застосуванням ст. 75 КК та незастосуванням конфіскації), безконфліктністю та статистикою оскарження цієї категорії вироків у одиничних випадках.

Посилання на позиції ВС трапляються у вироках за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК, ухвалених у загальному порядку, іноді на декілька позицій в одному вироку¹.

Вироки місцевих судів неструктуровані, у них відсутня рубрикація за тематичною спільністю, нумерація пунктами абзаців, різниться послідовність викладу описово-мотивувальної частини. Кожен суддя пише вирок за власною формою. Переважна більшість вироків місцевих судів є доволі лаконічною, особливо ухвалених у порядку ч. 3 ст. 349 КПК. Приклади застосування структурованої форми вироку вкрай поодинокі (див. додаток 2 до цього Звіту).

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вироки на підставі угод і виправдувальні вироки, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

Середній строк розгляду справ у суді першої інстанції з ухваленням вироків за ст. 368 КК залежить від того, чи ухвалений вирок у загальному порядку, в порядку ч. 3 ст. 349 КПК або за угодами.

Середній строк розгляду справ у загальному порядку 2–4 роки і, до прикладу, становив:

- 11,5 місяця – ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 25 березня 2024 року², вирок від 6 березня 2025 року (справа № 991/2413/24);
- 23 місяці – ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 27 жовтня 2022 року³, вирок – від 18 жовтня 2024 року⁴ (справа № 306/1961/22);

¹ Наприклад, вирок ВАКС від 21 листопада 2024 року у справі № 310/5055/19, вирок ВАКС від 11 червня 2025 року у справі № 991/3097/23, вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 30 червня 2025 року у справі № 487/3851/20.

² Ухвала ВАКС про призначення підготовчого судового засідання від 25 березня 2024 року у справі № 991/2413/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117915181>

³ Ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 27 жовтня 2022 року у справі № 306/1961/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106992773>

⁴ Вирок Свалявського районного суду Закарпатської області від 18 жовтня 2024 року у справі № 306/1961/22.

- 3 роки і 10 місяців – ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 26 червня 2020 року¹, вирок від 29 квітня 2024 року² (з перекваліфікацією із ч. 3 ст. 368 на ч. 1 ст. 368 КК, справа № 461/5023/20);
- 4 роки – ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 08 січня 2020 року³, вирок від 30 грудня 2024 року⁴ (засудженого звільнено від покарання на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК, справа № 159/7/20);
- 5 років – ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 13 липня 2020 року⁵, вирок від 30 червня 2025 року⁶;
- 5 років і 2 місяці – ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 25 вересня 2019 року⁷, вирок від 21 листопада 2024 року⁸ (in absentia, справа № 310/5055/19).

Оскільки у вибірці не траплялися виправдувальні вироки, що набрали законної сили, то тенденції середніх строків судового розгляду кримінальних проваджень, що закінчились ухваленням виправдувальних вироків, відстежено за скасованими виправдувальними вироками: ці строки становлять 1,5–7 років у суді першої інстанції, а іноді 10 і більше років судових проваджень, враховуючи апеляційне і касаційне провадження.

Справа з виправдувальним вироком, що не набрав законної сили (№ 297/470/23, щодо двох старших державних інспекторів Закарпатської митниці), розглядалася 1,5 року^{9, 10}. Щодо відомостей і судових рішень у ЄДРСР у цій справі дивним є те, що вирок значиться як такий, що не набрав законної сили, однак процесуальні рішення апеляційного суду, що свідчили б про початок стадії його апеляційного перегляду, у ЄДРСР відсутні.

Інша справа, у якій ухвалено виправдувальний вирок, що також не набрав законної сили (№ 333/504/20, щодо обвинувачення інспектора Управління патрульної поліції в Запорізькій області за ч. 3 ст. 368 КК), розглядалася у суді першої інстанції 4,5 року^{11, 12}. Ухвалою від 15 січня 2026 року Запорізького апеляційного суду цей вирок скасовано, призначено новий розгляд у суді першої інстанції в іншому складі суду¹³.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122377498>

¹ Ухвала про призначення підготовчого судового засідання від 26 червня 2020 року у справі № 461/5023/20.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90096317>

² Вирок Галицького районного суду м. Львова від 29 квітня 2024 року у справі № 461/5023/20. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/118704490>

³ Ухвала Ковельського міськрайонного суду Волинської області про призначення підготовчого судового засідання від 8 січня 2020 року у справі № 159/7/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86780764>

⁴ Вирок Ковельського міськрайонного суду у справі від 30 грудня 2024 року № 159/7/20. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124171590>

⁵ Ухвала Заводського районного суду м. Миколаєва від 13 липня 2020 року у справі № 487/3851/20. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/90356754>

⁶ Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 30 червня 2025 року у справі № 487/3851/20. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/128493773>

⁷ Ухвала ВАКС про призначення підготовчого судового засідання від 25 вересня 2019 року у справі № 310/5055/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84513620>

⁸ Вирок ВАКС від 21 листопада 2024 року у справі № 310/5055/19.

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123193489>

⁹ Ухвала Берегівського районного суду Закарпатської області про призначення підготовчого судового засідання від 17 лютого 2023 року у справі № 297/470/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109181336>

¹⁰ Вирок Берегівського районного суду Закарпатської області від 22 серпня 2024 року у справі № 297/470/23.

URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121142949>

¹¹ Ухвала Комунарського районного суду м. Запоріжжя про призначення підготовчого судового засідання від 6 лютого 2020 року у справі № 333/504/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87434105>

¹² Вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 28 серпня 2024 року у справі № 333/504/20. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/121304159>

¹³ Ухвала Запорізького апеляційного суду від 15 січня 2026 року у справі № 333/504/20. URL:

Справа № 136/71/18 щодо начальника Липовецького районного сектора Головного управління ДСНС України у Вінницькій області (події за вересень 2017 року) розглядалася 7 років¹. Справа надійшла до суду з обвинуваченням за ч. 1 ст. 368 КК, під час судового розгляду обвинувачення було змінено на ч. 3 ст. 368 КК, а вироком від 20 січня 2025 року обвинуваченого визнано невинуватим за ч. 3 ст. 368 КК та виправдано на підставі п. 3 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку з відсутністю в його діях складу к.п.². Цей вирок не набрав законної сили і вироком Вінницького апеляційного суду від 18 вересня 2025 року скасований. Обвинуваченого визнано винуватим за ч. 1 ст. 368 КК та на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строків давності³. В грудні 2025 року ККС у цій справі відкрив касаційне провадження за зустрічними скаргами обвинуваченого і прокурора.

У справі № 391/729/15-к щодо начальника відділу ВДВС Компаніївського РУЮ, у якій перше судове рішення (виправдувальний вирок за ч. 3 ст. 368 КК) ухвалено 21 грудня 2016 року, судові провадження тривають понад 10 років із 3-разовим переглядом судових рішень в апеляційному та касаційному порядку. 22 січня 2026 року ККС ВС⁴ втретє скасував вирок Кропивницького апеляційного суду від 5 листопада 2024 року і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Строк розгляду справ в суді першої інстанції у випадку застосування ч. 3 ст. 349 КПК і визнання вини обвинуваченим, що зустрічалося виключно за кваліфікацією за ч. 1 ст. 368 КК, у середньому становив 1-3 місяці:

- 101 день^{5, 6} (справа № 344/15197/24);
- 1,5 місяця – у справах №№ 450/14/25, 450/15/25 за ч. 1 ст. 368 КК^{7, 8};
- 1 місяць – справа № 201/3098/24.

У цій справі показово те, що ухвалою за наслідками підготовчого засідання, у якому було укладено угоду про визнання винуватості, суд відмовив у затвердженні угоди, оскільки «прокурором не в повній мірі були враховані істотні умови угоди про визнання винуватості, передбачені ст. 472 КПК, зокрема в угоді не в повному обсязі зазначені обов'язкові елементи змісту угоди – відсутні відомості щодо обов'язкового додаткового покарання, передбаченого санкцією ч. 1 ст. 368 КК, а саме позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, що має суттєве значення та є істотними умовами, які

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133685679>

¹ Ухвала Липовецького районного суду Вінницької області про призначення підготовчого судового засідання від 1 лютого 2018 року у справі № 136/71/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73473527>

² Вирок Липовецького районного суду Вінницької області від 20 січня 2025 року у справі № 136/71/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124505065>

³ Вирок Вінницького апеляційного суду від 18 вересня 2025 року у справі № 136/71/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130297733>

⁴ Постанова ККС ВС від 22 січня 2026 року у справі № 391/729/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133656445>

⁵ Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області про призначення підготовчого судового засідання від 19 липня 2024 року у справі № 344/15197/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121099310>

⁶ Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 27 листопада 2024 року у справі № 344/15197/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123361533>

⁷ Ухвала Пустомитівського районного суду Львівської області про призначення підготовчого судового засідання від 6 січня 2025 року у справі № 450/14/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124254787>; Ухвала Пустомитівського районного суду Львівської області про призначення підготовчого судового засідання 06 січня 2025 р у справі № 450/15/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124254788>

⁸ Вирок Пустомитівського районного суду Львівської області від 20 лютого 2025 року у справі № 450/15/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125302120>; вирок Пустомитівського районного суду Львівської області від 20 лютого 2025 року у справі № 450/14/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125302121>

впливають на права обвинуваченого. Крім того, як встановлено зі змісту угоди, обвинувачений зобов'язується беззастережно визнати вину в обсязі підозри під час судового провадження, в той час як вказана угода укладена після направлення обвинувального акта до суду, таким чином процесуальним рішенням, яким було завершено досудове розслідування, є безпосередньо обвинувальний акт, а не повідомлення про підозру, у зв'язку з чим необхідно з'ясовувати питання про визнання ОСОБА_5 винуватості в обсязі пред'явленого обвинувачення»¹. Вирок ухвалено 17 червня 2024 року².

Строк розгляду справ у суді першої інстанції, які закінчувались ухваленням вироків на підставі угод про визнання винуватості, залежав від стадії кримінального провадження, на якій укладено угоду.

Якщо угоду укладено у стадії досудового розслідування і до суду надходив обвинувальний акт на підставі угоди, строки судового провадження були доволі економними – від кількох днів до кількох місяців.

Якщо ж угоду укладено у стадії судового розгляду, то строк розгляду справи судом обумовлювався етапом судового розгляду, на якому укладено угоду, і це були, відповідно, початок, середина чи закінчення з'ясування обставин к.п. та їх перевірки доказами, адже укладення угоди можливе до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку (ч. 5 ст. 469 КПК):

- 1 день³;
- 7 днів – обвинувальний акт з угодою про визнання винуватості^{4, 5};
- 15 днів – обвинувальний акт та угода про визнання винуватості^{6, 7};
- 5 років 10 місяців і 20 днів⁸.

Вироки за ч. 1 ст. 368 КК у порядку ч. 3 ст. 349 КПК та за угодами ухвалювалися, як правило, протягом 1-1,5 року після події, яка була предметом розгляду.

Так, у **2024** році ухвалювалися вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись переважно у 2022–2023 роках, але випадки подій мали місце у 2017–2021 роках;
- обвинувальні на підставі угоди – за ч. 1 ст. 368 КК щодо подій, які відбулись у 2023–2024 роках; за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК щодо подій, які відбулись у 2021–2023 роках.

¹ Ухвала про відмову у затвердженні угоди про визнання винуватості від 17 травня 2024 року у справі № 201/3098/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119192630>

² Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 17 червня 2024 року у справі 201/3098/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119890506#>

³ Вирок Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 02 лютого 2024 у справі № 688/533/24 за угодою про визнання винуватості. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116717737>

⁴ Ухвала ВАКС про призначення підготовчого засідання від 14 лютого 2025 року у справі № 991/1369/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125166885>

⁵ Вирок ВАКС від 21 лютого 2025 року у справі № 991/1369/25 за угодою про визнання винуватості. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125322529>

⁶ Ухвала Демидівського районного суду Рівненської області 25 січня 2024 року у справі № 558/55/24 про призначення підготовчого засідання. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116528303>

⁷ Вирок Демидівського районного суду Рівненської області від 9 лютого 2024 року у справі № 558/55/24 за угодою про визнання винуватості. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116890861>

⁸ Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19 за угодою про визнання винуватості. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

У 2025 році ухвалювалися вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2023–2025 роках;
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись переважно у 2024 році; за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК трапляються вироки щодо подій, які відбулись у 2019–2024 роках.

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 1-2 роки, рідше – через 3-5 років після події. У 2025 року спостерігається тенденція збільшення ухвалених вироків за угодами, водночас закономірність зменшення строку провадження (як досудового, так і досудового) не спостерігається.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження за ст. 368 КК, у середньому розглядалися судами 4 роки. В окремих випадках ухвали були постановлені протягом 40 днів, в одній справі – через 10 років після надходження справи до суду.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ст. 366 КК, є:

1) **предмет** – неправомірна вигода, тобто грошові кошти чи інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають чи одержують без законних на те підстав (п. 2 примітки до ст. 354 КК);

2) **ознаки об'єктивної сторони**:

– *діяння* – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само *прохання* надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища;

3) **ознака суб'єктивної сторони** – прямий умисел;

4) **ознака суб'єкта** – службова особа публічного права. Її характеристики наведено у пп. 1 і 2 примітки до ст. 364 КК.

Ознаками кваліфікованого складу к.п. є:

- значний розмір (ч. 2 ст. 368 КК);
- великий розмір;
- службова особа, яка займає відповідальне становище (ч. 3 ст. 368 КК);
- попередня змова групи осіб (ч. 3 ст. 368 КК);
- повторність (ч. 3 ст. 368 КК);
- поєднання з вимаганням (ч. 3 ст. 368 КК);
- в особливо великому розмірі (ч. 4 ст. 368 КК);
- службова особа, яка займає особливо відповідальне становище (ч. 4 ст. 368 КК).

* * *

У жодному кримінальному провадженні предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

Як правило, предметом неправомірної вигоди були готівкові кошти і лише в окремих випадках – безготівкові переведення обумовленої суми на вказану службовою особою банківську картку, а в одному випадку – паливні картки номіналом 500 літрів, загальною вартістю 22 000 грн (справа № 742/3331/23).

Наприклад, як встановлено судами, неправомірна вигода була у таких валютах і розмірах:

- 2 500 грн (справа № 585/709/24),
- 6 000 грн (справа № 159/7/20),
- 15 000 грн (справа № 391/729/15-к),
- 16 000 грн (справа № 688/533/24),
- 30 000 грн (справа № 201/3098/24),
- 44 000 грн (справа № 279/4376/24),
- 248 000 грн – 15% від загальної суми тендерного договору на суму 1 652 318 грн (справа № 554/6546/19),
- 1 790 587 грн (справа № 991/2413/24),
- 200 дол. США (справа № 306/1961/22),
- 4 000 дол. США (згідно з курсом НБУ на дату злочину 152 400 грн (справа № 558/55/24),
- 2 000 дол. США (згідно з курсом НБУ – 82 979,4 грн) (справа № 947/28066/24),
- 40 дол. США за кожний ящик тютюнових виробів за сприяння у незаконному переміщенні через державний кордон України 50 ящиків тютюнових виробів (справа № 308/4092/25),
- 2 500 дол. США (за курсом НБУ – 97 919 грн) (справа № 991/1354/25),
- 15 000 дол. США (згідно з курсом НБУ – 422 625 грн (справа № 760/1279/19)
- 150 000 дол. США (згідно з курсом НБУ – 5 853 480 грн (справа № 991/1369/25),
- 250 000 дол. США (справа № 991/1718/25).

* * *

Суди встановлювали, що предметом к.п. була неправомірна вигода у відповідному розмірі. З усієї вибірки вироків (80) у 6 вчинене к.п. кваліфіковано за ч. 4 ст. 368 КК за ознакою неправомірної вигоди в особливо великому розмірі.

У всіх випадках суди на високому рівні обґрунтування встановлювали зазначену обставину предмета доказування.

«Згідно з пунктом 5 підрозділу 1 Розділу XX «Перехідні положення» ПК сума нмдг в частині кваліфікації кримінальних правопорушень встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 ст. 169 розділу IV цього Кодексу для відповідного року. За вказаною нормою Податкового кодексу податкова соціальна пільга

встановлюється у розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року.

Відповідно до ст. 7 Закону «Про Державний бюджет України на 2023 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на 1 січня 2023 року становив 2 684 грн. На момент вчинення кримінального правопорушення розмір соціальної пільги та, відповідно, нмдг в частині кваліфікації кримінальних правопорушень становив 1 342 гривні. Таким чином, для інкримінування особі прохання надати неправомірну вигоду в особливо великому розмірі сума такої вигоди повинна бути 671 000 грн або більше.

Відповідно до акту-звірки розрахунків між ТОВ «АВАКС ПРОФ» та ДКБ, який досліджений під час судового розгляду, та наданих показань ОСОБА_6, висловив прохання надати неправомірну вигоду у сумі 1 790 587 грн, що є особливо великим розміром неправомірної вигоди»¹.

* * *

У кожній справі судами встановлено, за вчинення чи невчинення яких саме дій була одержана неправомірна вигода або прийнята її пропозиції чи обіцянки.

Зокрема:

- за ухвалення рішень у справах про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 130 КУпАП (справа № 623/261/19)²;
- за нескладання протоколу про адміністративне правопорушення за ст. 130 КУпАП (справа № 333/504/20)³;
- за сприяння у виконанні умов договору, підписанні актів виконаних робіт, погодженні та своєчасній оплаті вартості всіх виконаних товариством робіт (справа № 554/6546/19)⁴;
- за сприяння безперешкодному перевезенню деревини і здійснення супроводу її транспортування підприємцем територією Волинської області (справа № 159/7/20)⁵;
- за невжиття заходів щодо проведення службового розслідування за фактом розтрати паливно-мастильних матеріалів та пошкодження автомобіля ГАЗ-66, а також за незастосування до водія дисциплінарних заходів впливу (справа № 688/533/24)⁶;
- за один рік користування земельною ділянкою на території комунального підприємства з метою здійснення підприємницької діяльності з продажу та ремонту автомобілів без укладання цивільно-правової угоди (справа № 558/55/24)⁷;
- за видачу офіційних документів про отримання обмеженої придатності до військової служби

¹ Вирок ВАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/2413/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125633467#>

² Вирок ВАКС від 16 грудня 2024 року у справі № 623/261/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>

³ Вирок Комунального районного суду м. Запоріжжя від 28 серпня 2024 року у справі № 333/504/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133685679>

⁴ Вирок Полтавського апеляційного суду 18 січня 2024 року у справі № 554/6546/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116377334>

⁵ Вирок Ковельського міськрайонного суду від 30 грудня 2024 року у справі № 159/7/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124171590>

⁶ Вирок Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 2 лютого 2024 року у справі № 688/533/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116717737>

⁷ Вирок Демидівського районного суду Рівненської області від 9 лютого 2024 року у справі № 558/55/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116890861>

(справа № 693/48/24)¹;

– за прийняття позитивного рішення щодо надання безстрокової 1 групи інвалідності (справа № 306/1961/22)²;

– за передачу засудженому у виправну установу ігрової приставки (справа № 585/709/24)³;

– за здійснення митного оформлення декларацій, поданих митним брокером впродовж всього часу його роботи – щомісячно 500 гривень за кожну експортну митну декларацію та 1 200 гривень за кожну імпорتنу митну декларацію (справа № 344/15197/24)⁴;

– за невжиття заходів реагування на виявлені в діяльності фізичної особи-підприємця порушення законодавства про працю (справа № 201/3098/24)⁵;

– за вирішення питання щодо непроведення примусової реалізації житлового будинку та земельної ділянки, на які накладено арешт державним виконавцем (справа № 391/729/15-к)⁶;

– за невжиття заходів мобілізаційного характеру відносно хабародавця, зокрема нездійснення його оповіщення шляхом вручення повістки та незабезпечення його явки з метою уточнення облікових даних та подальшого призову на військову службу під час мобілізації (справа № 947/28066/24)⁷;

– за видачу позитивного акта санітарно-епідеміологічного обстеження складського приміщення ТОВ (справа № 742/3331/23)⁸;

– за сприяння в уникненні відповідальності за незаконні дії у сфері обігу лісових ресурсів підприємцем (справа № 279/4376/24)⁹;

– за виділення прокурором з кримінального провадження матеріалів відносно двох обвинувачених в окреме провадження та укладення з ними угоди про визнання винуватості зі звільненням від відбування покарання з випробуванням (справа № 760/1279/19)¹⁰;

– за невчинення слідчим та прокурором дій, пов'язаних з проведенням під час досудового розслідування кримінальних проваджень обшуків, вилучення вантажної техніки, незвернення з клопотаннями про накладення арешту на майно підозрюваного (справа № 991/1369/25)¹¹;

– за скасування арешту автомобілів, деревини та причепа у межах інших судових справ (справа № 991/1354/25)¹²;

¹ Вирок Жашківського районного суду Черкаської області від 4 березня 2024 року у справі № 693/48/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117390634>

² Вирок Свалявського районного суду Закарпатської області від 18 жовтня 2024 року у справі № 306/1961/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122377498>

³ Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 25 березня 2024 року у справі № 585/709/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117926815>

⁴ Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 27 листопада 2024 року у справі № 344/15197/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123361533>

⁵ Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 17 червня 2024 року у справі № 201/3098/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119890506#>

⁶ Вирок Кропивницького апеляційного суду від 5 листопада 2024 року у справі № 391/729/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122825733#>

⁷ Вирок Київського районного суду м. Одеси від 22 жовтня 2024 року у справі № 947/28066/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122477301>

⁸ Вирок Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 2 грудня 2024 року у справі № 742/3331/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123454539>

⁹ Вирок Коростенського міськрайонного суду Житомирської області від 12 листопада 2024 року у справі № 279/4376/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122958091>

¹⁰ Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

¹¹ Вирок ВАКС від 21 лютого 2025 року у справі № 991/1369/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125322529>

¹² Вирок ВАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/1354/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125645748#>

- за зміну запобіжного заходу у справі, що перебувала у провадженні судді, із тримання під вартою на більш м'який з подальшим призначенням покарання, не пов'язаного з реальним позбавленням волі (справа № 991/11189/23)¹;
- за сприяння укладенню з ТОВ договорів на виконання робіт та подальшому фінансуванню робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг (справа № 991/2413/24)²;
- за нестворення штучних перешкод під час проходження ТОВ державних фітосанітарних процедур, прискорення їх проходження та видачу актів про їх проведення (справа № 450/15/25)³.

* * *

У 78 випадках обвинувачений ініціював надання йому неправомірної вигоди, тобто висловлював прохання про надання йому неправомірної вигоди або узгоджував її розмір із посередником (пособником), яку надалі у 98% випадків отримував у повному бажаному обсязі або в авансовій частині.

У двох випадках обвинувачений лише прийняв пропозицію неправомірної вигоди та одержав її (справи №№ 623/261/19⁴, 404/5456/17⁵).

В одному випадку особу притягнуто лише за прохання надати їй неправомірну вигоду (справа № 991/2413/24) – водночас вчинене к.п. кваліфіковано за ч. 4 ст. 368 КК за кваліфікуючими ознаками: *прохання, здійснене службовою особою, яка займає відповідальне становище, неправомірна вигода в особливо великому розмірі (1 790 587 грн), за попередньою змовою групою осіб*⁶.

БАКС у вирокі від 6 березня 2025 року у справі № 991/2413/24 відзначив: «4.3. Прохання надати неправомірну вигоду слід розуміти як усне, письмове, шляхом жестів чи конклюдентних дій звертання (заклик, клопотання, промовляння слів, спрямованих до когонебудь, пропозиція, інформування, виявлення бажання), що походить від службової особи до іншої особи з метою спонукати останню до надання неправомірної вигоди за вчинення або не вчинення дії з використанням наданої їй влади або службового становища, та яке не пов'язане із погрозою заподіяння шкоди законним інтересам адресата.

Прохання може полягати в: «озвучуванні ціни», за яку службова особа готова вчинити відповідне службове діяння; повідомленні про спосіб, в який особа може «віддячити» службовій особі; інформуванні, що службова дія може бути вчинена лише після додаткової оплати службовій особі; зверненні надати вигоду взамін прискорення вчинення дії; повідомленні, наскільки дорожче обійдеться вирішення відповідного питання в офіційному порядку (оформлення дозволу, сплата штрафу в установленому порядку тощо). У цій ситуації службова особа розраховує на «добрий жест» з боку іншої особи. Прохання може

¹ Вирок БАКС від 7 лютого 2024 року у справі № 991/11189/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116832909>

² Вирок БАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/2413/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125633467#>

³ Вирок Пустомитівського районного суду Львівської області від 20 лютого 2025 року у справі № 450/15/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125302120> ; Вирок Пустомитівського районного суду Львівської області від 20 лютого 2025 року у справі № 450/14/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125302121>

⁴ Вирок БАКС від 16 грудня 2024 року у справі 623/261/19. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>

⁵ Вирок Кропивницького апеляційного суду від 11.03.2024 року у справі 404/5456/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117545074>

⁶ Вирок БАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/2413/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125633467#>

бути як прямим, так і завуальованим (написання суми на папері, на екрані тощо).

Суд наголошує, що фактичне виконання або невиконання дій, за вчинення (невчинення) яких висловлене прохання неправомірної вигоди, знаходиться поза межами об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 368 КК. Крім того, моментом закінчення вказаного кримінального правопорушення прийнято вважати донесення до особи самого такого прохання у будь-якій формі. Момент закінчення дозволяє відмежувати «прохання» від «одержання» неправомірної вигоди. Безпосередня передача неправомірної вигоди та її одержання, що стає наслідком реалізації висловленого прохання, є іншим складом кримінального правопорушення, яке виходить за межі пред'явленого ОСОБА_6 обвинувачення.

У зв'язку з цим для кваліфікації дій ОСОБА_6 як висловлення прохання надати неправомірну вигоду не має значення:

- 1) за виконання (невиконання) яких саме дій – законних чи незаконних – передбачалась передача неправомірної вигоди, щодо якої висловлено прохання надання;
- 2) чи відбулася фактично передача неправомірної вигоди, щодо якої висловлено прохання надання, якщо так, то коли саме – до чи після вчинення діянь з використанням повноважень, становища, яке займає відповідна особа;
- 3) чи вчинена фактично дія чи бездіяльність, за вчинення (невчинення) якої висловлено прохання надати неправомірну вигоду, і чи мала відповідна особа намір вчиняти (не вчиняти) їх.

З огляду на це Суд відкидає сумніви захисника щодо передачі ОСОБА_10 тих грошових коштів, які були попередньо ідентифіковані детективами НАБУ, оскільки отримання неправомірної вигоди не входить до обсягу пред'явленого ОСОБА_6 обвинувачення.

Як вбачається з досліджених матеріалів, висловлення ОСОБА_6 прохання власнику ТОВ «АВАКС ПРОФ» ОСОБА_10 надати неправомірну вигоду в розмірі майже 1 790 587 грн стосувалося:

- забезпечення оплати вже виконаних ТОВ «АВАКС ПРОФ» робіт по трьом договорам, укладеним цим підприємством з підконтрольним ОСОБА_6 Департаментом капітального будівництва;
- узгодження та включення Департаментом капітального будівництва об'єкта «Капітальний ремонт вул. Данила Галицького, м. Збараж на ділянці км 2+434-км 4+021 (окремими ділянками) Тернопільської області» до Переліку об'єктів, які підлягають фінансуванню за рахунок залишків не використаних у попередні роки коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення за бюджетною програмою 3131090;
- створення умов для укладання нових, а також сприяння фінансуванню чинних договорів між Департаментом капітального будівництва та ТОВ «АВАКС ПРОФ».

Суд, ураховуючи специфіку та «делікатність» вказаної категорії справ, сприймає, що висловлення прохання може мати різне «забарвлення», яке здатне включати навіть незначні натяки та уточнення, що дозволяли б співрозмовникам усвідомлювати характер висловленої (донесеної) інформації. З огляду на це встановлення такого факту повинно ґрунтуватися на конкретній події в загальному контексті інкримінованих подій. Суд встановив, що першочерговий розмір «відкату» від загальної суми оплати виконаних робіт становив 1 766 112 грн, що співвідноситься із відсотковим співвідношенням 5, 5, 10. Надалі ОСОБА_6, зауваживши стосовно вказаного розрахунку, зумовив внесення змін у відсотках на 7, 7, 10, чим підвищив початковий розмір майже на 25 500 грн. Констатований ним розмір «відкату» став основою для подальшого обговорення між іншими учасниками і фактичного розрахунку. Таким чином, неістотне на перший погляд виправлення мало суттєве значення для встановлення кінцевого розміру неправомірної вигоди. Вказане у сукупності із дослідженим подіями, які описані у цьому вирoku, дають підстави стверджувати про наявність в діях ОСОБА_6 прохання надати неправомірну вигоду».

У справі № 623/261/19 суд досліджував висловлювання суми неправомірної вигоди жестами:

«5.3.15. Ситуація, у якій відбувався діалог між ОСОБА_9 і ОСОБА_8, контекст зустрічі та подальші події свідчать про те, що жестове висловлювання обвинуваченого ОСОБА_8 стосувалося постановлення суддею рішення в інтересах Особа_1 за п'ять одиниць. Ключовим в цьому аспекті є не те, що саме означають ці п'ять одиниць виміру, а те, що в такий спосіб ОСОБА_8 надав згоду на отримання неправомірної вигоди, ОСОБА_9 таку згоду однозначно зрозумів, в тому числі щодо конкретної суми, яка в подальшому була передана ОСОБА_8. Сума, одиниця виміру чи валюта неправомірної вигоди в даному випадку значення не має, оскільки кримінально караними є сама пропозиція, обіцянка надати неправомірну вигоду з однієї сторони, та прийняття такої пропозиції – з іншої без прив'язки до її виду, розміру або номіналу. Причому для ОСОБА_9 була зрозуміла одиниця виміру і сума неправомірної вигоди, щодо якої ОСОБА_8 висловився жестом, оскільки він з цього приводу не задав жодних питань і нічого не уточнював.

5.3.16. Натомість розуміння ОСОБА_9 точної суми, яка має бути передані судді ОСОБА_8 в якості неправомірної вигоди за непритягнення Особа-1 до адміністративної відповідальності, узгоджується з подальшим розвитком подій. Так, 5 грудня 2017 року він підтвердив намір надати саме такий розмір неправомірної вигоди, а 11 грудня 2017 року безпосередньо надав її. Причому ОСОБА_8 прийняв надану суму неправомірної вигоди без жодних запитань, ствердно відповівши на питання ОСОБА_26 чи все так, як вони домовлялися, що підтверджує їх взаємну обізнаність про один і той самий предмет неправомірної вигоди і повне розуміння щодо його ознак (обставини надання/отримання неправомірної вигоди описані у пункті 5.5. цього вироку). Непряме обговорення обвинуваченими цього предмету свідчить, що як ОСОБА_9, так і ОСОБА_8 як спеціалісти в галузі кримінальної юстиції усвідомлювали безпосередній зв'язок між пропозицією, її прийняттям, наданням неправомірної вигоди та її отриманням з вчиненням суддею ОСОБА_8 дій в інтересах Особа_1, які полягали в тому, що його не буде притягнуто до адміністративної відповідальності»¹.

У всіх категоріях проваджень (як у загальному порядку, так і у порядку ч. 3 ст. 349 КПК та за угодами), у яких обвинуваченим інкримінувалося одержання неправомірної вигоди (98% обвинувальних вироків), суди встановлювали, що особа одержала неправомірну вигоду. Наприклад:

– 11 грудня 2017 року о 16 год 50 хв, зайшовши до службового кабінету голови Дружківського міського суду Донецької області ОСОБА_8, ОСОБА_9 (прокурор) дійшов до столу, нагнувся, під столом передав ОСОБА_8 грошові кошти. На питання ОСОБА_9 про те, чи все так, як вони домовлялися, відповів ствердно, своєю чергою ОСОБА_9 подякував. Після завершення зустрічі з ОСОБА_9 ОСОБА_8 дістав із шухляди свого робочого столу отримані від ОСОБА_9 грошові кошти, перелічивши їх, поклав до своєї сумки, після чого вийшов із робочого кабінету. Передача грошових коштів підтверджується протоколом від 27.12.2017 за результатами проведення аудіо-, відеоконтролю стосовно ОСОБА_8 (м.14 а.с.74-75) і зафіксована в протоколі від 05.03.2018 огляду відеозапису проведеного аудіо-, відеоконтролю за ОСОБА_8 (м.17 а.с.72-74)²;

¹ Вирок ВАКС від 16 грудня 2024 року у справі № 623/261/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>

² Вирок ВАКС від 16 грудня 2024 року у справі № 623/261/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>

– з відеозаписів вбачається, що ОСОБА_4 07.06.2019 за два супроводи автомобіля з деревиною отримав від ОСОБА_7 2500 грн (ОСОБА_7 передав йому 3000 грн, але він повернув 500 і пояснив, що той неправильно його зрозумів: перший рейс коштує 1000 грн, а наступні – 1500 грн), 08.06.2019 за один супровід отримав 1000 грн, 11.06.2019 за два супроводи – 2500 грн¹;

– у зв'язку із неможливістю отримання неправомірної вигоди в сумі 16 000 грн у готівковій формі, ОСОБА_4 з використанням наданого йому службового становища, з метою отримання неправомірної вигоди від ОСОБА_8, переконав останнього та надав доручення, підписане останнім, до фінансового відділу військової частини про виплату додаткової винагороди для осіб, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, нарахованої останньому, у розмірі 27 580 грн, щодо перерахування її на банківський рахунок № НОМЕР_8, відкритий в АТ КБ «ПриватБанк», яким користується ОСОБА_9. 19 грудня 2023 року об 11 год 29 хв на вищевказаний банківський рахунок ОСОБА_4 надійшло зарахування вищевказаної додаткової винагороди ОСОБА_8 у розмірі 27 580 грн, після чого ОСОБА_4, з метою отримання неправомірної вигоди в сумі 15 580 грн, із банківського рахунку № НОМЕР_8, відкритого у АТ КБ «ПриватБанк», яким користується ОСОБА_9, перерахував грошові кошти в сумі 12 000 грн на банківський рахунок, відкритий в АТ КБ «ПриватБанк», яким користується ОСОБА_8, а решту коштів витратив на власні потреби, таким чином, частину грошової винагороди в сумі 15 580 грн отримав як неправомірну винагороду²;

– 11.04.2024 оперуповноважений ДСР ОСОБА_4, за попередньою змовою зі слідчим Особа 1, прокурором Особа 2, використовуючи як посередника адвоката ОСОБА_13 для прикриття своєї діяльності, одержав через останнього від ОСОБА_6, який використав для цього свого брата ОСОБА_11, кошти в сумі 150 000 дол. США. 11.04.2024 співробітниками Національного бюро була припинена діяльність оперуповноваженого ДСР ОСОБА_4, оскільки він був затриманий в порядку ст. 208 КПК, після того як отримав можливість розпорядитися одержаними грошовими коштами в сумі 150 000 дол. США³.

Також у всіх категоріях проваджень (як у загальному порядку, у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, за угодами), у яких обвинуваченим інкримінувалося одержання неправомірної вигоди (98% обвинувальних вироків), суди встановлювали, що особа реально вчинила дії у відповідь на неправомірну вигоду.

Водночас, вчинення злочину, передбаченого ст. 368 КК, вичерпується самим фактом одержання неправомірної вигоди, тому дії службової особи, обумовлені неправомірною вигодою, перебувають поза межами об'єктивної сторони цього складу злочину і відповідальність за ст. 368 КК настає незалежно від того: а) чи була одержана неправомірна вигода (як підкуп) або після (як винагорода) вчинення цих дій; б) чи було заздалегідь обумовлено одержання неправомірної вигоди; в) чи виконала або не виконала службова особа дії, зумовлені неправомірною вигодою; г) чи збиралася вона їх виконувати або не мала такого наміру.

Вчинення чи не вчинення дій службовою особою у відповідь на неправомірну вигоду не впливає на кваліфікацію, однак впливає на ступінь суспільної небезпечності діяння і переконаності (стійкої сформованості або випадкової хиткості) особи обвинуваченого та повинно враховуватись під час призначення покарання. Органи досудового розслідування

¹ Вирок Ковельського міськрайонного суду від 30 грудня 2024 року у справі № 159/7/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124171590>

² Вирок Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 02 лютого 2024 року у справі № 688/533/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116717737>

³ Вирок ВАКС від 21 лютого 2025 року у справі № 991/1369/25.. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125322529>

зібрали, а суди ретельно з'ясовували та встановлювали факти вчинення чи невчинення обвинуваченими дій у відповідь на неправомірну вигоду. Наприклад:

– Як простежується з матеріалів справи щоразу, коли ОСОБА_13 здійснював супровід і обирав маршрут руху, автомобіль ОСОБА_14 не потрапляв в зону патрулювання¹;

– 02.08.2023 секретар ВЛК ОСОБА_3, перебуваючи в приміщенні службового кабінету ВЛК, достовірно знаючи, що лікарі-члени ВЛК КНП «Жашківська багатoproфільна лікарня Жашківської міської ради» не проводили огляд ОСОБА_7, вніс завідомо неправдиві відомості до картки обстеження та медичного огляду виданої на ім'я ОСОБА_7, в частині встановлення придатності профільними спеціалістами, а саме: в графі «Терапевт ОСОБА_10», «Невропатолог ОСОБА_11», в графі «Офтальмолог», в графі «Психіатр ОСОБА_12» та в графі «Дерматовенеролог ОСОБА_13», виконавши підписи від імені останніх, що підтверджується висновком судової почеркознавчої експертизи, після чого на підставі вищевказаної картки склав офіційний документ – довідку № 29/25 ВЛК на ім'я ОСОБА_7, де в заключній частині вказав обмежену придатність останнього до військової служби, після чого затвердив достовірність відомостей, вказаних у вищевказаному офіційному документі своїм підписом, і передав на підпис голові ВЛК ОСОБА_11, яка не будучи обізнаною у злочинних намірах ОСОБА_3, затвердила довідку своїм підписом та печаткою, після чого ОСОБА_3, видав офіційний документ ОСОБА_7, що незаконно надало правові підстави для звільнення останнього від обов'язку проходження військової служби²;

– ОСОБА_5, обіймаючи посаду головного спеціаліста відділу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства, перебуваючи у службовому кабінеті «Відділу державного нагляду за дотриманням санітарного законодавства» адміністративного приміщення Прилуцького районного управління Головного управління Держпродспоживслужби в Чернігівській області, за адресою (...), 28.06.2023, передав ОСОБА_8 акт санітарно-епідеміологічного обстеження об'єкта від 26.06.2023, згідно з яким погоджено надання санітарного паспорту на право одержання, зберігання і застосування пестицидів та мінеральних добрив у складському приміщенні ТОВ (...), що знаходиться за адресою (...)³;

– суддя Верховнодніпровського районного суду Дніпропетровської області ОСОБА_1 23 квітня 2024 року розглянув клопотання про скасування арешту автомобіля «FAW» та деревини у судовій справі № 173/1465/23, а також клопотання про скасування арешту автомобіля «Renault» та причепа у судовій справі № 173/412/23, поданих до суду у зв'язку з домовленістю про їх задоволення у разі надання неправомірної вигоди за пособництва ОСОБА_4, задовольнив зазначені клопотання та скасував арешт автомобіля «FAW» та деревини, а також автомобіля «Renault» та причепа⁴.

* * *

Суди належно встановлювали, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, є публічною службовою особою, ознаки якої описані у пункті 1 примітки до ст. 364 КК.

Суди типово відзначали посаду, на яку було призначено обвинуваченого, коло його

¹ Вирок Ковельського міськрайонного суду від 30 грудня 2024 року у справі № 159/7/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124171590>

² Вирок Жашківського районного суду Черкаської області 04.03.2024 року у справі № 693/48/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117390634>

³ Вирок Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області 02 грудня 2024 року у справі № 742/3331/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123454539>

⁴ Вирок ВАКС від 06 березня 2025 року у справі № 991/1354/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125645748>

повноважень відповідно до профільного закону, що регулює діяльність цього органу державної влади чи органу місцевого самоврядування; приводили більш деталізоване коло повноважень обвинуваченого відповідно до внутрішнього положення, що затверджене і діє у цьому органі, та посадової інструкції обвинуваченого, і робили висновок, що обвинувачений є службовою особою, на яку відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України покладено обов'язки діяти лише відповідно до положень Конституції, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність відповідного органу, констатували факт, що обвинувачений має владні повноваження і відповідно до ч. 3 ст. 18 КК та п. 1 примітки до ст. 364 КК є службовою особою. Наприклад:

– ОСОБА_3 обіймав посаду директора Демидівського виробничого управління житлово-комунального господарства, пов'язану із виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, та у відповідності до ч. 3 ст. 18 КК, примітки 1 до ст. 364 КК, є службовою особою. Крім того, ОСОБА_3 відповідно до п. п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» є особою, яка для цілей цього Закону прирівнюється до осіб, уповноважених на виконання функцій держави, а саме посадовою особою юридичної особи публічного права¹.

Так само суди належно встановлювали, що діяння вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище.

– наказом Генерального прокурора України № 951-ц від 19.07.2016 ОСОБА_6 призначений на посаду прокурора відділу процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання державного обвинувачення управління нагляду за додержанням законів органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю Департаменту нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності Генеральної прокуратури України. Згідно з п. 7 ч. 1 ст. 15 Закону «Про прокуратуру» прокурором органу прокуратури є прокурор Генеральної прокуратури України та в силу положень п. 2 примітки до ст. 368 КК ОСОБА_6 належить до категорії службових осіб, які займають відповідальне становище²;

– відповідно до вимог п. 2 примітки до ст. 368 КК Особа 2, перебуваючи на посаді прокурора, був службовою особою, яка займає відповідальне становище³;

– ОСОБА_8 є суддею Дружківського міського суду Донецької області. Відповідно до п. 2 примітки до ст. 368 КК судді є службовими особами, які займають відповідальне становище⁴.

Вироків, у яких злочин вчинила службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, не виявлено.

* * *

¹ Вирок Демидівського районного суду Рівненської області від 09 лютого 2024 року URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/116890861>

² Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/131671213>

³ Вирок ВАКС від 21 лютого 2025 року у справі № 991/1369/25. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/125322529>

⁴ Вирок ВАКС від 16 грудня 2024 року URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/123785001>

Також суди у всіх випадках встановлювали, що злочинні дії особа вчинила з використанням наданої їй влади чи службового становища, а також що вона усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання. Наприклад:

– заступник чергового помічника начальника виправної установи, будучи письмово попередженим про кримінальну відповідальність за ст. 368 КК, достовірно знаючи, що відповідно до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, які затверджені наказом Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28.08.2018, ст. 107 Кримінально-виконавчого кодексу України, відповідно до якої придбавати, виготовляти, зберігати і використовувати комп'ютерну техніку, а також будь-які радіоелектронні засоби, призначені для передавання чи приймання радіосигналів, у тому числі за допомогою SIM-карток мобільного зв'язку заборонено, вирішив із використанням службового становища за неправомірну вигоду в інтересах засудженого ОСОБА_6 передати заборонений до використання в виправній колонії предмет – ігрову приставку»¹.

* * *

У жодному випадку судом не встановлено, що службова особа не пізніше одного робочого дня з моменту одержання, без прохання чи вимагання з її боку, неправомірної вигоди і до отримання з інших джерел інформації про це кримінальне правопорушення органом досудового розслідування, письмово повідомила про факт отримання неправомірної вигоди свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації. Це пов'язано, очевидно, з тим, що у більшості випадків обвинувачений сам висловлював прохання про надання йому неправомірної вигоди.

Лише у 2-х вироках суд аналізував такий обов'язок службової особи і встановив відсутність у діях обвинуваченого такого повідомлення.

Відповідно до ч. 1 ст. 24 Закону «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них особи, у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: відмовитися від пропозиції; за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Проте, ОСОБА_3, будучи попередженим із обмеженнями згідно із вищевказаним Законом, а також діючи із порушенням вищевказаних у ньому вимог, положень організаційно-розпорядчих документів, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх суспільно-небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, діючи умисно, з корисливих мотивів та з метою власного збагачення, використовуючи надане йому службове становище, висловив фізичній особі-підприємцю ОСОБА_7 прохання надати йому неправомірну вигоду»².

Колегія суддів не враховує твердження ОСОБА_8, що зі сторони ОСОБА_9 була провокація, адже вона під час попередніх особистих зустрічей наполегливо, неодноразово

¹ Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 25 березня 2024 року у справі № 585/709/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117926815>

² Вирок Демидівського районного суду Рівненської області від 9 лютого 2024 року у справі № 558/55/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116890861>

обицяла віддячити після отримання санітарного паспорта і він мав намір звернутися та їхав в день його затримання до прокуратури Кіровоградської області з метою викрити вказану особу, оскільки не довіряв працівникам поліції. Адже, ОСОБА_8, незважаючи на неодноразові пропозиції, з його слів, завчасно не повідомив навіть свого безпосереднього керівника – начальника управління про можливе корупційне діяння та намагання ОСОБА_9 надати йому неправомірну вигоду¹.

* * *

Ознаку вчинення діяння за попередньою змовою групою осіб судами встановлено у 13 вироків, ухвалених ВАКС, з них: 8 вироків ухвалено щодо пособника (ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 368 КК – справи №№ 991/940/24, 991/1354/25, 991/2141/25, 991/1287/25, 991/1718/25, 991/4646/25, 991/3097/23, 991/4967/25 – усі 8 за угодами), 1 вирок з перекваліфікацією обвинувачення із ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 368, ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 369 КК на ч. 2 ст. 369-2 КК за угодою про визнання винуватості відносно двох адвокатів (справа № 991/4881/23). Таким чином, у 2025 році у практиці ВАКС спостерігалася тенденція істотного зростання вироків за угодами відносно пособника.

Сфера злочинів, вчинених групою осіб:

– голова і депутат сільської ради за прийняття сільською радою рішення про надання одному з ТОВ в оренду земельних ділянок (справа № 362/4895/16-к);

– прокурор і суддя за ухвалення рішень у справах про адміністративне правопорушення за ч. 1 ст. 130 КУпАП (справа № 623/261/19);

– два адвокати за вирішення питання про закриття кримінального провадження та повернення вилученого майна (справа № 991/4881/23);

– оперуповноважений, слідчий і прокурор ОГП за не вчинення слідчим та прокурором у розслідуваних ними провадженнях обшуків, невилучення вантажної техніки та за незвернення з клопотаннями про накладення арешту на майно (справа № 991/1369/25);

– суддя апеляційного суду та його знайомий за призначення покарання в судовій справі, де суддя був головуючим колегії, покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (справа № 991/940/24), тощо.

Ознаку вимагання неправомірної вигоди у 3 випадках її інкримінування суди ретельно аналізували у вироків із посиланням на позиції ВС та не встановлювали її, що надалі підтверджували апеляційні та касаційний суди за скаргами прокурора у цій частині.

І навпаки, у справі № 362/4895/16-к, у якій вирок ВАКС ухвалено 15 лютого 2023 року, АП ВАКС 10 червня 2024 року зазначений вирок скасувала та ухвалила новий вирок за наслідками апеляційного перегляду в частині визнання необґрунтованим обвинувачення в одержанні неправомірної вигоди у розмірі 300 тис. євро та в частині визнання необґрунтованим вимагання неправомірної вигоди і визнала обвинувачених винуватими в одержанні неправомірної вигоди в особливо великих розмірах (двома частинами у розмірі 10 тис. дол. США та 300 тис. євро) за попередньою змовою групою осіб, поєднаному з вимаганням неправомірної вигоди².

¹ Вирок Кропивницького апеляційного суду від 11 березня 2024 року у справі № 404/5456/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117545074>

² Вирок АП ВАКС від 10 червня 2024 року у справі № 362/4895/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119620137>

Як найкращий (найповніший) приклад аналізу цієї кваліфікуючої ознаки можна навести вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 30 червня 2025 року у справі № 487/3851/20.

Висновок ВСУ щодо застосування кваліфікуючої ознаки за ч. 3 ст. 368 КК – «поєднане з вимаганням неправомірної вигоди» – викладений в постанові від 4 жовтня 2012 року № 5-14кх12.

У вказаній постанові ВСУ констатував, що, згідно із законодавчим визначенням розуміння вимагання хабара, ця ознака може бути поставлена у вину лише у випадку, якщо винна особа з метою одержання хабаря, погрожуючи вчиненням або невчиненням таких дій, які можуть завдати шкоди, що є визначальним, правам чи законним інтересам того, хто дає хабар, або створює такі умови, за яких особа не повинна була, а вимушена дати хабар із метою запобігання шкідливим наслідкам чи загрозі законним інтересам. Тобто законність прав і інтересів, які хабародавець захищає шляхом дачі хабаря, має бути однією із основних і обов'язкових ознак вимагання. На противагу цьому, у разі, якщо хабародавець зацікавлений у незаконній, неправомірній поведінці службової особи, прагне обійти закон, домогтися своїх незаконних інтересів тощо, то вимагання хабара виключається.

Крім того, у своїй постанові від 26 грудня 2013 року № 5-43кх13 ВСУ констатував, що із законодавчого визначення та судової практики випливає, що така ознака, як вимагання хабаря, може бути поставлена у вину за наявності трьох основних чинників:

- 1) ініціатором давання (одержання) хабаря є службова особа – хабароодержувач;*
- 2) пропозиція про давання (одержання) хабаря має характер вимоги (примусу), що підкріплюється: або а) відкритою погрозою, або б) створенням таких умов, які переконують хабародавця в наявності реальної небезпеки (прихована погроза) його правам та законним інтересам, що змушує його погодитися з вимогою хабароодержувача;*
- 3) дії, виконанням (невиконанням) яких погрожує вимагач, зумовлені його службовим становищем і, головне, мають протиправний характер або спрямовані на заподіяння шкоди лише правам та законним інтересам хабародавця.*

Межі вимагання хабаря визначаються з урахуванням змісту прав та інтересів особи (їх законність чи незаконність), можливості реалізації (захисту) цих прав та інтересів за допомогою хабаря, законності чи незаконності дій службової особи, якими вона погрожує у разі відмови від давання хабаря, а також спрямованості погроз службової особи на заподіяння шкоди правам та законним інтересам хабародавця.

Найбільш значущою ознакою вимагання є те, що примушування до хабаря може бути вчинено тільки за допомогою погрози заподіяння шкоди правоохоронюваним, законним інтересам особи. Під законними інтересами слід розуміти інтереси, які забезпечуються нормами закону (до яких можна застосувати нормативний критерій), а також ті, що не суперечать чинному законодавству. Згідно з роз'ясненнями, які містяться в Рішенні Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004, незаконний інтерес, на відміну від правоохоронюваного, не захищається ні законом, ні правом і не повинен задовольнятися чи забезпечуватись ним.

У цій же постанові ВС висловив свою правову позицію з приводу правильного розуміння законодавчого визначення вимагання хабаря і констатував: якщо хабародавець зацікавлений у незаконній, неправомірній поведінці службової особи, прагне обійти закон, установлену процедуру вирішення того чи іншого питання, досягти задоволення своїх незаконних інтересів, уникнути заслуженої відповідальності, одержати незаконні пільги або переваги тощо, то вимагання хабаря виключається.

Аналогічні позиції викладені у постановках ВС від 20 серпня 2018 року у справі № 621/2190/16-к (провадження № 51-3253км18), від 15 жовтня 2024 року у справі

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

У разі засудження за **ч. 1 ст. 368 КК** у всіх категоріях проваджень (як у загальному порядку, так і у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, а також за угодами) видом **основного покарання** традиційно був **штраф** – у рамках санкції ч. 1 ст. 368 КК у розмірі від 1 000 нмдг (17 000 грн) до 4 000 нмдг (68 000 грн).

Як особливий випадок призначення штрафу понад верхню межу санкції ч. 1 ст. 368 КК можна навести справу № 159/7/20, у якій обвинуваченому, з урахуванням ч. 2 ст. 53 КК, призначено покарання за ч. 1 ст. 368 КК у виді штрафу в розмірі 4 750 нмдг (80 750 грн)².

Пробаційний нагляд та позбавлення волі не застосовувалися.

Аналізуючи обрання судами **основного покарання** у виді **позбавлення волі** з його реальним відбуванням, потрібно насамперед виходити з того, що таке призначалось виключно у випадках кваліфікації вчиненого за **ч.ч. 3 і 4 ст. 368 КК та ухвалення вироків у загальному порядку**, оскільки у випадку ухвалення вироків за наслідками затвердження угоди про визнання винуватості, суди призначали покарання в межах домовленостей сторін із застосуванням звільнення від відбування основного покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

Серед вироків, що набрали законної сили, ухвалених загальними місцевими судами, у вибірку потрапив лише один, коли обвинуваченому інкримінувалась ч. 3 ст. 368 КК та, відповідно, призначено основне покарання – **6 років** позбавлення волі (справа № 554/6546/19)³.

Серед вироків, що набрали законної сили, ухвалених ВАКС, 9 вироків ухвалені у загальному порядку (7 – у 2024 року, та 2 – у 2025 року) і передбачають покарання у виді позбавлення волі на строк за:

- ч. 3 ст. 368 КК – 6 років (справа № 344/2364/19)⁴
- ч. 3 ст. 368 КК – 6 років (справа № 991/7892/21)⁵;
- ч. 3 ст. 368 КК – 5 років (справа № 626/1948/17)⁶;
- ч. 3 ст. 368 КК – 7 років і 6 місяців, ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 368 КК – 6 років (справа № 310/5055/19)⁷;

¹ Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 30 червня 2025 року у справі № 487/3851/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128493773>

² Вирок Київського районного суду м. Одеси від 22 жовтня 2024 року у справі № 947/28066/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122477301>

³ Вирок Полтавського апеляційного суду від 18 січня 2024 року у справі № 554/6546/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116377334>

⁴ Вирок ВАКС від 13 березня 2024 року у справі № 344/2364/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117612224>

⁵ Вирок ВАКС від 26 липня 2024 року у справі № 991/7892/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120629092>

⁶ Вирок ВАКС від 29 липня 2024 року у справі № 626/1948/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120659315>; ухвала АП ВАКС від 18 березня 2025 року у справі № 626/1948/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125979865>

⁷ Вирок ВАКС від 21 листопада 2024 року у справі № 310/5055/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123193489>

- ч. 3 ст. 368 КК – 7 років і 6 місяців (справа № 623/261/19)¹;
- ч. 3 ст. 368 КК – 7 років (справа № 991/3097/23)²;
- ч. 4 ст. 368 КК – 8 років 2 місяці (справа № 991/2413/24)³;
- ч. 4 ст. 368 КК – 9 років (справа № 991/5528/21)⁴;
- ч. 4 ст. 368 КК – 9 років (справа № 362/4895/16-к)⁵.

Таким чином, лише у 10 випадках обвинувачені засуджувались до реального відбування покарання у виді позбавлення волі.

Додаткове покарання у виді позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке відповідно до ст. 368 КК є обов'язковим, застосовувалося завжди щодо виконавця злочину, щоправда, з різним ступенем уточнення у вирокі того, про заборону обіймання яких саме посад та видів діяльності йдеться.

У вирокі за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК, ухвалених в загальному порядку, застосовувалась також **конфіскація** (100% випадків) – або усього належного майна (справи №№ 310/5055/19, 626/1948/17, 623/261/19, 344/2364/19, 991/5528/21, 991/3097/23, 391/729/15-к), рідше – 1/2 частини належного на праві власності майна (справи №№ 991/7892/21, 362/4895/16-к), або автомобілів, належних обвинуваченому (з конфіскацією автомобіля TOYOTA AVENSIS, 2008 року випуску, – справа № 991/2413/24).

У поодиноких випадках конфіскація застосовувалась і за угодами (конфіскація належного обвинуваченому на праві власності майна, а саме: автомобіля KIA Sportage, 2011 року випуску, та житлового будинку – справа № 760/1279/19; конфіскація частини належного обвинуваченому майна, а саме: (1) земельної ділянки площею 0,1260 га; (2) земельної ділянки площею 0,2500 га – справа № 991/1287/25; з конфіскацією майна без його уточнення – справа № 991/4646/25).

У справі № 391/729/15-к суд за пропозицією прокурора застосував додаткове покарання на підставі ст. 54 КК та **позбавив засудженого 9 рангу державного службовця**⁶.

2.5. Звільнення від покарання

Звільнення від відбування основного покарання з випробуванням застосовувалось на підставі ч. 2 ст. 75 КК виключно за угодами у разі кваліфікації вчиненого за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК, санкції яких передбачають безальтернативне основне покарання у виді позбавлення волі.

Із 80 обвинувальних вироків тільки у 9 (11,3%), ухвалених ВАКС за угодами за ч.ч. 3, 4

¹ Вирок ВАКС від 16 грудня 2024 року у справі № 623/261/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>

² Вирок ВАКС від 11 червня 2025 року у справі № 991/3097/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128028878>

³ Вирок ВАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/2413/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125633467#>

⁴ Вирок ВАКС від 20 березня 2024 року у справі № 991/5528/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117792677>

⁵ Вирок ВАКС від 15 лютого 2023 року у справі № 362/4895/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109002711>; вирок АП ВАКС від 10 червня 2024 року у справі № 362/4895/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119620137>

⁶ Вирок Кропивницького апеляційного суду від 5 листопада 2024 року у справі № 391/729/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122825733#>

ст. 368 КК, особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК) (справи №№ 991/11189/23, 991/1369/25, 991/940/24, 991/1354/25, 991/2141/25, 991/1287/25, 991/1718/25, 991/4646/25, 991/4967/25).

Ще у двох випадках (2,5%) – особу звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності на підставах, передбачених п. 3 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК (справи №№ 159/7/20, 487/3851/20).

У справі № 344/15197/24 наприкінці грудня 2025 року засуджений звернувся до суду з клопотанням про умовно-дострокове звільнення від додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, яке Івано-Франківський міський суд Івано-Франківської області розглянув та задовольнив своєю ухвалою від 14 січня 2026 року. Суд врахував, що засуджений повністю відбув основне покарання (одразу сплатив штраф одним платежем), вчасно з'являвся до органу пробачії, під час виконання додаткового покарання не вчинив нового злочину, не притягувався до кримінальної та адміністративної відповідальності, став на шлях виправлення, має постійне місце роботи у ТОВ «Виробниче об'єднання «Карпати», заборонені судом посади не займає, станом на 14.01.2026 відбув 1 рік 17 днів додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади в органах влади на строк 1 рік 6 місяців, тобто відбув 2/3 строку додаткового покарання. Суд дійшов висновку, що засуджений своєю сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення та щодо нього може бути застосовано умовно-дострокове звільнення від додаткового покарання¹.

2.6. Спеціальна конфіскація

Відсутні вироки, у яких суди встановлювали підстави для спеціальної конфіскації.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні вироки, у яких суди встановлювали підстави для застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 10 справ (із 35, в яких ухвалено вироки, крім вироків за угодами, тобто 12,5%), у яких застосовувався скорочений судовий розгляд. Усі справи за ч. 1 ст. 368 КК.

У випадку застосування ч. 3 ст. 349 КПК суди типово відзначали у вирокі, що в судовому засіданні обвинувачений свою вину у скоєному к.п. визнав у повному обсязі та підтвердив фактичні обставини щодо вчиненого ним діяння та обставини, викладені в обвинувальному акті. У вчиненому обвинувачений щиро каюся. Враховуючи те, що обвинувачений та інші учасники процесу не оспорюють всі чи частину обставин кримінального провадження і судом встановлено, що вони правильно розуміють зміст цих обставин, відсутні будь-які сумніви у добровільності та істинності їх позиції, а також їм зрозуміло, що вони у такому разі будуть

¹ Ухвала Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 14 січня 2026 року у справі № 344/15197/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133292146>

позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

Суд ухвалив проводити судовий розгляд такого провадження щодо всіх його обставин із застосуванням правил ч. 3 ст. 349 КПК, визнавши недоцільним дослідження усіх доказів¹.

В іншому випадку суд визнав недоцільним дослідження доказів стосовно фактичних обставин провадження, які ніким не оспоруються і визнаються обвинуваченим, і досліджував певну незначну частину доказів. Наприклад, у справі № 344/15197/24 суд обмежився допитом обвинуваченого, дослідженням письмових доказів, які характеризують його особу, дають можливість вирішити долю речових доказів та процесуальних витрат².

Жоден із вироків не оскаржено в апеляційному та/чи касаційному порядку.

Немає підстав для висновку, що у випадку застосування ч. 3 ст. 349 КПК і визнання вини обвинуваченим призначене покарання було наближене до нижчої межі санкції ч. 1 ст. 368 КК.

Навпаки, судова практика свідчить, що суди застосовували повний спектр розмірів штрафу та строків позбавлення права займатись певною діяльністю та обіймати певні посади. Цю тенденцію, вочевидь, потрібно змінювати як прокурорам, так і судам, оскільки обвинувачені, які визнають вину, у такому разі не зазнають жодних заохочувальних наслідків, порівняно з обвинуваченими за ч. 1 ст. 368 КК, які не визнавали вину, на судові розгляди справ яких держава витратила більші ресурси, проте яким було призначено менші розміри штрафу або коротший строк додаткового покарання.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У цілому суди належно обґрунтовували вирок і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК.

Використовувались усі види джерел доказів: показання, речові докази, висновки експертів, документи.

Найчастіше суди обґрунтовували:

Наявність або відсутність провокування на вчинення злочину

Полтавський апеляційний суд у вирокі від 18 січня 2024 року у справі № 554/6546/19 вказав: «Європейський суд з прав людини неодноразово формулював у своїх рішеннях визначення провокації, розкривав її зміст та форми (наприклад, справи «Раманаускас проти Литви», «Матановіч проти Хорватії»). Із правових позицій ЄСПЛ слідує, що провокація вчинення злочину наявна, якщо: були активні дії правоохоронних органів; з їх чи особи, яка діє за їх указівками, боку мало місце спонукання особи до вчинення злочину (наприклад, прояв ініціативи у контактах з особою, повторні пропозиції, незважаючи на початкову відмову особи, наполегливі нагадування), злочин не був би вчинений без втручання правоохоронних органів.

¹ Вирок Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 17 червня 2024 року у справі № 201/3098/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119890506#>

² Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 27 листопада 2024 року у справі № 344/15197/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123361533>

Вплив правоохоронного органу на хід подій із використанням НСРД, коли цей орган лише приєднується до протиправної діяльності, а не ініціює її, повинен розцінюватися не як провокація, а як таємна робота, що не містить ознак зловживань з огляду на обов'язок правоохоронних органів протидіяти злочинам.

Про провокацію злочину може йтися тоді, коли правоохоронні органи штучно створили ситуацію з метою спонукати особу до вчинення злочину. Однак якщо правоохоронні органи лише долучилися до фіксації і розслідування на певному етапі розвитку подій, зокрема, після подання особою заяви про вчинення злочину, то це свідчить про їх пасивну роль, яка проявилася лише у належній фіксації вчинюваного кримінального правопорушення.

За наслідками проведеного у справі аналізу доказів убачається, що у кримінальному провадженні відсутнє провокування ОСОБА_8 на вчинення злочину, оскільки ініціатором протизаконних дій був саме обвинувачений, який із використанням своїх службових повноважень після визначення ТОВ «Українська Альтернатива» переможцем відкритих торгів щодо закупівлі робіт по ремонту будівлі суду неодноразово пред'явив директору названого товариства ОСОБА_11 вимогу надання йому неправомірної вигоди за можливість безперешкодного виконання умов договору та отримання за це оплати. Обвинувачений визначав місце, строки й порядок передачі неправомірної вигоди, активно і наполегливо наполягав на її якнайшвидшому отриманні від директора товариства ОСОБА_11, зокрема, коли останній повідомляв про відсутність коштів. При одержанні частин неправомірної вигоди два рази, тобто повторно, ОСОБА_8 у своєму службовому кабінеті вказував на конкретні місця, де її потрібно залишити, а саме всередині пуфика та холодильника, а тому з огляду на все зазначене вище немає підстав стверджувати, що цей злочин спровоковано та за інших обставин його не було би вчинено обвинуваченим.

Перевіркою матеріалів справи не встановлено фактів, які би свідчили, що роль правоохоронних органів була надмірною, а роль агента – визначаючим фактором»¹.

Наявність або відсутність ознаки вимагання неправомірної вигоди

ККС ВС у постанові від 9 грудня 2025 року у справі № 159/7/20, враховуючи ситуаційні обставини справи, проілюстрував випадки, коли відсутня ознака вимагання:

«33. ...прохання чи пропозиція надати неправомірну вигоду відрізняється від її вимагання лише відсутністю погрози законним інтересам особи.

34. У цьому провадженні за висновком суду погроза з боку засудженого полягала в повідомленні, що у разі відмови надати неправомірну вигоду він не затвердить актів виконаних робіт, унаслідок чого підприємство ОСОБА_9 не отримає оплати за договором.

35. Проте, відповідно до встановлених фактичних обставин, ТОВ несвоєчасно та неякісно виконувало на об'єкті передбачені договором роботи. Зміст зафіксованих розмов свідчить, що ОСОБА_6 вмовляє ОСОБА_9 пришвидшити ремонт будівлі та обіцяє погодити оплату повної вартості робіт до того часу, як ТОВ остаточно завершить роботи. Обвинувачення не представило доказів того, що засуджений в силу своєї посади мав повноваження розірвати договір або не погодити оплату у разі, якщо роботи були би виконанні відповідно до умов договору, а ОСОБА_9 в цьому випадку не міг захистити свої інтереси у законний спосіб.

36. Отже, поведінка ОСОБА_9 свідчить, що погоджуючись на пропозицію засудженого, він усвідомлював, що тим самим незаконно уникає негативних наслідків для себе, які б настали за відмови дати хабар.

37. За таких обставин Суд вважає, що вимагання неправомірної вигоди в діях засудженого не доведено стороною обвинувачення поза розумним сумнівом, а тому підлягає

¹ Вирок Полтавського апеляційного суду 18 січня 2024 року у справі № 554/6546/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116377334>

виключенню з вироку апеляційного суду кваліфікуюча ознака «вимагання неправомірної вигоди»¹.

Суди переважно належно доводили обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого к.п., характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання. Наведемо фрагменти вироків у цій частині:

ВАКС у вирокі за угодою від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19 зазначив: «При вирішенні питання щодо узгодження покарання обвинуваченому ОСОБА_6 сторони угоди дійшли згоди, що обставин, які обтяжують покарання ОСОБА_6, відповідно до ст. 67 КК під час досудового розслідування не встановлено. Обставинами, які пом'якшують покарання ОСОБА_6, відповідно до ст. 66 КК є щире каяття, вчинення кримінального правопорушення внаслідок збігу тяжких особистих та сімейних обставин, а саме неможливість через скрутне матеріальне становище забезпечити належне лікування і реабілітацію власних дітей інвалідів. Інші обставини, не зазначені в ч. 1 ст. 66 КК, які можуть враховуватись як пом'якшуючі покарання: 1) починаючи з кінця 2020 року по сьогоднішній час у обвинуваченого ОСОБА_6 прогресує тяжке захворювання ендокринної системи – хвороба цукрового діабету I типу з тяжким перебігом (хворіє понад 15 років з 2009 року). Наразі, у зв'язку із цією хворобою має ампутацію IV пальця лівої ступні, оперативне втручання на правій ступні, прогресування інших супутніх хвороб: «нефроматія» (хвороба нирок, яка призводить до зупинення їх функцій), «анасарка» (набряки підшкірно-жирової клітковини в поєднанні з накопиченням рідини в порожнинах тіла), гіпертонічна хвороба II ст. 3-ї ступені, ризику 3 СН, ст. А., «Асцит» (скупчення рідин в черевній порожнині), хронічний гепатит С з переходом в «цироз», тощо. У зв'язку із вказаним тяжким захворюванням ОСОБА_6 є інвалідом 2-ї групи довічно (з 2017 по 2020 роки – інвалід 3-ї групи, з 01.01.2021 – інвалід 2-ї групи, з 01.01.2023 – інвалід 2-ї групи довічно); 2) наявність дітей інвалідів: ОСОБА_21 (згідно з рішенням Жовтневого районного суду м. Луганська від 18.06.2006 у справі №2-0-225/2006 – недієздатний та є інвалідом з дитинства I групи, підгрупи А, згідно з посвідченням серії НОМЕР_2, довідка до акта огляду МСЕК серії 2-20 СМ №113449 від 21.04.2008) та ОСОБА_22 (інвалід з дитинства згідно з посвідченням серії НОМЕР_3 від 19.09.2017, висновок про дитину – інваліда № 114 від 05.10.2016); 5) добровільний переказ у жовтні 2025 року коштів в розмірі 100 000 (сто тисяч) гривень на підтримку Збройних сил України через Благодійну організацію «Благодійний фонд «Код нації 47» та зобов'язання упродовж 4-х місяців після затвердження угоди про визнання винуватості додатково забезпечити особисте та/або через інших осіб перерахування допомоги Збройним Силам України через Благодійну організацію «Благодійний фонд «Код нації 47» у розмірі 400 000 грн. Водночас судом не встановлено обставин, які обтяжують покарання, передбачені статтею 67 КК»².

У справі № 306/1961/22, крім традиційного встановлення та врахування обставин, що пом'якшують покарання (позитивної характеристики обвинуваченого за місцем роботи та розкаяння у вчиненому), та відсутності обставин, які обтяжують покарання обвинуваченому, Свалявський районний суд Закарпатської області для характеристики особи обвинуваченого використав досудову доповідь: «Окрім того, ухвалюючи рішення про міру покарання обвинуваченому, суд також враховує досудову доповідь щодо обвинуваченого ОСОБА_4, згідно з якою встановлено середній ризик вчинення повторного кримінального правопорушення та небезпеки для суспільства. Орган пробації вказав, що беручи до уваги інформацію, що характеризує обвинуваченого, історію правопорушення, а також середню ймовірність вчинення ним в подальшому повторного правопорушення, орган з питань пробації вважає, що виправлення особи без позбавлення волі або обмеження волі на певний

¹ Постанова ККС ВС від 9 грудня 2025 року у справі № 159/7/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132513523>

² Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

строк можливе»¹.

За загальним правилом, вид і розмір шкоди, завданої к.п., передбаченим ст. 368 КК, судами не встановлювалися. Тобто цей елемент предмета доказування ігнорувався, не висвітлювався взагалі.

У 2 випадках суд відзначав відсутність будь-якої шкоди: «Діями ОСОБА_3 не завдано шкоди правам та інтересам будь-яких окремих осіб (а.с.18-24 т.1)»²; «шкода (збитки) кримінальним правопорушенням не заподіяні, потерпілі відсутні»³; «за змістом угоди, внаслідок вчинення кримінального правопорушення обвинуваченим ОСОБА_4, завдана шкода лише державним та суспільним інтересам. Відповідно до змісту обвинувального акта, потерпілі у цьому кримінальному провадженні відсутні»⁴.

Водночас у вироках за угодами ВАКС іноді відзначав соціальну шкоду:

«В сучасній Україні проблема боротьби з корупцією, яка є каталізатором розвитку організованої злочинності, вкрай актуальна. Симбіоз цих ганебних явищ утворює найсерйознішу небезпеку для держави і суспільства. Небезпека корупції полягає в тому, що вона призводить до незворотних змін державного апарату, які можна подолати лише завдяки кардинальним засобам. Характерною рисою корупції є зловживання службовим становищем, що вчиняється з метою неправомірного отримання відповідних переваг в результаті необґрунтованого використання офіційного статусу. Корумпована посадова особа може домагатися отримання грошей, подарунків, привілей або прибуткових умов для підприємницької діяльності в обмін на здійснення чи нездійснення будь-яких офіційних дій. Немає різниці, хто ініціює зловживання – сам посадовець чи особа, яка пропонує неправомірну вигоду.

Відтак у сучасних умовах корупція стала чинником, який реально загрожує національній безпеці, демократичному розвитку держави та суспільству, конституційному ладу, а саме підриває авторитет країни, обмежує конституційні права і свободи людини та громадянина, порушує принципи верховенства права, встановлений порядок здійснення повноважень посадовими і службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектору, руйнує моральні та суспільні цінності, дискредитує державу на міжнародному рівні та заважає подоланню збройної агресії зовнішнього ворога.

У той же час складність подолання корупції полягає у тому, що її наслідки зумовлені такими факторами мотивації особи як бажання багатства і влади, та тим, що це явище викликає у певних верств суспільства «звикання», тобто ставлення до нього не як до аномалії, а як до «норми життя»⁵.

¹ Вирок Свалявського районного суду Закарпатської області від 18 жовтня 2024 року у справі № 306/1961/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122377498>

² Вирок Демидівського районного суду Рівненської області від 9 лютого 2024 року у справі № 558/55/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116890861>

³ Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

⁴ Вирок ВАКС від 21 лютого 2025 року у справі № 991/1369/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125322529>

⁵ Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі постановлення вироків в загальному порядку (35 вироків) суди у 25 випадках призначали як основне покарання штраф за ч. 1 ст. 368, а в 10 випадках – позбавлення волі з реальним його відбуванням.

При цьому додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у 100% випадках у вироків, ухвалених в загальному порядку.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Вироки, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Такі дії здійснюються шляхом опитування обвинуваченого: його запитують, чи укладення угоди є добровільним, тобто згідно з ч. 6 ст. 474 КПК не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, а у разі наявності в нього захисника – шляхом опитування захисника обвинуваченого.

Що ж стосується змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить формулювання обвинувачення, щодо якого обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість, та узгоджене покарання між ним і прокурором.

При цьому суди, як правило, керувались правовими позиціями ВС.

ВС – щодо обсягу перевірки судом при затвердженні угоди доказів щодо викриття підозрюваним дій інших учасників групи чи інших вчинених групою злочинів

У постанові ККС ВС від 7 квітня 2020 року у справі №761/13021/19 наведено правову позицію, згідно з якою «за змістом ст. 474 КПК перевірка доказів щодо викриття підозрюваним дій інших учасників групи чи інших вчинених групою злочинів не належить до повноважень суду при прийнятті рішення щодо затвердження угоди про визнання винуватості. Натомість відповідно до приписів ст. 470 КПК обов'язок враховувати ступінь та характер сприяння підозрюваного чи обвинуваченого у проведенні кримінального провадження щодо нього або інших осіб при укладенні угоди про визнання винуватості покладено саме на прокурора».

ВС – щодо дискреційної функції суду при прийнятті рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням

В ухвалі ВС від 18 квітня 2019 року у справі № 361/2382/2016-к вказано: «Загальні засади призначення покарання, визначені ст. 65 КК, наділяють суд правом вибору однієї із форм реалізації кримінальної відповідальності – призначити покарання або звільнити від покарання чи від його відбування, завданням яких є виправлення обвинуваченого та попередження нових кримінальних правопорушень. Ця функція за своєю правовою природою є дискреційною, оскільки потребує врахування та оцінки конкретних обставин справи, ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особи винного, обставин, що впливають на покарання. Реалізація цієї функції становить правозастосовну

інтелектуально-вольову діяльність суду, в рамках якої приймається рішення про можливість застосування ст. 75 КК, за змістом якої рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням суд може прийняти лише у випадку, якщо призначено покарання певного виду і розміру, враховано тяжкість кримінального правопорушення, особу винного та інші обставини справи, і всі ці дані у сукупності спонукають до висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання»¹.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі засудження на підставі угод (45 вироків) – 35 вироків – за ч. 1 ст. 368 КК, 10 вироків – за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК.

Серед вироків на підставі угод за ч. 1 ст. 368 КК – 34 ухвалені місцевими загальними судами та 1 – ВАКС (справа № 991/6096/24)².

Видами **основного покарання за ч. 1 ст. 368 КК** традиційно був штраф у рамках санкції ч. 1 ст. 368 КК у розмірі від 1 000 до 4 000 нмдг.

Пробаційній нагляд та позбавленням волі не застосовувалися.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке відповідно до ч. 1 ст. 368 КК є обов'язковим, застосовувалося завжди, з різним ступенем уточнення того, про які саме посади заборонено обіймати та якими видами діяльності заборонено займатися:

– з позбавленням права обіймати посади в органах охорони здоров'я, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарчих функцій, строком на 1 рік 1 місяць³;

– з позбавленням права обіймати в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, строком на 1 (один) рік⁴;

– з позбавленням права обіймати керівні посади в юридичних особах публічного права строком на 1 (один) рік⁵.

У справі № 585/709/24 обвинуваченому призначено штраф у розмірі 1 000 нмдг (17 000 грн)⁶. Через 3 місяці після ухвалення вироку від 25 березня 2024 року засуджений звернувся до суду з клопотанням розстрочити йому сплату несплаченої суми штрафу в розмірі 16 000 грн, визначеного за вироком Роменського міськрайонного суду, строком на 10 місяців, встановивши порядок сплати рівними частинами по 1 600 грн щомісяця, починаючи з липня

¹ Ухвала колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 18 квітня 2019 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81264215>

² Вирок ВАКС від 27 серпня 2024 року у справі № 991/6096/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121211160>

³ Вирок Жашківського районного суду Черкаської області від 4 березня 2024 року у справі № 693/48/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117390634>

⁴ Вирок Коростенського міськрайонного суду Житомирської області від 12 листопада 2024 року у справі № 279/4376/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122958091>

⁵ Вирок Демидівського районного суду Рівненської області від 9 лютого 2024 року у справі № 558/55/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116890861>

⁶ Вирок Роменського міськрайонного суду Сумської області від 25 березня 2024 року у справі № 585/709/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117926815>

2024 року, яке суд задовольнив¹.

У справі № 558/55/24 особу визнано винним за ч. 1 ст. 368 КК та призначено штраф 2 000 нмдг (34 000 грн)². Перевіряючи, чи враховано істотні умови угоди про визнання винуватості, передбачені ст. 472 КПК, суд не врахував, що у цій справі обвинувачений отримав неправомірну вигоду в сумі 4 000 дол. США (що згідно з курсом НБУ станом на дату вчинення діяння становило 152 400 грн, тобто і штраф не повинен був бути меншим за цей розмір). Проте прокурор в апеляційному порядку вирок не оскаржив, вирок набув законної сили.

Вироки на підставі угод про визнання винуватості за ч. 2 ст. 368 КК (коли предметом була неправомірна вигода у значному розмірі) серед вибірки не виявлено.

У разі засудження за ч. 3 ст. 368 КК видом **основного покарання** було виключно позбавлення волі у межах санкції ч. 3 ст. 368 КК (від 5 до 10 років):

- з реальним відбуванням – 0 вироків;
- зі звільненням від відбування покарання з випробуванням – 6 вироків.

У разі засудження за ч. 4 ст. 368 КК видами **основного покарання** було виключно позбавлення волі:

- з реальним відбуванням покарання, проте з його призначенням із застосуванням ст. 69-2 КК, коли мало місце призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (нижче від найнижчої межі, встановленої в санкції статті (частині статті) Особливої частини КК, але не нижче від найнижчої межі, встановленої КК). У такому разі особа не звільнялася від відбування такого покарання з випробуванням на підставі ст. 75 цього Кодексу.

Прокурору відділу процесуального керівництва досудовим розслідуванням та підтримання державного обвинувачення управління нагляду за додержанням законів органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю, Департаменту нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні та координації правоохоронної діяльності Генеральної прокуратури України призначено узгоджене сторонами угоди основне покарання у виді позбавлення волі на строк 1 (один) рік³;

- у межах санкції ч. 4 ст. 368 КК (від 8 до 12 років) зі звільненням від відбування покарання з випробуванням – 2 вироки.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке відповідно до ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК є обов'язковим, призначалось в усіх випадках, водночас існує різна судова практика його застосування до співучасників, навіть у межах одного суду (БАКС).

¹ Ухвала Роменського міськрайонного суду Сумської області від 19 червня 2024 року у справі № 585/709/24 про розстрочення сплати штрафу. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119867545>

² Вирок Демидівського районного суду Рівненської області від 9 лютого 2024 року у справі № 558/55/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116890861>

³ Вирок БАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

Зокрема, ВАКС у двох справах (№№ 991/1354/25, 991/2141/25) не застосовував до обвинуваченого у пособництві за ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 368 КК додаткове покарання у виді позбавлення права займатися певною діяльністю, посилаючись на абз. 4 п. 17 постанови ПВСУ від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання»: якщо додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю за санкцією статті (санкцією частини статті) є обов'язковим, то воно застосовується лише до тих осіб, які обіймали посади чи займалися діяльністю, з якими було пов'язано вчинення злочину. До інших осіб, які були співучасниками злочину, не пов'язаного з їх діяльністю чи займаною посадою, додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю не застосовується¹.

Натомість ВАКС застосовував його за угодами у справах №№ 991/4646/25², 991/1718/25³, 991/1287/25⁴. Обґрунтування у вироках в цих справах застосування додаткового покарання обмежується констатацією дискреції суду при його обранні та узгодженні сторонами угоди.

Показовий приклад вмотивування застосування позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до пособника виявлено у вироку ВАКС від 11 червня 2025 року у справі № 991/3097/23:

«Через злочинні дії обвинувачених та інші схожі випадки суспільство сприймає правоохоронні органи – органи поліції, як корумповані та упереджені, що поглиблює недовіру суспільства до правоохоронних органів в цілому. А участь адвоката у злочинних діях сприймається суспільством як «схема», що підриває довіру суспільства до інституту адвокатури.

Не є перешкодою для призначення покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та обставина, що засуджений на момент ухвалення вироку не працює на певній посаді та не провадить діяльність, з використанням можливостей якої (яких) він вчинив кримінальне правопорушення (Постанова ВС від 21.06.2022 у справі № 171/869/21, провадження № 51-838км22).

Так, злочин ОСОБА_6 вчинив, працюючи у правоохоронних органах та перебуваючи на посаді т.в.о. заступника начальника слідчого управління Головного управління Національної поліції в Сумській області – начальника відділу розслідування злочинів, скоєних проти життя та здоров'я особи. Саме завдяки посаді він зміг використати владу та службове становище для отримання неправомірної вигоди. На момент ухвалення вироку обвинуваченого ОСОБА_6 звільнено з правоохоронних органів (п. 5.3.8 вироку).

З урахуванням того, що ОСОБА_6 вчинив інкриміновані йому кримінальні правопорушення, обіймаючи посаду в правоохоронних органах, яка пов'язана з виконанням організаційно-розпорядчих функцій, суд вважає, що з метою недопущення використання ним посади у правоохоронних органах для подальшої злочинної діяльності, вчинення нових злочинів, необхідно призначити обов'язкове додаткове покарання з позбавленням права

¹ Вирок ВАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/1354/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125645748>; вирок ВАКС від 18 березня 2025 року у справі № 991/2141/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125920502>

² Вирок ВАКС від 5 червня 2025 року у справі № 991/4646/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127896742>

³ Вирок ВАКС від 24 квітня 2025 року у справі № 991/1718/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126896291>

⁴ Вирок ВАКС від 19 березня 2025 року у справі № 991/1287/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125993127>

обіймати посади в правоохоронних органах та пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій представника влади строком на 3 (три) роки.

Обвинувачений ОСОБА_7 вчинив злочин, передбачений ч. 5 ст. 27 ч. 3 ст. 368 КК, будучи адвокатом.

Суд може призначити додаткове покарання у вигляді позбавлення права займатись адвокатською діяльністю, якщо це передбачено санкцією статті КК за вчинення кримінального правопорушення. Цей захід покарання не є підставою для автоматичного припинення чи зупинення права займатись адвокатською діяльністю, але є додатковим обмеженням, що може бути застосовано судом.

Відповідно до ст. 32 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підставою для припинення права на заняття адвокатською діяльністю є набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також нетяжкого злочину, за який призначено покарання у вигляді позбавлення волі. Право на заняття адвокатською діяльністю припиняється з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду.

Враховуючи, що обвинувачений ОСОБА_7 вчинив кримінальне правопорушення, використовуючи статус адвоката, ділові зв'язки та навички, набуті від адвокатської діяльності, суд вважає необхідним призначити обвинуваченому ОСОБА_7 обов'язкове додаткове покарання у виді позбавлення права займатись адвокатською діяльністю строком на 3 (три) роки»¹.

Додаткове покарання у виді конфіскації у справах за угодами за ч. 1 ст. 368 КК не застосовувалось, а за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК – у половині випадків з різним ступенем уточнення, щодо усього чи якої саме частини належного обвинуваченому майна – у справах №№ 991/4646/25 (повна)², 344/2364/19 (повна)³, 991/1287/25 (частини належного обвинуваченому майна – земельних ділянок)⁴, 991/4967/25 (часткова – 40 000 грн)⁵, 760/1279/19 (автомобіля KIA Sportage, 2011 року випуску, житлового будинку)⁶.

Перерахування обвинуваченими добровільних внесків на допомогу ЗСУ або благодійним фондам

ВС – щодо визнання добровільного внеску обвинуваченого на допомогу ЗСУ обставиною, що пом'якшує покарання

ВС у постанові від 19 липня 2023 року у справі № 442/2407/22 дійшов висновку, що посилання прокурора на відсутність підстав у судів попередніх інстанцій для визнання пом'якшуючою для покарання обставиною того, що засуджений ОСОБА_7 добровільно розпорядився внесеними як застава коштами шляхом їх звернення на спеціальний рахунок для збору коштів на підтримку ЗСУ, є необґрунтованими, оскільки вказане рішення було прийнято за згодою засудженого, а застава була внесена в його інтересах. Тобто ВС фактично підтвердив позицію судів першої та апеляційної інстанцій у справі № 991/1344/22,

¹ Вирок ВАКС від 11 червня 2025 року у справі № 991/3097/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128028878>

² Вирок ВАКС від 5 червня 2025 року № 991/4646/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127896742>

³ Вирок ВАКС від 13 березня 2024 року у справі № 344/2364/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117612224>

⁴ Вирок ВАКС від 19 березня 2025 року у справі № 991/1287/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125993127>

⁵ Вирок ВАКС від 18 липня 2025 року у справі № 991/4967/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128944560>

⁶ Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

що надання обвинуваченим згоди на перерахування внесеної за нього застави на підтримку ЗСУ може бути визнано судом обставиною, що пом'якшує покарання навіть за умови, що обвинувачений не був заставодавцем¹.

Угоди про визнання винуватості за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК у половині випадків, а за ч. 1 ст. 368 КК в одиничних випадках супроводжувалися сплатою на момент укладення або зобов'язанням обвинувачених сплатити визначену угодою суму допомоги або перерахування суми застави на рахунки ЗСУ або благодійних фондів, що відповідно до КК не є додатковим покаранням. Як-от:

– «Обвинувачений ОСОБА_4 до початку підготовчого судового засідання з метою зміцнення обороноздатності держави добровільно надав грошову допомогу Збройним Силам України у розмірі 117 000 (сто сімнадцять) тисяч»²;

– «Запобіжний захід у виді застави у справі № 991/895/23 залишити до набрання вироком законної сили. Після набрання вироком законної сили заставу в сумі 2 013 000 грн, яка внесена заставодавцем ОСОБА_11, перерахувати на офіційну фандрейзингову платформу України UNITED24 за напрямком «Освіта і наука» (на відбудову шкіл, налаштування бомбосховищ та генераторів, щоб зробити освітнє середовище безпечнішим для українських дітей)»³.

У випадку затвердження угоди із зобов'язанням обвинуваченого сплати благодійного внеску понад розмір внесеної застави у майбутньому траплялись різні підходи судів. Водночас у кожному випадку суди обачно не скасовували накладений арешт на майно обвинуваченого повністю або в частині на випадок невиконання зобов'язань за угодою обвинуваченим для забезпечення можливості виконання додаткового покарання у виді конфіскації.

В одному випадку (справа № 760/1279/19) ВАКС у резолютивній частині вироку зобов'язав обвинуваченого «упродовж 4 (чотирьох) місяців з моменту затвердження судом угоди про визнання винуватості особисто та/або через інших осіб здійснити переказ коштів в розмірі 400 000 (чотириста тисяч) гривень на підтримку Збройних сил України через Благодійну організацію «Благодійний фонд «Код нації 47». Після сплати коштів невідкладно повідомити суд про таке»⁴.

В іншому випадку (справа № 991/1354/25) у резолютивній частині вироку таке зобов'язання відсутнє, проте у мотивувальній його частині зафіксоване твердження обвинуваченого про те, що він фінансово спроможний здійснити добровільний внесок на підтримку ЗСУ на суму 150 000 грн і на підтвердження можливості виконати зазначений обов'язок надав довідку про стан свого рахунку станом на день ухвалення вироку про затвердження угоди про визнання винуватості⁵.

¹ Вирок ВАКС від 19 березня 2025 року у справі 991/1287/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125993127>

² Вирок Коростенського міськрайонного суду Житомирської області від 12 листопада 2024 року у справі № 279/4376/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122958091>

³ Вирок ВАКС від 12 грудня 2024 року у справі № 991/4881/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123727805>

⁴ Вирок ВАКС від 10 листопада 2025 року у справі № 760/1279/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131671213>

⁵ Вирок ВАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/1354/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125645748>

Варто зауважити, що лише у двох випадках суд визнав факти сплати або зобов'язання сплатити благодійну допомогу обставиною, яка відповідно до ч. 2 ст. 66 КК пом'якшує покарання обвинуваченого.

У цьому аспекті можна відзначити ефективність роботи захисників, які, вочевидь, відстоювали в угоді таку її істотну умову, як пропозицію суду визнати таку сплату або зобов'язання сплати зазначеної в угоді суми допомоги як пом'якшуючу покарання обставину. «Сторони визнали наявність двох обставин, які відповідно до ст. 66 КК пом'якшують покарання, а саме: 1) щире каяття, яке полягає в усвідомленні факту вчинення протиправних діянь, критичній оцінці своїх дій; 2) активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення, вчиненого іншим співучасником. Також сторони Угоди пропонують суду визнати обставиною, яка відповідно до ч. 2 ст. 66 КК пом'якшує покарання ОСОБА_4, його згоду здійснити особисто перерахування 150000 грн, а також забезпечити перерахування внесеної за нього застави у розмірі 60560 грн на підтримку Збройних Сил України»¹.

В іншому випадку суд послався на позицію ККС ВС у постанові від 19.07.2023 у справі № 442/2407/22.

5. Виправдувальні вироки

Як зазначалось вище, із 80 вироків, ухвалених у 2024–2025 роках, що набрали законної сили до 01.01.2026, виправдувальних вироків не виявлено.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 18 випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК), у 2 – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК).

В одному із двох названих випадків суд першої інстанції у кримінальному провадженні за ч. 1 ст. 368 КК постановив ухвалу про закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК (ухвала Придніпровського районного суду міста Черкаси від 9 грудня 2024 року у справі № 711/3734/20); зазначена ухвала була скасована судом апеляційної інстанції, призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Зокрема, Черкаський апеляційний суд у своїй ухвалі від 5 березня 2025 року мотивував це рішення так: «день направлення або безпосереднього вручення підозрюваному та його захиснику повідомлення в порядку ст. 290 КПК має рахуватися у строк досудового розслідування. Згідно з протоколами про надання доступу до матеріалів (додаткових матеріалів) досудового розслідування вбачається що у період часу з 27 по 28 травня 2020 року підозрюваний ОСОБА_8 та його захисник ОСОБА_9 отримали доступ до матеріалів досудового розслідування. 28.05.2020 підписано та затверджено обвинувальний акт в цьому кримінальному провадженні, який листом скеровано до Придніпровського районного суду міста Черкаси та зареєстровано канцелярією суду 29 травня 2020 року. З наведеного встановлено, що кінцевою датою обчислення двомісячного строку досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо ОСОБА_8 є 27 травня 2020 року, а не 26 травня 2020 року,

¹ Вирок ВАКС від 6 березня 2025 року у справі № 991/1354/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125645748>

як зазначено судом першої інстанції. При цьому ознайомлення з 27 по 28 травня 2020 року підозрюваного ОСОБА_8 та його захисника ОСОБА_9 з матеріалами досудового розслідування не включається в строк досудового розслідування на виконання ч. 5 ст. 290 КПК. Отже станом на 29 травня 2020 року, тобто дату реєстрації обвинувального акта Придніпровським районним судом м. Черкаси, двомісячний строк досудового розслідування кримінального провадження не закінчився, тому порушень процесуального закону органом досудового розслідування не допущено. Таким чином, Черкаський апеляційний суд визнав безпідставним закриття кримінального провадження щодо ОСОБА_8 на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, зазначив, що ухвала Придніпровського районного суду м. Черкаси від 9 грудня 2024 року підлягає скасуванню через істотні порушення вимог кримінального процесуального закону¹. Після цього ухвалою Придніпровського районного суду міста Черкаси від 10 квітня 2025 року обвинуваченого у цій справі було звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК)².

В одній із досліджуваних ухвал зазначалося, що протягом перебігу строку давності кримінальне провадження зупинялося ухвалою суду на період до звільнення обвинуваченого з військової служби за призивом під час мобілізації, на особливий період (цей період загалом становив у цьому кримінальному провадженні від 6 жовтня 2023 року до 16 вересня 2025 року, – а 16 вересня 2025 ухвалою Святошинського районного суду м. Києва кримінальне провадження стосовно обвинуваченого відновлено). Після цього ухвалою суду від 26 листопада 2025 року обвинуваченого звільнено від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК³.

Ще в одній справі суд першої інстанції постановив виправдувальний вирок, сторона обвинувачення оскаржила його в апеляційному порядку, а суд апеляційної інстанції постановив ухвалу про закриття кримінального провадження і звільнив обвинувачену від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК). При цьому в мотивувальній частині зазначеної ухвали про закриття кримінального провадження суд вказав: «...суд першої інстанції дійшов висновку про відсутність достатніх та переконливих доказів винуватості ОСОБА_7 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК, колегія суддів, з огляду на наявність клопотання обвинуваченої про звільнення її від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК не вбачає підстав для продовження апеляційного розгляду, оскільки закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності через закінчення строків давності є обов'язком, а не правом суду»⁴.

У жодній із досліджених ухвал про закриття кримінального провадження суд не застосував спеціальну конфіскацію, натомість майже у всіх ухвалях було скасовано арешт майна.

Суди постановляли ухвали, доволі часто керуючись постановами ВС⁵.

¹ Ухвала Черкаського апеляційного суду від 5 березня 2025 року у справі № 711/3734/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125766681>

² Ухвала Придніпровського районного суду міста Черкаси від 10 квітня 2025 року у справі № 711/3734/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126507955>

³ Ухвала Святошинського районного суду міста Києва від 26 листопада 2025 року у справі № 759/17316/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132138509>

⁴ Ухвала Одеського апеляційного суду від 30 липня 2025 року у справі № 521/15565/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129303845>

⁵ Зокрема, йдеться про ухвали:

– від 24 жовтня 2022 року у справі № 216/4805/20 (в ухвалі Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 6 травня 2025 року у справі № 607/779/23);

– від 15 травня 2024 року у справі № 756/5423/23 (в ухвалі Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 6 травня 2025 року у справі № 607/779/23);

– від 1 липня 2021 року у справі № 752/3218/20 (в ухвалі Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 6 травня 2025 року у справі № 607/779/23);

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну

Щодо вироків ВАКС простежуються такі закономірності.

Із 9 вироків ВАКС, ухвалених у загальному порядку, оскаржувались усі.

У 2 випадках оскарження вичерпувалось апеляційним провадженням.

У справі № 310/5055/19 щодо судді Приморського районного суду міста Маріуполя та його помічниці АП ВАКС апеляційну скаргу захисника помічниці судді залишено без задоволення, а вирок – без змін¹.

У справі № 626/1948/17 щодо судді Ленінського районного суду м. Полтави АП ВАКС вирок змінила (виключила з обвинувачення 2 епізоди та пом'ящила основне покарання із 6 до 5 років позбавлення волі)².

Ще в одній справі (№ 362/4895/16-к) щодо голови і депутата сільської ради за апеляційною скаргою прокурора АП ВАКС ухвалила власний вирок, яким визнала необґрунтованим виключення судом першої інстанції з обвинувачення одержання неправомірної вигоди у розмірі 300 тис. євро та в частині визнання вимагання неправомірної вигоди³. ККС ВС постановою від 15 квітня 2025 року вирок ВАКС та вирок АП ВАКС залишив без змін⁴.

Решта справ станом на 1 січня 2026 року перебували на касаційному перегляді.

При цьому АП ВАКС у справах №№ 991/5528/2, 991/2413/24, 991/7892/21 вирок судів

-
- від 15 вересня 2021 року у справі № 711/3111/19 (в ухвалі Придніпровського районного суду м. Черкаси від 9 грудня 2024 року у справі № 711/3734/20);
 - від 4 липня 2019 року у справі № 128/1266/16-к (в ухвалі Придніпровського районного суду м. Черкаси від 9 грудня 2024 року у справі № 711/3734/20);
 - від 26 травня 2020 року у справі № 556/1381/18 (в ухвалі Придніпровського районного суду м. Черкаси від 9 грудня 2024 року у справі № 711/3734/20);
 - від 26 травня 2020 року у справі № 556/1381/18 (в ухвалі Придніпровського районного суду м. Черкаси від 9 грудня 2024 року у справі № 711/3734/20);
 - від 1 липня 2021 року у справі № 752/3218/20 (в ухвалі Придніпровського районного суду м. Черкаси від 9 грудня 2024 року у справі № 711/3734/20);
 - від 18 лютого 2025 року справа № 712/8174/23 (в ухвалі Святошинського районного суду міста Києва від 26 листопада 2025 року у справі № 759/17316/23);
 - від 11 листопада 2020 року у справі № 455/229/17 (в ухвалі Святошинського районного суду міста Києва від 26 листопада 2025 року у справі № 759/17316/23);
 - від 29 липня 2021 року у справі № 552/5595/18 (в ухвалі Святошинського районного суду міста Києва від 26 листопада 2025 року у справі № 759/17316/23);
 - від 29 вересня 2022 у справі № 559/182/19 (в ухвалі Одеського апеляційного суду від 30 липня 2025 року у справі № 521/15565/15-к);
 - від 17 червня 2020 року у справі № 598/1781/17 (в ухвалі Новоселицького районного суду Чернівецької області від 22 серпня 2024 року у справі № 720/2337/19).

¹ Ухвала АП ВАКС від 13 травня 2025 року у справі № 310/5055/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127432991>

² Ухвала АП ВАКС 18 березня 2025 року у справі № 626/1948/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125979865>

³ Вирок АП ВАКС від 10 червня 2024 року у справі № 362/4895/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119620137>

⁴ Постанова ККС ВС від 15 квітня 2025 року у справі № 362/4895/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127393899>

першої інстанції залишено без змін, у справі № 991/3097/23 виключено з обвинувачення ознаку вчинення злочину групою осіб.

У справі № 344/2364/19 щодо судді Господарського суду Івано-Франківської області АП ВАКС пом'якшила основне покарання до 5 років позбавлення волі та скасувала арешт з ювелірних прикрас із золота у кількості 24 штуки. Колегія суддів Другої судової палати ККС ВС ухвалою від 19 лютого 2026 року передала на розгляд ВП ВС¹ з мотиву необхідності відступити від висновку ВП ВС, висловленого в постанові від 11 грудня 2019 року у справі № 536/2475/14-к, про те, що вручення повідомлення про підозру судді уповноваженим суб'єктом за умови, що таке рішення було прийняте (складене) та підписане Генеральним прокурором або його заступником, не порушує гарантії суддівської незалежності. Оскільки ВП ВС у постанові від 30 січня 2019 року (справа № 442/456/17) зазначила, що у випадку відсутності «якості» закону перевага має надаватися найбільш сприятливому для особи тлумаченню законодавства.

В іншій справі (№ 812/292/18) ВП ВС ствердила, що норми законодавства, які допускають неоднозначне або множинне тлумачення, завжди трактуються на користь особи. Проте у рішенні ВП ВС від 11 грудня 2019 року проблема «якості» закону вирішена на користь держави, а не людини, шляхом розширення повноважень Генерального прокурора та його заступника, що, на думку колегії суддів, суперечить Конституції України, нормам кримінального процесуального закону та порушує гарантії судді, визначені в Законі «Про судоустрій і статус суддів».

Із 10 вироків ВАКС за угодами жоден не оскаржено сторонами угоди.

Водночас 3 із них, ухвалених за ч. 5 ст. 28, ч.ч. 3 або 4 ст. 368 КК щодо пособника (справи №№ 991/940/24, 991/2141/25, 991/1354/25) оскаржено захисниками іншого співучасника в апеляційному та касаційному порядку. АП ВАКС повернула апеляційні скарги адвокатів як такі, що подані неналежною особою. ККС ВС відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою адвокатів в інтересах інших співучасників на ухвалу судді АП ВАКС про повернення апеляційних скарг.

Процесуальні підходи ККС ВС на такі касаційні скарги були різними:

- у справі № 991/940/24 – повернув касаційну скаргу захисника в інтересах іншого співучасника на ухвалу АП ВАКС²;
- у справі № 991/2141/25 – відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою адвоката в інтересах іншого співучасника на ухвалу судді АП ВАКС³;
- у справі № 991/1354/25 – ухвалу АП ВАКС про повернення апеляційної скарги адвоката залишив без зміни, а касаційну скаргу – без задоволення (тобто розглянув по суті)⁴.

АП ВАКС та судді і колегії суддів ККС ВС, приймаючи рішення за касаційними скаргами адвокатів інших співучасників, керувались такими правовими висновками ККС ВС:

¹ Ухвала колегії суддів Другої судової палати ККС ВС від 19 лютого 2026 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/134346549>

² Ухвала ККС ВС від 4 листопада 2024 року у справі № 991/940/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122819979>

³ Ухвала ККС ВС від 22 липня 2025 року у справі № 991/2141/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129054176>

⁴ Постанова ККС ВС від 24 березня 2026 року у справі № 991/1354/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/135156205>

ВС – про презумпцію невинуватості та преюдиційне значення вироку за угодою для іншого співучасника

Ухвали ККС ВС від 25 серпня 2021 року у справі № 991/3848/21, від 4 жовтня 2021 року у справі № 991/3848/21, від 18 жовтня 2021 року у справі № 991/3848/21: зазначення у формулюванні обвинувачення інформації стосовно співучасті обвинуваченого – сторони угоди з іншою особою (чи вчинення обвинуваченим –стороною угоди дій в інтересах іншої особи), яке визнано судом доведеним, стосується лише обвинуваченого – сторони угоди. Викладені у вироку на підставі угоди обставини обвинувачення, відповідно до ст. 17 КПК, не можуть бути використані на підтвердження винуватості будь-яких інших осіб, крім обвинуваченого – сторони угоди.

Ухвали ККС ВС від 23 січня 2024 року у справі № 991/6004/21, від 4 січня 2024 року у справі № 991/2288/21, від 25 серпня 2023 року у справі № 755/1730/20, від 25 січня 2024 року у справі № 554/8321/23, від 29 лютого 2024 року у справі № 755/17727/23, від 4 березня 2024 року у справі № 991/8851/21, постанови ККС ВС від 24 травня 2023 року у справі № 202/11070/22, від 21 вересня 2023 року у справі № 712/3637/22: вирок, ухвалений на підставі угоди стосовно однієї із декількох осіб, не має преюдиційного значення для кримінального провадження відносно інших осіб, а визнання винуватості однією із осіб не є доказом винуватості інших. Чинний КПК не звільняє сторону обвинувачення від доказування відповідних обставин у кримінальному провадженні щодо однієї особи в разі наявності судового рішення стосовно іншої особи;

Постанова ККС ВС від 26 травня 2021 року у справі № 263/15273/17: право обвинуваченого на визнання своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення та укладення угоди про визнання винуватості передбачено діючим кримінальним процесуальним законом і може бути вільно використано ним відповідно до принципу диспозитивності незалежно від невизнання своєї вини іншими особами у кримінальному провадженні.

ВС – про обсяг апеляційного та касаційного оскарження рішення суду у разі, якщо воно стосується їх прав та обов'язків

ВСУ у своїй постанові від 3 березня 2016 року (справа № 5-347кц15) зробив правовий висновок: «конституційний принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду гарантує право звернення до суду зі скаргою в апеляційному чи касаційному порядку, яке має бути реалізовано, за винятком встановленої законом заборони на таке оскарження; і при цьому відсутність «інших осіб» у вичерпному переліку суб'єктів оскарження, передбаченому ст. 394 КПК, за умови, що судові рішення стосується їх прав, свобод та інтересів, не є перешкодою в доступі до правосуддя та звернення до суду вищої інстанції, що передбачено ч. 2 ст. 24 КПК».

ОП ККС ВС у постанові від 18 травня 2020 року у справі № 639/2837/19 дійшла висновку, що суддя-доповідач суду апеляційної інстанції, вирішуючи відповідно до вимог ст. 398 КПК питання про відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою іншої особи (захисника чи представника іншої особи) на вирок на підставі угоди, має впевнитися, що у тексті вироку зазначено такі дані, які прямо вказують на цю конкретну особу, або визнані встановленими такі обставини, які дозволяють апеляційному суду (судді-доповідачеві) з впевненістю ідентифікувати іншу особу; крім того, вирок має стосуватися прав, свобод та інтересів цієї іншої особи. Дані про осіб, які містяться у процесуальних документах, складених слідчим або прокурором у цьому чи в іншому кримінальному провадженні, не можуть бути підставою для визнання вироку таким, що стосується прав, свобод та інтересів інших осіб. Ці процесуальні документи, на відміну від вироку суду, містять твердження сторони обвинувачення про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (п. 13 ч. 1 ст. 3 КПК), з

викладенням обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні відповідно до вимог ст.ст. 91, 92, 277, 291 КПК.

У цілому позиція ККС ВС у справі № 991/1354/25 сприймається як правильна, однак аргументація колегії суддів Другої судової палати ККС ВС в частині того, що «вирок суду не містить даних, які б могли ідентифікувати ОСОБА_6, а посилання на посаду чи інші дані, які зустрічаються в тексті вироку є лише обов'язковим елементом конкретизації обвинувачення ОСОБА_8, без зазначення яких неможливо повно сформулювати йому обвинувачення», викликає заперечення.

Так, у вирокі ВАКС від 6 березня 2025 року неодноразово зазначається, що інший співучасник (виконавець) – ОСОБА_6 виконував функції слідчого судді та обіймав посаду голови Верховнодніпровського районного суду Дніпропетровської області. Відомості такого ступеня конкретизації дійсно навіть для стороннього спостерігача (авторів цього дослідження) сприймаються як такі, що легко і за кілька хвилин дають змогу встановити або ідентифікувати його особу. Водночас інкримінований злочин вчинено не з використанням посади голови суду у спосіб впливу на інших суддів цього суду, а за ухвалення рішень про зняття арешту з майна підозрюваних у справах, що перебували у провадженні безпосередньо ОСОБА_6. Деталізація у вирокі зайняття посади голови суду на кваліфікацію вчиненого за ч. 3 ст. 368 КК не впливала, і тому видається надмірною, тож судам у майбутньому варто уникати викладення у вирокі зайвих деталей.

* * *

Серед обвинувальних вироків, ухвалених місцевими загальними судами, оскаржувались лише ухвалені у загальному порядку, і таких виявлено лише 3 (із залишенням вироку без змін, з перерахуванням розміру покарання, з перерахуванням розподілу судових витрат).

* * *

Із двох ухвал про закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК одна була скасована судом апеляційної інстанції і в кінцевому рахунку суд першої інстанції у цій справі закриття кримінальне провадження та звільнив обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК – у зв'язку із закінченням строків давності.

Ухвали про закриття кримінального провадження і звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК не переглядалися судами вищих інстанцій.

В одному кримінальному провадженні суд першої інстанції постановив виправдувальний вирок, сторона обвинувачення оскаржила його в апеляційному порядку, а суд апеляційної інстанції постановив ухвалу про закриття кримінального провадження і звільнив обвинувачену від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК).

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **344** вироків за ст. 368 КК.
2. Із числа 80 проаналізованих вироків, що вступили в законну силу, – 80 обвинувальних

(100 %), з них 45 – за угодами з прокурором. Серед вироків, які набрали законної сили, виправдувальних вироків вибіркою не виявлено.

3. У ЄДРСР на сторінці ст. 368 КК за пошуком за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено **222** ухвали, з них проаналізовано 20. Тож у **2/3** випадків (344 проти 222) кримінальні провадження за ст. 368 КК завершувалися ухваленням судами вироку.

4. Вироки місцевих загальних судів неструктуровані, у них відсутня рубрикація за тематичною спільністю, нумерація пунктами абзаців, різниться послідовність викладу описово-мотивувальної частини. Переважна більшість вироків місцевих судів, ухвалених за ч. 1 ст. 368 КК, максимально лаконічна.

5. Суди у вироках за ч. 1 ст. 368 КК, а також у вироках за угодами незалежно від кваліфікації не посилалися на позиції ВС, що обумовлене тенденційно призначенням покарання у виді штрафу або угодженням угодою звільненням від відбування позбавлення волі з випробуванням, узгодженням застосуванням чи незастосуванням конфіскації і, відповідно, нульовою статистикою їх оскарження.

6. Середній строк розгляду справ у суді першої інстанції у загальному порядку становить 2–4 роки. Найкоротший строк розгляду – 1 рік, найдовший – 5 років. У випадку постановлення виправдувальних вироків строк розгляду становив 1,5–7 років, а іноді сумарно понад 10 років з урахуванням апеляційного та касаційного перегляду. Строк розгляду у порядку ч. 3 ст. 349 КПК у середньому становив 1–3 місяці; за угодами – від кількох днів до 4 місяців.

Вироки за ч. 1 ст. 368 КК у порядку ч. 3 ст. 349 КПК та за угодами ухвалювалися, як правило, протягом 1–1,5 року після події, яка була предметом розгляду; обвинувальні вироки в загальному порядку – щодо подій, які відбулись переважно у 2021–2024 роках, водночас мали місце і випадки подій 2017–2021 років.

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 1–2 роки після року, у якому відбулася подія к.п., рідше – через 3–5 років після події. У 2025 році спостерігається тенденція збільшення ухвалених вироків за угодами, водночас закономірності зменшення строку провадження (як досудового, так і досудового) немає.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження за ст. 368 КК, у середньому розглядалися судами 4 роки. В окремих випадках ухвали були постановлені протягом 40 днів, в одній справі – через 10 років після надходження справи до суду.

7. У разі засудження за ч. 1 ст. 368 КК у всіх категоріях проваджень (як у загальному порядку, так і в порядку ч. 3 ст. 349 КПК та за угодами), видом основного покарання традиційно був виключно штраф у рамках санкції. Як особливий випадок призначення штрафу понад верхню межу санкції ч. 1 ст. 368 КК обвинуваченому призначено його з урахуванням ч. 2 ст. 53 КК у розмірі неправомірної вигоди (4 750 нмдг). Пробаційний нагляд та позбавлення волі не застосовувалися.

Позбавлення волі призначалось за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК у 10 вироках (з них 9 – ВАКС), ухвалених у загальному порядку – на строк від 5 до 9 років з реальним його відбуванням. У вироках за угодами суди призначали покарання в межах домовленостей сторін із застосуванням звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

Додаткове обов'язкове покарання у виді позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю застосовувалося завжди щодо виконавця злочину з різним ступенем уточнення того, про заборону обіймання яких саме посад та видів діяльності йдеться.

У вироках за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК, ухвалених в загальному порядку, конфіскація

застосовувалась у 100% випадків. У половині випадків конфіскація застосовувалась і за угодами.

В одному випадку суд на підставі ст. 54 КК застосував додаткове покарання у виді позбавлення обвинуваченого 9 рангу державного службовця.

8. Звільнення від відбuvання основного покарання з випробуванням застосовувалось виключно за угодами у разі кваліфікації вчиненого за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК у 9 вироках (11,3%), ухвалених ВАКС. Ще у двох випадках (2,5%) особу звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності на підставі п. 3 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК. Виявлено 1 випадок звернення засудженого з клопотанням про умовно-дострокове звільнення від додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади в органах державної влади, яке суд задовольнив.

9. Відсутні вироки, у яких суди встановлювали підстави для спеціальної конфіскації та для застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

10. Виявлено 10 справ, у яких здійснювався спрощений судовий розгляд у порядку ч. 3 ст. 349 КПК, усі за ч. 1 ст. 368 КК. Жоден із вироків не оскаржувався в апеляційному та/чи касаційному порядку. У випадку застосування ч. 3 ст. 349 КПК і визнання вини обвинуваченим суди застосовували повний спектр розмірів штрафу та строків позбавлення права займатись певною діяльністю та обіймати певні посади. Цю тенденцію, очевидно, варто змінювати прокурорам та судам, оскільки обвинувачені, які визнають вину, не зазнають заохочувальних наслідків, порівняно з іншими обвинуваченими, на судові розгляди справ яких держава витратила більші ресурси.

11. У жодному із проаналізованих вироків предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

12. У 78 випадках обвинувачений висловлював прохання про надання йому неправомірної вигоди або узгоджував її розмір із посередником (пособником), яку надалі у 98% випадків *отримував*. У двох випадках обвинувачений лише *прийняв пропозицію* неправомірної вигоди та одержав її. В одному випадку особу притягнуто лише за *прохання надати* їй неправомірну вигоду.

У всіх категоріях проваджень, у яких інкримінувалося одержання неправомірної вигоди (98% обвинувальних вироків), суди встановлювали, що особа її одержала, а також що особа реально вчинила дії у відповідь на неправомірну вигоду.

13. Суди належно встановлювали, що особа, яка вчинила к.п., є публічною службовою особою, типово відзначали посаду, на яку було призначено обвинуваченого, коло його повноважень відповідно до профільного закону, внутрішнього положення та посадової інструкції, констатували, що він діяв усупереч їм, розкривали з використанням якої саме наданої влади чи службового становища вчинив злочин.

14. У жодному випадку судом не встановлено, що службова особа не пізніше одного робочого дня з моменту одержання, без прохання чи вимагання з її боку неправомірної вигоди і до отримання з інших джерел інформації про це к.п. органом досудового розслідування, письмово повідомила про факт отримання неправомірної вигоди свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації. Це пов'язано з тим, що у більшості випадків обвинувачений сам висловлював прохання про надання йому неправомірної вигоди.

15. Вироків, у яких злочин вчинила службова особа, яка займає особливо відповідальне становище, не виявлено.

Ознаку вчинення діяння за попередньою змовою групою осіб судами встановлено у 13

вироках, ухвалених ВАКС, з них 8 вироків ухвалено щодо пособника.

16. У цілому суди належно обґрунтовували вирок і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК. Використовувались усі види джерел доказів: показання, речові докази, висновки експертів, документи.

Серед проблемних питань найчастіше у вироків аналізувались наявність або відсутність провокування на вчинення злочину, ознака вимагання неправомірної вигоди.

17. Серед 45 вироків на підставі угод – 35 вироків за ч. 1 ст. 368 КК та 10 – за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК.

Серед вироків на підставі угод за ч. 1 ст. 368 КК 34 вироків – ухвалено місцевими загальними судами та 1 – ВАКС.

У разі засудження за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК видом основного покарання було позбавлення волі зі звільненням від відбування покарання з випробуванням – 9 вироків, реальним відбуванням – 0 вироків; з реальним відбуванням покарання, призначеним із застосуванням ст. 69-2 КК, – 1 вирок.

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю з різним ступенем конкретизації завжди застосовувалось до виконавців злочину, проте існує різна судова практика його застосування до пособників навіть у межах одного суду (ВАКС) як за угодами, так і у загальному порядку.

Додаткове покарання у виді конфіскації за угодами за ч. 1 ст. 368 КК не застосовувалось, а за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК – застосовувалось у половині випадків з різним ступенем уточнення, щодо усього чи якої саме частини належного обвинуваченому майна.

Угоди про визнання винуватості за ч.ч. 3, 4 ст. 368 КК у половині випадків, а за ч. 1 ст. 368 КК в одиничних випадках супроводжувалися сплатою на момент їх укладення або зобов'язанням обвинувачених сплатити визначену угодою суму допомоги або перерахування суми застави на рахунки ЗСУ чи благодійних фондів, що відповідно до КК не є додатковим покаранням, водночас відповідно до позиції ВС може бути визнано судом обставиною, що пом'якшує покарання, навіть за умови, що обвинувачений не був заставодавцем.

18. Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 18 випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК), в 2 – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК).

У жодній з ухвал про закриття кримінального провадження суд не застосував спеціальну конфіскацію.

Натомість майже у всіх ухвалях було скасовано арешт майна.

19. Обвинувальні вироків, ухвалені місцевими загальними судами, оскаржувались у 3 випадках, причому лише з числа ухвалених у загальному порядку, із залишенням вироку без змін, з перерахуванням розміру покарання, з перерахуванням розподілу судових витрат.

З 9 вироків ВАКС, ухвалених у загальному порядку, оскаржувались усі. Одна справа передана на розгляд ВП ВС.

Із 10 вироків ВАКС за угодами жоден не оскаржувався сторонами угоди, водночас 3 вироків оскаржувались захисниками іншого співучасника з мотиву надмірної конкретизації його персональних даних, яка дає змогу його ідентифікувати.

20. Із двох ухвал про закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК одна була скасована апеляційним судом і в підсумку суд першої інстанції закрив це провадження зі звільненням обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст.

49 КК у зв'язку із закінченням строків давності.

Ухвали про закриття кримінального провадження і звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК не оскаржувалися.

В одному випадку оскарження виправдувального вироку прокурором в апеляційному порядку апеляційний суд постановив ухвалу про закриття кримінального провадження і звільнив обвинувачену від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК).

1. Відповідальність за підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

У ст. 368-3 КК передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – пропозиція чи обіцянка службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми надати їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення зазначеною службовою особою дій чи її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

Санкція:

- 1) штраф від 1 000 до 4 000 нмдг, або*
- 2) громадські роботи на строк від 100 до 200 годин, або*
- 3) обмеження волі на строк до двох років, або*
- 4) позбавленням волі на той самий строк;*

ч. 2 – ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи організованою групою.

Санкція:

- 1) штраф від 2 000 до 5 000 нмдг, або*
- 2) обмеження волі на строк до чотирьох років, або*
- 3) позбавлення волі на той самий строк;*

ч. 3 – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

Санкція:

- 1) штраф від 2 000 до 4 000 нмдг, або*
- 2) виправні роботи на строк до двох років, або*
- 3) пробаційний нагляд на строк до трьох років, або*
- 4) обмеження волі на строк до трьох років, або*
- 5) позбавлення волі на той самий строк, –*
з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років;

ч. 4 – ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб чи поєднані з вимаганням неправомірної вигоди.

Санкція: позбавлення волі на строк від трьох до семи років –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна.

(Редакція статті востаннє зазнала змін на підставі Закону № 3342-IX від 23 серпня 2023 року.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 368-3 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься **27** вироків. З них до 31 грудня 2025 року не набрали законної сили **3** ухвалених у 2024–2025 роках вироків (**14%** від ухвалених). Отже, набрали законної сили **24** вирoki.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено 10 вироків за ст. 368-3 КК.

У межах дослідження вивчено **24** вирoki за ст. 368-3 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року, зокрема:

- 2 виправдувальні вирoki, з яких 1 – повністю виправдувальний, 1 – виправдувальний у частині обвинувачення за ст. 368-3 КК;
- 12 вироків на підставі угод обвинуваченого з прокурором про визнання вини;
- 10 обвинувальних вироків, постановлених у загальному порядку.

Всі зазначені вирoki ухвалені судами першої інстанції, ВАКС вирoki за ст. 368-3 КК протягом 2024–2025 років не виносив.

У ЄДРСР на сторінці ст. 368-3 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього **13** ухвал, які вивчені в межах цього дослідження.

Суди в обвинувальних вироках посилались на правові позиції ВС, які стосуються загальних процесуальних питань постановлення рішень у кримінальних провадженнях, а також питань кваліфікації корупційних к.п.¹.

¹ При цьому посилання на практику ВС відсутнє у таких рішеннях:

- вирок Оболонського районного суду м. Києва у справі № 756/1454/24. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/117869874>, <https://revestr.court.gov.ua/Review/117869874>;
- вирок Шевченківського районного суду м. Львова у справі № 466/1092/23. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/120889621>;
- вирок Збаразького районного суду Тернопільської області у справі № 598/501/24. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/117714402>;

Посилання на практику ЄСПЛ також наявне в кількох справах¹.

Посилання судів на правові висновки ВС або прецеденти ЄСПЛ є здебільшого формальними.

* * *

Вироки, ухвалені в загальному порядку, мають низький рівень вмотивованості. У більшості випадків їм бракує чіткої структури і подекуди – ретельного аналізу доказів, що в таких випадках зводиться до копіювання тексту обвинувального акта й узгодження дій з обвинуваченим на підставі ст. 349 КПК, що передбачає спрощений порядок визнання доказів, які не оспорюються учасниками судового провадження. Наприклад, вирок Збаразького районного суду Тернопільської області у справі № 598/501/24² в силу посилання на ст. 349 КПК повністю позбавлений мотивації та аналізу обставин справи.

Вироки, ухвалені на підставі угод, не містять посилань на практику ВС. Належної мотивації та обґрунтування законності угоди, затвердженої між обвинуваченим і стороною обвинувачення, їм також бракує. Із вивчених 12 вироків цієї категорії лише 2 є належним чином вмотивованими.

Чудово структурований вирок Рівненського міського суду Рівненської області суду, ухвалений на підставі угоди обвинуваченого із прокурором, від 29 січня 2025 року у справі № 569/1616/25 (див. додаток 3 до цього Звіту).

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вироки на підставі угод та виправдувальні вироки, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням обвинувальних вироків варіюється від 1 року до 5 років.

Водночас окремі вироки ухвалювались неймовірно швидко (2 дні – у справі № 761/36661/25 Шевченківським районним судом м. Києва, 2 тижні – у справі № 216/5215/25 Центрально-Міським районним судом міста Кривого Рогу Дніпропетровської області й у справі № 607/21625/25 Тернопільським міськрайонним судом Тернопільської області, 1 місяць – у справі № 598/501/24 Збаразьким районним судом Тернопільської області).

Справи, вироки по яких ухвалено на підставі угод, розглядались від 2 тижнів до 1 року і 10 місяців. Винятком є справа № 569/1616/25, вирок у якій постановлений Рівненським міським судом Рівненської області за 2 дні.

Справи, по яких ухвалено виправдувальні вироки, розглядались 1 рік (справа № 404/1874/23, Кіровський районний суд м. Кіровограда) і 3 роки 7 місяців (справа №

– вирок Шевченківського районного суду м. Києва у справі № 761/36661/25. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/129991578>, <https://revestr.court.gov.ua/Review/129991578>;

– вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області у справі № 607/21625/25. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/132184922>

¹ Це: вирок Центрально-Міського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі № 216/5215/25 (справа «Скополла проти Італії»). URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/128938318>; вирок Вознесенівського районного суду міста Запоріжжя у справі № 335/4874/23. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/127898702>; вирок Бершадського районного суду Вінницької області у справі № 126/1092/21. URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/119385433>

² <https://revestr.court.gov.ua/Review/117714402>

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 5 років. Лише у 3 випадках із 12 справи розглядались протягом 2 років 10 місяців, 2 років 6 місяців і 1 року.

Більшість вироків ухвалювалась стосовно подій, що мали місце у 2022–2024 роках, один вирок – щодо подій 2021 року, два вирок – щодо подій 2025 року й один вирок – щодо подій 2015 року, за результатами постановлення якого особу звільнено від покарання.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого **ч. 1 ст. 368-3 КК**, є:

1) ознаки об'єктивної сторони:

– **діяння**: пропозиція чи обіцянка надати службовій особі юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди [або прохання її надати]¹ за вчинення дій чи бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи;

– **засіб**: неправомірна вигода;

2) ознака суб'єктивної сторони – вина у формі умислу;

3) ознака суб'єкта – будь-яка фізична осудна особа старше 16 років (ч. 1 ст. 18 КК).

Ознаками кваліфікованого складу к.п., передбаченого **ч. 2 ст. 368-3 КК**, є вчинення діяння:

– повторно;

– за попередньою змовою групою осіб;

– організованою групою.

Ознаками складу к.п., передбаченого **ч. 3 ст. 368-3 КК**, є:

1) ознака предмету – неправомірна вигода;

2) ознака об'єктивної сторони – діяння – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи;

3) ознака суб'єктивної сторони – вина у формі умислу;

4) ознака суб'єкта – службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Ознаками кваліфікованого складу к.п., передбаченого **ч. 4 ст. 368-3 КК**, є вчинення діяння:

– повторно;

– за попередньою змовою групою осіб;

– в поєднанні з вимаганням неправомірної вигоди.

¹ Ці слова є технічною помилкою: вони повинні бути перенесені до ч. 3 цієї статті.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Покарання було призначено у **20** із **22** обвинувальних вироків.

Видами **основного покарання** були:

- позбавлення волі на певний строк – 3 роки (у **2** вироків);
- громадські роботи на строк 100 годин (в **1** вирок);
- штраф – в розмірі від 1 000 до 6 500 нмдг (у **20** вироків).

Як **додаткове покарання** застосовувались у **16** обвинувальних вироків із **22** – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

2.5. Звільнення від покарання

В одному випадку особу звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строку давності на підставі ч. 5 ст. 74, ст. 49 КК.

У вирокі Житомирського районного суду Житомирської області від 28 січня 2025 року у справі № 278/2678/19, звільняючи засудженого від покарання, суд зазначив: «Призначаючи міру покарання обвинуваченому ОСОБА_4 суд ураховує ступінь тяжкості вчиненого ним кримінального правопорушення, який є нетяжким корупційним злочином, особу винного, який є особою похилого віку, на утриманні неповнолітніх чи непрацездатних осіб не має, до кримінальної відповідальності раніше не притягувався, з часу вчинення інкримінованого йому злочину інших правопорушень не допускав, має поганий стан здоров'я»¹.

В одному випадку обвинувачені були звільнені від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням із встановленням іспитового строку на підставі ст. 75 КК.

У вирокі Оболонського районного суду м. Києва від 1 березня 2024 року у справі № 756/4664/22, звільняючи засуджених від покарання, суд ураховував ступінь тяжкості вчиненого злочину, який відповідно до ст. 12 КК є нетяжким, вчиненим із прямим умислом, та обставину, що пом'якшує покарання.

Обставиною, що пом'якшує покарання ОСОБА_8, згідно зі ст. 66 КК, суд визнав щире каяття. Обставин, що обтяжують покарання ОСОБА_8, згідно зі ст. 67 КК, суд не встановив.

Посилання прокурора на обставину, що обтяжує покарання – вчинення злочину з використанням умов воєнного стану, суд визнав безпідставним, оскільки за результатами судового розгляду не встановлено, що ОСОБА_8 при вчиненні правопорушення будь-яким чином використовував воєнний стан.

Крім цього, при обранні обвинуваченому ОСОБА_8 міри покарання суд врахував його відношення до вчиненого, а саме визнання вини, матеріали, що його характеризують, те, що обвинувачений на обліку у лікаря-психіатра та лікаря-нарколога не перебуває, за місцем проживання характеризується посередньо, має тяжке кардіологічне захворювання, одружений, має на утриманні двох малолітніх дітей, раніше не судимий.

Призначаючи покарання ОСОБА_9, суд ураховував аналогічні обставини².

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124755883>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117944963>

2.6. Спеціальна конфіскація

Вирок, відповідно до якого застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п., лише один – це вирок від 21 березня 2025 року у справі № 761/1062/25 Шевченківського районного суду міста Києва. В порядку спеціальної конфіскації згідно зі ст.ст. 96-1, 96-2 КК суд примусово безоплатно вилучив у власність держави два мобільних телефони. Судом встановлено, що обвинувачений використовував їх як засіб вчинення ним к.п., передбаченого ч. 3 ст. 368-3 КК, і врахував відсутність заперечень сторін у справі¹.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 368-3 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, в яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 6 справ за ст. 368-3 КК (із 10, в яких ухвалено вирок, крім вироків за угодами), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів:

- вирок Оболонського районного суду м. Києва у справі № 756/1454/24²;
- вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області у справі № 607/21625/25³;
- вирок Залізничного районного суду м. Львова у справі № 462/6413/24;
- вирок Збаразького районного суду Тернопільської області у справі № 598/501/24⁴;
- вирок Шевченківського районного суду м. Києва у справі № 761/36661/25⁵;
- вирок Центрально-Міського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі № 216/5215/25⁶.

В останньому вирокі суд ґрунтовно пояснив застосування ст. 349 КПК:

«Ураховуючи позицію обвинувачених та беззаперечну згоду всіх учасників судового провадження на скорочений порядок дослідження доказів, суд на підставі ч. 3 ст. 349 КПК визнав недоцільним дослідження доказів щодо тих фактичних обставин, які ніким не оспорюються, обмежившись допитом обвинувачених і дослідженням матеріалів, що характеризують їхні особи, а також стосовно процесуальних питань, які вирішуються судом при ухваленні вироку. Перед визначенням такого порядку дослідження доказів судом було детально з'ясовано, що обвинувачені правильно розуміють зміст цих обставин, зокрема щодо часу, місця, обстановки, способу вчинення та наслідків, форми вини, мотиву й мети та інших

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126083179>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117869874>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132184922>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117714402>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129991578>

⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128938318>

обставин вчинення інкримінованого їм кримінального правопорушення. При цьому суд взяв до уваги, що обвинувачені систематично та послідовно протягом усього часу розгляду справи безумовно визнавали всі обставини справи й погоджувалися з кваліфікацією вчиненого ними діяння, їхні показання є чіткими, мають логічний характер, об'єктивно узгоджуються між собою та відповідають фактичним обставинам кримінального провадження, підстав для самообмови не встановлено, тому сумнівів в їхньому волевиявленні не виникло. Переконавшись у добровільності та істинності позиції обвинувачених, а також інших учасників судового провадження, судом було змістовно роз'яснено останнім, що в такому випадку вони будуть позбавлені права оскаржити ці обставини в апеляційному порядку.

З огляду на наведене, оскільки фактичні обставини стороною обвинувачення встановлені правильно, повністю підтверджуються обвинуваченими й беззаперечно ними визнаються, суд дійшов висновку, що винуватість ОСОБА_3 та ОСОБА_4 за висунутим обвинуваченням доведена в судовому засіданні поза будь-яким розумним сумнівом».

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

Основними видами доказів у проаналізованих справах були речові докази, показання свідків, документи, протоколи слідчих, у тому числі негласних (розшукових) дій, з відповідними додатками, протоколи затримання, показання обвинуваченого, висновки експерта.

У цілому проаналізовані вироки, ухвалені в загальному порядку, характеризуються відсутністю структурованості, браком аналітичного підґрунтя, відсутністю релевантних посилань на релевантну практику ВС, стислістю, великою кількістю копіїляцій з обвинувальних актів й неналежним рівнем обґрунтування й доведення всіх обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК.

Це особливо проглядається у вироків, де під час судового засідання застосовувалась ст. 349 КПК. У жодному з вироків не виявлено посилання на постанову ККС ВС, в якій сформульований висновок щодо застосування ч. 4 ст. 368-3 КК (від 23 лютого 2023 року у справі № 359/5902/17).

ВС – щодо змісту суспільно небезпечного діяння

Колегія суддів Першої судової палати ККС ВС у постанові від 23 лютого 2023 року у справі № 359/5902/17 зазначила, що ч. 4 ст. 368-3 КК передбачено кримінальну відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльності з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, поєднане з вимаганням неправомірної вигоди.

Об'єктом злочину є суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність юридичних осіб приватного права, а також їх службових осіб, у частині непідкупності і фінансування за рахунок коштів юридичних осіб приватного права.

Об'єктивна сторона злочину включає три альтернативних дії, а саме: прийняття пропозиції, прийняття обіцянки чи одержання неправомірної вигоди.

Обов'язковим елементом об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 4 ст. 368-3 КК, є отримання службовою особою неправомірної вигоди за вчинення дій чи бездіяльності, що впливають з її правомірних службових повноважень. Дії голови правління

щодо отримання грошових коштів від осіб, які мали намір підключитись до енергосистеми товариства або отримати додаткову потужність, з подальшим їх оприбуткуванням в касі підприємства, були обумовлені діяльністю голови правління та визнані в практичній діяльності товариства, що свідчить про правомірність їх отримання останнім¹.

Дії обвинуваченого кваліфікувались за сукупністю к.п. в одному випадку за ч. 1 ст. 319 КК як незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів з корисливих мотивів та за ч. 3 ст. 368-3 КК, як одержання службовою особою юридичної особи приватного права неправомірної вигоди для себе, за вчинення дій з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто надає таку вигоду (вирок Оболонського районного суду м. Києва від 2024 року у справі № 756/1454/24)².

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків в загальному порядку (**10** вироків) суди у **8** випадках призначали покарання, в **1** випадку обвинувачений був звільнений від покарання через закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності на підставі ч. 5 ст. 74, ст. 49 КК, в **1** випадку обвинувачені були звільнені від відбування покарання у виді позбавлення волі з випробуванням з встановленням іспитового строку.

Основним видом покарання були: штраф (**5** вироків), позбавлення волі строком на 3 роки (**2** вирок), громадські роботи на строк 100 годин (**1** вирок),

Додаткове покарання судами призначено у **6** справах, зокрема це позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

У вирокі Шевченківського районного суду м. Львова у справі № 466/1092/23 до обставин, що пом'якшують покарання обвинуваченого, відповідно до ст. 66 КК, суд визнав щире каяття та те, що з власної ініціативи підсудний перерахував для потреб Збройних Сил України благодійний внесок в розмірі 39 785 гривень³.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

У разі винесення вироків на підставі угод (**12** вироків) суди, керуючись законом, у всіх випадках призначали покарання.

Такі вирокі здебільшого не оскаржуються через обмеження відповідних підстав, передбачені ст. 394 КПК.

Повноцінне дослідження доказів судом не здійснюється, а аналіз складу к.п. зводиться до копіїювання тексту обвинувального акта. Мотивація суду в подібних рішеннях зводиться до формального посилання на норми КК, попри те, що згідно з ч.ч. 1, 2 ст. 475 КК вирок на підставі угоди повинен відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків, зокрема мотивувальна частина вироку на підставі угоди має містити: формулювання обвинувачення та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає к.п., у вчиненні якого обвинувачувалася особа; відомості про укладену угоду, її реквізити, зміст та визначена міра покарання; мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109395406>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117869874>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120889621>

відповідність угоди вимогам цього Кодексу та закону і ухваленні вироку, та положення закону, якими він керувався.

В проаналізованих вироках, ухвалених на підставі угод, також відсутні посилання на правові позиції ККС ВС та практику ЄСПЛ.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (**12** вироків) суди, керуючись законом, у всіх випадках призначали основне покарання у вигляді штрафу.

Додаткове покарання призначалось у **7** із **12** справ, зокрема у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю – у **7** вироках.

5. Виправдувальні вирoki

Із числа 27 проаналізованих вироків **2** є виправдувальним, один із них – частково виправдувальний, обидва постановлені у 2024 році.

Підставою для постановленого Кіровським районним судом м. Кіровограда частково виправдувального вироку від 26 березня 2024 року у справі № 404/1874/23 стала відсутність в діях обвинуваченого складу інкримінованих йому к.п., передбачених ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 27, ч. 1 ст. 368-3, ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 368-3 КК¹, недостовірність та суперечливість окремих доказів, зібраних стороною обвинувачення.

Аргументація суду в частині виправдання обвинуваченого зводиться до такого:

«... Стороною обвинувачення під час судового розгляду не надано суду доказів на підтвердження того, що ОСОБА_5 підбурив ОСОБА_9 до надання неправомірної вигоди службовим особам Класичного приватного університету, а тому суд приходять до переконання, що в діях ОСОБА_5 відсутній факт самого підбурювання, що виключає можливість кваліфікації його дій за ч. 2 ст. 15 ч. 4 ст. 27 ч. 1 ст. 368-3, ч. 2 ст. 15 ч. 4 ст. 27 ч. 2 ст. 368-3 КК.

Вказане повністю підтверджується висновками, викладеними колегією суддів третьої судової палати ККС ВС в постанові від 18.01.2021 року по справі №138/3717/16-к, відповідно до якої у разі кваліфікації дій особи як підбурювання до закінченого замаху на скоєння злочину суди мають на підставі дослідження всієї сукупності доказів та оцінки всіх доречних фактичних обставин кримінального провадження зробити належним чином мотивований висновок, що дії обвинуваченого за своїм характером об'єктивно були спрямовані саме на збудження в іншій особі бажання або на зміцнення рішучості й наміру скоїти злочин. Підбурювач має усвідомлювати, що саме його дії мають схилити до скоєння злочину особу, яка до цього або не мала наміру його скоїти, або, крім висловлення наміру, не мала рішучості такий намір реалізувати.

Суд звертає увагу і на те, що органом досудового розслідування в ході формулювання обвинувачення стверджується про підбурювання ОСОБА_5 ОСОБА_9 до надання неправомірної вигоди «службовим особам Класичного приватного університету». Водночас, яким саме службовим особам мала надаватись така неправомірна вигода в обвинувальному акті не зазначено, їх особи в ході досудового розслідування не встановлено, як свідки у вказаному кримінальному провадженні останні не залучались.

Особливої уваги заслуговує і той факт, що, ОСОБА_5 є директором ПВНЗ «ІНФОРМАЦІЯ_2», який є самостійним, відокремленим закладом вищої освіти. Жодної з посад

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117898778>

у Класичному приватному університеті, де навчався ОСОБА_9, ОСОБА_5 не обіймає, а тому не має будь-якого відношення до зарахування студентів на навчання до такого університету та складання ними іспитів і практики. ...Під час зустрічей з ОСОБА_9 ОСОБА_5 жодного разу не повідомляв йому яким конкретно службовим особам необхідно надати неправомірну вигоду та за вчинення яких конкретних дій, а тому підбурювання до надання неправомірної вигоди невідомим слідством особам має сумнівний, в правовому сенсі, вигляд.

З огляду на це, суд приходять до висновку про те, що дії ОСОБА_5 були способом шахрайства (вигаданою інформацією), спрямованою виключно на заволодіння грошовими коштами ОСОБА_9 шляхом обману, та в жодному разі не становили підбурювання до надання неправомірної вигоди невідомим слідством особам»¹.

Підставою для постановлення Києво-Святошинським районним судом Київської області виправдувального вироку від 9 грудня 2024 року у справі № 369/6609/21 стала недоведеність складу кримінальних правопорушень в діях обвинувачених, з урахуванням позиції колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 17 січня 2023 року у справі № 753/13113/18, де сформульований стандарт доказування поза розумним сумнівом, який у зазначеній справі не був дотриманий стороною обвинувачення. Цей вирок станом на 1 березня 2026 року оскаржується в апеляційному порядку².

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 13 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження в усіх 13 підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). Клопотання про закриття кримінального провадження в усіх справах ініціював захисник обвинуваченого. Зазначені ухвали суду не містять посилань на правові позиції ВС. Аналіз діяння та обставин кримінального провадження, здійснений судом, у них також відсутній, натомість ухвали містять цитати обвинувальних висновків, в яких описуються фактичні обставини злочинного діяння і здійснюється його кваліфікація. У разі наявності витрат, пов'язаних із здійсненням кримінального провадження, в ухвалях вирішується питання про розподіл цих витрат³. В ухвалях відсутній аналіз причин, які призвели до спливу строків давності у кримінальних провадженнях. В деяких ухвалях суди зазначають, що обставини і докази на підтвердження підстав для зупинення або переривання строків давності, передбачених ч.ч. 2, 3 ст. 49 КК, не встановлені, а доказів ухилення обвинуваченого від виконання своїх процесуальних обов'язків сторона обвинувачення не надала.

У 3 справах із 13 йшлося про події 2017 року, у 2 – 2021 року, у 8 – 2019 року.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117898778>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124140529>

³ ОП ККС ВС в постанові від 12 вересня 2022 року (справа № 203/241/17) сформулювала висновок з цього питання, який зводиться до того, що в разі звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності, процесуальні витрати, понесені органом досудового розслідування та пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, у тому числі й витрати на проведення експертизи, не стягуються з особи, кримінальне провадження щодо якої закрито на цій підставі, а відносяться на рахунок держави, окрім витрат, пов'язаних, зокрема, із залученням експерта стороною захисту.
[URL:https://reyestr.court.gov.ua/Review/106315603](https://reyestr.court.gov.ua/Review/106315603)

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку оскаржено **1** виправдувальний вирок із **2**, **1** із **12**, постановлених на підставі угоди, а також **1** із **10** обвинувальних вироків, постановлених в загальному порядку.

Щодо ухвал про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності, то із **13** ухвал, постановлених протягом 2024–2025 років, всі набрали законної сили й не були оскаржені.

Висновки

1. В ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 368-3 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься **27** вироків. З них до 1 січня 2026 року вступили в законну силу **24** вироків.

У ЄДРСР на сторінці ст. 368-3 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього **13** ухвал.

2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням обвинувальних вироків варіюється від 1 року до 5 років.

Справи, вироків по яких ухвалено на підставі угод, розглядались від 2 тижнів до 1 року 10 місяців.

Справи, по яких ухвалено виправдувальні вироків, розглядались 1 рік (справа № 404/1874/23, Кіровським районним судом м. Кіровограда) і 3 роки 7 місяців (справа № 369/6609/21, Києво-Святошинським районним судом Київської області).

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 5 років. Лише у 3 випадках із 12 справи розглядались протягом 2 років 10 місяців, 2 років 6 місяців і 1 року.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку, мають низький рівень вмотивованості. У більшості випадків їм бракує чіткої структури і подекуди – ретельного аналізу доказів, що в таких випадках зводиться до копіювання тексту обвинувального акта й узгодження дій з обвинуваченим на підставі ст. 349 КПК, що передбачає спрощений порядок визнання доказів, які не оспорується учасниками судового провадження (**6** справ із **10**, в яких ухвалено вироків, крім вироків за угодами). Посилання судів на правові висновки ВС або прецеденти ЄСПЛ є поодинокими, здебільшого формальними і відірваними від контексту справи.

Вироки, ухвалені на підставі угод, взагалі не містять посилань на практику ВС. Належної мотивації та обґрунтування законності угоди, затвердженої між обвинуваченим і стороною обвинувачення, їм також бракує.

4. Підставами для постановлення виправдувальних вироків стали: відсутність у діях обвинуваченого складу інкримінованих йому к.п. і недостовірність та суперечливість окремих доказів, зібраних стороною обвинувачення; недоведеність складу к.п. в діях обвинувачених поза розумним сумнівом.

¹ Аналізуються як ті судові рішення, які не оскаржувались в апеляційному та касаційному порядку, так і ті, перегляд яких в апеляційному порядку триває станом на 1 березня 2026 року. Відступ від Методології дослідження мав місце через незначну кількість рішень судів, що були виявлені в ЄДРСР за цією статтею КК за 2024–2025 роки.

5. Видами основного покарання були:

- позбавлення волі на певний строк – на строк 3 роки (у **2** вироках);
- громадські роботи на строк 100 годин (в **1** вирокі);
- штраф – в розмірі від 1 000 до 6 500 нмдг (у **19** вироках).

Як додаткове покарання застосовувалось у **16** обвинувальних вироках із **22** – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

6. Спеціальну конфіскацію предмета к.п. (два мобільних телефони) було застосовано в одному вирокі.

7. У **2** справах було застосовано звільнення обвинуваченого від кримінального покарання через закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності.

8. Із **13** проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у **13** випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). Клопотання про закриття кримінального провадження в усіх вивчених справах ініціював захисник обвинуваченого. Зазначені ухвали суду не містять посилань на правові позиції ВС, лише – посилання на норми КК. Аналіз діяння та обставин кримінального провадження в них також відсутні.

9. В апеляційному порядку оскаржено **1** виправдувальний вирок із **2**, **1** із **12**, постановлених на підставі угоди обвинуваченого зі стороною обвинувачення, а також **1** із **10** обвинувальних вироків, постановлених в загальному порядку.

Щодо ухвал про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності, то із **13** ухвал, постановлених протягом 2024–2025 років, всі набрали законної сили й не оскаржувалися.

1. Відповідальність за незаконне збагачення

У ст 368-5 КК передбачено відповідальність за набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на 3000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує її законні доходи.

Санкція: позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Редакція статті не змінювалась із червня 2025 року¹.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

В ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 368-5 КК протягом 2024–2025 років наявні 3 вирок.

При цьому щодо одного з них зазначено: «Інформація не підлягає розголошенню в загальному доступі відповідно до статті 7 Закону «Про доступ до судових рішень».

Щодо другого – «Доступ до документу обмежено на підставі листа суду від 21.03.2025 № 991/1572/25/9177/2025-вих (Вх. № 4626/03-25 від 21.03.2025), як до такого, що не відповідає оригіналу судового рішення через допущену технічну помилку під час його надсилання до Єдиного державного реєстру судових рішень». Крім того, цей вирок до 1 січня 2026 року не набрав законної сили.

Третім є вирок ВАКС від 29 травня 2024 року у справі № 991/3773/24. Ним затверджено угоду про визнання винуватості і ОСОБА_7 визнано винуватим у вчиненні к.п., передбаченого ст. 368-5 КК. Вирок набрав законної сили 29 червня 2024 року.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції не було ухвалено вироків й ухвал за ст. 368-5 КК.

У ЄДРСР на сторінці ст. 364 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності», «закрити кримінальне провадження» виявлено усього **1** ухвалу.

¹ Згідно із Законом від 17 червня 2025 року: в абз. 1 ч. 1 ст. 368-5 КК слова «на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» були замінені словами «на три тисячі прожиткових мінімумів для працездатних осіб»; п. 1 примітки після слів і цифри «зазначені у пункті 1» доповнено словами і цифрою «та у підпункті «г» пункту 2».

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирoki на підставі угод і виправдувальні вирoki, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

Строк розгляду в суді першої інстанції зазначеної вище кримінальної справи з ухваленням вирoku становить 26 днів, а з постановленням ухвали – 1 місяць.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ст. 368-5 КК, є:

1) **ознака предмету** – активи, вартість яких більше ніж на 3000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує законні доходи суб'єкта. Під законними доходами особи розуміються доходи, правомірно отримані особою із законних джерел, зокрема визначених пп. 7 і 8 ч. 1 ст. 46 Закону «Про запобігання корупції» (п. 4 примітки до ст. 368-5 КК). При визначенні різниці між вартістю набутих активів та законними доходами не враховуються активи, які є предметом провадження у справах про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, а також активи, стягнуті в дохід держави в рамках такого провадження (п. 5 примітки до ст. 368-5 КК);

2) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: набуття активів – набуття їх особою у власність або набуття активів у власність іншою фізичною або юридичною особою, якщо доведено, що таке набуття було здійснено за дорученням особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або що особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, може прямо чи опосередковано вчиняти щодо таких активів дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними (п. 2 примітки до ст. 368-5 КК). Під активами розуміються грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 3 примітки до ст. 368-5 КК);

3) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

4) **ознака суб'єкта** – особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Її характеристики наведено у п. 1 примітки до ст. 368-5 КК – це особи, зазначені у п. 1 та п.п «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції».

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

У вирoku у справі № 991/3773/24 ОСОБА_7 призначено покарання за ст. 368-5 КК – 5 років позбавлення волі.

Додаткове покарання не застосовувалось.

2.5. Звільнення від покарання

На підставі ч. 2 ст. 75 КК ОСОБА_7 звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки.

2.6. Спеціальна конфіскація

У вироку у справі № 991/3773/24 застосовано спеціальну конфіскацію грошових коштів у сумі: 1 340 088 дол. США, 1 034 615 євро, 1 561 800 грн на користь держави.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 368-5 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

Вироки в загальному порядку за ст. 368-5 КК не ухвалювались.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

За обставинами справи, ОСОБА_7 24.03.2021 подав щорічну декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2020 рік. Під час заповнення декларації ОСОБА_7 вніс до відповідних розділів інформацію про членів сім'ї, об'єкти нерухомості, доходи, у тому числі подарунки, грошові активи, банківські та інші фінансові установи, у яких відкрито рахунки суб'єкта декларування. У розділі 12 «Грошові активи» декларації ОСОБА_7 зазначив 142 252 грн як свої особисті заощадження. Будь-які інші грошові активи ОСОБА_7 у щорічній декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2020 рік, не вказав.

Проте не пізніше як 24.11.2023 ОСОБА_7 набув активи (грошові кошти в сумі, еквівалентній 108 967 945 грн), вартість яких перевищує його законні доходи на 98 441 633 грн, які зберігав за місцем свого фактичного проживання.

Слідчим під час проведення обшуку за місцем фактичного проживання ОСОБА_7 виявлено та вилучено грошові кошти в сумі 1 854 175 дол. США, 1 034 615 євро та 1 561 800 грн, тобто на загальну суму 108 967 945 грн, походження яких ОСОБА_7 пояснити не зміг.

Упродовж 2002–2023 років ОСОБА_7 отримав дохід на суму 3 731 331 грн, з яких утримано податків на суму 596 278 грн (прибуток – 3 135 053 грн).

Крім того, дружина ОСОБА_7 ОСОБА_10 за період з 1999 року по 2023 рік отримала доходи на суму 7 455 331 грн, з яких утримано податків на суму 64 073 грн (прибуток – 7 391 258 грн).

Різниця між вартістю набутих активів та підтвердженою сумою грошових надходжень становить 98 441 633 гривні.

Вирок від 29 травня 2024 року у справі № 991/3773/24 не передбачав дослідження доказів, спирався на добровільне визнання вини обвинуваченим.

Судом перевірено дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК).

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У вирок у справі № 991/3773/24 ОСОБА_7 призначено покарання за ст. 368-5 КК – 5 років позбавлення волі. На підставі ч. 2 ст. 75 КК ОСОБА_7 звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки.

Додаткове покарання не застосовувалось.

5. Виправдувальні вироки

Немає.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

У ЄДРСР на сторінці ст. 364 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності», «закрити кримінальне провадження» виявлено усього **1** ухвалу. Її постановлено Івано-Франківським міським судом 8 квітня 2025 року у справі № 344/3755/25.

Кримінальне провадження щодо ОСОБА_5 за ч. 1 ст. 368-5 КК закрито на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку зі смертю обвинуваченого. В ухвалі йдеться про події 2021–2024 років.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку вирок та ухвала не оскаржувались.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **1** обвинувальний вирок за ст. 368-5 КК. Для порівняння: протягом 2023 року вироки за ст. 368-5 КК не ухвалювались.

2. Відсутні обвинувальні вироки у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 368-5 КК, як предикатним злочином.

3. У вирок призначено покарання за ст. 368-5 КК – 5 років позбавлення волі. Додаткове покарання не застосовувалось. Засуджену особу звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки.

4. У вирок застосовано спеціальну конфіскацію грошових коштів.

5. Протягом 2024–2025 років суди постановили **1** ухвалу про закриття кримінального провадження за ст. 368-5 КК – у зв'язку зі смертю обвинуваченого.

6. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 368-5 КК.

7. В апеляційному порядку вирок та ухвала не оскаржувались.

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

1. Відповідальність за незаконне збагачення

У ст 368-5 КК передбачено відповідальність за набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, активів, вартість яких більше ніж на 3000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує її законні доходи.

Санкція: позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Редакція статті не змінювалась із червня 2025 року¹.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

В ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 368-5 КК протягом 2024–2025 років наявні 3 вирок.

При цьому щодо одного з них зазначено: «Інформація не підлягає розголошенню в загальному доступі відповідно до статті 7 Закону «Про доступ до судових рішень».

Щодо другого – «Доступ до документу обмежено на підставі листа суду від 21.03.2025 № 991/1572/25/9177/2025-вих (Вх. № 4626/03-25 від 21.03.2025), як до такого, що не відповідає оригіналу судового рішення через допущену технічну помилку під час його надсилання до Єдиного державного реєстру судових рішень». Крім того, цей вирок до 1 січня 2026 року не набрав законної сили.

Третім є вирок ВАКС від 29 травня 2024 року у справі № 991/3773/24. Ним затверджено угоду про визнання винуватості і ОСОБА_7 визнано винуватим у вчиненні к.п., передбаченого ст. 368-5 КК. Вирок набрав законної сили 29 червня 2024 року.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції не було ухвалено вироків й ухвал за ст. 368-5 КК.

У ЄДРСР на сторінці ст. 368-5 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності», «закрити кримінальне провадження» виявлено усього 1 ухвалу.

¹ Згідно із Законом від 17 червня 2025 року: в абз. 1 ч. 1 ст. 368-5 КК слова «на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» були замінені словами «на три тисячі прожиткових мінімумів для працездатних осіб»; п. 1 примітки після слів і цифри «зазначені у пункті 1» доповнено словами і цифрою «та у підпункті «г» пункту 2».

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирок на підставі угод і виправдувальні вирок, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

Строк розгляду в суді першої інстанції зазначеної вище кримінальної справи з ухваленням вирок становить 26 днів, а з постановленням ухвали – 1 місяць.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ст. 368-5 КК, є:

1) **ознака предмету** – активи, вартість яких більше ніж на 3000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує законні доходи суб'єкта. Під законними доходами особи розуміються доходи, правомірно отримані особою із законних джерел, зокрема визначених пп. 7 і 8 ч. 1 ст. 46 Закону «Про запобігання корупції» (п. 4 примітки до ст. 368-5 КК). При визначенні різниці між вартістю набутих активів та законними доходами не враховуються активи, які є предметом провадження у справах про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, а також активи, стягнуті в дохід держави в рамках такого провадження (п. 5 примітки до ст. 368-5 КК);

2) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: набуття активів – набуття їх особою у власність або набуття активів у власність іншою фізичною або юридичною особою, якщо доведено, що таке набуття було здійснено за дорученням особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або що особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, може прямо чи опосередковано вчиняти щодо таких активів дії, тотожні за змістом здійсненню права розпорядження ними (п. 2 примітки до ст. 368-5 КК). Під активами розуміються грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (п. 3 примітки до ст. 368-5 КК);

3) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

4) **ознака суб'єкта** – особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Її характеристики наведено у п. 1 примітки до ст. 368-5 КК – це особи, зазначені у п. 1 та п.п «г» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції».

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

У вирок у справі № 991/3773/24 ОСОБА_7 призначено покарання за ст. 368-5 КК – 5 років позбавлення волі.

Додаткове покарання не застосовувалось¹.

¹ У пункті 1.2 резолютивної частини вирок у справі № 991/3773/24 була допущена описка, яку ВАКС постановив виправити ухвалою від 05 червня 2024 року (провадження 1-кп/991/45/24), виклавши зазначений пункт у такій редакції: «1.2 Призначити ОСОБА_5 покарання за статтею 368-5 КК України - 5 (п'ять років) позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських функцій, строком на 1 (один) рік» (<https://reyestr.court.gov.ua/Review/119560577>).

2.5. Звільнення від покарання

На підставі ч. 2 ст. 75 КК ОСОБА_7 звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки.

2.6. Спеціальна конфіскація

У вироку у справі № 991/3773/24 застосовано спеціальну конфіскацію грошових коштів у сумі: 1 340 088 дол. США, 1 034 615 євро, 1 561 800 грн на користь держави.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 368-5 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

Вироки в загальному порядку за ст. 368-5 КК не ухвалювались.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

За обставинами справи, ОСОБА_7 24.03.2021 подав щорічну декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2020 рік. Під час заповнення декларації ОСОБА_7 вніс до відповідних розділів інформацію про членів сім'ї, об'єкти нерухомості, доходи, у тому числі подарунки, грошові активи, банківські та інші фінансові установи, у яких відкрито рахунки суб'єкта декларування. У розділі 12 «Грошові активи» декларації ОСОБА_7 зазначив 142 252 грн як свої особисті заощадження. Будь-які інші грошові активи ОСОБА_7 у щорічній декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2020 рік, не вказав.

Проте не пізніше як 24.11.2023 ОСОБА_7 набув активи (грошові кошти в сумі, еквівалентній 108 967 945 грн), вартість яких перевищує його законні доходи на 98 441 633 грн, які зберігав за місцем свого фактичного проживання.

Слідчим під час проведення обшуку за місцем фактичного проживання ОСОБА_7 виявлено та вилучено грошові кошти в сумі 1 854 175 дол. США, 1 034 615 євро та 1 561 800 грн, тобто на загальну суму 108 967 945 грн, походження яких ОСОБА_7 пояснити не зміг.

Упродовж 2002–2023 років ОСОБА_7 отримав дохід на суму 3 731 331 грн, з яких утримано податків на суму 596 278 грн (прибуток – 3 135 053 грн).

Крім того, дружина ОСОБА_7 ОСОБА_10 за період з 1999 року по 2023 рік отримала доходи на суму 7 455 331 грн, з яких утримано податків на суму 64 073 грн (прибуток – 7 391 258 грн).

Різниця між вартістю набутих активів та підтвердженою сумою грошових надходжень становить 98 441 633 гривні.

Вирок від 29 травня 2024 року у справі № 991/3773/24 не передбачав дослідження доказів, спирався на добровільне визнання вини обвинуваченим.

Судом перевірено дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК).

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У вироку у справі № 991/3773/24 ОСОБА_7 призначено покарання за ст. 368-5 КК – 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських функцій, строком на 1 рік. На підставі ч. 2 ст. 75 КК ОСОБА_7 звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки.

5. Виправдувальні вироки

Немає.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

У ЄДРСР на сторінці ст. 368-5 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності», «закрити кримінальне провадження» виявлено усього **1** ухвалу. Її постановлено Івано-Франківським міським судом 8 квітня 2025 року у справі № 344/3755/25.

Кримінальне провадження щодо ОСОБА_5 за ч. 1 ст. 368-5 КК закрито на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК у зв’язку зі смертю обвинуваченого. В ухвалі йдеться про події 2021–2024 років.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку вирок та ухвала не оскаржувались.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **1** обвинувальний вирок за ст. 368-5 КК. Для порівняння: протягом 2023 року вироки за ст. 368-5 КК не ухвалювались.

2. Відсутні обвинувальні вироки у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 368-5 КК, як предикатним злочином.

3. У вироку призначено покарання за ст. 368-5 КК – 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов’язані з виконанням організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських функцій, строком на 1 рік.

Засуджену особу звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком 3 роки.

4. У вироку застосовано спеціальну конфіскацію грошових коштів.

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

5. Протягом 2024–2025 років суди постановили 1 ухвалу про закриття кримінального провадження за ст. 368-5 КК – у зв’язку зі смертю обвинуваченого.
6. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв’язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 368-5 КК.
7. В апеляційному порядку вирок та ухвала не оскаржувались.

1. Відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі

У ст. 369 КК передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – пропозиція чи обіцянка службовій особі надати їй або третій особі неправомірну вигоду, або надання такої вигоди за вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища.

Санкція:

- 1) *штраф від 1 000 до 4 000 нмдг, або*
- 2) *обмеження волі на строк від двох до чотирьох років, або*
- 3) *позбавлення волі на той самий строк;*

ч. 2 – діяння, передбачені частиною 1 цієї статті, вчинені повторно.

Санкція: позбавлення волі на строк від трьох до шести років із штрафом від 500 до 1 000 нмдг, з конфіскацією майна або без такої;

ч. 3 – діяння, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає відповідальне становище, або вчинені за попередньою змовою групою осіб.

Санкція: позбавлення волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої;

ч. 4 – діяння, передбачені ч.ч. 1, 2 або 3 цієї статті, якщо неправомірна вигода надавалася службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище, або вчинені організованою групою осіб чи її учасником.

Санкція: позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

(Редакція статті не змінювалась з листопада 2018 року.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2022–2023 роках

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 369 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься 3 167 вироків. З них до 1 січня 2026 року не вступили в законну силу 55 – з ухвалених у 2024 році і 63 – з ухвалених у 2025 році (загалом 118, або 3,7% від ухвалених). Отже, вступили в законну силу 3 049 вироків.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року за ст. 369 КК судами першої інстанції ухвалено 1 494 вироків.

У межах дослідження проаналізовано 100 судових рішень за ст. 369 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і вступили в законну силу **до 1 січня 2026 року**. З них:

- 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2024 році;
- 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – у 2025 році.

Із 40 вироків, ухвалених **у 2024 році**:

- 7 вироків, серед яких усі обвинувальні (з них 6 – за угодами з прокурором), – ухвалено ВАКС,
- 33 вироків, серед яких 32 обвинувальних (з них 13 – за угодами з прокурором) і 1 виправдувальний, – ухвалено іншими судами.

Із 40 вироків, ухвалених **у 2025 році**:

- 8 вироків, серед яких усі обвинувальні (з них 7 – за угодами з прокурором), – ухвалено ВАКС,
- 32 вироків, серед яких 31 обвинувальний (з них 7 – за угодами з прокурором) і 1 виправдувальний, – ухвалено іншими судами.

З числа 80 проаналізованих вироків – 78 (97,5%) обвинувальних (з них 33 – за угодами з прокурором) і 2 (2,5%) виправдувальні.

Відсутні обвинувальні вироків у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 369 КК, як предикатним злочином.

У ЄДРСР на сторінці ст. 369 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього 155 ухвал (4,9%). З них в межах цього дослідження проаналізовано 20 (по 10 за кожен рік) рішень про закриття кримінального провадження.

Всі рішення відібрані у випадковому порядку з дотриманням балансу за всі місяці 2024 та 2025 років та балансу територіальної підсудності.

19 вироків вибірки оскаржувалися в апеляційному порядку (у 2023 – 3), 7 – у касаційному порядку, усі вироків вибірки набрали законної сили у встановлений законодавством строк після їх проголошення.

Спостерігається продовження загальної тенденції: багато обвинувальних вироків винесено на підставі угоди. Всього **33** вироків (42%) (у 2023 році було 25 з проаналізованих вироків, або 71%).

Найбільш поширеним призначенням та погодженим покаранням є штраф у розмірі 1 000 нмдг – 40 з 78 обвинувальних вироків (34 із 35 обвинувальних вироків – у 2023 році). При цьому діапазон розмірів наданої неправомірної вигоди становить від 100 грн до 8 000 дол. США (у 2023 році – від 100 грн до 1 100 дол. США).

Є 2 випадки призначення покарання у виді обмеження волі.

Більше стало випадків призначення покарання у виді позбавлення волі: 3 випадки – 4 роки позбавлення волі (ч. 3 ст. 369 КК), 2 – 2 роки, 1 – 2 роки 6 місяців (у 2023 році – лише в одному випадку особу, яка мала кілька судимостей, засуджено до 2 років позбавлення волі).

Додаткові покарання не застосовувались, так само як і у 2023 році. У санкціях ч.ч. 2–4 ст. 369 КК передбачено конфіскацію майна як додатковий факультативний вид покарання. Призначення такого додаткового покарання залишається на розсуд суду.

Найбільш поширеною обставиною надання неправомірної вигоди у 2024 та 2025 роках, як і в 2023 році, – є спроба особи уникнути відповідальності за адміністративне правопорушення або, іноді, – за кримінальне.

Суди іноді посилались на правові позиції ВС¹.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вироки на підставі угод і виправдувальні вироки, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 3 місяці 14 днів.

Водночас окремі вироки ухвалювались або неймовірно швидко (як-от вироки у справі № 991/10516/23 у ВАКС – 4 дні, у справі № 642/413/24 у Ленінському районному суді м. Харкова – 4 дні, у справі № 947/21605/25 у Київському районному суді м. Одеси – 8 днів), або, навпаки, доволі довго (вирок у справі № 727/6909/21 у ВАКС – 4 роки 1 місяць 22 дні (перекваліфіковано на ст. 369-2 КК), у справі № 717/3280/24 у Кельменецькому районному суді Чернівецької області – 1 рік).

Справи, вироки по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 1 місяць 18 днів. Справи, по яких ухвалено виправдувальні вироки, у середньому розглядались 1 рік 3 місяці.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 3 роки. В одному випадку ухвала розглядалась 7 років – у справі № 556/517/17 спочатку з 2017 року Вараським міським судом Рівненської області, у 2019-му – ВАКС, а у 2020–2024 роках – знову Вараським міським судом Рівненської області).

Вироки ухвалювались, як правило, через кілька років після певної події, яка була предметом розгляду.

Так, у **2024 році** ухвалювались вироки:

- обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2018–2024 роках (у середньому через 1 рік після події);
- обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2021–2024 роках (у середньому через 9 місяців після події);

¹ Зокрема у таких проаналізованих в межах цього дослідження рішеннях:

- вирок ВАКС від 24 квітня 2024 року у справі № 991/2024/24;
- вирок ВАКС від 10 вересня 2024 року у справі № 991/6105/24;
- вирок ВАКС від 15 вересня 2025 року у справі № 727/6909/21;
- вирок ВАКС від 12 травня 2025 року у справі № 991/3915/25;
- вирок ВАКС від 19 травня 2025 року у справі № 991/3727/25;
- вирок ВАКС від 22 серпня 2025 у справі № 991/8039/25;
- ухвала Харківського апеляційного суду від 31 липня 2025 року у справі № 643/16702/19;
- вирок Приморського районного суду м. Одеси від 19 лютого 2025 року у справі № 522/16555/15-к.

– виправдувальний – щодо подій, які відбулись у 2022 році (через 1 рік 6 місяців після події).

У 2025 році ухвалювались вироки:

– обвинувальні в загальному порядку – щодо подій, які відбулись у 2020–2025 роках (у середньому через 9 місяців після події);

– обвинувальні на підставі угоди – щодо подій, які відбулись у 2023–2025 роках (у середньому через 1 рік 4 місяці після події);

– виправдувальний – щодо подій, які відбулись у 2020 році (через 5 років після події).

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 1 рік після відповідної події. Обвинувальні вироки на підставі угоди (у середньому через 1 рік) та обвинувальні вироки в загальному порядку (у середньому через 10 місяців) ухвалювались трохи швидше, ніж виправдувальні вироки (у середньому через 3 роки 4 місяці).

2.3.Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаки основного складу:

1) **ознаки об’єктивної сторони** – діяння у таких формах:

– пропозиція неправомірної вигоди;

– її обіцянка;

– надання неправомірної вигоди.

Під час його вчинення адресатом неправомірної вигоди є службова особа; при цьому службовій особі неправомірну вигоду пропонують, обіцяють або надають за вчинення чи невчинення нею в інтересах того, хто її пропонує, обіцяє чи надає, або в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Склад к.п. є формальним, тобто для кваліфікації за ст. 369 КК встановлювати наслідки та причинно-наслідковий зв’язок між діянням та наслідками не потрібно;

– засіб: неправомірна вигода;

2) **ознака суб’єкта** – загальний суб’єкт (ст. 18 КК), тобто фізична осудна особа, яка досягла віку кримінальної відповідальності;

3) **ознака суб’єктивної сторони** – вина у формі умислу: винний усвідомлює, що він пропонує, обіцяє чи надає службовій особі неправомірну вигоду за виконання чи невиконання будь-яких дій із використанням наданої їй влади чи службового становища в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

Ознаками кваліфікованих складів к.п. є вчинення зазначеного діяння:

– повторно;

– службовій особі, яка займає відповідальне становище;

– за попередньою змовою групою осіб;

– службовій особі, яка займає особливо відповідальне становище;

– організованою групою осіб чи її учасником.

У деяких рішеннях суди виписують суб'єктивну сторону, вказуючи на наявність в особи корисливого мотиву. Такий підхід є спірним, оскільки закон прямо не вказує на наявність саме такого мотиву.

Наприклад, Козятинський міськрайонний суд Вінницької області 12 лютого 2025 року у справі № 133/221/21 зазначає:

«Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є корисливий мотив отримання результату від надання неправомірної вигоди у виді ненастання негативних наслідків невчинення посадовою особою дій, які останній мав би вчинити. Змістом умислу повинно охоплюватися, з-поміж іншого, усвідомлення того, що суб'єкт злочину, передбаченого ст. 369 КК, розуміє сутність того, що відбувається, і усвідомлює факт незаконного одержання службовою особою неправомірної вигоди»¹. На підставі аналізу цих ознак суд доходив висновку, що дії обвинуваченого «не були спрямовані на уникнення відповідальності за порушення, передбачене ч. 2 ст. 122 КУпАП, шляхом надання неправомірної вигоди поліцейському. А виклад фактичних обставин в обвинувальному акті є суперечливими у порівнянні з наданими судом доказами»².

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено у **62** випадках (79,5%).

Видами **основного покарання** були:

- штраф у розмірі 1 000 (39 випадків) нмдг, 2 000 нмдг (6 випадків), 750, 1 100, 1 200, 1 300, 1 500, 3 000, 4 000 нмдг (по 1 випадку),
- позбавлення волі на певний строк – на строк 2 роки, 2 роки і 1 місяць, 2 роки і 6 місяців, 3 роки, 4 роки (призначалось тільки за ч. 3 ст. 369 КК) (всього 8 випадків),
- обмеження волі – на строк 1 рік та 2 роки – за ч. 1 ст. 369 КК.

Додаткові покарання не застосовувались.

У 12 випадках у вироках суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням.

2.5. Звільнення від покарання

Із 78 обвинувальних вироків у 16 вироках особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 20,5%. Всі ці вирoki ухвалено на підставі угод.

В 11 справах умовами угод передбачено сплату благодійного внеску на користь ЗСУ. Крім того, серед пом'якшувальних обставин судами встановлено шире каяття, активне сприяння розкриттю злочину, позитивну характеристику за місцем роботи.

ВАКС у вирокі від 23 липня 2024 року, справа № 991/5422/24 за ч. 2 ст. 369-2, ч. 4 ст. 27, ч. 3 ст. 369 КК, на підставі ч. 1 ст. 70 КК за сукупністю к.п. призначив остаточне покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років, без конфіскації майна. На підставі ч. 2 ст. 75 КК особу звільнено від відбування покарання з іспитовим строком 3 роки.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125096443>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125096443>

Обставинами, що відповідно до ст. 66 КК пом'якшують покарання, судом визнано щире каяття, активне сприяння розкриттю к.п., вчинення к.п. внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин¹. У цій справі ні конфіскація майна, ні штраф як додаткові покарання не застосовано.

ВАКС у вироку від 24 квітня 2024 року, справа № 991/2024/24 за ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 369 КК, призначив узгоджене сторонами угоди про визнання винуватості основне покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки без конфіскації майна. На підставі ч. 2 ст. 75 КК особу звільнено від відбування основного покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки з випробуванням, з іспитовим строком 2 роки. В угоді також зазначено, що обвинувачений протягом 50 днів від дня затвердження угоди взяв на себе зобов'язання внести на підтримку ЗСУ кошти у розмірі 250 000 гривень².

2.6. Спеціальна конфіскація

Виявлено 41 вирок, відповідно до якого застосовано спеціальну конфіскацію. 33 вирокі ухвалено на підставі угод, і спеціальна конфіскація може не передбачатись умовами угоди. 2 вирокі – виправдувальні. Решта вироків ухвалені за пропозицією, а не надання неправомірної вигоди, тому спеціальна конфіскація не застосовувалась.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 96-3 КК підставами для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру, зокрема, є: вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із к.п., передбачених у ст.ст. 209 і 306, ч.ч. 1 і 2 ст. 368-3, ч.ч. 1 і 2 ст. 368-4, ст.ст. 369 і 369-2 КК.

При цьому у примітці 1 до ст. 96-3 КК зазначено, що під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи. У п. 2 примітки до цієї статті встановлено, що к.п., передбачені, зокрема, ст. 369 цього Кодексу, визнаються вчиненими в інтересах юридичної особи, якщо вони призвели до отримання нею неправомірної вигоди, або створили умови для отримання такої вигоди, або були спрямовані на ухилення від передбаченої законом відповідальності.

Лише в одному вироку у справі № 991/846/24 застосовано заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Станом на момент вчинення злочину директором ТОВ «ВМС-10» був ОСОБА_6. Дії обвинуваченого створили умови для зняття заборони на вихід (перебування) маломірних суден та інших плавзасобів флоту рибної промисловості для вилову водних біоресурсів в озері Сасик, встановленої спільним наказом ОСУВ «Одеса» та Одеської обласної військової адміністрації від 06.03.2023 № 3 «Про деякі питання запровадження заходів правового режиму військового стану», зокрема за позитивний розгляд бригадним генералом ОСОБА_9 відповідних листів ТОВ «ВМС-10» та Одеської ОД(В)А та попросив повідомити Державну прикордонну службу України щодо зняття таких обмежень. Відповідно до положень п. 1 ч. 1 ст. 96-3 КК, ч. 1 ст. 96-4 КК, суд вбачає наявність підстав для застосування заходів кримінально-правового характеру щодо ТОВ «ВМС-10», директором якого був обвинувачений

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120537944>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118575755>

ОСОБА_6. Зважаючи на те, що неправомірну вигоду не було одержано, суд вважає за необхідне стягнути з ТОВ «ВМС-10» на користь держави штраф у розмірі 20 тисяч нмдг¹.

Згідно з ч. 2 ст. 96-7 КК, якщо неправомірну вигоду не було одержано або її розмір неможливо обчислити, суд, залежно від ступеня тяжкості к.п., вчиненого уповноваженою особою юридичної особи, застосовує штраф, зокрема за нетяжкий злочин у розмірі від 10 до 20 тисяч нмдг.

Відповідно до ч. 1 ст. 96-10 КК при застосуванні до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру судом враховується ступінь тяжкості вчиненого уповноваженою особою к.п., ступінь здійснення кримінально протиправного наміру, розмір завданої шкоди, характер та розмір неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою, вжиті юридичною особою заходи для запобігання к.п. тощо.

Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є ефективним засобом протидії корупції. Однак на практиці майже не застосовуються.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 27 справ за ст. 369 КК (із 47, в яких ухвалено вироки в загальному порядку, крім вироків за угодами (33), тобто 57,4% або 33,7% від 80 досліджених вироків), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

Наприклад, згідно з вирокот Малиновського районного суду м. Одеси від 26 лютого 2025 року, справа №521/12623/24, засуджено особу, яка, перебуваючи у ДУ «Одеська виправна колонія (№ 14)», неодноразово висловлював інспектору пряму словесну пропозицію надати йому неправомірну вигоду у розмірі 5 000 грн за повернення вилученого у нього мобільного телефона².

Особа знаходиться у владі адміністрації місць позбавлення волі, засоби відеофіксації не застосовувались, докази не досліджувались, крім визнання вини по справі відсутні будь-які інші докази. У такій ситуації застосовування ст. 349 КПК є сумнівним.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

Згідно з вимогами ст. 17 КПК ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117443133>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125572405>

Відповідно до пп. 18, 19 постанови ПВСУ «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» № 9 від 1 листопада 1996 року суд має суворо додержуватись принципу презумпції невинуватості, згідно з яким неприпустимо покладати на підсудного доведення своєї невинуватості, усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь, обвинувачення не може ґрунтуватись на припущеннях.

Право на презумпцію невинуватості проголошено у п. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. В основі цього права лежить принцип, згідно з яким особа, яку обвинувачують у вчиненні к.п., має право на виправдувальний вирок у разі нестачі доказів проти неї і тягар подання достатніх доказів для доведення вини покладається на сторону обвинувачення. Недопустимість порушення таких принципів ЄСПЛ засвідчив у справі «Тельфнер проти Австрії» від 20 березня 2001 року та «Філліпс проти Сполученого Королівства» від 5 липня 2001 року.

У справі «Барбера, Мессере і Хабардо проти Іспанії» ЄСПЛ встановив, що принцип презумпції невинуватості вимагає, серед іншого, щоб, виконуючи свої обов'язки, судді не розпочинали розгляд справи з упередженої думки, що підсудний вчинив злочин, який йому ставиться в вину; обов'язок доказування лежить на обвинуваченні, і будь-який сумнів має тлумачитися на користь підсудного.

У цілому суди належно обґрунтовували вирок і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК. Як зазначено вище, часто це робиться з посиланням на релевантні рішення найвищого суду у системі судоустрою України.

Згідно з ч. 1 ст. 87 КПК, якою визначено критерії недопустимості засобів доказування у зв'язку з недотриманням законного порядку їх одержання, недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, одержаній унаслідок істотного порушення прав та свобод людини.

Встановлення істотних порушень кримінального процесуального законодавства може бути підставою скасування вироку.

«Щодо здійснення відеозапису події працівником правоохоронного органу на власний мобільний пристрій суд зазначає, що у висновку про застосування норм кримінального процесуального права щодо визнання недопустимими певних доказів, викладених у Постанові ВП ВС від 31 серпня 2022 року, у справі № 756/10060/17. Невідповідність тим чи іншим вимогам закону нівелює доказове значення відомостей, одержаних у результаті відповідних процесуальних дій, не в будь-якому випадку, а лише в разі, якщо вона призвела до порушення прав людини і основоположних свобод або ж ставить під сумнів походження доказів, їх надійність і достовірність»¹.

У цій справі в апеляційному порядку було скасовано виправдувальний вирок за ч. 1 ст. 369 КК через істотні порушення кримінального процесуального закону, невідповідність висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження та неправильне застосування закону про кримінальну відповідальність. ВС залишив рішення без змін.

Відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 291 КПК обвинувальний акт має містити такі відомості, зокрема виклад фактичних обставин к.п., які прокурор вважає встановленими, правову

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131320073>

кваліфікацію к.п. з посиланням на положення закону і статті закону України про кримінальну відповідальність та формулювання обвинувачення.

Отже, формулювання обвинувачення має визначатись у логічному зв'язку з положеннями ст. 373 КПК, які визначають вимоги до змісту вироку та оперують поняттям формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним. Так, п. 2 ч. 3 ст. 374 КПК встановлено, що у мотивувальній частині вироку в разі визнання особи винуватою зазначається формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним, із зазначенням місця, часу, способу вчинення та наслідків к.п., форми вини і мотивів к.п.

Таким чином, на підставі встановлених прокурором фактичних обставин з урахуванням п. 3 ч. 1 ст. 3 КПК зміст формулювання обвинувачення, як складової частини обвинувального акта, яке підлягає доведенню під час судового розгляду, має містити формулювання вчиненого особою діяння, передбаченого КК, із зазначенням місця, часу, способу вчинення, наслідків к.п., форми вини і мотивів його вчинення.

ВС – щодо змісту суспільно небезпечного діяння

Змістовно, пропозиція про надання неправомірної вигоди повинна бути з достатньою очевидністю зрозумілою для адресата.

Як зазначив ВС, «... об'єктивна сторона цього кримінального правопорушення полягає, зокрема, у зверненні до службової особи з таким повідомленням, яке з достатньою очевидністю свідчить про бажання і готовність винного дати неправомірну вигоду»¹.

Тобто повідомлення має містити певну інформацію про предмет неправомірної вигоди, який пропонується, та характер дій, на які розраховує особа, яка пропонує надати неправомірну вигоду, спонукаючи адресата вчинити чи утриматися від вчинення певних дій на свою користь, або на користь третьої особи. Щодо повноти інформації про предмет неправомірної вигоди і характер дій, на які розраховує особа, яка пропонує неправомірну вигоду, то вони мають відповідати певним параметрам (загалом бути зрозумілими для адресата щодо розміру, обсягу предмета неправомірної вигоди і характеру вчинюваних дій чи бездіяльності), але вони не обов'язково мають бути достатньо конкретизовані. ВС у одному зі своїх рішень зазначив, що «... пропозиція може виражатися не лише в конкретній сумі грошей або чітко визначеному майні, але й у встановленні інших параметрів предмета неправомірної вигоди, наприклад у вигляді долі від отриманого прибутку або частки в майні підприємства, проценті від доходів тощо, якщо окреслені в пропозиції параметри дають змогу визначити предмет і розмір неправомірної вигоди за виконання або настання певних умов. Такий спосіб визначення неправомірної вигоди не виключає сам по собі наявність корупційного злочину, зокрема і передбаченого ст. 369 КК»².

І пропозиція про надання неправомірної вигоди, і відповідна обіцянка повинні стосуватися вчинення чи невчинення адресатом будь-яких дій з використанням наданих повноважень або свого становища, в інтересах того, хто пропонує неправомірну вигоду або в інтересах третьої особи. При цьому винна особа не повинна повною мірою виразно орієнтуватися в обсязі повноважень, якими наділений адресат, та тими можливостями, які пов'язані зі становищем, яке він обіймає. Важливо, щоб винна особа була переконана, що адресат має повноваження на вчинення чи невчинення певних дій в її інтересах або інтересах третьої особи чи може створити сприятливі умови для досягнення бажаного для неї або третьої особи результату. Така правова позиція висловлена ВС у постанові від 10 грудня 2024 року у справі № 757/38626/17-к у кримінальному провадженні стосовно співвласника компанії, який був засуджений за пропозицію надати військовому прокурору Південного регіону України неправомірну вигоду і подальшу передачу йому \$75 000 за вчинення тим дій, спрямованих на зняття арешту із судна та його вантажу. У касаційній скаргі захисники

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127863843>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116993775>

стверджували, що дії засудженого мали бути кваліфіковані за ч. 1 ст. 369-2 КК, оскільки військовий прокурор мав можливість лише для впливу на прийняття рішення про зняття арешту суддею, як особою, уповноваженою на виконання функцій держави. ВС не погодився з позицією сторони захисту щодо кваліфікації дій за ч. 1 ст. 369-2 КК (оскільки військовий прокурор мав можливість лише для впливу на прийняття рішення про зняття арешту суддею) і вказав, що засуджений шукав контакт з військовим прокурором як старшим групи прокурорів у кримінальному провадженні, в межах якого було накладено арешт на судно та вантаж, скасування якого прагнув засуджений¹.

На кваліфікацію за ст. 369 КК не впливають ні сума запропонованої або/та наданої неправомірної вигоди, ні те, що така неправомірна вигода пропонується.

Більшість діянь згідно з аналізованими вироками кваліфіковано за ч. 1 ст. 369 КК. При кваліфікації не враховується розмір неправомірної вигоди. Видається, що законодавець помилково не диференціює відповідальність залежно від розміру запропонованої або наданої неправомірної вигоди. На практиці пропозиція чи надання неправомірної вигоди в розмірі як у 100 грн, так і 10 000 дол. США кваліфікується однаково, якщо немає кваліфікуючих ознак. Це не враховується при призначенні покарання. Також не враховується, за що саме особа пропонує чи надає неправомірну вигоду.

Більшість справ стосується спроб надати неправомірну вигоду патрульному поліцейському за нескладання протоколу про притягнення до адміністративної відповідальності (за ст.ст. 130, 122, 126 КУпАП). Однак значна кількість вироків стосується непритягнення до кримінальної відповідальності або отримання значної протиправної вигоди для себе чи третіх осіб.

Яворівський районний суд Львівської області у вирокі від 1 лютого 2024 року, справа № 944/7391/23, встановив: «19 листопада 2023 року, проходячи паспортний контроль, у міжнародному пункті пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення «Краківець»,... висловила пропозицію надати та надала службовій особі інспектору прикордонної служби 2 категорії інспекторів прикордонного контролю відділення інспекторів прикордонної служби неправомірну вигоду в розмірі 4 000 доларів США, за невчинення вищевказаною службовою особою дій, пов'язаних із прийняттям рішення про відмову її сину в перетині державного кордону»². Визнано винуватою у вчиненні к.п., передбаченого ч. 1 ст. 369 КК, призначивши їй покарання у виді штрафу розмірі 1 000 нмдг, а також застосовано спеціальну конфіскацію 4 000 дол. США. Спроба незаконного перетину державного кордону не оцінювалась.

В іншій справі під час огляду транспортного засобу встановлено, що у кузові містилось близько 3 кубів деревини, а водій повідомив, що він при собі підтверджуючих правомірність придбання та перевезення деревини не має. Внаслідок чого поліцейські зателефонували на лінію «102» щодо наявності ознак можливого правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 246 КК³. Обвинувачений неодноразово запропонував неправомірну вигоду у сумі 1 000 грн з метою скасування реєстрації події виклику на лінії «102» задля уникнення ймовірних юридичних наслідків та подальшого документування події працівниками СОГ. Згідно з угодою про визнання винуватості визнано винним у скоєнні к.п., передбаченого ч. 1 ст. 369 КК, і призначено покарання у виді штрафу у розмірі 1 000 нмдг.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123841690>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116712680>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116793414>

Неясно, чи в діях особи справді був склад к.п., передбаченого ст. 246 КК. Неясно, яким чином патрульні поліцейські донесли цю інформацію, чи була провокація з їх боку. Відеодокази не досліджувались.

ВС – про ознаки об'єктивної сторони

Для наявності ознак **об'єктивної сторони** надання неправомірної вигоди винна особа не обов'язково повинна бути обізнана з конкретними даними про кінцевого одержувача такої неправомірної вигоди, про розподіл неправомірної вигоди між кількома особами, про точні ролі, які мають виконати одержувачі неправомірної вигоди, тощо. Особливо це виявляється у випадках надання неправомірної вигоди через посередника.

На це звернув увагу ВС, зазначивши, що «конкретне прізвище отримувача неправомірної вигоди, якому нібито передаються кошти, його обізнаність із фактом передачі неправомірної вигоди кримінально-правового значення для кваліфікації дій посередника не мають, окрім випадків, коли йдеться про кваліфікований склад злочину саме за ознакою адресата неправомірної вигоди. Тож у цьому провадженні для кримінально-правової оцінки вчиненого не має значення той факт, що засудженому не було відомо прізвище конкретного слідчого, якому нібито передавалась неправомірна вигода, а також той факт, що цей слідчий повідомив суду про необізнаність про те, що хтось отримує кошти нібито для передачі йому»¹.

Про розмежування складів за ст. 369 та ст. 190 КК

У випадку вчинення шахрайства винна особа («посередник») спрямовує свої дії на заволодіння шляхом обману майном особи, яка помилково (в результаті обману) вважає, що передає «посереднику» предмет неправомірної вигоди для адресата її одержання за вчинення чи невчинення певних дій в інтересах надавача неправомірної вигоди або третьої особи.

Така позиція відповідає правовому висновку ВС, викладеному в ухвалі від 26 березня 2015 року у справі № 5-Зкс15, який був підтриманий і в постанові колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 11 березня 2020 року у справі № 583/3508/18. Суд зазначив: «Якщо винний отримує від іншої особи гроші чи інші цінності нібито для передачі службовій особі як хабар (неправомірна вигода), маючи намір не передавати їх, а привласнити, вчинене належить розцінювати як шахрайство і кваліфікувати за відповідною частиною ст. 190 КК. Однак якщо при цьому винний сам схилив хабародавця до передачі йому цінностей, його дії належить також кваліфікувати як підбурювання до закінченого замаху на дачу неправомірної вигоди (хабаря), тобто ще за ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15 і відповідною частиною ст. 369 КК»².

Також ВС вказав, що «... при шахрайстві обман є способом заволодіння майном потерпілого, при якому останній не усвідомлює, що його обманюють і передає своє майно винній особі добровільно, тоді як при вимаганні неправомірної вигоди особа спеціально створює для потерпілого умови, за яких він вимушений дати хабар з метою запобігти настанню шкідливих наслідків чи порушенню законних інтересів для себе»³.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125605323>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88265271>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121472493>

Посередництво у наданні неправомірної вигоди кваліфікується за ст. 190 КК, у випадках, коли не встановлено згоди службової особи на вчинення відповідних дій.

Наприклад, «ОСОБА_8 повідомив ОСОБА_10 про можливість посприяти у вирішенні питання щодо непритягнення до кримінальної відповідальності у разі надання йому неправомірної вигоди в розмірі 5 000 доларів США за здійснення ним впливу на суддю. Такий фрагмент розмови, на переконання суду, вказує на вплив на судові рішення, а не оплату легальних юридичних послуг: «ОСОБА_15: Можна буде зробити 75-ту, можна або виправдати, даже так. Ще не знаю по якому путі підем, а так попередньо скажем так, прикідочна домовленість є.... Значить цей результат тобі буде стоїти шість. Якщо тобі підходить, то.... ОСОБА_16: Це що тіпа шість штук і не буде вообщє нічого, да?»¹.

Учасники розмови не оговорюють юридичні послуги: їх перелік, тривалість, складність, витрачений час тощо. Йдеться про певний результат за певну суму. Водночас ОСОБА_8 як адвокат, а не суддя, не може гарантувати результат, оскільки це суперечить суті його діяльності. Здійснення запису відбувалося без відповідної ухвали суду. Таким чином, аудіозапис отримано в порядку, не передбаченому КПК. Тому цей доказ є недопустимим. Такий висновок відповідає позиції, викладеній у постанові ККС ВС від 11 липня 2018 року у справі № 567/548/15-к.

Встановлення кваліфікуючої обставини вчинення к.п. «організованою групою»

Виявлено справи, пов'язані із вчиненням к.п. організованою групою, зокрема справа № 991/3915/25.

У межах кримінального провадження, внесеного до ЄРДР 10 березня 2023 року за № 5202300000000114, до протиправного алгоритму дій працівників Білгород-Дністровського міськрайонного суду та суддів цього ж суду було залучено понад 12 осіб. Органи досудового розслідування поетапно здійснюють аналіз протиправної діяльності та ролі кожного з учасників організованої групи в межах розслідуваних обставин. Ба більше, сторона обвинувачення усвідомлює, що без протиправної діяльності конкретних суддів протиправний механізм не міг функціонувати. Цей механізм був спрямований на винесення позитивних судових рішень про визначення місця проживання дитини з батьком, позбавлення батьківських прав матері та втручання в автоматизовану систему документообігу суду².

Пріоритетом органу досудового розслідування є надання викривальних показань щодо конкретних осіб, зокрема суддів Білгород-Дністровського міськрайонного суду. За версією сторони обвинувачення роль та участь ОСОБА_4 у цьому протиправному механізмі є мінімальною та епізодичною.

У цій справі к.п. вчинила організована група, але особі цю обставину не поставили у вину.

Грошові кошти у розмірі 2 000 дол. США, які є предметом неправомірної вигоди, передавалися судді Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130254996>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127258723>

Відповідно до постанови детектива НАБУ від 28 квітня 2025 року, вони були визнані речовими доказами, а тому просив вирішити їхню долю шляхом конфіскації в рахунок держави.

Предмет неправомірної вигоди конфісковано, але у вироку зазначено, що спеціальну конфіскацію не застосовано.

Такі обставини сторона захисту просить врахувати при затвердженні одної з угод за ч. 1 ст. 369 КК, затвердженої вироком ВАКС від 12 травня 2025 року у справі № 991/3915/25, та призначенні покарання: активно сприяє здійсненню досудового розслідування; має позитивну характеристику з попереднього місця роботи, де працювала з 16 лютого 2002 року до 31 грудня 2024 року та була звільнена у зв'язку з виходом на пенсію, ба більше, протягом її тривалої роботи в Білгород-Дністровському міськрайонному суді керівництво суду та апарату суду не виявило жодних порушень в її роботі; померла її єдина дочка, ці трагічні події негативно відобразились на її психічному здоров'ї, про що свідчить довідка; є пенсіонеркою та не має у власності жодного майна, окрім кімнати у комунальній квартирі, яку отримала у спадщину від дочки, ця кімната є її єдиним житлом¹.

Особа вчинила к.п., але на роботі характеризується добре.

Інша справа, яка стосується цієї ж схеми.

У адвоката ОСОБА_4 виник умисел, спрямований на надання судді Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області ОСОБА_8 неправомірної вигоди за ухвалення позитивного судового рішення у справі за позовом ОСОБА_9 (справа № 495/5279/24) про встановлення факту, що має юридичне значення. Особа висловила йому прохання ухвалити позитивне судове рішення про встановлення факту постійного стороннього догляду за особою, яка потребує такого догляду за станом здоров'я, що відповідно до ст. 23 Закону «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» є підставою для відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації. Суддя уточнив, чи є в матеріалах справи довідки лікарсько-консультативної комісії (ЛКК) та після ствердної відповіді повідомив, що не бачить перешкод для ухвалення позитивного рішення у цій справі².

Всі епізоди цієї справи розділили на різні справи, що ускладнює відстеження результатів розгляду справи в цілому.

ВС щодо ознак суб'єктивної сторони

На усвідомлення винною особою сукупності обставин, важливих для цієї категорії к.п., звернув увагу ВС, зазначивши, що «... особа, яка дає хабар службовій особі, усвідомлює, що дає його саме такій особі й у зв'язку з можливостями її посади...»³.

За обставин, коли особа добросовісно помиляється щодо призначення тих майнових чи немайнових благ, які надає особі, що потенційно може бути суб'єктом одержання неправомірної вигоди, вважаючи, що її дії є правомірними (для прикладу, особа переконана, що сплачує штраф або оплачує надані послуги за відповідним тарифом), кримінальна відповідальність виключається.

ВС в одному зі своїх рішень зазначив, що «... склад злочину відсутній у випадку, коли той, хто пропонує, обіцяє або надає майнове чи немайнове благо, помилково вважає, що

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127258723>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127432962>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121472493>

його передача здійснюється:

а) правомірно (наприклад, відбувається сплата штрафу або офіційно оплачуються певні послуги);

б) благо призначається як оплата за реалізацію професійних прав та обов'язків, відмінних від використання влади або службового становища службової особи»¹.

Якщо КК передбачає наявність кваліфікуючих ознак, що пов'язані зі спеціальними ознаками адресата неправомірної вигоди, то винна особа повинна усвідомлювати відповідний статус і можливості адресата неправомірної вигоди, які обумовлені цим статусом.

З цього приводу ВС зазначив: «Для інкримінування ч. 3 ст. 369 КК за ознакою пропозиції, обіцянки чи надання неправомірної вигоди службовій особі, яка займає відповідальне становище, треба встановити, що особа, яка пропонувала, обіцяла або надала неправомірну вигоду, усвідомлювала відповідний статус адресата неправомірної вигоди... коли особа, яка надає неправомірну вигоду, усвідомлює, що надає її саме такій особі й у зв'язку з можливостями її посади»².

Особа, яка надає неправомірну вигоду, має усвідомлювати, що надає неправомірну вигоду саме такій особі й у зв'язку з можливостями її посади, а особа, яка одержує неправомірну вигоду, розуміє значущість займаної нею посади, її статусність та можливості (постанова ККС ВС від 8 червня 2023 року у справі № 398/1278/22)³.

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків в загальному порядку (45 вироків) суди у всіх випадках призначали реальне покарання. Додаткові покарання не призначались.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Судові вироки, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим – з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Згідно з ч. 4 ст. 469 КПК угода про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, нетяжких злочинів, тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Такі дії здійснюються шляхом опитування обвинуваченого: його запитують, чи укладення угоди є добровільним, тобто згідно з ч. 6 ст. 474 КПК не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, а у разі наявності в нього захисника – шляхом опитування захисника обвинуваченого.

Що ж стосується змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить типову формулу, відповідно до якої обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість,

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129691181>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129691181>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111647825>

далі викладається узгоджене покарання між ним і прокурором.

При цьому суди, як правило, керувались правовими позиціями ВС.

Зокрема, суди враховували усталену практику ВС (судові рішення у справах №№ 991/2288/21, 554/8321/23, 991/6004/21, 686/26679/19, 552/6085/23), відповідно до якої вирок, ухвалений на підставі угоди стосовно однієї з декількох осіб, не має преюдиціального значення для кримінального провадження стосовно інших осіб та не є доказом винуватості цих осіб¹.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (33 вироків) суди, керуючись законом, у 17 випадках (51,5%) призначали реальне покарання (у всіх випадках – штраф), а в 16 випадках (48,5%) звільняли осіб від покарання, при цьому в 13 із цих випадків – за вирокіом ВАКС.

Виникають сумніви щодо коректного розуміння наслідків укладення угоди особою та добровільності таких угод.

У справах зазначається про встановлення судом повного розуміння обвинуваченим положень ч.ч. 4, 6 ст. 474 КПК, наслідки укладення угоди про визнання винуватості та затвердження угоди, наслідки її невиконання, укладання угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, умови угоди не суперечать вимогам КПК та КК, інтересам суспільства, обвинувачений в повному обсязі визнав свою винуватість, що підтверджено ним в судовому засіданні та погодився на призначення узгодженого покарання².

Водночас не конкретизується, яким чином особа розуміє умови угоди, наслідки невиконання угоди тощо.

У справі № 395/1845/24 правопорушення було вчинено 15 жовтня 2024 року, зареєстровано в ЄРДР 16 жовтня, а вже 17 жовтня укладено угоду³.

ОСОБА_5, розуміючи, що за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту) передбачено адміністративну відповідальність, встановлену ст. 41 КУпАП, а також за грубе порушення законодавства про працю передбачено кримінальну відповідальність, встановлену ст. 172 КК, усвідомлюючи, що старший слідчий ОСОБА_6 є службовою особою, яка займає відповідальне становище та постійно здійснює функції представника влади, уповноважений здійснювати досудове розслідування та має доступ до матеріалів кримінального провадження, 26.05.2020 надав ОСОБА_6 частину раніше запропонованої ОСОБА_5 неправомірної вигоди у сумі 500 дол. США за прийняття рішення про закриття кримінального провадження, передачі ОСОБА_5 протоколу допиту свідка ОСОБА_9 чи знищення цього протоколу, що могло стати підставою для притягнення ОСОБА_5 до адміністративної відповідальності за ст. 41 КУпАП чи кримінальної відповідальності за ст. 172 КК⁴.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129685385>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122727752>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122727752>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126158850>

Таке правопорушення є одним із найбільш масових. Відсоток притягнення до відповідальності надзвичайно маленький. Люди продовжують працювати. Такі приводи перевірок можна розглядати як завуальовану провокацію.

Ще приклад. Заступник начальника сектору превенції відділу поліції № 4 Одеського районного управління поліції № 1 ГУНП в Одеській області ОСОБА_1, діючи за попередньою змовою із заступником начальника відділу з превентивної діяльності ВП № 4 ОРУП № 1 ГУ НП в Одеській області ОСОБА_2 та у його присутності, повідомив ОСОБА_3, що останній здійснює свою господарську діяльність з надання послуг заміни та ремонту коліс за відсутності повного комплекту усіх необхідних документів, а його наймані працівники не мають підстав для зняття з військового обліку, а тому можуть бути мобілізовані. Також у вказаній розмові ОСОБА_1 повідомив ОСОБА_3 про необхідність надання неправомірної вигоди у розмірі 500 дол. США за непритягнення ОСОБА_3 до адміністративної відповідальності за допущені порушення під час ведення господарської діяльності та невжиття заходів мобілізаційного характеру до найманих ОСОБА_3 працівників, на що ОСОБА_3, не маючи юридичної освіти та обізнаності у законодавстві, вимушено погодився¹.

У деяких справах неясно, як певні обставини, які суди враховують як пом'якшувальні при призначенні покарання за угодами, стосуються вчиненого правопорушення.

При вирішенні питання, чи є узгоджене сторонами покарання необхідним і достатнім для виправлення обвинувачених та попередження нових злочинів, суд враховує особи обвинувачених, обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

ОСОБА_6: з 4.08.2023 проходить військову службу; 09.01.2025 під час несення служби отримав мінно-вибухову травму, що призвело до неповної травматичної ампутації правої нижньої кінцівки правої гомілки; має низку нагород та відзнак від Верховної Ради України, Митрополита Київського і всієї України, спілки волонтерів Прикарпаття, голови Івано-Франківської обласної ради, Православної церкви України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Івано-Франківської обласної державної адміністрації; Указом Президента України № 310/2025 від 20.05.2025 нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня. Щодо ОСОБА_7, окрім іншого, враховується, що він: розлучений; має на утриманні одну неповнолітню дитину; є волонтером; систематично перераховує грошові кошти на підтримку ЗСУ; згідно з характеристикою Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, успішно працює над дисертаційним дослідженням. За місцем проживання характеризується позитивно. Зарекомендував себе як людина високих моральних якостей: порядний, чесний, щирий, патріотично свідомий та відповідальний, користується заслуженим авторитетом серед жителів села². Обвинувачені за умовами угод зобов'язалися повністю відшкодувати шкоду, понесену державою та фізичною особою під час здійснення досудового розслідування, а саме 40 000 грн та 15 000 гривень. Крім того, у разі затвердження угоди обвинувачений зобов'язався передати два належних йому автомобілі на потреби ЗСУ³.

Згідно зі ст. 65 КК, особі, яка вчинила злочин, має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130780348>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131500473>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131500473>

нею нових к.п. Виходячи з принципів справедливості, співмірності та індивідуалізації – покарання має бути адекватним (відповідним) характеру вчинених дій, їх небезпечності та даним про особу.

При цьому, суд враховує позицію ЄСПЛ, яка викладена у справі «Езе і Коннорс проти Сполученого Королівства» від 9 жовтня 2003 року, що кримінальне покарання переслідує, як прийнято вважати, подвійну мету покарання і стримування від вчинення нових злочинів.

У більшості справ, у яких йдеться про дачу неправомірної вигоди за сприяння у вчиненні діянь, які містять склад к.п., не зазначається про притягнення особи до кримінальної відповідальності (наприклад, за готування до незаконного перетину кордону тощо). Однак є випадки, у яких посилання на певні статті КК є сумнівними.

Наприклад, вироком Сокальського районного суду Львівської області від 3 червня 2025 року, справа № 454/1451/25, затверджено угоду про визнання винуватості за ч. 1 ст. 369 КК¹. Особа надав уповноваженій службовій особі підрозділу охорони державного кордону неправомірну вигоду у розмірі 200 дол. США за вчинення дій з використанням наданого йому службового становища, за сприяння у безперешкодному перетині державного кордону України на виїзд з України. У вирокі зазначено «Обвинувачений ОСОБА_4 під час досудового розслідування та в ході підготовчого судового засідання добровільно, без примусу та тиску в повному обсязі беззаперечно визнав свою винуватість в інкримінованому йому злочині, передбаченому ч. 1 ст. 114-1 КК, щиро розкаюється».

Незрозуміло, як до цієї ситуації може бути застосована ч. 1 ст. 114-1 КК.

5. Виправдувальні вирoki

Загалом із числа 80 проаналізованих вироків 2 (2,5%) є виправдувальними. При цьому 1 виправдувальний вирок ухвалено у 2024 році і 1 – у 2025 році.

Підставами для винесення виправдувальних вироків стала недоведеність того, що:

- 1) вчинено к.п., в якому обвинувачується особа, або
- 2) в діянні обвинуваченого є склад к.п.

В одній із справ зазначено, що «оскільки не знайшло підтвердження, що обвинувачена передавала зібрані з лікарів кошти вищому керівництву, її дії кваліфіковано за ст. 190, а не 369 КК². Харківський апеляційний суд виправдав особу також і за ч. 1 ст. 190 КК. На думку Суду стороною обвинувачення не доведено, що ОСОБА_7, діючи з корисливих мотивів, шляхом обману, через підбурювання потерпілої до надання щомісячно неправомірної вигоди керівництву, за нібито неперешкодження у повсякденній роботі та не звільнення з посади, заволоділа коштами ОСОБА_12 у сумі 16 000 гривень»³.

У справі Козятинського міськрайонного суду Вінницької області від 12 лютого 2025 року, справа № 133/221/21, з відеозапису слідує, що обвинувачений не надавав жодних коштів поліцейському у зв'язку зі складенням постанови за ч. 2 ст. 122 КУпАП, а підписав таку постанову після її складення (відеофайл). Натомість залишенню коштів ОСОБА_4 передувало повідомлення поліцейського про накладення на нього штрафу у розмірі 51 гривня.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127815482>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120766827#>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132555789>

Сам обвинувачений пояснив суду, що він залишив ці кошти в рахунок сплати такого штрафу. На думку суду, малоімовірним видається, що особа мала умисел уникнути відповідальності шляхом підкупу поліцейського через притягнення його до відповідальності за порушення, з яким він погодився, й наслідком якого було стягнення у розмірі 51 гривні. Поліцейський демонструє непослідовність, змінює свою позицію у виборі застосування стягнення. Обвинувачення спростовується відеозаписами з бодікамери поліцейського¹.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 18 випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК), а в 2 – смерть обвинувачених.

У деяких справах, по яких виносились рішення, йшлося про події, що мали місце понад 10 років тому: у 2012 році (ухвала Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 26.03.2024 у справі № 0427/4608/2012), у 2012 році (ухвала Кузнецовського міського суду Рівненської області від 6 травня 2025 року у справі № 556/517/17), у 2013 році (ухвала Приморський районний суд м. Одеси від 19 лютого 2025 року у справі № 522/16555/15-к).

Ще 16 ухвал стосуються подій 2017–2021 років.

Положення ч.ч. 1–3 ст. 49 КК, якими передбачено підстави та умови звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, не наділяють суд дискрецією. Адже законодавець чітко визначив, що суд звільняє від кримінальної відповідальності особу у разі існування підстав для застосування положень ст. 49 КК. Ця підстава звільнення від кримінальної відповідальності є безумовною, на відміну від інших, наприклад передбачених ст.ст. 47, 48 КК, в яких вказано, що суд може звільнити особу від кримінальної відповідальності.

Передбачений ст. 49 КК вид звільнення від кримінальної відповідальності застосовується за наявності трьох умов: 1) закінчення зазначених у законі строків; 2) невчинення протягом цих строків нового к.п. певного ступеня тяжкості; 3) неухилення особи від слідства або суду.

Звільнення особи від кримінальної відповідальності є обов'язком суду у разі настання обставин, передбачених пп. 1–3 ч. 1 ст. 49 КК, за наявності згоди підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого на звільнення на підставі спливу строків давності.

Згідно з правовою позицією ВС, викладеною у постанові від 29 липня 2021 року (справа № 552/5595/18), за змістом ст.ст. 284, 288 КПК підставами для звільнення особи від кримінальної відповідальності при розгляді справи в суді є наявність відповідної норми кримінального закону, яка передбачає таке звільнення, клопотання сторони кримінального провадження про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності та згода обвинуваченого на закриття кримінального провадження на цих підставах. Визнання підозрюваним, обвинуваченим своєї вини у вчиненні кримінального правопорушення як обов'язкової умови такого звільнення кримінальним процесуальним законом не передбачено².

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125096443>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728753>

У результаті закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК за ініціативою та згодою особи, яка притягується до кримінальної відповідальності, суд не може і не повинен констатувати факт вчинення цією особою кримінально караного діяння. Адже кримінальний процесуальний закон зобов'язує суд розглянути клопотання сторони захисту про таке звільнення невідкладно. У разі розгляду такого клопотання без проведення повного судового розгляду суд не може констатувати винуватість або, навпаки, невинуватість особи у вчиненні інкримінованого діяння. Наведене відповідає позиції ВС, відображеній у постанові від 18 лютого 2025 року у справі № 712/8174/23.

Ухвала Приморського районного суду м. Одеси від 19 лютого 2025 року, справа № 12015160000000365 від 20 травня 2015 року за обвинуваченням у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 4 ст. 369 КК. Прокурор в судовому засіданні звернувся з клопотанням про здійснення спеціального судового провадження відносно обвинуваченого, посиляючись на те, що відповідно до інформації, наданої Державною прикордонною службою України, 06.02.2013 ОСОБА_5 перетнув державний кордон України в пункті перепуски «Кучурган», що підтвердилося також інформацією, наданою НЦБ Інтерполу в Молдові. Захисник послалась на те, що на день звернення з клопотанням з моменту вчинення інкримінованого ОСОБА_5 к.п. сплило 11 років та 8 місяців. При цьому перебіг давності не зупинявся. Та обставина, що ОСОБА_5 оголошено у розшук, сама собою не може свідчити про ухилення останнього від слідства. Обвинувачений ОСОБА_5 в судове засідання не прибув¹.

18 грудня 2024 року Луцький міськрайонний суд у своєму вирокі у справі № 161/7487/20 визнав особу винною у вчиненні к.п., передбаченого ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 369 КК, та на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК звільнив від призначеного покарання у зв'язку із закінченням строків давності².

Коли суд застосовує ст. 49 КК, то не приймає рішення щодо винуватості особи. Вирок не переглядався в апеляційному порядку.

Харківський апеляційний суд за справою № 643/16702/19 задовольнив апеляційну скаргу захисника та змінив ухвалу Московського районного суду м. Харкова від 11 квітня 2025 року. Ухвалою від 31 липня 2025 року виключив із мотивувальної частини ухвали висновок суду про доведеність сформульованого обвинувачення та правової кваліфікації к.п., яке інкримінувалося особам³.

В деяких ухвалях про застосування ст. 49 КК немає жодної інформації щодо обставин вчинення к.п., тільки кваліфікація за певною статтею⁴.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125348056>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123918007>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129686686>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127237871>

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному порядку оскаржено 19 вироків: 10 з них скасовано, 9 залишено в силі.

У низці рішень розглядається питання щодо провокації пропозиції та/або надання неправомірної вигоди.

Відповідно до ч. 3 ст. 271 КПК під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв. Здобуті в такий спосіб речі та документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні.

Згідно з практикою ЄСПЛ для відмежування провокації від допустимої поведінки правоохоронних органів є низка критеріїв. Під змістовним критерієм розуміється наявність / відсутність суттєвих змістовних ознак, притаманних провокації правоохоронних органів, а під процесуальним критерієм наявність у суду можливостей перевірити відомості про ймовірну провокацію під час судового засідання з дотриманням вимог рівності та змагальності сторін. Підбурювання з боку поліції має місце тоді, коли відповідні працівники правоохоронних органів або особи, які діють за їхніми вказівками, не обмежуються пасивним розслідуванням, а з метою встановлення злочину, тобто отримання доказів і порушення кримінальної справи, впливають на суб'єкта, схилиючи його до вчинення злочину, який в іншому випадку не був би вчинений (рішення у справі «Раманаускас проти Литви» від 5 лютого 2008 року).

Під пасивною поведінкою ЄСПЛ розуміє відсутність будь-яких активних дій, які б спонукали потенційного підозрюваного вчинити злочин.

Вказане також узгоджується з практикою ЄСПЛ, зокрема у справах «Банніков проти Російської Федерації» від 4 листопада 2010 року, «Веселов та інші проти Російської Федерації» від 2 жовтня 2010 року, «Матановіч проти Хорватії» від 4 квітня 2017 року, «Раманаускас проти Литви» від 20 лютого 2018 року. У своїх рішеннях ЄСПЛ розробив критерії для того, щоб відрізнити провокування вчинення злочину, яке суперечить ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, від дозволеної поведінки під час законних таємних методів у кримінальних розслідуваннях.

У разі виявлення за матеріалами кримінального провадження ознак провокації злочину суд у судовому засіданні має це перевірити шляхом дослідження відповідних обставин і лише після цього зробити висновок щодо наявності (відсутності) такого факту і, як наслідок, щодо належності, допустимості й достатності доказів у справі для прийняття відповідного процесуального рішення.

В одній із аналізованих справ у судовому засіданні встановлено, що у райвідділ поліції 02.03.2018 ОСОБА_4 прийшов з власної ініціативи поцікавитися справою відносно його сина, сам пішов на зустріч із ОСОБА_6 та відразу після зустрічі 02.03.2018 ОСОБА_6 звернувся із рапортом на ім'я начальника Личаківського ВП ГУ НП у Львівській області та відповідно до ст. 24 Закону «Про запобігання корупції» доповів про пропозицію ОСОБА_4 надати

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

неправомірну вигоду у розмірі 2 000 дол. США за сприяння у прийнятті рішення про закриття кримінального провадження відносно його сина¹.

У вироку Львівського апеляційного суду від 13 січня 2025 року у справі № 463/2855/18 зазначено, що під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні (ч. 3 ст. 271 КПК).

Вказане також узгоджується з практикою ЄСПЛ, зокрема у справах «Тейксейра де Кастро проти Португалії» від 9 червня 1998 року, «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 року та «Барбера, Мессеге і Ябардо проти Іспанії» від 6 грудня 1998 року. У своїх рішеннях ЄСПЛ неодноразово наголошував, що допустимість доказів є прерогативою національного права і, за загальним правилом, саме національні суди повноважні оцінювати надані їм докази. При оцінці доказів суд має керуватися критерієм доведеності винуватості особи «поза будь-яким розумним сумнівом» і така «доведеність може впливати із сукупності ознак чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою».

Суд апеляційної інстанції враховує, що особа вперше притягується до кримінальної відповідальності, є інвалідом 2 групи, страждає на низку захворювань, вчинив умисний корупційний тяжкий злочин. Також враховується і той факт, що обвинувачений вчинив корупційне к.п. з метою незаконного звільнення сина від кримінальної відповідальності, водночас в судовому засіданні встановлено, що син не вчиняв к.п., оскільки кількість вилучених наркотичних засобів у нього не була достатня для кримінальної відповідальності. Обставин, які пом'якшують або обтяжують покарання, не встановлено.

Отже, вирок Личаківського районного суду м. Львова від 5 липня 2024 року, яким ОСОБА_8 засуджено за вчинення к.п., передбаченого за ч. 1 ст. 369 КК, – скасовано, визнано винним за ч. 3 ст. 369 КК та призначено йому покарання у виді позбавлення волі на строк 4 роки без конфіскації майна. На підставі ст. 96-2 КК застосовано спеціальну конфіскацію, грошові кошти у розмірі 2 000 дол. США звернено в дохід держави².

Факт того, що обвинувачений не знав посаду особи, до якої звернувся (таблички щодо посади на дверях не було), не встановлено. Суд не врахував, що співробітники правоохоронних органів створили у батька враження наявності серйозних підстав для притягнення його сина до кримінальної відповідальності. Хоча відразу мали знати щодо кількості наркотичної речовини, з якою його затримали.

Процесуальні порушення не визнані судом істотними. Судом не досліджено обставини затримання сина обвинуваченого. Саме це могло бути використано як гачок для провокації та помста скаржнику. У вироку йдеться, що обвинувачений у відділку відомий саме як скаржник.

Скасування виправдувальних вироків

Борщівський районний суд Тернопільської області у справі № 594/1462/23 від 3 квітня 2024 року доходить висновку, що в словах ОСОБА_3 не звучить пропозиція про надання неправомірної вигоди працівникам поліції. Він пропонує вирішити питання інакше. Поліцейські після цих слів починають задавати питання, уточнення, підводячи його до

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120201707>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124389677>

вживання слів «пару рублів», «пару грошей», «100, 200 баксів». Поліцейські не попереджали про його кримінальну відповідальність, згідно зі ст. 369 КК. Зі слів інспектора не зрозуміло, за що і в кого буде кримінальна відповідальність¹. Однак відповідно до п. 8 постанови ПВСУ від 26 квітня 2002 року № 5 «Про судову практику у справах про хабарництво» судам слід мати на увазі, що хабар може даватись та одержуватись і в завуальованій формі. Апеляційним судом виправдувальний вирок скасовано та особу визнано невинуватою. ВС залишив рішення без змін².

Отже, пропозиція «вирішити питання інакше» може тлумачитись як пропозиція неправомірної вигоди.

Вироком Крижопільського районного суду Вінницької області від 17 червня 2024 року, справа № 134/1667/23, ОСОБА_7 визнано невинуватим у вчиненні к.п., передбаченого ч. 1 ст. 369 КК, та виправдано на підставі п. 3 ч. 1 ст. 284, абз. 2 ч. 1 ст. 373 КПК у зв'язку з невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпанням можливості їх отримати. Вінницьким апеляційним судом від 5 лютого 2025 року досліджено відеозапис, з якого вбачається, що ОСОБА_7 зазначає, що «пив вчора, а сьогодні ні»; на пропозицію продати, пропонує «даю п'ятнашку і закриють це питання». Місцевий суд визнав доказ недопустимим з огляду на порушення процедури його отримання. На думку Вінницького апеляційного суду, такі висновки не ґрунтуються на законі³. Із запису виглядає, що співробітник патрульної поліції дає зрозуміти про можливість торгу у цій ситуації. Оскільки він не застосовував бодікамеру, він міг прийняти рішення щодо надання запису з телефону на власний розсуд та дав про це знати обвинуваченому.

Сторона захисту не ставила питання про провокацію, але тут слід було розглянути. Видається, що у таких ситуаціях дії співробітників патрульної поліції мають бути більш чіткими. Зокрема, чітко та неоднозначно попередити про кримінальну відповідальність за пропозицію чи надання неправомірно вигоди, нагадати про фіксування дій бодікамерою без уточнюючих питань. Ситуація виглядає як перевірка з боку співробітників патрульної поліції громадян на добросовісність. Роль поліції в тому, щоб реагувати на вчинені правопорушення у передбачений законом спосіб та попереджати їх вчинення.

В іншій справі № 738/845/23 слідчий дає зрозуміти особі, що не проти взяти неправомірну вигоду, але щоб ніхто не дізнався, говорить, що боїться втратити роботу, зустрічається з особою наодинці тощо. Виправдувальний вирок Менського районного суду Чернігівської області від 5 березня 2024 року скасовано, у зв'язку з невідповідністю висновків суду фактичним обставинам кримінального провадження. Особу визнано винним за ч. 3 ст. 369 КК⁴. У судовому засіданні обвинувачений зазначав про провокацію з боку правоохоронних органів, оскільки після зустрічі ОСОБА_20 з невідомим йому чоловіком, виникло усвідомлення того, що він повинен щось дати слідчому. Вважає, що конспірація походила саме від слідчого, оскільки саме він призначав зустрічі в тихому, не дуже людному місці, а не в себе в кабінеті тощо. Все це свідчить про провокацію вчинення злочину⁵.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118100080>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122061661>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124942112>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125661227>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125661227>

Скасування рішень суду через м'якість покарання

Харківським апеляційним судом скасовано вирок Первомайського міськрайонного суду Харківської області від 21 червня 2024 року стосовно ОСОБА_7 в частині призначеного покарання та призначено покарання за ч. 1 ст. 246 КК – 2 роки позбавлення волі; ч. 1 ст. 369 КК – 3 роки позбавлення волі. Відповідно до ст. 70 КК остаточно призначено покарання – 3 роки позбавлення волі без застосування ст. 75 КК. З матеріалів справи вбачається, що ОСОБА_7, в силу ст. 89 КК раніше не судимий, однак раніше вже відбував покарання у виді позбавлення волі декілька разів, тож колегія суддів не встановила обставин, які б сприяли його перевихованню без ізоляції від суспільства.

Колегія суддів вважає, що призначене обвинуваченому покарання із застосуванням ст. 75 КК, враховуючи особу обвинуваченого, не відповідає загальним засадам призначення покарання, принципам законності, справедливості, обґрунтованості та індивідуалізації покарання та невідповідністю призначеного покарання тяжкості к.п. та особі обвинуваченого внаслідок м'якості. При постановленні вироку судом першої інстанції було неправильно застосовано закон України про кримінальну відповідальність, що згідно з п. 4 ч. 1 ст. 420 КПК є підставою для його скасування¹.

Закон України про кримінальну відповідальність містить пряму заборону на застосування ст. 75 КК до осіб, які вчинили корупційне к.п.

Оскільки ОСОБА_6 визнано винуватим у вчиненні двох к.п., одне з яких є корупційним, то призначення останньому покарання з іспитовим строком суперечило б приписам ст.ст. 45 і 75 КК². Однак Харківський апеляційний суд скасував вирок суду першої інстанції не через порушення матеріального права, а через неврахування судимості особи (яка знята).

Виявлено помилки у застосуванні спеціальної конфіскації. Відповідно до ч. 3 ст. 96-2 КК спеціальна конфіскація застосовується також у разі, коли особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, або неосудністю, або звільняється від кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених КК, крім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Враховуючи викладене, не може бути застосовано спеціальну конфіскацію та вилучено у власність держави майно (грошові кошти у сумі 400 грн), про що у судовому засіданні просив прокурор, оскільки ОСОБА_4 слід звільнити від кримінальної відповідальності за вчинення к.п., передбаченого ч. 1 ст. 369 КК, на підставі ст. 49 КК у зв'язку із закінченням строків давності. Вказане узгоджується із позицією, викладеною у постанові ВС від 2 вересня 2020 року (справа № 138/2740/16-к).

На такі положення послався Вінницький районний суд Вінницької області в ухвалі від 24 листопада 2025 року, справа № 128/550/21³.

Однак виявлено приклади, коли суди застосували спеціальну конфіскацію разом зі ст. 49 КК⁴. Але ухвали не оскаржувались в апеляційному порядку і набрали чинності.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125459539>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132611455>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132010398>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119856097>;
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/131608572>

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124793088>;

Виявлено приклад стягнення з особи в дохід держави судових витрат за проведені у кримінальному провадженні судові експертизи (5 581 гривню 76 копійок)¹. Про які саме експертизи йдеться, неясно.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **3 167** вироків за ст. 369 КК. З них до 1 січня 2026 року не вступили в законну силу 55, ухвалених у 2024 році, і 63, ухвалених у 2025 році (загалом 118, або 3,7% від ухвалених). Отже, вступили в законну силу 3 049 вироків.

2. З числа 80 проаналізованих вироків – **78** (97,5%) обвинувальних (з них 33 – за угодами з прокурором) і **2** (2,5%) виправдувальних.

3. Відсутні обвинувальні вироки у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 369 КК, як предикатним злочином.

4. У ЄДРСР на сторінці ст. 369 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено 155 ухвал. Отже, у випадках завершення розслідування за ст. 369 КК судами приймалися рішення про закриття кримінального провадження.

5. Більшості вивчених вироків не вистачає належної та уніфікованої структури тексту. Це значно ускладнює аналіз вироків судами апеляційної і касаційної інстанцій та дослідниками, виявлення в них прогалин та інших вад. Проте є гарні приклади того, що деякі судді застосовували структуровану форму вироку.

6. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить **3 місяці 14 днів**. Водночас окремі вироки ухвалювались або неймовірно швидко (4 дні, 8 днів), або, навпаки, дуже довго (4 роки 1 місяць).

Справи, вироки по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 1 місяць 18 днів, справи, по яких ухвалено виправдувальні вироки, – 1 рік 3 місяці, а справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, – 3 роки (а окремі з них до 7 років).

Вироки у середньому ухвалювались через 1 рік після відповідної події. Обвинувальні вироки на підставі угоди (у середньому через 1 рік) та обвинувальні вироки в загальному порядку (у середньому через 10 місяців) ухвалювались трохи швидше, ніж виправдувальні вироки (у середньому через 3 роки 4 місяці).

7. Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено у випадках винесення **62** обвинувальних вироків (79,5%). У більшості випадків (52 із 62, тобто 83,9%) призначено штраф як основний вид покарання.

Додаткові покарання не застосовувались.

У 12 випадках у вирокі суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням. У всіх таких випадках було застосовано звільнення від покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

8. Із 78 обвинувальних вироків у **16** особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 20,5%.

9. У 41 вирокі з 80 (51,2%) застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п. 33 вироки ухвалено на підставі угод, і спеціальна конфіскація може не передбачатись умовами угоди. 2

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130321206>

вироки – виправдувальні. Решта вироків ухвалені за пропозицію неправомірної вигоди, а не за її надання, тому спеціальна конфіскація не застосовувалась.

10. У жодному з проаналізованих вироків предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

11. Виявлено 1 вирок, відповідно до якого до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 369 КК.

12. Виявлено 27 справ за ст. 369 КК (із 45 тих, в яких ухвалено обвинувальні вирoki в загальному порядку, крім вироків за угодами (33), тобто 60%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

13. Виявлено непропорційність призначеного покарання тяжкості вчиненого правопорушення. При кваліфікації за ч. 1 ст. 369 КК суди призначали штрафи, позбавлення волі, звільнення від покарання з випробуванням. При призначенні покарання не враховувались форма вчинення діяння – особа лише запропонувала чи реально надала неправомірну вигоду, а також розмір неправомірної вигоди.

14. У деяких вироків не приділено належної уваги питанню встановлення провокації в діях правоохоронних органів. Видається, що у ситуаціях пропозиції неправомірної вигоди (прямої чи завуальованої) дії співробітників патрульної поліції мають бути більш чіткими та однозначними в частині попередження про кримінальну відповідальність за пропозицію чи надання неправомірної вигоди, нагадування про фіксування цих дій бодікамерою.

15. За ч. 1 ст. 369 КК постановлено 60 обвинувальних вироків із 80 проаналізованих, за ч. 3 ст. 369 КК – 16, за ч. 4 ст. 369 КК – 2. Положення ч. 1 ст. 369 КК не дають можливості диференціювати відповідальність особи, оскільки згідно з цією статтею можна притягнути до кримінальної відповідальності особу як за пропозицію, так і за надання неправомірної вигоди, без врахування розміру неправомірної вигоди та мети її надання.

16. У більшості випадків у вироків не зазначено, що особа *усвідомлювала* суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання.

17. У деяких випадках суди першої інстанції застосовували звільнення від покарання з випробуванням, а апеляційні суди скасовували такі рішення через неможливість застосування такого заохочувального заходу до корупційних к.п. (за виключенням вироків, ухвалених на підставі угод).

18. У разі винесення вироків на підставі угод (33 вирoki) суди, керуючись законом, у 17 випадках (51,5%) призначали реальне покарання, а в 16 (48,5%) – звільняли осіб від покарання.

Додаткові покарання не призначались.

19. Підставами для винесення виправдувальних вироків стала недоведеність того, що: 1) вчинено к.п., в якому обвинувачується особа, або 2) в діянні обвинуваченого є склад к.п.

20. Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 18 випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК), а в 2 – смерть обвинуваченої особи.

У деяких справах, по яких виносились рішення, йшлося про події, що мали місце понад 10 років тому.

21. В апеляційному порядку оскаржено 19 вироків. 10 з них скасовано, 9 залишено в силі.

1. Відповідальність за зловживання впливом

У ст. 369-2 КК передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Санкція:

- 1) штраф від 1 000 до 4 000 нмдг, або*
- 2) обмеження волі на строк від двох до п'яти років, або*
- 3) позбавлення волі на строк до двох років;*

ч. 2 – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди.

Санкція:

- 1) штраф від 2 000 до 5 000 нмдг або*
- 2) позбавлення волі на строк від двох до п'яти років;*

ч. 3 – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поєднане з вимаганням такої вигоди.

Санкція: позбавлення волі на строк від трьох до восьми років з конфіскацією майна.

У примітці до статті вказано, що особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є особи, визначені у п. 1, п.п. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», а також службові особи, визначені у ч. 4 ст. 18 КК.

(Редакція статті востаннє зазнала змін на підставі Закону України № 524-IX від 4 березня 2020 року.)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 369-2 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься **615** вироків.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено **165** вироків за ст. 369-2 КК.

В межах дослідження вивчено **80** вироків за ст. 369-2 КК, які ухвалено судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і набрали законної сили:

- **1** виправдувальний вирок;
- **38** вироків на підставі угоди про визнання вини (із них **22** вироків на підставі угоди про визнання вини ухвалені у 2024 році, **16** таких вироків – у 2025 році);
- **41** обвинувальних вироків, постановлених у загальному порядку (із них **22** вироків у 2024 році, **19** вироків – у 2025 році);
- **1** виправдувальний вирок, постановлений у 2024 році.

У ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 369-2 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, під час пошуку за контекстом «виправдати» можна знайти 22 записи про **22** виправдувальні вироків судів. Однак станом на 31 грудня 2025 року із цих вироків набрав чинності лише **1**, решта – в процесі оскарження або скасовані / змінені при оскарженні. Цей вирок вивчено під час дослідження.

ВАКС у період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року постановив **5** обвинувальних вироків за ст. 369-2 КК, з яких **4** набрали законної сили. З них **2** на підставі угоди про визнання вини і **2** в загальному порядку.

У ЄДРСР на сторінці ст. 369-2 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього **67** ухвал. В межах цього дослідження вивчено **20** ухвал, що набрали законної сили станом на 31 грудня 2025 року.

Таким чином, в дослідженні проаналізовані такі рішення судів:

- **80** вироків судів за ст. 369-2 КК, серед яких: **1** виправдувальний вирок і **79** обвинувальних вироків. Серед обвинувальних вироків: **40** вироків на підставі угоди про визнання вини (із них **2** – постановлені ВАКС); **39** обвинувальних вироків, постановлених в загальному порядку (із них **2** – постановлені ВАКС);
- **20** ухвал судів про закриття кримінального провадження і звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Суди в обвинувальних вироках зрідка посилались на правові позиції ВС, які стосуються загальних процесуальних питань постановлення рішень у кримінальних провадженнях, а також з питань кваліфікації корупційних к.п.¹.

¹ Прикладами таких вироків є:

– вирок Кам'янець-Подільського міськрайонного суду суд Хмельницької області у справі № 676/6009/22.

URL: <https://revestr.court.gov.ua/Review/118551508>;

– вирок Київського районного суду м. Харкова у справі № 953/5212/25. URL:

В поодиноких випадках має місце посилання на постанови ПВСУ, зокрема на постанови від 29 червня 1990 року № 5 «Про виконання судами України законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України з питань судового розгляду кримінальних справ і постановлення вироку», від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання».

У вироках, постановлених на підставі угод, трапляються поодинокі посилання на постанову Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11 грудня 2015 року № 13 «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод».

Посилання на практику ЄСПЛ мало місце в окремих справах¹.

Посилання судів на правові висновки ВС або прецеденти ЄСПЛ є здебільшого формальними і відірваними від контексту справи.

* * *

У базі правових позиції ВС виявлено декілька важливих висновків щодо застосування ст. 369-2 КК, на які повинні орієнтуватися суди.

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 21 травня 2024 року у справі № 686/8627/22 щодо кваліфікації дій голови МСЕК за ст. 369-2 КК

Законодавець жодним чином не обмежує зміст поняття «вплив» лише «впливом з використанням влади або службового становища», який є лише одним із способів вчинення цього злочину. Такий вплив полягає в тому, що службова особа завдяки своєму становищу вживає заходів до вчинення дій іншими особами (не підпорядкованими їй і які не перебувають від неї в службовій залежності), де використовує службовий авторитет, свої зв'язки зі службовими особами, інші можливості, обумовлені займаною посадою або обіцяє здійснити такий вплив.

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127894552>;

– вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області у справі № 607/13168/25. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/130911670>;

– вирок Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/5384/24. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125131113>;

– вирок ВАКС від 1 серпня 2025 року у справі № 991/5772/25. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/129247707>;

вирок Апеляційної палати ВАКС від 3 лютого 2026 року у справі № 991/2100/24. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133929249>.

¹ Зокрема:

– вирок Заводського районного суду м. Миколаєва у справі № 1412/9055/12. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/117535713>;

– вирок Київського районного суду м. Харкова у справі № 953/5212/25. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/127894552>;

– вирок Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/5384/24. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125131113>;

– вирок Київського районного суду міста Одеси у справі № 947/9175/24. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132910026>;

– вирок Харківського районного суду Харківської області у справі № 635/9234/25. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132416023>;

– вирок ВАКС від 1 серпня 2025 року у справі № 991/5772/25. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/129247707>;

– вирок АП ВАКС від 3 лютого 2026 року у справі № 991/2100/24. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133929249>.

Отже, відповідальність за ч. 2 ст. 369-2 КК настає за умови, що особа одержує неправомірну вигоду за вплив на прийняття рішення іншою визначеною статтею КК особою.

Як зловживання впливом можуть оцінюватися дії особи, яка впливає на окремих членів колегіального органу, які спільно приймають рішення, що входять до компетенції цього органу незалежно від результатів такого впливу чи відсутності впливу взагалі¹.

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 10 грудня 2024 року у справі № 757/38626/17-к щодо одержання неправомірної вигоди для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави (ч. 2 ст. 369-2 КК):

«Активні дії оперуповноваженого, які створили в рідного брата підозрюваного уявлення про можливість впливу цим оперуповноваженим на прийняття рішення начальником слідчого підрозділу, суддею, іншою особою, уповноваженою на виконання функцій держави, свідчать про спрямованість його умислу саме на одержання неправомірної вигоди для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, та підлягають кваліфікації за ч. 2 ст. 369-2 КК»².

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 03 грудня 2024 року у справі № 331/451/22 щодо розмежування к.п., передбачених ст.ст. 369 і 369-2 КК:

«Вирішальною відмінністю зловживання впливом є розуміння хабародавцем, що особа, якій він пропонує хабар, неповноважна вчиняти або утриматися від вчинення дій, які є предметом корупційної угоди, але має (або стверджувано має) можливості вплинути на того, в кого є такі повноваження. Кваліфікація дій за ст. 369 КК (пропозиція/надання неправомірної вигоди) застосовується, коли особа надає неправомірну вигоду службовій особі у зв'язку з можливостями її посади, при цьому не має значення, чи мала службова особа фактичні повноваження вчинити необхідні дії.

Якщо засуджений зробив пропозицію неправомірної вигоди військовому прокурору за зняття арешту на судно та його вантаж, то його дії підлягають кваліфікації за ст. 369 КК, оскільки засуджений не мав чіткого уявлення про характер дій, які будуть вчинені за запропонований ним хабар, і це не мало для нього значення на шляху до досягнення мети»³.

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 3 червня 2020 року у справі № 722/28/17 щодо ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК:

«Дії адміністратора автошколи, яка отримала від особи 6 000 грн неправомірної вигоди за вплив на посадових осіб Територіального сервісного центру МВС з метою сприяння ними у вирішенні питання щодо успішного складання особою практичного іспиту на керування транспортними засобами, містять усі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК»⁴.

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 11 червня 2024 року у справі № 359/2636/19 щодо ознак, з'ясування яких є визначальними для кваліфікації дій за ч. 3 ст. 369-2 КК:

«Суб'єктом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 369-2 КК, можуть бути як службові особи, зазначені в примітці до ст. 364 КК (наприклад, керівники та інші службові особи підприємств, установ чи організацій, які у зв'язку з займаною посадою та наявністю адміністративних функцій можуть здійснювати вплив на прийняття рішення підпорядкованими їм особами, уповноваженими на виконання функцій держави), так і інші фізичні особи, які через наявність

¹ <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/12316/document/43694>

² <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/9612/document/31678>

³ <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/12315/document/44604>

⁴ <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/11581/document/44605>

певних зв'язків (родинних, сімейних, дружніх, професійних, колективних та інше) можуть здійснити вплив на таких осіб.

Кваліфікуючи дії винної особи за вказаною нормою, суду слід з'ясувати: 1) чи погрожувала ця особа вчиненням або не вчиненням таких дій, які можуть завдати шкоди законним правам чи інтересам іншої особи, яка пропонує, обіцяє чи надає їй неправомірну вигоду, та наскільки ці погрози для іншої особи були реальними і такими, що дійсно могли завдати шкоди її законним правам чи інтересам, або 2) чи створювала винна особа такі умови, за яких інша особа вимушена була пропонувати, обіцяти чи надати їй неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам для себе чи своїх законних інтересів. За наявності однієї з цих двох ознак дії винної особи підлягають кваліфікації за ч. 3 ст. 369-2 КК»¹.

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 21 травня 2024 року у справі № 686/8627/22 щодо ознак, які дають змогу відмежувати зловживання службовим становищем від інших порушень, допущених при виконанні повноважень:

«Наявність у службової особи мети отримати неправомірну вигоду та/або її зацікавленість в отриманні такої вигоди іншою особою є ознакою, яка дозволяє відмежувати зловживання службовим становищем від інших порушень, допущених при виконанні повноважень, і яка запобігає можливості притягнення до кримінальної відповідальності лише за прийняття рішення або вчинення дій, правомірність яких може бути поставлено під сумнів або навіть скасовано в ході подальших юридичних процедур»².

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 6 травня 2026 року у справі № 185/3086/16-к щодо того, що голова та члени медико-соціальної експертної комісії є особами, уповноваженими на виконання функцій держави в розумінні примітки до ст. 369-2 КК:

«Держава завжди реалізовує свої функції через конкретні, створені нею органи чи уповноважених нею осіб. Залежно від сфери прийняття рішення відповідні функції держави здійснюють створені для цього інституції.

У частині встановлення факту інвалідності таким органом, який покликаний здійснювати функції держави, є МСЕК. Члени таких комісій приймають рішення від імені такої комісії, а отже у ході прийняття юридично значимих рішень комісії вони є особами, уповноваженими на виконання функцій держави»³.

Висновок Першої судової палати ККС ВС від 2 грудня 2022 року у справі № 758/1780/17 щодо суб'єкта злочину, передбаченого ст. 369-2 КК, а саме тлумачення поняття «особа, уповноважена на виконання функцій держави», що містилось у примітці ст. 369-2 КК:

«Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 369-2 КК, може бути будь-яка особа, яка на думку того, хто надає неправомірну вигоду, здатна реально вплинути на особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Дефініція поняття «особа, уповноважена на виконання функцій держави», що містилася у примітці ст. 369-2 КК з вказівкою на Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції», який втратив чинність, має тлумачитися з урахуванням того, що особа, яка надає неправомірну вигоду, повинна безсумнівно усвідомлювати належність її до осіб, уповноважених на виконання функцій держави, з огляду на її правовий статус і повноваження. Слідчий безсумнівно належить до осіб, уповноважених на виконання функцій держави, зважаючи на його правовий статус»⁴.

¹ <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/11271/document/43898>

² <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/10565/document/43769>

³ <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/10479/document/43694>

⁴ <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/3266/document/51232>

Висновок Третьої судової палати ККС ВС від 29 червня 2022 року у справі № 593/903/17 щодо звернення заступника Генерального прокурора (керівника САП) до суду з клопотанням про дозвіл на проведення НСРД щодо судді, обвинуваченого у вчиненні к.п., передбаченого ст. 369-2 КК:

«Звернення заступника Генерального прокурора до суду з клопотанням про дозвіл на проведення НСРД щодо судді є однією з гарантій суддівської незалежності, визначеної ч. 9 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої з таким клопотанням може звертатися тільки прокурор, який займає посаду не нижче заступника керівника регіональної прокуратури. Такий обов'язок не може бути обмежений рішеннями про процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. Керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, який у кримінальному провадженні за обвинуваченням судді у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369-2 КК, ухвалив процесуальні рішення щодо проведення НСРД та звернувся з відповідними клопотаннями до слідчого судді, діяв у межах повноважень, визначених його посадою, із дотриманням приписів ч. 9 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а складені на виконання таких постанов протоколи не можуть вважатися недопустимими доказами»¹.

Висновок Третьої судової палати ККС ВС від 29 червня 2022 року у справі № 593/903/17 щодо недоведеності в діях особи складу к.п., передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК (не встановлено, що неправомірна вигода була надана доцентці кафедри саме за здійснення впливу на членів екзаменаційної комісії для захисту навчальної роботи):

«З об'єктивної сторони кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 369-2 КК, характеризується вчиненням діянь стосовно неправомірної вигоди, зокрема одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

При одержанні неправомірної вигоди цей злочин буде закінченим з моменту передачі такої вигоди (хоча б її частини) особі, яка має вчинити вплив на того, хто уповноважений на виконання функцій держави.

Однак суд апеляційної інстанції під час перевірки вироку місцевого суду, виходячи із встановлених цим судом фактичних обставин, не встановив будь-яких доказів того, що ОСОБА_7 одержала неправомірну вигоду для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави.

Так, колегія суддів апеляційного суду погодилась із оцінкою, наданою судом першої інстанції показанням ОСОБА_7 про те, що жодного впливу на членів комісії для сприяння в успішному захисті бакалаврської роботи ОСОБА_8 вона не вчиняла і вчинити не могла, а 200 дол. США отримала від ОСОБА_8 виключно за виконання роботи як винагороду. Суди вважали ці показання правдивими, об'єктивними, такими, що підтверджені іншими доказами, а також показаннями свідків ОСОБА_9, ОСОБА_10, ОСОБА_11, ОСОБА_12, ОСОБА_13 та ОСОБА_14. При цьому суди врахували, що сторона обвинувачення не надала доказів на спростування зазначених показань.

Крім цього, як указав апеляційний суд, з даних негласних (слідчих) розшукових дій не вбачається, що ОСОБА_7 одержала неправомірну вигоду за вплив на членів комісії для успішного захисту бакалаврської роботи ОСОБА_8, навпаки, вона неодноразово просила його написати бакалаврську роботу самостійно, і тільки після неодноразових прохань останнього погодилась написати роботу замість нього за винагороду.

Тобто ці докази лише вказують на отримання ОСОБА_7 від ОСОБА_8 грошових коштів у сумі 200 дол. за виконання бакалаврської роботи, чого сама обвинувачена не заперечувала протягом судового розгляду. Проте з наведених доказів не вбачається, яким чином остання здійснювала чи мала здійснити вплив на членів екзаменаційної комісії»².

¹ <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/8021/document/15832>

² <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/9821/document/43249>

Вироки, ухвалені в загальному порядку, мають низький рівень вмотивованості. У більшості випадків їм бракує чіткої структури і подекуди – ретельного аналізу доказів, що в таких випадках зводиться до копіювання тексту обвинувального акта й узгодження дій з обвинуваченим на підставі ст. 349 КПК, що передбачає спрощений порядок визнання доказів, які не оспорується учасниками судового провадження.

В поодиноких випадках такі вироки мають належний рівень структурованості й обґрунтованості.

Помітною є така тенденція: структуровані та вмотивовані вироки судів, як правило, мають посилання на правові позиції ВС і рішення ЄСПЛ.

Вироки, ухвалені на підставі угод, не містять посилань на практику ВС або ЄСПЛ. Належної мотивації та обґрунтування законності угоди, затвердженої між обвинуваченим і стороною обвинувачення, їм також бракує. Можна навести приклади гарної структури мотивувальної частини вироку, ухваленого на підставі угоди, зазначивши, що така структура рішення суду є радше винятком, а не правилом (додаток 5 до цього Звіту).

Судам при постановленні вироків за ст. 369-2 КК варто більш ретельно аналізувати елементи складу к.п., передбаченого цією статтею, враховуючи наведені висновки щодо застосування відповідних норм КК, сформульовані ККС ВС.

У вироків, проаналізованих за ст. 369-2 КК, що були постановлені судами у 2024–2025 роках, цей аналіз не є належним, у переважній більшості вироків суди обмежуються компіляцією змісту обвинувального акта.

Якщо йдеться про угоду про визнання винуватості між обвинуваченим і стороною обвинувачення – суди формально схвалюють її зміст без глибинного аналізу обставин справи, кваліфікації діяння та співмірності узгодженої міри покарання.

Якщо йдеться про вироки, постановлені в загальному порядку, – значна їх частка постановляється із застосуванням ст. 349 КПК, тобто без дослідження обставин справи, які не оспорується її учасниками. Детальний розбір кваліфікації неправомірного діяння обвинуваченого, обставин, що пом'якшують і обтяжують покарання, співмірності обраної міри покарання та аналіз інших істотних для вирішення справи питань містять не більше **10%** досліджених вироків, постановлених судами загальної юрисдикції (як приклади можна навести вироки Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/5384/24¹, Київського районного суду м. Одеси у справі № 947/25298/23²).

Виняток із цієї тенденції – вироки ВАКС, які є взірцем високого рівня обґрунтованості й прискіпливого дослідження правових і фактичних обставин справи. Вироки ВАКС, постановлені в загальному порядку, містять посилання на релевантну судову практику ККС ВС й ЄСПЛ. Вироки ВАКС, постановлені в загальному порядку й на підставі угоди обвинуваченого зі стороною обвинувачення, містять аргументи суду щодо можливості надання особі, що повідомила про корупційне правопорушення, статусу викривача в контексті розділу VIII Закону України «Про

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125131113>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118371202>

запобігання корупції». В 4 проаналізованих нами справах ВАКС суд визначив недоцільним надати відповідним особам статус викривача з огляду на відсутність для цього достатніх підстав.

* * *

Дії обвинуваченого в 3 із проаналізованих 80 вироків за ст. 369-2 КК (як стосовно вироків, постановлених судами в загальному порядку, так і стосовно вироків, ухвалених на підставі угод) кваліфікувались за сукупністю к.п.:

– за ч. 2 ст. 369-2 КК (одержання неправомірної вигоди для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави) та ч. 1 ст. 358 КК (піддроблення офіційного документа, який видається та посвідчується підприємством, установою, організацією, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його іншою особою та збут такого документа) (вирок Київського районного суду м. Харкова у справі № 953/5212/25)¹.

– за ч. 2 ст. 369-2 КК (одержання неправомірної вигоди для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави) та ч. 5 ст. 27 ч. 1 ст. 358 КК (піддроблення офіційного документа, який видається та посвідчується підприємством, установою, організацією, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його іншою особою та збут такого документа) (вирок Соборного районного суду м. Дніпра у справі № 201/8105/25)².

– за ч. 2 ст. 28 ч. 3 ст. 369-2 КК (за попередньою змовою групою осіб – одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поєднане з вимаганням такої вигоди), та ч. 3 ст. 358 КК (складання та видача працівником юридичної особи незалежно від форми власності, який не є службовою особою, завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, вчинене за попередньою змовою групою осіб) (вирок ВАКС у справі № 991/7017/25)³.

У всіх вивчених вироків за ст. 369-2 КК кваліфікація дій обвинуваченого мала місце за ч. 2 ст. 369-2 КК.

Цивільні позови у жодній з проаналізованих справ не заявлялись.

* * *

Аналіз вироків судів загальної юрисдикції, постановлених за ст. 369-2 КК, дає можливість відзначити кілька типових схем вчинення зазначеного злочину, частина з яких безпосередньо пов'язана з правовим режимом воєнного стану.

Вирок Солом'янського районного суду м. Києва у справі № 760/12727/25:

«Адвокат, маючи діюче свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю № XXXX, користуючись набутими соціальними та професійними зв'язками в суспільстві,

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127894552>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128740563>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128975116>

переслідуючи корисливий мотив, з метою власного протиправного збагачення, в невідповідності досудовим розслідуванням час та дату, вирішив зайнятися злочинною діяльністю, спрямованою на одержання від військовозобов'язаних громадян України неправомірної вигоди за здійснення впливу на прийняття рішення службовими особами ТЦК та СП, уповноваженими на виконання функцій держави, зокрема щодо допомоги у проходженні процедури оновлення даних у ТЦК без участі особи, постановки на військовий облік та працевлаштування особи до підприємства, яке відноситься до критично важливих, з метою подальшого бронювання під час мобілізації і тим самим ухилення від призову на військову службу»¹.

Вирок Чорнухинського районного суду Полтавської області у справі № 538/174/24:

«Адвокат ОСОБА_4, діючи з прямим умислом, з корисливих мотивів висловив пропозицію своєму підзахисному ОСОБА_6 надати йому неправомірну вигоду в розмірі 33 000 грн, за яку, використовуючи свої особисті зв'язки, обіцяв вплинути на прийняття рішення суддею Лохвицького районного суду Полтавської області ОСОБА_7 щодо закриття провадження у справі №538/1715/23 про вчинення ним адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 130 КУпАП.

16 жовтня 2023 року о 17 год 35 хв за адресою: АДРЕСА_1, ОСОБА_4 під час чергової зустрічі з ОСОБА_6, підтвердив свою пропозицію та обіцянку після надання йому неправомірної вигоди в сумі 33 000 грн, вплинути на прийняття рішення суддею Лохвицького районного суду Полтавської області ОСОБА_7 щодо закриття провадження у справі №538/1715/23.

У подальшому, 03.11.2023, під час зустрічі адвокат ОСОБА_4, діючи з прямим умислом, з корисливих мотивів одержав від ОСОБА_6 для себе частину обумовленої неправомірної вигоди в сумі 30 000 грн за вплив, шляхом використання своїх особистих зав'язків на прийняття рішення суддею Лохвицького районного суду Полтавської області ОСОБА_7 щодо закриття провадження у справі №538/1715/23 про адміністративне правопорушення, передбачене ст.130 КУпАП, стосовно ОСОБА_6.

7 листопада 2023 року суддя Лохвицького районного суду Полтавської області ОСОБА_7, за відсутності особи, яка притягується до відповідальності, розглянула справу №538/1715/23 про адміністративне правопорушення за ст. 130 КУпАП стосовно ОСОБА_6 та прийняла рішення закрити провадження у зв'язку з відсутністю події і складу адміністративного правопорушення»².

Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва у справі № 487/976/24:

«ОСОБА_3, реалізуючи свій злочинний корисливий умисел, направлений на отримання неправомірної вигоди, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачаючи його суспільно небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, діючи умисно, протиправно, з корисливих мотивів, під час зустрічі з ОСОБА_7 пообіцяв останньому, що може посприяти та вплинути на лікарів військово-лікарської комісії та посадових осіб ІНФОРМАЦІЯ_3, за вирішення питання про отримання відстрочки на 1 рік, при цьому ОСОБА_3 висловив вимогу, що за вирішення вказаного питання необхідно надати йому неправомірну вигоду в сумі 3 500 доларів США, що в еквіваленті складає 127 960 грн.

Після того, 09.09.2023 о 15:42 год ОСОБА_7, діючи під контролем правоохоронних органів, на раніше висловлену йому обіцянку ОСОБА_3 про здійснення впливу на осіб, уповноважених на виконання функцій держави, а саме посадових осіб військово-лікарської комісії та ІНФОРМАЦІЯ_4, на вимогу ОСОБА_3 про надання заздалегідь обумовленої неправомірної вигоди, передав ОСОБА_3, а останній одержав неправомірну вигоду в розмірі 3 500 доларів США, що в еквіваленті складає 127 960 грн, за вплив на прийняття рішення особами, уповноваженими на виконання функцій держави лікарів військово-лікарської комісії та посадових осіб ІНФОРМАЦІЯ_3 щодо надання відстрочки від призову на військову службу

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127709809>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117913436>

за мобілізацією»¹.

Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси у справі № № 712/429/25:

«ОСОБА_5, будучи обізнаною про дію воєнного стану та проведення загальної мобілізації в Україні, за нествановлених у ході досудового розслідування обставин, вступила у попередню злочинну змову з ОСОБА_6 щодо одержання неправомірної вигоди від чоловіків призовного віку за виготовлення підроблених медичних документів та здійснення впливу на членів ВЛК з метою прийняття рішення, яке є підставою для відстрочки від мобілізації»².

Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі № 161/12608/25:

«Обвинувачена ОСОБА_3, здійснюючи індивідуальну адвокатську діяльність, користуючись набутими соціальними та професійними зв'язками в суспільстві, переслідуючи корисливий мотив, з метою власного протиправного збагачення, вирішила зайнятися злочинною діяльністю, спрямованою на одержання від військовозобов'язаних громадян України неправомірної вигоди за сприяння в ухиленні від проходження військової служби за мобілізацією, шляхом здійснення впливу на прийняття рішень особами, уповноваженими на виконання функцій держави, а саме службовими особами територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки Волинської області, щодо взяття на військовий облік, оновлення військово-облікових даних, зняття військовозобов'язаних з розшуку, як осіб, які ухиляються від призову за мобілізацією до Збройних Сил України у період дії правового режиму воєнного стану, а також внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів «Оберіг».

З цією метою ОСОБА_6 розповсюдила у колі своїх знайомих та клієнтів інформацію про наявність у неї зв'язків серед працівників ІНФОРМАЦІЯ_2, а також можливості у зв'язку із цим за грошову винагороду вирішити питання про зняття з розшуку військовозобов'язаних осіб, які є порушниками правил військового обліку, та внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів «Оберіг»³.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирок на підставі угод і виправдувальні вирок, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням обвинувальних вироків варіюється від 1–1,5 місяця до 4 років.

Привертає увагу оперативність ухвалення окремих вироків (2 дні – вирок Київського районного суду м. Харкова у справі № 953/5212/25, 5 днів – вирок у справі № 552/101/24 Київського районного суду м. Полтава, 14 днів – вирок у справі № 211/12366/25 Довгинцівського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області).

Справи, вирок по яких ухвалено на підставі угод, розглядались від 2 днів (справа № 591/309/24), 1 тижня (справа № 495/101/24, справа № 760/12727/25) до 1 року 4 місяців (справи №№ 383/763/22, 504/4283/23). Середній строк розгляду цієї категорії справ – 2,5 місяця.

Справа, по якій ухвалено виправдувальний вирок (справа № 1412/9055/12), розглядалась сумарно 10 років 10 місяців, адже вирок суду першої інстанції двічі переглядались апеляційним судом і двічі повертались до суду першої інстанції на новий

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117871574>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125435416>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128586431>

судовий розгляд.

Переважає більшість проаналізованих вироків ухвалювалась стосовно подій, що мали місце у 2023–2025 роках, незначна частка вироків – щодо подій 2021–2022 років.

Вироки, ухвалені ВАКС як судом першої інстанції в загальному порядку, були розглянуті протягом: 1 місяця 2 тижнів (справа № 991/5772/25), 1 рік 5 місяців (справа № 991/2100/25). Вироки, ухвалені ВАКС на підставі угод, були розглянуті ВАКС протягом: 2 днів (справа № 991/4769/24), 2 тижнів (справа № 991/7017/25).

Вироки, ухвалені ВАКС в загальному порядку, стосуються подій серпня – вересня 2022 року, липня 2020 року, а ухвалені ВАКС на підставі угод, – подій другого півріччя 2020 року та серпня 2022 року.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 7 років 6 місяців. У 2 випадках із 20 справи розглядались понад 10 років, в 4 випадках із 20 – менше 5 років. У 14 справах йшлося про події 2014–2015 років, ще в 6 справах – про події 2019, 2020 років.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками складу к.п., передбаченого ч. 1 ст. 369-2 КК, є:

1) **ознаки об'єктивної сторони:**

– *діяння*: пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди особі, яка пропонує чи обіцяє (погоджується) за таку вигоду або за надання такої вигоди третій особі вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

– *засіб*: неправомірна вигода;

2) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

3) **ознака суб'єкта** – будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (ч. 1 ст. 18 КК).

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК, є:

1) **ознаки предмету** – неправомірна вигода;

2) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди;

3) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

4) **ознака суб'єкта** – будь-яка фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (ч. 1 ст. 18 КК).

Ознакою кваліфікованого складу к.п., передбаченого ч. 3 ст. 369-2 КК, є вимагання неправомірної вигоди.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Покарання було призначено у 78 обвинувальних вироків із 79.

Видами **основного покарання** були:

– позбавлення волі на певний строк із заміною покарання на службове обмеження для військовослужбовців строком на 2 роки з відрахуванням 10–20% із суми грошового забезпечення військовослужбовців у дохід держави (у 2 обвинувальних вироках) – на підставі ст. 58 КК (вирок Київського районного суду міста Одеси у справі № 947/9175/24¹ і вирок Вінницького міського суду Вінницької області у справі № 127/29999/24²);

– позбавлення волі на певний строк (у 2 обвинувальних вироках);

– штраф (у 74 обвинувальних вироках).

Як **додаткове покарання** у 3 вироках на підставі угод, ухвалених судами загальної юрисдикції, – застосовувалось позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

Розмір штрафу в обвинувальних вироках зазвичай коливався від 1 000 до 5 000 нмдг, що відповідає межах, визначеним санкцією ст. 369-2 КК. Проте у 14 вироках судами загальної юрисдикції на підставі ч. 2 ст. 53 КК призначався штраф, вищий за розміром, аніж це передбачено санкцією ст. 369-2 КК – з урахуванням розміру шкоди, завданої злочином, і на підставі положень ч. 2 ст. 53 КК.

2.5. Звільнення від покарання

Звільнення від відбування покарання було застосовано в 1 вирокі, ухваленому ВАКС, – на підставі ч. 2 ст. 75 КК із встановленням іспитового строку тривалістю 1 рік 6 місяців (вирок на підставі угоди від 21 липня 2025 року у справі № 991/7017/25)³.

2.6. Спеціальна конфіскація

Виявлено 7 вироків, відповідно до яких застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п. У більшості проаналізованих вироків суди аналізують наявність / відсутність підстав для застосування спеціальної конфіскації майна.

Вирок Городоцького районного суду Львівської області у справі № 441/2449/25: «Відповідно до ст. 96-1, 96-2 КК застосувати спеціальну конфіскацію, примусово безоплатно вилучивши у власність держави гроші в сумі 400 (чотириста) доларів США, що вилучені 14.07.2025 року під час проведення обшуку за місцем фактичного проживання ОСОБА_4 та зберігаються в камері зберігання речових доказів»⁴.

Вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області у справі № 740/5722/25: «На підставі ст. 96-1, п. 4 ч. 1 ст. 96-2 КК застосувати спеціальну конфіскацію щодо мобільного телефону Nokia в корпусі сірого кольору з сім-карткою оператора мобільного зв'язку Київстар, який належить ОСОБА_4, вилучений 15.08.2025 під час особистого обшуку ОСОБА_4, який зберігається в камері зберігання речових доказів ГУНП в Чернігівській області, конфіскувавши його у власність держави»⁵.

Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області у справі № 308/8010/24: «Застосувати спеціальну конфіскацію у власність держави на грошові кошти в

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132910026>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125486694>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128975116>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132514138>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131465223>

сумі 40 000 грн, купюрами номіналом по 1 000 грн. кожна в кількості 40 шт., з відповідними серіями та номерами»¹.

Найбільш детальна мотивація в питанні спеціальної конфісації майна міститься в мотивувальній частині вироку Дніпровського районного суду м. Києва у справі № 755/5384/24².

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, ухвалені судами загальної юрисдикції, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 369-2 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено загалом 38 справ за ст. 369-2 КК, під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів. Тексти цих вироків характеризуються стислістю й браком належного дослідження доказів.

Із 2 вироків ВАКС, постановлених у загальному порядку, в 1 вирокі суд застосував ст. 349 КПК при дослідженні доказів (вирок ВАКС від 1 серпня 2025 року у справі № 991/5772/25). При вирішенні цього питання ВАКС навів такі мотиви (в рішеннях судів загальної юрисдикції міркування щодо застосування ст. 349 КПК здебільшого відсутні).

«Суд, враховуючи повне визнання обвинуваченим вини за ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 369-2 КК, повідомлення ним фактичних обставин вчиненого кримінального правопорушення, які відповідають обставинам, викладеним в обвинувальному акті, заслухавши думки учасників судового провадження, за відсутності заперечень та сумнівів у добровільності їх позицій, на підставі ч. 3 ст. 349 КПК, визнав недоцільним дослідження доказів щодо тих обставин, які ніким не оспорується, та ухвалив обмежитись дослідженням даних, що свідчать про порядок здійснення досудового розслідування в даному кримінальному провадженні, характеризують обвинуваченого, а також проведенням допиту обвинуваченого та викривачки.

Дослідивши матеріали справи, вислухавши позиції сторін, суд виходить з того, що злочин, що вчинений обвинуваченим ОСОБА_3 та розслідувався у межах кримінального провадження №52020000000000651 від 19.10.2020, не є складним, обвинувачений не має будь-яких фізичних чи психічних вад, розуміє суть пред'явленого обвинувачення, розуміє зміст фактичних обставин справи, які не оспорує, усвідомлює неможливість у подальшому оспорити ці фактичні обставини в апеляційному порядку, про що заявив у судовому засіданні. Відтак, у даному випадку у суду відсутні сумніви щодо добровільності й істинності позиції обвинуваченого з цього питання»³.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122951568>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125131113>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129247707>

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

Основними видами доказів у проаналізованих справах були речові докази, показання свідків, документи, протоколи слідчих, зокрема негласних (розшукових) дій, з відповідними додатками, протоколи затримання, показання обвинуваченого, висновки експерта. У цілому проаналізовані вироки, ухвалені в загальному порядку, характеризуються відсутністю структурованості, браком аналітичного підґрунтя, як і належних посилань на релевантну практику ВС, стислістю, великою кількістю копіїляцій з обвинувальних актів й неналежним рівнем обґрунтування й доведення всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК. Це особливо проглядається у вироків, де під час судового засідання застосовувалась ст. 349 КПК. Типовим є формулювання суду, сформульоване у вироків Хортицького районного суду міста Запоріжжя у справі № 337/1602/25:

«На підставі ч. 3 ст. 349 КПК, за згодою учасників процесу, судом визнано не доцільним дослідження доказів, стосовно тих фактичних обставин провадження, які ніким з учасників процесу не оспорюються. При цьому судом з'ясовано, що обвинувачений та інші учасники правильно розуміють зміст цих обставин, сумніву у добровільності та істинності їх позицій немає, судом роз'яснено про позбавлення права на оскарження цих обставин в апеляційному порядку.

При встановлених обставинах, суд вважає, що винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення в судовому засіданні доведена і наданих доказів достатньо для визнання його винуватим»¹.

Примітно, що суди при постановленні вироків ретельніше аналізують підстави призначення покарання, його вид, пом'якшуючі й обтяжуючі обставини, підстави для застосування заходів забезпечення кримінального провадження, вирішення долі речових доказів й витрат, понесених у кримінальному провадженні, аніж ознаки складу к.п. Дослідження вини та її форм найчастіше обмежуються посиланням суду на факт визнання вини обвинуваченим.

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків в загальному порядку суди у всіх випадках постановлення обвинувального вироку (41 вирок) призначали покарання, випадків звільнення від покарання та його відбування не було виявлено.

Основним видом покарання були:

– штраф (39 вироків),

– позбавлення волі строком на 2 роки із заміною покарання на службове обмеження для військовослужбовців строком на 2 роки з відрахуванням 10, 20% із суми грошового забезпечення військовослужбовців у дохід держави (2 вироків).

Розмір штрафу зазвичай коливався від 1 200 до 5 000 нмдг, що відповідає межам, визначеним санкцією ст. 369-2 КК. Водночас у 10 вироків судами на підставі ч. 2 ст. 53 КК призначався штраф, вищий за розміром, аніж це передбачено санкцією ст. 369-2 КК. У зазначених випадках суми штрафу становили 6 300 нмдг, 7 367 нмдг, 7 602 нмдг, 11 150 нмдг,

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127898730>

11 760 нмдг, 13 356 нмдг, 14 706 нмдг, 17 500 нмдг, 29 040 нмдг і 73 050 нмдг – з урахуванням розміру шкоди, заподіяної к.п.

Додаткове покарання судами не призначалося.

Випадків звільнення від покарання в цих категоріях проаналізованих вироків не виявлено.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

У разі винесення вироків на підставі угод (38 вироків) суди, керуючись законом, у всіх випадках, крім одного, призначали покарання. Такі вирoki здебільшого не оскаржуються через обмеження відповідних підстав, передбачені ст. 394 КПК.

Звільнення від відбування покарання було застосовано в 1 вирокі, ухваленому ВАКС, – на підставі ч. 2 ст. 75 КК із встановленням іспитового строку тривалістю 1 рік 6 місяців (вирок на підставі угоди від 21 липня 2025 року у справі № 991/7017/25)¹.

Повноцінне дослідження доказів судом зазвичай не здійснюється, а аналіз складу к.п. зводиться до копії тексту обвинувального акта. Мотивація суду в подібних рішеннях зводиться до формального посилання на норми КК, попри те, що згідно з ч.ч. 1, 2 ст. 475 КК вирок на підставі угоди повинен відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків, зокрема, мотивувальна частина вироку на підставі угоди має містити: формулювання обвинувачення та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає к.п., у вчиненні якого обвинувачувалася особа; відомості про укладену угоду, її реквізити, зміст та визначену міру покарання; мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам цього Кодексу та закону і ухваленні вироку, та положення закону, якими він керувався.

Звертає на себе увагу також відсутність посилань на правові позиції ККС ВС та практику ЄСПЛ в проаналізованих вироків на підставі угод.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (38 вироків) суди, керуючись законом, у 37 випадках призначали основне покарання у вигляді штрафу. Розмір штрафу в цих категоріях справ коливався від 2 000 до 5 500 нмдг, що відповідає межах, визначених санкцією ст. 369-2 КК. Водночас у 4 вироків судами на підставі ч. 2 ст. 53 КК призначався штраф, вищий за розміром, аніж це передбачено санкцією ст. 369-2 КК, зокрема у розмірі 8 760 нмдг, 15 600 нмдг, 17 400 нмдг, 18 500 нмдг.

В 1 вирокі ВАКС, ухваленому на підставі угоди, призначене покарання у вигляді 4 років позбавлення волі без конфіскації майна зі звільненням засуджених від відбування покарання з випробуванням на підставі ч. 2 ст. 75 КК (вирок на підставі угоди від 21 липня 2025 року у справі № 991/7017/25)².

У 3 вироків було призначене додаткове покарання – позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128975116>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128975116>

5. Виправдувальні вироки

Із числа 80 проаналізованих вироків за ст. 369-2 КК лише 1 вирок суду загальної юрисдикції є виправдувальним. Це вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 11 березня 2024 року у справі № 1412/9055/12. Вирок постановлено у зв'язку з відсутністю в діях обвинуваченого складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК (1960). Подія злочину мала місце у серпні 2012 року.

«З досліджених матеріалів, допитів свідків та оголошених показань свідків неможливо зробити, поза розумним сумнівом, висновок про те, що ОСОБА_3 одержав неправомірну вигоду для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави.

Стороною обвинувачення не доведено, за що ОСОБА_3 мав отримати неправомірну вигоду. Не перевірено, чи дійсно останній контактував та міг контактувати з службовими особами, і які дії останні мали вчинити.

Дії ОСОБА_6 мають ознаки провокативного характеру. Обов'язок довести відсутність підбурювання покладається на обвинувачення, за умови, що заяви захисту не є цілком неправдоподібними.

Також, стороною обвинувачення не надані докази поза розумним сумнівом, щодо наявності прямого умислу, корисливого мотиву і мети ОСОБА_3 на вчинення кримінального правопорушення.

Суд дійшов до висновку, що досліджені і перевірені судом докази, надані стороною обвинувачення, не підтверджують поза розумним сумнівом пред'явлене ОСОБА_3 обвинувачення, а відтак його слід визнати невинуватим та виправдати в зв'язку з відсутністю в його діях складу злочину, передбаченого ч.2 ст. 369-2 КК України на підставі п. 2 ч. 1 ст. 6 КПК України (1960)»¹.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 20 випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). Клопотання про закриття кримінального провадження в усіх вивчених справах ініціював захисник обвинуваченого.

Зазначені ухвали суду не містять посилань на правові позиції ВС, а лише посилання на норми КК. Аналіз діяння та обставин кримінального провадження в них також відсутній.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну

В апеляційному порядку оскаржено 4 обвинувальних вироки судів, постановлені судами першої інстанції в загальному порядку; 2 із них було змінено під час апеляційного перегляду.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117535713>

1 вивчений виправдувальний вирок за ст. 369-2 КК не оскаржувався¹.

Вироки, постановлені судами загальної юрисдикції на підставі угод, не оскаржувалися в апеляційному порядку.

Станом на 31 грудня 2025 року всі ці вироки набрали законної сили.

Щодо 20 ухвал, постановлених протягом 2024–2025 років, про закриття кримінального провадження у зв'язку із закінченням строку давності, то всі вони набрали законної сили й не оскаржувалися.

Висновки

1. В ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 369-2 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься 615 вироків. Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами ухвалено 165 вироків за ст. 369-2 КК.

2. У цьому дослідженні проаналізовані 80 вироків судів за ст. 369-2 КК, серед яких 1 виправдувальний.

3. Вироки, постановлені судами загальної юрисдикції за ст. 369-2 КК, мають низький рівень структурованості: виокремлення підпунктів у мотивувальній частині було виявлено лише у декількох вироках. Рівень мотивації вироків також є вкрай низьким. Детальне дослідження судом ознак об'єктивної сторони к.п. проводиться у виключних випадках. Обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання, співмірність обраної міри покарання судами, підстави для застосування заходів забезпечення кримінального провадження, вирішення долі речових доказів й витрат, понесених у кримінальному провадженні, досліджуються більш ретельно. Дослідження форми вини найчастіше обмежуються посиланням суду на факт її визнання обвинуваченим.

4. Взірцевою структурою й глибоким аналізом фактичних обставин справи, доказової бази й кваліфікації к.п., вчиненого обвинуваченим, відрізняються вироки ВАКС, ухвалені за ст. 369-2 КК.

Вироки ВАКС, постановлені в загальному порядку, містять посилання на релевантну судову практику ККС ВС й ЄСПЛ. Вироки ВАКС, постановлені в загальному порядку й на підставі угоди обвинуваченого зі стороною обвинувачення, містять аргументи суду щодо можливості надання особі, що повідомила про к.п., статусу викривача в контексті розділу VIII Закону «Про запобігання корупції». У 4 проаналізованих справах ВАКС суд визначив недоцільним надати відповідним особам статус викривача з огляду на відсутність для цього достатніх підстав.

5. Вироки, постановлені судами загальної юрисдикції за ст. 369-2 КК, містять поодинокі посилання на висновки щодо застосування норм кримінального і кримінально-процесуального закону, сформульовані ККС ВС. Посилань на висновки ККС ВС, сформульовані щодо застосування ст. 369-2 КК, відсутні. Посилання на прецеденти ЄСПЛ є радше винятком, аніж правилом. Значна частина відповідних посилань судів не є релевантними обставинам справи.

6. Дії обвинуваченого у 3 із проаналізованих 80 вироків за ч. 2 ст. 369-2 КК

¹ У справі № 1412/9055/12 виправдувальні вироки суду двічі оскаржувались в апеляційному порядку: виправдувальна постанова Заводського районного суду м. Миколаєва від 29.05.2015 року була скасована ухвалою апеляційного суду від 11.11.2014 року і направлена на новий розгляд. Виправдувальний вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 29.12.2018 року був скасований Миколаївським апеляційним судом 18.05.2021 року і справа була направлена на новий розгляд. Вирок Заводського районного суду м. Миколаєва від 11.03.2024 року не оскаржувався.

кваліфікувались за сукупністю к.п. (одержання неправомірної вигоди для себе за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави) зі ст. 358 КК (підроблення офіційного документа, який видається та посвідчується підприємством, установою, організацією, і який надає права або звільняє від обов'язків, з метою використання його іншою особою та збут такого документа).

7. У 76 із 80 вивчених вироків кваліфікація дій обвинуваченого мала місце за ч. 2 ст. 369-2 КК.

8. Цивільні позови у жодній з проаналізованих справ не заявлялись.

9. Аналіз вироків судів загальної юрисдикції, постановлених за ст. 369-2 КК, дає можливість відзначити кілька типових схем вчинення зазначеного злочину, частина з яких безпосередньо пов'язана з правовим режимом воєнного стану, зокрема за умови отримання неправомірної вигоди:

- здійснення адвокатом впливу на прийняття рішення службовими особами ТЦК та СП, уповноваженими на виконання функцій держави, щодо допомоги у проходженні процедури оновлення даних у ТЦК без участі особи, постановки на військовий облік та працевлаштування особи до підприємства, яке відноситься до критично важливих, з метою подальшого бронювання під час мобілізації і тим самим ухилення від призову на військову службу;

- здійснення адвокатом впливу на прийняття суддею рішення у справі його клієнта;

- здійснення впливу на відповідних посадових осіб за виготовлення підроблених медичних документів та здійснення впливу на членів ВЛК з метою прийняття рішення, яке є підставою для відстрочки від мобілізації;

- здійснення впливу на членів ВЛК для вирішення питання оформлення медичних документів з метою отримання відстрочки від мобілізації;

- сприяння адвокатом в ухиленні від проходження військової служби за мобілізацією, шляхом здійснення впливу на прийняття рішень службовими особами ТЦК щодо взяття на військовий облік, оновлення військово-облікових даних, зняття військовозобов'язаних з розшуку, як осіб, які ухиляються від призову за мобілізацією до ЗСУ у період дії правового режиму воєнного стану, а також внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів «Оберіг».

10. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням обвинувальних вироків варіюється від 1–1,5 місяця до 4 років.

Справи, вироки по яких ухвалено на підставі угод, розглядались від 2 днів (справа № 591/309/24), 1 тижня (справи №№ 495/101/24, 760/12727/25) до 1 року 4 місяців (справи №№ 383/763/22, 504/4283/23). Середній строк розгляду цієї категорії справ – 2,5 місяця.

Справа, по якій ухвалено виправдувальний вирок (справа № 1412/9055/12), розглядалась сумарно 10 років 10 місяців, адже вироки суду першої інстанції двічі переглядались апеляційним судом і двічі повертались до суду першої інстанції на новий судовий розгляд.

Переважає більшість проаналізованих вироків ухвалювалась стосовно подій, що мали місце у 2023–2025 роках, незначна частка вироків – щодо подій 2021–2022 років.

Вироки, ухвалені ВАКС як судом першої інстанції в загальному порядку, були розглянуті протягом: 1 місяця 2 тижнів (справа № 991/5772/25), 1 рік 5 місяців (справа № 991/2100/25). Вироки, ухвалені ВАКС на підставі угод, були розглянуті ВАКС протягом: 2 днів (справа № 991/4769/24), 2 тижнів (справа № 991/7017/25).

Вироки, ухвалені ВАКС в загальному порядку, стосуються подій серпня – вересня 2022

року, липня 2020 року, а ухвалені ВАКС на підставі угод, – подій другого півріччя 2020 року та серпня 2022 року.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 7 років 6 місяців. У 2 випадках із 20 справи розглядались понад 10 років, в 4 випадках із 20 – менше 5 років. У 14 справах йшлося про події 2014–2015 років, ще в 6 справах – про події 2019, 2020 років.

11. Виявлено 7 вироків, відповідно до яких застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п. У більшості проаналізованих вироків суди аналізують наявність / відсутність підстав для застосування спеціальної конфіскації майна.

12. Відсутні судові рішення, ухвалені судами загальної юрисдикції, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 369-2 КК.

13. Виявлено загалом 38 справ за ст. 369-2 КК, під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів. Тексти цих вироків характеризуються стислістю й браком належного дослідження доказів.

14. У разі винесення вироків на підставі угод суди не здійснюють повноцінне дослідження доказів, аналіз складу к.п. зводиться до копіїювання тексту обвинувального акта. Мотивація суду в подібних рішеннях зводиться до формального посилання на норми КК, незважаючи на те, що згідно з ч.ч. 1, 2 ст. 475 КК вирок на підставі угоди повинен відповідати загальним вимогам до обвинувальних вироків, зокрема мотивувальна частина вироку на підставі угоди має містити: формулювання обвинувачення та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає к.п., у вчиненні якого обвинувачувалася особа; відомості про укладену угоду, її реквізити, зміст та визначену міру покарання; мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам цього Кодексу та закону і ухваленні вироку, та положення закону, якими він керувався.

15. Судам рекомендовано:

– підвищити рівень вмотивованості вироків, як ухвалених на підставі угод, так і в постановлених в загальному порядку, у справах, пов'язаних з отриманням / пропонуванням / вимаганням неправомірної вигоди, – як справ, що мають підвищену суспільну значущість.

– не застосовувати скорочений порядок дослідження доказів, передбачений ч. 3 ст. 349 КПК, у справах, пов'язаних з отриманням / пропонуванням / вимаганням неправомірної вигоди, – для забезпечення більш повного і об'єктивного дослідження обставин к.п. і доказів у справі.

16. З числа 80 проаналізованих вироків судів загальної юрисдикції і ВАКС за ст. 369-2 КК 1 вирок є виправдувальним. Він двічі скасовувався судом апеляційної інстанції, й справа поверталась на новий розгляд. Подія мала місце у 2012 році. Цей приклад демонструє тенденцію до оскарження стороною обвинувачення виправдувальних вироків, що підтверджується даними ЄДРСР.

17. Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 20 випадках підставою стало закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК). клопотання про закриття кримінального провадження в усіх вивчених справах ініціював захисник обвинуваченого.

Зазначені ухвали суду не містять посилань на правові позиції ВС, а лише посилання на норми КК. Аналіз неправомірного діяння та обставин кримінального провадження в них також відсутній.

18. Видами **основного покарання** були:

- позбавлення волі на певний строк із заміною покарання на службове обмеження для військовослужбовців строком на 2 роки з відрахуванням 10–20% із суми грошового забезпечення військовослужбовців у дохід держави (у 2 вироках);
- позбавлення волі на певний строк (у 2 вироках);
- штраф (у 75 вироках).

Як **додаткове покарання** лише у 3 вироках застосовувалось позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

19. Із 80 вивчених вироків, постановлених за ст. 369-2 КК, ухвалених протягом 2024–2025 років, лише в 1 випадку судом було застосовано інститут звільнення засудженого від покарання.

20. В апеляційному порядку оскаржено 4 обвинувальних вироки, всі ці вироки були постановлені судами першої інстанції в загальному порядку.

Із 38 вивчених вироків, постановлених судами загальної юрисдикції на підставі угод, жоден не оскаржувався в апеляційному порядку.

1. Відповідальність за заволодіння військовим майном шляхом зловживання службовим становищем

У ст. 410 КК (редакція статті не змінювалась з лютого 2015 року) передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1:

- викрадення,
- привласнення,
- вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна або
- заволодіння ними шляхом шахрайства.

Санкція: позбавлення волі на строк від 3 до 8 років;

ч. 2 – ті самі дії, вчинені:

- військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем, або
- повторно, або
- за попередньою змовою групою осіб, або
- такі, що заподіяли істотну шкоду.

Санкція: позбавлення волі на строк від 5 до 10 років;

ч. 3 – дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, вчинені в умовах особливого періоду, крім воєнного стану.

Санкція: позбавлення волі на строк від 5 до 12 років;

ч. 4:

- дії, передбачені ч.ч. 1 або 2 цієї статті, вчинені в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці,
- розбій з метою заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою, або
- вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого.

Санкція: позбавлення волі на строк від 10 до 15 років.

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 410 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься 33 вирок. Проте із них вироків, у яких викрадення чи привласнення військового майна вчинені військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем, – 5, при цьому один з них (вирок Вознесенівського районного суду міста Запоріжжя від 28 листопада 2025 року у справі № 335/3502/22) станом на 1 січня 2026 року не набрав законної сили.

Отже, в межах цього дослідження проаналізовано **4** вирок.

Серед них немає виправдувальних вироків та вироків, ухвалених за угодою з прокурором.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено **1** обвинувальний вирок за ст. 410 КК за ознакою заволодіння військовим майном шляхом зловживання службовим становищем у справі № 953/3032/22.

У ЄДРСР на сторінці ст. 410 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності», «закрити кримінальне провадження» виявлено усього **2** ухвали (1 – про закриття провадження у зв'язку зі смертю обвинуваченого, 1 – у зв'язку із закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності), але обидві вони не стосуються випадків зловживання службовим становищем. Під час пошуку за контекстом «від кримінальної відповідальності» виявлено 105 ухвал, постановлених у 2024–2025 роках, але всі вони насправді про призначення підготовчого судового засідання або з інших питань. З огляду на зазначене ухвали про закриття кримінального провадження за ст. 410 КК не аналізувались.

* * *

Усім 4 вивченим вирокам явно не вистачає належної та уніфікованої структури тексту, форми, в якій виділялися би тематичні підрозділи, пункти, а не лише вступна, описово-мотивувальна і заключна частини. Кожен суддя пише вирок за власною формою. Це значно ускладнює аналіз вироків судами апеляційної і касаційної інстанцій та дослідниками, виявлення в них прогалин й інших вад. У вироках навіть не нумеруються епізоди злочинної діяльності.

* * *

Серед 4 зазначених вироків наявні 2 обвинувальних вирок у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 410 КК, як предикатним злочином. Легалізація мала місце у формі розпорядження майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, у тому числі

вчинення правочину з таким майном, якщо ці діяння вчинені особою, яка знала, що таке майно прямо та повністю одержано злочинним шляхом.

З таким висновком суду слід погодитися: у випадках «самовідмивання» (за винятком набуття, бо це суперечило б принципу «non bis in idem») діяння правильно кваліфіковане за статтею, що передбачає незаконне привласнення майна (у цьому випадку – за ст. 410 КК), і ст. 209 КК. Набуття майна у таких випадках перебуває в межах складу злочинного привласнення, а «розпорядження» – вже за його межами, оскільки злочин є закінченим з моменту, коли особа отримала можливість користуватися чи розпорядитися майном.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вироки на підставі угод і виправдувальні вироки, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 10 місяців (при цьому в одній справі – 2 роки 8 місяців, у другій – 2 місяці, у третій – 3 місяці і в четвертій – 2 місяці).

Вироки ухвалювались, як правило, майже через два роки після певної події, яка була предметом розгляду (в одній справі – через 4 роки, в інших – через один рік).

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками основного складу к.п., передбаченого ч. 1 ст. 410 КК, є:

- 1) **ознака предмету** – зброя, бойові припаси, вибухові або інші бойові речовини, засоби пересування, військова та спеціальна техніка, інше військове майно;
- 2) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: викрадення, привласнення, вимагання або заволодіння майном шляхом шахрайства;
- 3) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;
- 4) **ознака суб'єкта** – військовослужбовець;

Ознаками кваліфікованих складів к.п. є:

- 1) **ознаки об'єктивної сторони:**

– спосіб вчинення діянь, перелічених у ч. 1 ст. 410 КК (**ч. 2**). Йдеться про викрадення із зловживанням службовим становищем, привласнення із зловживанням службовим становищем, вимагання із зловживанням службовим становищем і шахрайство із зловживанням службовим становищем;

- повторність (**ч. 2**);
- попередня змова групи осіб (**ч. 2**);
- істотна шкода (**ч. 2**);
- причиновий зв'язок між діянням та істотною шкодою (**ч. 2**);
- умови особливого періоду, крім воєнного стану (**ч. 3**);
- умови воєнного стану або бойова обстановка (**ч. 4**);

– вимагання зброї, бойових припасів, вибухових чи інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого (**ч. 4**);

2) **ознака суб'єктивної сторони** – мета заволодіння зброєю, бойовими припасами, вибуховими чи іншими бойовими речовинами, засобами пересування, військовою та спеціальною технікою – при розбої (ч. 4);

3) **ознака суб'єкта** – військова службова особа (ч. 2).

Таким чином, практичною проблемою є кваліфікація к.п. у випадках вчинення певних незаконних дій щодо військового майна військовою службовою особою: за ст. 410 КК можуть бути кваліфіковані лише *викрадення і привласнення* такого майна, вчинені військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем. Водночас *розтрату* військового майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем слід кваліфікувати окремо за ст. 191 КК.

Лише в одному з аналізованих вироків йдеться про те, що обвинувачений вчинив викрадення військового майна шляхом зловживання службовим становищем і викрадене майно передав під заставу в ломбард та отримав грошові кошти. У трьох інших випадках фактично йдеться про розтрату військового майна шляхом зловживання службовим становищем, але суди описуються діяння як «привласнення військового майна з метою наступного збуту» або «привласнення з наступним продажем і збутом», а ще в одному випадку обвинувачений частину майна привласнив, а іншу частину розтратив шляхом збуту.

Проте у випадках, коли військова службова особа частину майна привласнює, а іншу частину розтрачує, її діяння слід кваліфікувати як сукупність к.п. за ст.ст. 410 і 191 КК. Такі складнощі очевидно є зайвими, а тому ст. 410 слід було б виключити із КК; крім іншого, це дало б змогу у відповідних випадках застосовувати розміри, передбачені пп. 3 і 4 примітки до ст. 185 КК.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Реальне покарання у виді позбавлення волі призначено у всіх чотирьох випадках (100%).

Видом **основного покарання** було тільки позбавлення волі на певний строк – на строк 5 років (в одному випадку за ч. 3 ст. 410 КК) і 10 років (в трьох інших випадках за ч. 4 ст. 410).

Позбавлення військового звання як додаткове покарання не застосовувалось – офіцери і сержанти, які вчинили тяжкі злочини, залишились у своїх військових званнях.

Як **додаткове покарання** застосовувались у двох випадках позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та конфіскація майна.

Проте ці два види покарання були додатковими не за ст. 410, а за ст. 209 КК, за якою особи також засуджувались. На підставі ч. 1 ст. 70 КК суд призначав за сукупністю к.п. шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточне покарання у виді 10 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій на строк 2 (два) роки та з конфіскацією майна, що належить засудженому на праві власності.

У цих двох випадках суди, всупереч роз'ясненням ВС, не конкретизували правову заборону щодо зайняття відповідних посад.

ВС установив, що якщо покарання в санкції зазначене в загальній формі (наведене у формулюванні, що використовується у ст. 55 КК), суд повинен конкретизувати правову заборону й точно зазначити (описати, окреслити) у вирoku характер та коло тих посад або вид (рід) тієї діяльності, права обіймати які чи займатися якою він позбавляє засудженого. При цьому покарання має формулюватися таким чином, щоб засуджений не мав права обіймати зазначені у вирoku посади або займатися забороненою діяльністю в будь-якій галузі (сфері), а також був позбавлений можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом (характером) і обсягом повноважень є аналогічними тим, з якими було пов'язане вчинення к.п. (постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС від 2 лютого 2022 року у справі № 344/16025/18).

2.5. Звільнення від покарання

Звільнення від покарання суди не застосовували.

2.6. Спеціальна конфіскація

Спеціальну конфіскацію суди не застосовували.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 410 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

В усіх чотирьох справах за ст. 410 КК, в яких ухвалено вироки, суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У цілому суди обґрунтовували вироки. Іноді це робилося з посиланням на релевантні рішення найвищого суду у системі судоустрою України.

У вирoku Житомирського апеляційного суду від 9 квітня 2024 року у справі № 278/580/21 зазначено, що, звільняючи ОСОБА_7 від відбування покарання з випробуванням на підставі ст. 75 КК, суд першої інстанції неправильно застосував закон України про кримінальну відповідальність, а саме застосував закон, який не підлягає застосуванню. Зазначене узгоджується з позицією, викладеною в постанові Третьої судової палати ККС ВС від 17 березня 2021 року (справа № 315/1314/18).

Водночас суди не в усіх випадках належно довели подію к.п., обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого к.п., обтяжують чи пом'якшують покарання. Наприклад, попри те, що у ст. 410 КК не визначено мінімальний розмір істотної шкоди, суди могли б обґрунтувати своє рішення з посиланням на інші статті КК, в яких істотною вважається майнова шкода, яка у

100 (ст.ст. 182, 364, 364-1, 365, 365-2, 367 КК), у 250 (ст.ст. 248, 254, 425, 426 та 426-1 КК) і більше разів перевищує нмдг, а також на пп. 2 і 3 примітки до ст. 185 КК, згідно з яким у ст.ст. 185, 186, 189 та 190 КК значною визнається шкода, якщо спричинені збитки на суму від 100 до 250 нмдг (від (151 400 грн до 378 500 грн), а у ст.ст. 185–191, 194 КК у великих розмірах визнається вчинене к.п. на суму, яка в 250 і більше разів перевищує нмдг. Таким чином, у ст. 410 КК істотною може вважатися майнова шкода, яка не менше як у 100 разів перевищує нмдг (151 400 грн).

У двох випадках суди не вказали, що к.п. спричинило істотну шкоду. При цьому у вироку Житомирського апеляційного суду від 9 квітня 2024 року у справі № 278/580/21 встановлено, що спричинено збитки військовій частині НОМЕР_1 на загальну суму 269 626 грн¹, а у вироку Лебединського районного суду Сумської області від 1 травня 2025 року у справі № 950/948/25 – що державі в особі військової частини спричинено шкоду у виді матеріальних збитків у розмірі 4 523 256 гривень².

В двох інших випадках суди, хоча і згадали у вироку про заподіяння істотної шкоди, жодним чином не обґрунтували це.

В одному вироку суди вказали лише назву посади обвинуваченого і не вказали звання офіцера чи сержанта, у трьох інших випадках вказали, що обвинувачені є молодшими сержантами. У трьох випадках суди не зазначили, що обвинувачені є службовими особами. Лише в одному випадку (згаданий вище вирок Лебединського районного суду Сумської області від 1 травня 2025 року у справі № 950/948/25) суд послався на п. 1 примітки до ст. 425 КК, де міститься визначення поняття військової службової особи: це військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним дорученням повноважного командування. Але так і не пояснив, до якої саме категорії службових осіб належить обвинувачений³.

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

Видом **основного покарання** у всіх чотирьох випадках було тільки позбавлення волі на певний строк – на строк 5 років (в одному випадку за ч. 3 ст. 410 КК) і 10 років – в трьох інших випадках за ч. 4 ст. 410).

Як **додаткове покарання** застосовувались у двох випадках позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та конфіскація майна.

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Таких вироків не було.

5. Виправдувальні вироки

Таких вироків не було.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118223915>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127034477>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127034477>

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Таких ухвал не було.

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну¹

В апеляційному та касаційному порядку вироки не оскаржувались.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили **4** вироки за ст. 410 КК щодо військових службових осіб, всі обвинувальні (у 2023 році – 1), не постановили жодної відповідної ухвали про закриття кримінального провадження.

2. Наявні 2 обвинувальних вироки у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 410 КК, як предикатним злочином.

3. Більшості вивчених вироків не вистачає належної та уніфікованої структури тексту. Це значно ускладнює аналіз вироків судами апеляційної і касаційної інстанцій та дослідниками, виявлення в них прогалин та інших вад. У вироків навіть не нумеруються епізоди злочинної діяльності.

4. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 10 місяців (при цьому в одній справі – 2 роки 8 місяців, у другій – 2 місяці, у третій – 3 місяці і в четвертій – 2 місяці).

Вироки ухвалювались, як правило, майже через 2 роки після певної події, яка була предметом розгляду (в одній справі – через 4 роки, в інших – через 1 рік).

5. Видом основного покарання було тільки позбавлення волі на певний строк (100% вироків) – 5 років (в одному випадку за ч. 3 ст. 410 КК) і 10 років (в трьох інших випадках за ч. 4 ст. 410).

Як додаткове покарання застосовувались у двох випадках позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю та конфіскація майна. Проте ці два види покарання були додатковими не за ст. 410, а за ст. 209 КК, за якою особи також засуджувались. На підставі ч. 1 ст. 70 КК суд призначав за сукупністю к.п. шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточне покарання у виді 10 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, на строк 2 роки та з конфіскацією майна, що належить засудженому на праві власності.

Позбавлення військового звання як додаткове покарання не застосовувалось – офіцери і сержанти, які вчинили тяжкі злочини, залишились у своїх військових званнях.

6. Суди, всупереч роз'ясненням ВС, не конкретизували правову заборону щодо зайняття відповідних посад.

¹ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

7. Вироки на підставі угод не було.
8. Виправдувальних вироків не було.
9. Ухвал про закриття кримінального провадження не було.
10. В апеляційному та касаційному порядку вироби не оскаржувались.
11. Вироків, відповідно до яких застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п., не було.
12. Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст.ст. 209 або 410 КК.
13. В усіх чотирьох справах за ст. 410 КК, в яких ухвалено вироби, суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.
14. Практичною проблемою є кваліфікація к.п. у випадках вчинення певних незаконних дій щодо військового майна військовою службовою особою: за ст. 410 КК можуть бути кваліфіковані лише *викрадення і привласнення* такого майна, вчинені військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем. Водночас *розтрату* військового майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем слід кваліфікувати окремо за ст. 191 КК.

У випадках, коли особа частину майна привласнює, а іншу частину розтрачує, її діяння слід кваліфікувати як сукупність к.п. за ст.ст. 410 і 191 КК. Такі складнощі очевидно є зайвими, а тому ст. 410 слід було б виключити із КК; крім іншого, це дало б змогу у відповідних випадках застосовувати розміри, передбачені пп. 3 і 4 примітки до ст. 185 КК.
15. У двох випадках суди не вказали, що к.п. спричинило істотну шкоду, хоча в одному із цих випадків розмір шкоди становив 269 626 грн, а в іншому – 4 523 256 гривень. У двох інших випадках суди, хоча і згадали у вирокі про заподіяння істотної шкоди, жодним чином не обґрунтували це.

У трьох випадках суди не зазначили, що обвинувачені є службовими особами. Лише в одному випадку суд послався на п. 1 примітки до ст. 425 КК, де міститься визначення поняття військової службової особи, але не пояснив, до якої саме категорії службових осіб належить обвинувачений.

1. Відповідальність за декларування недостовірної інформації

У ст. 366-2 КК передбачено відповідальність за такі діяння:

ч. 1 – декларування недостовірної інформації, тобто умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 750 до 2 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Санкція:

- 1) штраф від 4 000 до 6 000 нмдг, або*
- 2) громадські роботи на строк від 150 до 240 годин, або*
- 3) обмеження волі на строк до двох років, –*
з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

ч. 2 – те саме діяння, якщо відомості відрізняються від достовірних на суму понад 2 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Санкція:

- 1) штраф від шести тисяч до восьми тисяч нмдг, або*
- 2) громадські роботи на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або*
- 3) обмеження волі на строк до двох років, або*
- 4) позбавлення волі на той самий строк, –*
з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Кодекс доповнено статтею Законом № 1074-IX від 4 грудня 2020 року, редакція статті не змінювалась із червня 2021 року до червня 2025 року.

Згідно із Законом № 4496-IX від 17 червня 2025 року змінені:

– у ч. 1: сума різниці недостовірних відомостей з «від 500 до 2 000» на «від 750 до 2500»; розмір штрафу – з «від трьох тисяч до чотирьох тисяч» на «від чотирьох тисяч до шести тисяч».

– у ч. 2: сума різниці недостовірних відомостей з «2 000» на «2 500»; розмір штрафу – з «від чотирьох тисяч до п'яти тисяч» на «від шести тисяч до восьми тисяч».)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 366-2 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься **34** вироків. З них до 1 січня 2026 року все ще не вступили в законну силу 3 ухвалених у 2024 році і 3 – ухвалених у 2025 році вироків (загалом **6**, або **17,6%** від ухвалених). Отже, набрали законної сили **28** вироків.

Для порівняння: у 2023 році судами першої інстанції за ст. 366-2 КК ухвалено лише **6** обвинувальних (**1** з них на підставі угоди про визнання винуватості) і **3** виправдувальних вироків.

У ЄДРСР на сторінці ст. 366-2 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього 12 ухвал. З них в межах цього дослідження проаналізовано 12. Загалом під час пошуку через некоректну роботу реєстру на відповідний запит система демонструє 107 ухвал, проте переважна більшість не є предметом цього дослідження.

Отже, як слідує з наведених даних, у 35,2% випадків (12 проти 34) завершення розслідування за ст. 366-2 КК судами приймалися рішення про закриття кримінального провадження.

В межах дослідження проаналізовано **40** судових рішень за ст. 366-2 КК, які містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і набрали законної сили до 1 січня 2026 року. З них:

- 5 вироків і 5 ухвал про закриття кримінального провадження – **у 2024 році**;
- 23 вироків і 7 ухвал про закриття кримінального провадження – **у 2025 році**.

Із 5 вироків, ухвалених **у 2024 році**:

- 0 вироків – ухвалено ВАКС,
- 5 вироків, серед яких усі обвинувальні (з них 2 – за угодами з прокурором), – ухвалено іншими судами.

Із 23 вироків, ухвалених **у 2025 році**:

- 1 обвинувальний вирок за угодою з прокурором – ухвалено ВАКС,
- 21 вирок, серед яких усі обвинувальні (з них 5 – за угодами з прокурором), – ухвалено іншими судами.

Із числа 28 проаналізованих вироків – всі обвинувальні (100%) (з них 7 (25,9%) – за угодами з прокурором).

Відсутні обвинувальні вироків у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 366-3 КК, як предикатним злочином.

Суди досить часто посилаються на правові позиції ВС¹.

Структура вироків за ст. 366-2 КК демонструє уніфіковану схему, яка є схожою від вироку до вироку, що складається з встановлення статусу особи як суб'єкта декларування, визначення конкретних об'єктів нерухомого майна, що не були задекларовані, детального обґрунтування умисності дій та завідомої недостовірності внесених відомостей на підставі дослідження доказів (наказів про прийняття на посаду, договорів купівлі-продажу, витягів з реєстрів прав на майно, логів системи НАЗК тощо), оцінки допустимості та достатності доказів за критеріями належності і доведення поза розумним сумнівом, та завершується призначенням виду і міри покарання з урахуванням ступеня тяжкості правопорушення, даних про особу, обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Проте практика демонструє наявність розбіжностей у підході суддів до формування своїх рішень, деякі з них відзначаються досить детальним обґрунтуванням всіх складових, інші – поверховістю та формальним підходом. Приклади застосування різних форм вироку наведено у додатку 4 до цього Звіту.

Прикладом спрощеної структури є вирок Соборного районного суду міста Дніпра у справі № 201/7772/24², описово-мотивувальна частина якого складається із загальних розділів. Натомість вирок ВАКС у справі № 991/9232/25³ відзначається значно детальнішою структурою: окремі розділи присвячено нормативно-правовій базі та правовим вимогам до декларування, докази систематизовано, а обґрунтування умислу і суспільного інтересу виокремлено в самостійні частини. Такий підхід забезпечує повноту дослідження всіх елементів складу к.п. і значно полегшує подальший аналіз рішення.

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирок на підставі угод і виправдувальні вирок, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ за ст. 366-2 КК з ухваленням вироків становить 124 дні.

Водночас окремі вирок ухвалювались або неймовірно швидко (як-от вирок у справі № 201/6498/25 у Соборному районному суді міста Дніпра⁴ – 3 дні, у справі № 991/9232/25 у ВАКС – 7 днів, у справі № 559/771/25 у Дубенському міськрайонному суді Рівненської області⁵ – 11 днів), або, навпаки, дуже довго (вирок у справі № 201/7772/24 у Соборному районному суді міста Дніпра⁶ – 1 рік, у справі № 333/4096/25 у Комунарському районному суді

¹ Зокрема, у таких проаналізованих в межах цього дослідження рішеннях:

- вирок Онуфріївського районного суду Кіровоградської області від 25 липня 2024 року у справі № 399/368/24;
- вирок Барського районного суду Вінницької області від 8 травня 2025 року у справі № 125/623/25;
- вирок Соборного районного суду міста Дніпра від 29 травня 2025 року у справі № 201/6498/25;
- вирок Захарівського районного суду Одеської області від 4 квітня 2025 року у справі № 517/132/25;
- вирок Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 20 лютого 2025 року у справі № 577/499/25;
- ухвала Кам'яно-Бузького районного суду Львівської області від 3 липня 2025 року у справі № 446/709/25;
- ухвала Богодучівського районного суду Харківської області від 3 жовтня 2025 року у справі № 613/1979/25;
- ухвала Лубенського міськрайонного суду Полтавської області від 29 квітня 2024 року у справі № 539/1664/24;
- ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 25 січня 2024 року у справі № 761/10308/23.

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128338523>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130255028>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127713548>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125799671>

⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128338523>

м. Запоріжжя¹ – 7 місяців 14 днів, у справі № 751/5382/21² у Новозаводському районному суді м. Чернігова – 3 роки, 10 місяців і 15 днів.

Справи, вироки по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 719 днів.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 106 днів. В окремих випадках ухвали були постановлені протягом кількох днів (наприклад, у справі № 539/1664/2 Лубенським міськрайонним судом Полтавської області³ – 5 днів), в інших випадках, навпаки, дуже довго (наприклад, справа № 761/10308/23 у Шевченківському районному суді міста Києва розглядалась 307 днів⁴).

Вироки ухвалювались, як правило, через кілька років після того, як у деклараціях були внесені неправильні відомості.

Так, у **2024 році** ухвалювались вироки:

– обвинувальні в загальному порядку – у справах, де неправдиві відомості вносилися у деклараціях за 2021–2023 роки (у середньому через 1 рік 7 місяців після того, як були внесені неправдиві відомості);

– обвинувальні на підставі угоди – у справах, де неправдиві відомості вносилися у деклараціях за 2021–2022 роки (у середньому через 2 роки після того, як були внесені неправдиві відомості).

У **2025 році** ухвалювались вироки:

– обвинувальні в загальному порядку – у справах, де неправдиві відомості вносилися у деклараціях за 2020–2023 роки (у середньому через 2 роки 8 місяців після того, як були внесені неправдиві відомості);

– обвинувальні на підставі угоди – у справах, де неправильні відомості вносилися у деклараціях за 2021–2023 роки (у середньому через 2 роки 6 місяців років після того, як були внесені неправдиві відомості).

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками складу к.п., передбаченого ст. 366-2 КК, є:

1) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом «Про запобігання корупції», якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 750 до 2 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб;

Це к.п. є правопорушенням з формальним складом і є закінченим з моменту вчинення діяння;

2) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

3) **ознака суб'єкта** – суб'єкт декларування. Її характеристики наведено у примітці до ст. 366-2 КК.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/133183242>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127940106>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118683955>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118106661>

Ознакою відповідного кваліфікованого складу к.п. є розмір недостовірних відомостей – вони відрізняються від достовірних на суму понад 2 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Основне покарання за ст. 366-2 КК застосовувалось судами переважно у вигляді штрафу, тоді як більш суворі види покарання (позбавлення волі, обмеження волі, громадські роботи) були застосовані лише у поодиноких випадках. Додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю було застосовано в усіх проаналізованих справах.

2024 рік.

Видами **основного покарання** був лише штраф – у 5 обвинувальних вироках із 5 (100%) – 3 000 нмдг – за ч. 1 ст. 366-2 КК; 4 000 нмдг, 4 120 нмдг – за ч. 2 ст. 366-2 КК.

Як **додаткове покарання** застосовувалось у 5 обвинувальних вироках із 5 (100%) позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю – 1 рік та 1 рік і 6 місяців.

2025 рік.

Видами **основного покарання** були:

– в 1 обвинувальному вироку із 23 (4,3%) – громадські роботи на строк 150 годин – за ч. 1 ст. 366-2;

– у 19 обвинувальних вироках із 23 (82,6%) – штраф в розмірах 3 000 нмдг, 3 500 нмдг – за ч. 1 ст. 366-2 КК; 4 000 нмдг, 4 100 нмдг, 4 500 нмдг, 5 000 нмдг – за ч. 2 ст. 366-2 КК.

Як **додаткове покарання** застосовувалось у 22 обвинувальних вироках із 23 (95,6%) позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю – від 1 до 3 років (в 1 випадку звільнено від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строку притягнення до кримінальної відповідальності).

В одному випадку у вирокі суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є додатковим покаранням.

У проаналізованих справах наявні випадки, коли сторона захисту клопотала про застосування положень ст. 69 КК, проте отримувала відмову суду з обґрунтуванням про неможливе застосування цієї статті при засудженні за к.п., пов'язане з корупцією (угоди про визнання винуватості в цих справах не застосовувались).

Наприклад, вирок у справі № 201/7772/24 Соборного районного суду міста Дніпра: «Застосування до ОСОБА_9 положень ст. 69 КК, як про це просить захисник, а саме призначення покарання нижче нижчої межі, встановленої санкцією статті, прямо заборонено ч. 1 ст. 69 КК, адже ОСОБА_3 засуджено за к.п., пов'язане з корупцією».

Вирок у справі № 569/5745/25 Рівненського міського суду Рівненської області¹: «Окрім цього, суд бере до уваги, що злочин, учинений ОСОБА_5, відповідно до примітки до ст. 45 КК віднесено до кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. У зв'язку з цим, при визначенні виду та розміру покарання обвинувачений, суд ураховує визначену у ч. 1 ст. 69 КК заборону призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, за кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією».

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130266476>

Стосовно застосування позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю

У вирокх за 2024 та 2025 роки застосовувались переважно аналогічні або максимально подібні один до одного формулювання. Так, із 28 проаналізованих вироків найчастіше траплялося таке формулювання: «обіймати посади чи займатися діяльністю, що пов'язана з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування» – 9 разів (33,3%).

Водночас наявні приклади або максимально загального формулювання заборони обіймати посади, або максимально конкретного:

– «обіймати посади начальника відділу інфраструктури та житлово-комунального господарства»;

– «обіймати керівні посади в закладах охорони здоров'я та експертних командах з оцінювання повсякденного функціонування»;

– «обіймати посади у військово-лікарських комісіях»;

– «обіймати посади, перебуваючи на яких вона буде суб'єктом декларування, тобто особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або особою, яка прирівнюється до них»;

– «обіймати посади, пов'язані із здійсненням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах місцевого самоврядування»;

– «обіймати посади, перебуваючи на яких він буде суб'єктом декларування, тобто особою, уповноваженою на виконання функцій місцевого самоврядування».

Також трапляються некоректні формулювання, які суперечать вимогам законодавства та практиці ВС. Наприклад, вирок у справі № 201/6498/25 Соборного районного суду міста Дніпра: «ОСОБА_3 визнати винуватою у вчиненні к.п., передбаченого ч.1 ст. 366-2 КК, і призначити їй покарання у виді штрафу у розмірі трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що складає 51 000 грн 00 коп з позбавленням права обіймати посади директора комунальних закладів та комунальних підприємств в області медицини на строк 1 (один) рік».

2.5. Звільнення від покарання

Із 28 обвинувальних вироків в 1 вирокі особу звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК) та в 1 – у зв'язку із закінченням строку притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК).

2.6. Спеціальна конфіскація

Вироки, відповідно до яких застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п., відсутні.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 366-2 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 18 справ за ст. 366-2 КК (із 21, у яких ухвалено вироки, крім вироків за угодами, тобто 85,7%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У цілому суди належно обґрунтовували вироки і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК. Як зазначено вище, часто це робиться з посиланням на релевантні рішення ВС, витяги з яких наводяться нижче.

Щодо врахування обставин при призначення покарання.

Суд, призначаючи покарання, повинен урахувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що обтяжують та пом'якшують покарання. Визначаючи ступінь суспільної небезпечності вчиненого злочину, суд повинен виходити із сукупності всіх обставин справи, зокрема форми вини, мотиву і цілі, способу, обстановки і стадії вчинення злочину, тяжкості наслідків, що настали (згідно з постановою ПВСУ від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання», посилання на яку було здійснено в наступних проаналізованих рішеннях: у справі № 201/6498/25 Соборного районного суду міста Дніпра, у справі № 517/132/25 Захарівського районного суду Одеської області¹).

До пом'якшуючих обставин суд відносив:

- щире каяття;*
- активне сприяння розкриттю к.п.;*
- повне визнання вини;*
- наявність на отриманні неповнолітніх дітей;*
- позитивна характеристика за місцем проживання.*

Щодо суб'єкта злочину

Серед осіб, щодо яких виносилися вироки за ст. 366-2 КК, були:

– депутати сільських, селищних та міських рад, старости сіл і селищних округів, головні спеціалісти та спеціалісти відділів сільських та міських рад, провідні спеціалісти відділів земельних відносин сільських та міських рад, начальники відділів освіти виконавчих комітетів селищних рад, начальники відділів та центрів надання адміністративних послуг сільських та селищних рад, директори комунальних закладів охорони здоров'я та комунальних медичних підприємств,

– молодші інспектори органів Національної поліції, дільничні офіцери поліції, поліцейські патрульної поліції та полісся охорони, інспектори органів внутрішніх справ,

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126351574>

– молодші інспектори органів та установ виконання покарань, медичні працівники військово-лікарських комісій,

– провідні спеціалісти та спеціалісти органів державної реєстрації та земельних відносин, спеціалісти органів державної виконавчої служби,

– інші посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування, на яких поширювалася дія Закону «Про запобігання корупції» та які зобов'язані були подавати щорічні декларації про майно, доходи, видатки та фінансові зобов'язання.

Судова практика стосовно встановлення того, що особа не подала декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом «Про запобігання корупції», є сталою – на підтвердження цього елементу доказування суд зазначає посаду обвинуваченого на момент вчинення к.п. та той факт, що особа належить до переліку суб'єктів, на яких поширюється Закон «Про запобігання корупції» (встановлення того, що особа є суб'єктом декларування).

Найчастіше суди посилаються на відповідний підпункт ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», в якому перелічені суб'єкти, на яких поширюється дія закону, а також на відповідну частину ст. 45 Закону стосовно обов'язку подавати декларацію.

Наприклад: «Досудовим розслідуванням встановлено, що ОСОБА_4, перебуваючи на посаді головного спеціаліста відділу погодження проектів нормативно-правових актів у сфері ліцензування та проектів порядку проведення дозвільних процедур Департаменту ліцензування та дозвільної системи Державної регуляторної служби України, будучи суб'єктом декларування, на якого поширюється дія Закону «Про запобігання корупції» та який відповідно до підпункту «в» пункту 2 частини першої статті 3 Закону є суб'єктом відповідальності за корупційні правопорушення, діючи умисно, всупереч вимогам частини першої статті 45 Закону, завідомо не вказала у поданій декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2023 рік відомості щодо свого майна загальною вартістю 4 044 880,00 грн, тобто внесла завідомо недостовірні відомості до декларації, що відрізняються від достовірних на суму від 750 до 2 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, чим порушила вимоги, передбачені законодавством України» (з рішення у справі № 758/13362/25 Подільського районного суду міста Києва¹).

Проте наявні випадки, коли суди просто зазначають назви посад, без наведення достатнього обґрунтування того, що на особу поширюються відповідні вимоги, передбачені Законом «Про запобігання корупції» стосовно подання декларацій.

«ОСОБА_4, перебуваючи на посаді начальника служби безпілотних літальних авіаційних комплексів військової частини НОМЕР_2 НГУ, у військовому званні «підполковник», будучи обізнаним з нормативно-правовими актами та вимогами законодавства, шляхом ознайомлення зі своїми функціональними обов'язками, основними положенням Закону «Про запобігання корупції», та повідомленнями про ознайомлення з вимогами Закону «Про запобігання корупції» в частині електронного декларування, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи суспільно небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, тобто діючи з прямим умислом, з метою приховування наявності в нього прав на об'єкти нерухомості та транспортні засоби, які перебували у його приватній власності та на праві спільної часткової власності у період 2022 року...» (з рішення у справі № 521/7238/25 Хаджибейського районного суду міста Одеси²).

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130000663>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127923284>

Щодо суб'єктивної сторони

У переважної більшості випадків у вирокх зазначено, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання. Проте частина вироків, в яких відповідна згадка відсутня, досить чисельна. Так, серед 21 проаналізованого вироку, крім вироків за угодами, у 15 (71,4%) була відповідна згадка (3 у 2024 році та 12 у 2025 році).

Здебільшого справи за ст. 366-2 КК стосувались:

- недостовірних відомостей щодо нерухомого майна (невнесення даних про земельні ділянки, квартири та приватні будинки, що належали особі на праві власності);
- свідомого незазначення рухомого майна, особливо автомобілів;
- непередачі в декларацію інформації про корпоративні права в юридичних особах та частку в статутному капіталі;
- неповного декларування доходів суб'єкта та членів його сім'ї.

Типовими доказами у вирокх, якими було встановлення винуватості особи, були:

- висновки НАЗК щодо виявлення ознак пов'язаного з корупцією правопорушення за результатами перевірки;
- рішення про проведення НАЗК повної перевірки декларації та її результати;
- довідки з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;
- інформація щодо правовстановлюючих документів (право власності на квартиру, автомобіль тощо) та копії таких документів (договори купівлі-продажу тощо);
- виписки з банківських рахунків та інша банківська інформація;
- попередження про встановлені законами обмеження, заборони та вимоги, пов'язані з виконанням повноважень народного депутата України, та розпискою про ознайомлення з ними.

При цьому для доведення наявності умислу суди посилаються на обізнаність обвинуваченого з вимогами антикорупційного законодавства, подання ним щорічних декларацій у минулому, проставлення позначок про підтвердження правильності внесених даних, наявність договорів, що підтверджують оренду житла, укладених обвинуваченим, та вчинення ним інших юридично значущих дій, що демонструють обізнаність із законодавством та нехтування виконанням його вимог.

Наприклад: «Будучи суб'єктом, на якого поширюється дія зазначеного Закону, 31 березня 2024 року о 21:00 год, перебуваючи за місцем свого проживання, а саме, за адресою: АДРЕСА_1, шляхом заповнення на офіційному вебсайті НАЗК за URL-адресою <https://nazk.gov.ua> затвердженої НАЗК форми декларації, із застосуванням особистого кваліфікованого електронного підпису, ознайомившись із внесеними до неї відомостями та проставивши позначку про підтвердження правильності даних, подала в установленому законом порядку щорічну декларацію за 2023 рік, якій присвоєно унікальний ідентифікатор документа deda8169-d07b-4964-bc7a-79c0d8e0e3fl. Разом з тим, ОСОБА_4 діючи умисно, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер свого діяння, передбачаючи його суспільно-небезпечні наслідки і бажаючи їх настання, внесла до поданої щорічної декларації... завідомо недостовірні відомості» (з рішення у справі № 686/29244/24 Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області¹).

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123686813>

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків у загальному порядку (21 вирок) суди у всіх випадках призначали реальне покарання.

При цьому додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю було призначено у 21 справі.

При призначенні додаткового покарання судами враховувались правові позиції ВС.

Наприклад, у справі № 201/6498/25 Соборного районного суду міста Дніпра: «При призначенні виду додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади суд враховує правову позицію, висловлену Верховним Судом у складі колегії суддів Третьої судової палати ККС ВС у своїй постанові від 2 лютого 2022 року у справі №344/16025/18, що рішення суду про позбавлення такого права має бути чітко і ясно сформульоване в резолютивній частині вироку для того, щоб не виникало жодних сумнівів під час його виконання. Якщо в санкції статті Особливої частини КК визначено характер посади або вид (рід) діяльності, то формулювання покарання у вирoku має точно відповідати змісту цієї санкції. Якщо ж покарання у санкції зазначене в загальній формі (наведене у формулюванні, що використовується у ст. 55 КК), суд повинен конкретизувати правову заборону і точно зазначити (описати, окреслити) характер та коло тих посад або вид (рід) тієї діяльності, права обіймати які чи займатися якою він позбавляє засудженого. Більше того, покарання має формулюватися таким чином, щоб засуджений не мав права обіймати зазначені у вирoku посади або займатися забороненою діяльністю в будь-якій галузі (сфері), а також був позбавлений можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом (характером) і обсягом повноважень є аналогічними тим, з якими було пов'язане вчинення кримінального правопорушення».

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Судові вироки, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Такі дії здійснюються шляхом опитування обвинуваченого: його запитують, чи укладення угоди є добровільним, тобто згідно з ч. 6 ст. 474 КПК не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, а у разі наявності в нього захисника – шляхом опитування захисника обвинуваченого.

Що ж стосується змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить типову формулу, відповідно до якої обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість, далі викладається узгоджене покарання між ним і прокурором.

Наприклад: «У судовому засіданні обвинувачена ОСОБА_4 пояснила суду, що угода про визнання винуватості укладена нею добровільно, не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді. Просила суд затвердити угоду про визнання винуватості від 12.05.2025 і призначити їй узгоджену міру покарання, при цьому беззастережно визнала себе винуватою у вчиненні інкримінованого їй кримінального правопорушення, викладеного в обвинувальному акті. Підтвердила що їй відомі наслідки затвердження угоди щодо обмеження права на оскарження вироку...

Умови угоди не суперечать інтересам суспільства і не порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб, обвинувачена ОСОБА_4 може виконати взяті на себе за угодою зобов'язання, наявні фактичні підстави для визнання винуватості, узгоджена міра покарання відповідає загальним засадам призначення покарання, визначених ст. 65 КК.

Оскільки умови угоди про визнання винуватості, укладеної між прокурором ОСОБА_3 та обвинуваченою ОСОБА_4, за участю захисника ОСОБА_5, її форма та зміст відповідають вимогам КПК, КК..., суд вважає необхідним затвердити угоду про визнання винуватості та призначити обвинуваченій узгоджене покарання...» (рішення у справі №752/11672/25 Голосіївського районного суду м. Києва).

При обґрунтуванні наявності або відсутності підстав затвердження угоди суди у своїх рішеннях не керувались позиціями ВС.

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (7 вироків) суди, керуючись законом, у 5 випадках (83,3%) призначали реальне покарання, і в 2 випадках (28,5%) – звільнили особу від покарання: 1 – у зв'язку із закінченням строку притягнення до кримінальної відповідальності; 1 за вироком ВАКС – звільнили особу від покарання (за ст. 75 КК).

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у 6 випадках (не призначили у випадку зі звільненням у зв'язку із закінченням строку притягнення до кримінальної відповідальності).

5. Виправдувальні вирoki

Із числа 28 проаналізованих вироків жоден не був виправдувальним.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК суд має право закрити кримінальне провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Із 12 ухвал про закриття кримінального провадження за ст. 366-2 КК у 2024–2025 роках переважну більшість становили рішення про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності – 8 справ (66,6%), тоді як рішення про закриття провадження у зв'язку із втратою чинності Законом застосовувалось у 4 справах (33,3%).

Закінчення строків давності передбачене пп. 1, 2 ч. 1 ст. 49 КК: особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею к.п. і до дня набрання вироком законної сили минули такі строки: два роки – у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі; три роки – у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачено покарання у виді обмеження волі, чи у разі вчинення нетяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років.

«Відповідно до приписів п. 1 ч. 2 ст. 284, ч. 3 ст. 285, ч. 4 ст. 286, ч. 3 ст. 288 КПК, якщо під час здійснення судового провадження за обвинувальним актом сторона кримінального провадження звертається до суду з клопотанням про звільнення обвинуваченого від

кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, суд має невідкладно розглянути таке клопотання та, у випадку встановлення передбачених у ст. 49 КК підстав і відсутності заперечень з боку обвинуваченого, закрити кримінальне провадження, звільнивши особу від кримінальної відповідальності. Відповідне рішення судом приймається у формі ухвали.

Отже, системне тлумачення норм кримінального та процесуального закону свідчить про те, що до особи можуть бути застосовані положення ст. 49 КК у випадках, передбачених цією статтею та за наявності клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності. При цьому таке клопотання подається стороною кримінального провадження, а не виключно підозрюваним, обвинуваченим або засудженим. Разом з тим кримінальний процесуальний кодекс вказує на обов'язковість згоди обвинуваченого на звільнення його саме від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК» (зі справи № 212/3502/25 Жовтневого районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області¹).

Щодо втрати чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння

17.07.2025 набув чинності Закон «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення» № 4496-IX, на підставі якого внесено зміни до ч. 1 ст. 366-2 КК, а саме в абз. 1 слова і цифри «від 500 до 2000» замінено словами і цифрами «від 750 до 2500» (наприклад, справа № 761/24310/25, Шевченківський районний суд м. Києва²).

«Згідно з обвинувальним актом, ОСОБА_4 обвинувачується в тому, що будучи суб'єктом декларування, діючи з прямим умислом, внесла завідомо недостовірні відомості до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2023 рік, передбаченої Законом «Про запобігання корупції», що відрізняються від достовірних на суму від 500 до 2 000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, а саме на 2 101 264, 40 гривні, тобто вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 366-2 КК.

Проте, Законом «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо підвищення відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення» від 17.06.2025 № 4496-IX, який набрав чинності 17.07.2025, було внесено зміни до статті 366-2 КК, а саме у частині першій вказаної статті в абзаці першому слова і цифри «від 500 до 2000» замінено словами і цифрами «від 750 до 2500».

Таким чином, мінімальний розмір, за якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 366-2 КК, становить 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, або 2 271 000 гривень.

При цьому, як вбачається з обвинувального акта, ОСОБА_4 інкримінується внесення завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за 2023 рік, передбаченої Законом «Про запобігання корупції», що відрізняються від достовірних на суму 2 101 264,40 гривні, що є меншим за 750 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, а отже не утворює складу кримінального правопорушення.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126388903>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129979480>

Пунктом 4-1 частини 1 статті 284 КПК визначено, що кримінальне провадження закривається, якщо втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння» (справа № 761/24310/25, Шевченківський районний суд м. Києва¹).

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну²

В апеляційному порядку жоден з проаналізованих вироків не було оскаржено.

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили 34 вирокі за ст. 366-2 КК (з них до 1 січня 2026 року не вступили в законну силу 6 вироків: 3, ухвалені у 2024 році, і 3 – у 2025 році).

2. Із числа 28 проаналізованих вироків усі є обвинувальними (100%) (з них 7 – за угодами з прокурором, що становить 25%).

3. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 124 дні. Водночас окремі вирокі ухвалювались або надзвичайно швидко (3, 7, 11 днів), або, навпаки, дуже довго (більше ніж 3 роки). Справи, вирокі по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 719 днів. Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 106 днів; окремі ухвали постановлені протягом кількох днів, інші розглядались понад рік.

У середньому вирокі ухвалювались через 1 рік 7 місяців – 2 роки 8 місяців після внесення недостовірних відомостей до декларацій.

4. Виявлено 18 справ за ст. 366-2 КК (із 21, у яких ухвалено вирокі у загальному порядку, тобто 85,7%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

5. Основне покарання за ст. 366-2 КК у 2024 та 2025 роках призначалось переважно у вигляді штрафу (100% вироків у 2024 році та 86,3% у 2025 році). У 2025 році вперше із проаналізованих справ застосовано позбавлення волі (1 вирок). Як додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю застосовувалось у 96,4% обвинувальних вироків як у 2024, так і у 2025 роках.

6. Відсутні випадки застосування ст. 69-2 КК.

7. У більшості проаналізованих вироків (71,4% справ у загальному порядку) суди встановлювали суб'єктивну сторону складу к.п. Проте частина вироків, у яких відповідна згадка відсутня, досі є значною. Доведення умислу здійснювалось шляхом встановлення обізнаності особи з вимогами антикорупційного законодавства, подання нею декларацій у минулому, проставлення позначки про підтвердження правильності внесених даних та вчинення інших юридично значущих дій.

8. Суди не в усіх вирокіх дотримувались рекомендацій ВС щодо чіткого та конкретного формулювання додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Трапляються надмірно широкі або розпливчасті формулювання.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129979480>

² Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

9. Із 28 обвинувальних вироків у 2 вироках особу звільнено від покарання: 1 – за ст. 75 КК, 1 – за ст. 49 КК.

10. Із 12 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 8 випадках (66,6%) підставою стало закінчення строків давності (ст. 49 КК), а у 4 (33,3%) – втрата чинності законом, яким встановлювалась кримінальна протиправність діяння (п. 4-1 ч. 1 ст. 284 КПК). Остання підстава виникла у зв'язку із прийняттям Закону № 4496-IX від 17 червня 2025 року, який підвищив мінімальний поріг кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 366-2 КК з 500 до 750 прожиткових мінімумів, унаслідок чого окремі раніше інкриміновані діяння перестали утворювати склад к.п.

11. Найчастіше предметом к.п. за ст. 366-2 КК були приховані відомості про нерухоме майно (земельні ділянки, квартири, будинки), рухоме майно (автомобілі), корпоративні права та доходи суб'єкта декларування або членів його сім'ї.

12. Жоден із проаналізованих вироків в апеляційному порядку оскаржено не було.

1. Відповідальність за неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

У ст. 366-3 КК передбачено відповідальність за таке діяння: умисне неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом «Про запобігання корупції».

Санкція:

1) штраф від 2 500 до 3 000 нмдг, або

2) громадські роботи на строк від 150 до 240 годин, або

3) обмеження волі на строк до двох років, або

4) позбавлення волі строком на один рік, –

з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

(Кодекс було доповнено статтею 366-3 згідно із Законом № 1074-IX від 4 грудня 2020 року.

Згідно із Законом № 1576-IX від 29 червня 2021 року абз. 2 ст. 366-3 після слів «від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин» доповнено словами «або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі строком на один рік».)

2. Загальні тенденції судової практики

2.1. Загальна кількість вироків за статтею, у т.ч. ухвалених на підставі угод і виправдувальних вироків, та загальна кількість ухвал (постанов) про закриття кримінального провадження; порівняння із загальною кількістю вироків у 2023 році

Загалом у ЄДРСР на сторінці вироків за ст. 366-3 КК, ухвалених судами протягом 2024–2025 років, міститься 91 вирок (19 вироків, ухвалені у 2024 році, і 72 – у 2025 році). З них до 1 січня 2026 року не набрали законної сили 1 вирок, ухвалений у 2024 році, і 6 вироків, ухвалених у 2025 році (загалом 7, або 7,6% від ухвалених). Отже, набрали законної сили **84** вироків.

Для порівняння: у період з 1 січня по 31 грудня 2023 року судами першої інстанції ухвалено 23 вироків за ст. 366-3 КК, всі обвинувальні.

У межах дослідження проаналізовано 77 судових рішень за ст. 366-3 КК, що містяться в ЄДРСР, які ухвалено (постановлено) судами першої інстанції в період з 1 січня 2024 року по 31 грудня 2025 року і вступили в законну силу до 1 січня 2026 року. З них:

- 17 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – **у 2024 році;**
- 40 вироків і 10 ухвал про закриття кримінального провадження – **у 2025 році.**

Жоден із цих вироків не ухвалено ВАКС.

Із 17 вироків, ухвалених у **2024 році**, всі обвинувальні (з них 12 – за угодами з прокурором).

Із 40 вироків, ухвалених у **2025 році**, всі обвинувальні (з них 13 – за угодами з прокурором).

Отже, з 57 проаналізованих вироків – всі обвинувальні (з них 25 – за угодами з прокурором).

У ЄДРСР на сторінці ст. 366-3 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено усього **291** ухвалу. З них в межах цього дослідження проаналізовано **20**.

Суди посилались на правові позиції ВС у 15 проаналізованих в межах цього дослідження рішеннях за ст. 366-3 КК¹.

Структура вироків за ст. 366-3 КК демонструє схему, яка складається з послідовних елементів: встановлення статусу особи як суб'єкта, зобов'язаного подавати декларацію, конкретизація видів неподаних декларацій, обґрунтування вини на підставі дослідження доказів та призначення виду та міри покарання з урахуванням обставин, передбачених ст.ст. 65-67 КК.

Однак, незважаючи на відносно сформовану процедуру судового розгляду, спільною та суттєвою проблемою судової практики як у 2024 році, так і у 2025 році залишається критично низький рівень встановлення судами суб'єктивної сторони складу правопорушення. Зокрема, судами надзвичайно рідко доводиться факт усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння, передбачення нею його суспільно небезпечних наслідків та наявності вольового елемента умислу як необхідного компонента суб'єктивної сторони.

Кількісні показники свідчать про системний характер цієї проблеми: у 2024 році такі висновки судів мали місце лише в 1 вироку із 17 проаналізованих (5,9%), тоді як у 2025 році ситуація у цілому залишилась незадовільною – судами доведено усвідомлення та вольовий елемент умислу у 8 вироків із 40 проаналізованих (20,0%).

¹ Йдеться про такі судові рішення:

- вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 20 вересня 2024 року у справі № 588/1553/24;
- вирок Гайворонського районного суду Кіровоградської області від 25 червня 2024 року у справі № 385/426/24;
- вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 9 жовтня 2024 року у справі № 588/1723/24;
- вирок Лебединського районного суду Сумської області від 28 квітня 2025 року у справі № 950/347/25;
- вирок Городенківського районного суду Івано-Франківської області від 5 березня 2025 року у справі № 342/1420/24;
- вирок Ківерцівського районного суду Волинської області від 17 лютого 2025 року у справі № 158/323/25;
- вирок Рівненського міського суду від 29 серпня 2025 року у справі № 569/16650/25;
- вирок Гайворонського районного суду Кіровоградської області від 7 листопада 2025 року у справі № 385/1528/25;
- вирок Городенківського районного суду Івано-Франківської області від 5 березня 2025 року у справі № 342/1426/24;
- вирок Центрального районного суду м. Миколаєва від 7 жовтня 2025 року у справі № 490/5982/25;
- ухвала Міжгірського районного суду Закарпатської області від 19 листопада 2024 року у справі № 302/1515/24;
- ухвала Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 1 липня 2024 року у справі № 577/3218/24;
- ухвала Олександрівського районного суду Кіровоградської області від 26 травня 2025 року у справі № 397/109/25;
- ухвала Рогатинського районного суду Івано-Франківської області від 13 лютого 2025 року у справі № 349/2003/24;
- ухвала Летичівського районного суду Хмельницької області від 9 квітня 2025 року у справі № 678/236/25.

Доведення відбувалось шляхом констатації факту, що особі достовірно відомо про необхідність подання декларації, проте, незважаючи на це, така законна вимога була нею проігнорована.

«Так, встановлено, що ОСОБА_3 було достовірно відомо про передбачений законодавством його обов'язок, як начальника караулу 21 ДПРЧ ГУ ДСНС, до 01.04.2025 подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Незважаючи на ці обставини, діючи з прямим умислом, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер свого діяння, посягаючи на встановлений законодавством порядок функціонування системи запобігання корупції в Україні, ОСОБА_3, нехтуючи покладеними на нього обов'язками щодо декларування, всупереч вимогам КК, Закону «Про запобігання корупції», рішення «Про функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», не подав декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за 2024 рік (декларація після звільнення) у визначений законодавством термін, тобто до 00 годин 00 хвилин 01.04.2025» (з рішення у справі № 385/1528/25 Гайворонського районного суду Кіровоградської області¹).

2.2. Строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ, у т.ч. тих, по яких ухвалено вирoki на підставі угод і виправдувальні вирoki, постановлено ухвали про закриття кримінального провадження

В середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить 1 місяць і 29 днів (59 днів).

У 2024 році строки розгляду справ розподілялись найбільш компактно – у межах від 6 до 96 днів зі середнім показником 25 днів, тоді як у 2025 році спостерігається істотне подовження строків із середнім показником 83 дні.

Водночас окремі вирoki ухвалювались або надзвичайно швидко (як-от вирoki у справі № 676/4240/24 у Кам'янець-Подільському міськрайонному суді Хмельницької області² – 6 днів, у справі № 344/21430/24 в Івано-Франківському міському суді Івано-Франківської області³ – 7 днів, у справі № 405/2503/25 у Подільському районному суді міста Кропивницького⁴ – 7 днів), або, навпаки, дуже довго (вирoki у справі № 559/3773/24 у Дубенському міськрайонному суді Рівненської області⁵ – 335 днів, у справі № 589/481/24 у Шосткинському міськрайонному суді Сумської області⁶ – 362 дні, майже календарний рік).

У справах, де було укладено угоди про визнання винуватості, середній строк розгляду у 2024 році становив 18 днів, а у 2025 році – 102 дні.

Також у цій категорії справ поширений спрощений судовий розгляд в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК. Тобто учасники кримінального провадження не оспорювали обставин справи, суд за їх згодою визнав недоцільним дослідження доказів у справі.

Так, у 2024 році спрощений судовий розгляд було застосовано у 5 справах із 17 проаналізованих (29,4%), тоді як у 2025 році частота застосування цієї процедури істотно зросла – до 22 справ із 40 (55,0%).

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131636897>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119976354>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123593781>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127186547>

⁵ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129976956>

⁶ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124725373>

У справах, де було застосовано спрощений судовий розгляд в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 349 КПК, середній строк розгляду у 2024 році становив 23 дні, а у 2025 році – 64 дні.

Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 5 місяців у 2024 році та 3 місяці у 2025 році. В окремих випадках ухвали були постановлені протягом кількох днів (наприклад, у справі № 577/3953/24 у Конотопському міськрайонному суді¹ – 10 днів у 2024 році та у справі № 532/2322/25 Кобеляцькому районному суді Полтавської області² – 8 днів у 2025 році), в інших випадках, навпаки, справи розглядались дуже довго (наприклад, справа № 566/1381/21 у Млинівському районному суді³ розглядалась 973 дні, що становить понад 2 роки і 8 місяців, а справа № 384/185/24 у Вільшанському районному суді Кіровоградської області⁴ розглядалась 314 днів).

Вироки ухвалювались, як правило, через кілька років після того, як мали бути подані декларації.

У 2024 році ухвалювались обвинувальні вироки щодо:

- неподаних щорічних декларацій та декларацій після звільнення за 2020–2023 роки (у середньому більше ніж через 2 роки у випадку вироків, ухвалених у загальному порядку);
- декларацій за 2020–2023 роки (у середньому через 3 із половиною роки у випадку вироків, ухвалених на підставі угод про визнання винуватості).

У 2025 році ухвалювались обвинувальні вироки щодо:

- неподаних щорічних декларацій та декларацій після звільнення за 2020–2024 роки (у середньому через 2 з половиною роки при ухваленні вироків у загальному порядку);
- декларацій за 2020–2024 роки (у середньому через понад 3 роки при укладенні угод про визнання винуватості).

Таким чином, у середньому вироки ухвалювались через 3 роки після встановлених законодавством строків подання декларацій.

2.3. Ознаки основного та кваліфікованого складів к.п.: загальна характеристика

Ознаками складу к.п., передбаченого ст. 366-3 КК, є:

1) **ознака об'єктивної сторони** – діяння: неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом «Про запобігання корупції».

Це к.п. є правопорушенням з **формальним складом** і є закінченим з моменту вчинення діяння;

2) **ознака суб'єктивної сторони** – вина у формі умислу;

3) **ознака суб'єкта** – суб'єкт декларування. Її характеристики наведено у примітці до ст. 366-2 КК.

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120738453>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130976042>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120205803>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124926252>

2.4. Покарання (основне та додаткове) та його розміри (строк)

Основне покарання за ст. 366-3 КК застосовувалось судами переважно у вигляді штрафу, тоді як більш суворі види покарання (позбавлення волі та обмеження волі) були застосовані лише у поодиноких випадках у 2025 році. Додаткове покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю застосовувалось майже у всіх проаналізованих справах.

2024 рік.

Видами **основного покарання** були:

- у 13 обвинувальних вироках із 17 (76,4%) – громадські роботи строком 150 годин;
- у 4 обвинувальних вироках із 17 (23,5%) – штраф у розмірі 2 500 нмдг.

Як **додаткове покарання** застосовувалось у 16 обвинувальних вироках із 17 (94,1%) позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

2025 рік.

Видами **основного покарання** були:

- в 1 обвинувальному вироку із 40 (2,5%) – позбавлення волі на певний строк – 1 рік;
- в 1 обвинувальному вироку із 40 (2,5%) – обмеження волі – на строк 2 роки;
- у 18 обвинувальних вироках із 40 (45%) – громадські роботи строком 150, 170, 180, 200 годин;
- у 20 обвинувальних вироках із 40 (50%) – штраф у розмірі 500 нмдг (2 рази), у розмірі 2500 нмдг (17 разів), у розмірі 1 250 нмдг (1 раз).

Як **додаткове покарання** застосовувалось у 39 обвинувальних вироках із 40 (97,5%) позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Єдиний вирок (у справі № 492/220/25, Арцизький районний суд Одеської області¹), коли не було застосовано позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, був оскаржений в апеляційному порядку та в подальшому скасований в частині призначення покарання. Апеляційний суд призначив² покарання, яким, окрім основного, передбачив позбавлення права обіймати посади в органах держаної влади та органах місцевого самоврядування строком на 1 рік.

Застосування більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, у випадках укладання угоди про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо корупційних к.п. або к.п., пов'язаних з корупцією, тобто ст. 69-2 КК, відбулось у трьох обвинувальних вироках у 2025 році.

В одному з випадків (рішення у справі № 750/2855/25 Деснянського районного суду м. Чернігова³) особа на час розгляду справи проходила службу у ЗСУ, що стало однією з основних підстав застосування ст. 69-2 КК. В інших двох (рішення у справах №№ 750/8985/25 та 751/1236/25 Деснянського районного суду м. Чернігова⁴ та Новозаводського районного суду

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126199146>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128783028>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126845360>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129254131>

м. Чернігова¹, відповідно) підставами були відсутність потерпілих, будь-якої майнової, моральної, фізичної шкоди, а також щире розкаяння.

В обох випадках застосування у 2025 році основного покарання у вигляді позбавлення волі або обмеження волі на певний строк особу було звільнено від відбування покарання з випробуванням.

Стосовно застосування позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю

У вироків за 2024 та 2025 роки застосовувались переважно аналогічні або максимально подібні один до одного формулювання. Так, з 57 проаналізованих вироків найчастіше траплялись такі формулювання:

- «посади, пов’язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування» – 9 випадків (15,7%);
- «посади в правоохоронних органах/органах України» – 13 випадків (22,8%). Водночас у всіх рішеннях, де наявне таке формулювання, суди не визначали, що саме слід розуміти під посадами в «правоохоронних органах».

Отже, деякі суди не дотримувались рекомендацій ВС, викладених у постанові від 2 лютого 2022 року у справі № 344/16025/18, що рішення суду про позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю має бути чітко і ясно сформульоване в резолютивній частині вироку для того, щоб не виникало жодних сумнівів під час його виконання.

Найбільш яскравими прикладами некоректного формулювання є:

- «обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю» – у рішеннях № 670/192/24 Віньковецького районного суду Хмельницької області², № 450/31/25 Пустомитівського районного суду Львівської області³;
- «обіймати посади чи займатись певною діяльністю, пов’язаною із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності», – у рішенні № 457/445/24 Трускавецького міського суду Львівської області;
- «обіймати посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях всіх форм власності, пов’язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування» – у рішенні № 585/646/2 Роменського міськрайонного суду Сумської області⁴.

2.5. Звільнення від покарання

Із 57 обвинувальних вироків за ст. 366-3 КК:

– у 5 випадках особу звільнено від покарання у зв’язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК), що становить 8,8% (у всіх проаналізованих вироків причиною впливу строків давності ставало пізнє звернення до суду – строки минали ще до звернення до суду з обвинувальним актом). Жодних процесуальних ускладнень, вчинення інших дій сторін, які впливали б на перебіг строків давності, та ухилення обвинувачених від слідства не

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125758925>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117714563>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127593053>

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132791154>

встановлено. Середній строк розгляду таких справ у суді становив 52 дні),

– у 2 випадках – звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК), що становить 3,5%.

У 2024 році звільнення від покарання застосовувалось лише на підставі впливу строків давності у 4 випадках із 17 (23,5%). Звільнення від покарання з випробуванням у цьому періоді не застосовувалось взагалі.

У 2025 році – в 1 випадку із 40 (2,5%) застосовано звільнення на підставі впливу строків давності; у 2 випадках (5,0%) – звільнення від покарання з випробуванням (ст. 75 КК).

2.6. Спеціальна конфіскація

Вироки, відповідно до яких застосовано спеціальну конфіскацію предмета к.п., відсутні.

2.7. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Відсутні судові рішення, відповідно до яких до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 366-3 КК.

3. Вироки, ухвалені в загальному порядку

3.1. Кількість справ, у яких на підставі ч. 3 ст. 349 КПК суди користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів

Виявлено 28 справ за ст. 366-3 КК (із 32, у яких ухвалено вироки, крім вироків за угодами, тобто 87,5%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів.

3.2. Докази, якими обґрунтовується вчинення к.п., та доведеність всіх обставин, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК

У цілому суди належно обґрунтовували вироки і доводили всі обставини, що підлягають доказуванню згідно зі ст. 91 КПК. Як зазначено вище, часто це робиться з посиланням на релевантні рішення ВС, витяги з яких наводяться нижче.

Щодо врахування обставин при призначення покарання

Суд, призначаючи покарання, повинен урахувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що обтяжують та пом'якшують покарання. Визначаючи ступінь суспільної небезпечності вчиненого злочину, суд повинен виходити із сукупності всіх обставин справи, зокрема форми вини, мотиву і цілі, способу, обстановки і стадії вчинення злочину, тяжкості наслідків, що настали (згідно з постановою ПВСУ від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання»¹, посилання на яку було здійснено у рішеннях у справі № 385/1528/25 Гайворонського районного суду Кіровоградської області², у справі № 342/1420/24 Городенківського районного суду Івано-Франківської області³, у справі

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131636897>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125595477>

До пом'якшуючих обставин суд відносив:

- щире каяття;
- активне сприяння розкриттю к.п.;
- повне визнання вини;
- позитивна характеристика за місцем проживання.

Обставин, які обтяжують покарання, у вироках за ст. 366-3 КК за досліджуваний період не встановлено.

Щодо суб'єкта злочину

Серед осіб, щодо яких виносилися вироки за ст. 366-3 КК, були:

– депутати сільських, селищних та міських рад, старости сіл, селищних округів, старостинських округів, головні спеціалісти відділів сільських та міських рад, спеціалісти сільських рад, провідні спеціалісти відділів земельних відносин сільських, селищних та міських рад, в.о. начальників відділів освіти виконавчих комітетів сільських рад, начальники відділів ЦНАП сільських рад, директори комунальних підприємств,

– молодші інспектори ГУНП, дільничні офіцери поліції, поліцейські (рядові поліції патрульної поліції, інспектори патрульної поліції, поліція охорони, батальйон конвойної служби), старші інспектори управління оперативної служби ГУНП,

– молодші інспектори відділів охорони, режиму і охорони слідчих ізоляторів та виправних колоній, лікар-отоларинголог військово-лікарської комісії, капітан служби цивільного захисту ДСНС, начальник караулу ДСНС,

- головний державний інспектор ДПС, провідні спеціалісти Держгеокадастру;
- спеціаліст відділу державної виконавчої служби;
- майстер лісу державної лісової охорони.

Судова практика стосовно встановлення того, що особа не подала декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом «Про запобігання корупції», є сталою – на підтвердження цього елементу доказування суд зазначає посаду обвинуваченого на момент вчинення к.п. та той факт, що особа належить до переліку суб'єктів, на яких поширюється Закон «Про запобігання корупції» (встановлення того, що особа є суб'єктом декларування).

Найчастіше суди посилаються на відповідний підпункт ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», в якому перелічені суб'єкти, на яких поширюється дія Закону, а також на відповідну частину ст. 45 Закону стосовно обов'язку подавати декларацію.

Наприклад: «Крім того, п.п. «д» п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону «Про запобігання корупції» встановлено, що суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби.

Згідно з ч. 1 ст. 45 Закону «Про запобігання корупції», особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а», «в»-«г» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному вебсайті НАЗК декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125196352>

за формою, що визначається НАЗК.

Відповідно до абзацу 2 ч. 2 ст. 45 Закону «Про запобігання корупції», особи, які припинили діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або іншу діяльність, зазначену у підпунктах «а», «в»-«г» пункту 2 частини першої статті 3, зобов'язані до 1 квітня наступного року після року припинення діяльності подати в установленому частиною першою цієї статті порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік» (з рішення у справі № 405/4170/25 Подільського районного суду м. Кропивницькому¹).

Проте наявні випадки, коли суди просто зазначають назви посад, без наведення достатнього обґрунтування того, що на особу поширюються відповідні вимоги, передбачені Законом «Про запобігання корупції» стосовно подання декларацій.

«З 04.01.2021 року ОСОБА_4 набув повноважень посадової особи місцевого самоврядування спеціаліста 1 категорії інформаційних технологій Аджамської сільської ради Кропивницького району Кіровоградської області, що розташована за адресою: Кіровоградська область, Кропивницький район, с. Аджамка, вул. Центральна, 65, став суб'єктом, на якого поширюється дія Закону «Про запобігання корупції», відповідно ст. 3 ч. 1 п. 1 п.п. «в». Розпорядженням Аджамського сільського голови Кропивницького району № 85 від 10.03.2022 року ОСОБА_4 звільнено з посади спеціаліста 1 категорії інформаційних технологій Аджамської сільської ради Кропивницького району з 11.03.2022 року на підставі ст. 36 КЗпП. ОСОБА_4, будучи суб'єктом, на якого поширюється дія Закону «Про запобігання корупції», достовірно знаючи про свій обов'язок подання декларації особи, яка припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування (після звільнення за 2022 рік), умисно, у строк не пізніше 31.01.2024 року, станом на 18.10.2024 року не подав вказану декларацію до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» (з рішення у справі № 390/2451/24 Кіровоградського районного суду м. Кіровоградської області²).

«ОСОБА_3, депутатка Вербської сільської ради Дубенського району Рівненської області, будучи суб'єктом декларування, достовірно знаючи про необхідність подання не пізніше 31 січня 2024 року щорічної декларації за 2021 та 2022 роки і до 1 квітня 2024 року щорічної декларації за 2023 рік шляхом заповнення на офіційному вебсайті НАЗК декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік за формою, що визначається НАЗК, умисно не подала щорічні декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбачені Законом «Про запобігання корупції» за 2021, 2022 та 2023 роки» (з рішення у справі № 559/3773/24 Дубенського міськрайонного суду м. Рівненської області³).

Щодо суб'єктивної сторони

У переважній більшості випадків у вирахах не зазначено, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання. Серед 32 проаналізованих рішень, ухвалених в загальному порядку, лише у 5 (15,6%) була відповідна згадка (1 – у 2024 році та 4 – у 2025).

Типовими доказами, якими обґрунтовується винуватість засудженої особи у к.п. за ч. 3 ст. 366-3 КК, постановлених у загальному порядку, за досліджуваний період є:

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131055730>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124008155>

³ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132791154>

– повідомлення НАЗК про факт неподання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на ім'я обвинуваченої особи, яким підтверджується, що на момент спливу граничних строків подання декларації така декларація була відсутня в інформаційно-телекомунікаційній системі ЄДРД;

– документи, що підтверджують перебування на посаді, яка покладає на особу обов'язок подавати відповідну декларацію (витяг з наказу про призначення; штатний розпис чи номенклатура посад; витяг з наказу про звільнення тощо);

– висновок судової експертизи, яким підтверджується ознайомлення особи з вимогами антикорупційного законодавства під час перебування на відповідній посаді у формі підпису у графі «Ознайомлений (підпис особи)» у витягу із Закону «Про запобігання корупції».

3.3. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків в загальному порядку (32 вирокі) суди у 25 випадках (78,1%) призначали реальне покарання, а в 7 випадках звільняли осіб від покарання.

При цьому додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у 31 випадку (96,8%).

4. Вироки, ухвалені на підставі угод

Судові вирокі, ухвалені на підставі угод, не передбачають дослідження доказів, а спираються на добровільне визнання вини обвинуваченим з метою оптимізації ресурсів кримінального переслідування.

Судом перевіряється дотримання законодавчо встановленого порядку укладення угоди, добровільність її укладення тощо (ст.ст. 468–470 КПК). Такі дії здійснюються шляхом опитування обвинуваченого: його запитують, чи укладення угоди є добровільним, тобто згідно з ч. 6 ст. 474 КПК не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, а у разі наявності в нього захисника – шляхом опитування захисника обвинуваченого.

Що стосується змістовної частини угоди про визнання винуватості, то вона містить типову формулу, відповідно до якої обвинувачений беззастережно визнає свою винуватість, далі викладається узгоджене покарання між ним і прокурором.

Під час аналізу угоди судом застосовувались спеціальні ст.ст. 471 та 472 КПК. Рідше суд посилався на практику ВС. Поодинокими є випадки, коли суди керувались висновками ВС. Це, наприклад, рішення у справі № 490/5982/25¹ Центрального районного суду м. Миколаєва:

У постанові ВС від 20 березня 2019 року у справі № 638/15818/14-к зазначено, що кримінальне процесуальне законодавство України визначає порядок здійснення кримінального провадження (ст. 1 КПК), а ст.ст. 468–476 цього Кодексу регулюють особливості кримінального провадження на підставі угод. Проте кримінальне процесуальне законодавство не визначає матеріально-правових підстав призначення кримінального покарання чи звільнення від нього чи від його відбування (ці питання регулюються законом про кримінальну відповідальність).

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130792792>

4.1. Покарання: основне та додаткове. Звільнення від покарання

У разі винесення вироків на підставі угод (25 вироків) суди, керуючись законом, у 18 випадках (72%) призначали реальне покарання, а в 7 випадках (28%) звільняли осіб від покарання (з них 5 – через сплив строків притягнення до відповідальності і 2 – за ст. 75 КК).

Додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю призначалось у 24 випадках.

5. Виправдувальні вирoki

Загалом із числа 57 проаналізованих вироків жоден не був виправдувальним.

6. Ухвали (постанови) про закриття кримінального провадження: підстави закриття

Відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК суд має право закрити кримінальне провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності.

Із 20 ухвал про закриття кримінального провадження за ст. 366-3 КК у 2024–2025 роках переважну більшість становили рішення про звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності – 16 справ (80,0%), тоді як звільнення у зв'язку зі зміною обстановки стосувалось лише 4 справ (20,0%). Зокрема, у 2024 році закриття за давністю становило 70,0% (7 справ), а у 2025 році цей показник зріс до 90,0% (9 справ).

Щодо закінчення строків давності

«Статтею 49 ч. 1 пункти 1, 2 КК України передбачено: особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вирокom законної сили минули такі строки: два роки – у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі; три роки – у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачено покарання у виді обмеження волі, чи у разі вчинення нетяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років.

Стаття 366-3 КК в редакції Закону № 1074-IX від 04.12.2020, який діяв на час інкримінованого обвинуваченому діяння (1 квітня 2021 року), передбачала таке покарання за вчинення цього кримінального правопорушення: штраф від двох тисяч п'ятсот до трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 150 до 240 годин, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Стаття 366-3 КК в редакції Закону № 1576-IX від 29.06.2021, який є чинним станом на час винесення цієї ухвали, передбачає таке покарання за вчинення цього кримінального правопорушення: штраф від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від 150 до 240 годин або обмеження волі на строк до двох років, або позбавлення волі на один рік, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Згідно з статтею 12 КК зазначене кримінальне правопорушення віднесене: за статтею 366-3 КК – до нетяжких злочинів у редакції Закону від 29.06.2021 № 1576-IX, який є чинним станом на час винесення цієї ухвали, а за редакцією Закону від 04.12.2020 № 1074-IX, який був чинним станом на квітень 2021 року, – до кримінальних проступків.

Станом на час винесення цієї ухвали, починаючи з квітня 2021 року, минуло більше 3

років.

Отже, має місце закінчення строків, які передбачені статтею 49 ч.1 пунктами 1, 2 КК України» (з ухвали у справі № 302/1515/24 Міжгірського районного суду Закарпатської області¹).

Щодо зміни обставинки

Відповідно до ст. 48 КК особу, яка вперше вчинила кримінальний проступок або нетяжкий злочин, крім корупційних к.п., може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо буде визнано, що на час кримінального провадження внаслідок зміни обставинки вчинене нею діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною. Після внесення змін до КК, згідно із Законом від 29 червня 2021 року № 1576-IX, к.п., передбачене ст. 366-3 КК, стало вважатись не кримінальним проступком, а нетяжким умисним злочином.

Водночас Законом № 1576-IX доповнено ст. 45 КК приміткою, що к.п., пов'язаним з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважається і к.п., передбачене ст. 366-3 КК, чим унеможливлено звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обставинки.

Таким чином, у справах про к.п. за ст. 366-3 КК, що були вчинені до 21.07.2021 (дата набрання чинності Законом № 1576-IX), суд може звільнити особу від відповідальності у зв'язку зі зміною обставинки. У такому випадку в ухвалі зазначається, що особа вчинила к.п. вперше, активно сприяла його розкриттю, подала декларацію тощо, внаслідок цього вчинене обвинуваченим діяння втратило свою суспільну небезпечність і він перестав бути суспільно небезпечним, що є підставою для зміни обставинки.

«Таким чином, зміни від 21.07.2021 року посилили кримінальну відповідальність за ст. 366-3 КК і погіршили становище обвинуваченої, тому відповідно до ч. 2 ст. 5 КК ці зміни не можуть бути застосовані до обвинуваченої ОСОБА_3. Отже, суд застосовує Закон про кримінальну відповідальність, зокрема норми ст. 366-3, ст. 45 та ст. 48 КК, що діяли на момент вчинення кримінального правопорушення, а саме до 21.07.2021 року. За редакцією ст. 366-3 КК, яка діяла на час вчинення кримінального правопорушення (27.11.2020 року), це кримінальне правопорушення, відповідно до ст.12 КК, являлось кримінальним проступком» (з ухвали у справі № 404/827/24 Фортечного районного суду міста Кропивницького²).

«Згідно із Законом «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» № 1576-IX від 29.06.2021, який набрав чинності 21.07.2021, санкція ст. 366-3 КК доповнена словами «або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі строком на один рік». Таким чином, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366-3 КК, перетворилося з кримінального проступку на нетяжкий умисний злочин. Крім того, Закон №1576-IX доповнив примітку до ст. 45 КК абзацом другим такого змісту: «Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 366-2, 366-3 цього Кодексу», та доповнив наведений у ст. 48 КК перелік кримінальних правопорушень, за вчинення яких особа не може бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обставинки, кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією. Суд зазначає, що вказані зміни до КК, які посилюють кримінальну відповідальність обвинуваченого та погіршують його становище, не можуть бути застосовані відповідно до вимог ч. 2 ст. 5 КК...» (з ухвали у

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123160308>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117953692>

Суди посилались на правові позиції ВС².

7. Відомості про апеляційне та касаційне оскарження судових рішень та їх скасування, зміну³

В апеляційному порядку оскаржено 1 вирок. Апеляційну скаргу задоволено, вирок скасовано в частині призначення покарання.

Вироком Арцизького районного суду Одеської області від 26 березня 2025 року у справі № 492/220/25 обвинуваченого визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого ст. 366-3 КК, та призначено йому покарання у виді штрафу у розмірі дві тисячі п'ятсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить 42 500 гривень.

Однак ухвалою Одеського апеляційного суду від 10 липня 2025 року вирок було скасовано в частині призначеного покарання: апеляційний суд встановив, що санкцією ст. 366-3 КК передбачено обов'язкове додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке суд першої інстанції не призначив. Апеляційний суд ухвалив новий вирок, яким обвинуваченого засуджено за ст. 366-3 КК до покарання у виді штрафу у розмірі дві тисячі п'ятсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян, що становить 42 500 грн, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування строком на 1 рік» (з рішення у справі № 492/220/25 Арцизький районний суд Одеської області⁴).

Висновки

1. Протягом 2024–2025 років суди ухвалили 91 вирок за ст. 366-3 КК (19 – у 2024 році і 72 – у 2025 році), з них 7 вироків до 1 січня 2026 року не набрали законної сили (1 вирок – у 2024 році і 6 вироків – у 2025 році).

2. Із числа 57 проаналізованих вироків – усі 57 (100%) обвинувальні (з них 25 – за угодами з прокурором).

3. У ЄДРСР на сторінці ст. 366-3 КК під час пошуку за контекстом «звільнити від кримінальної відповідальності» виявлено 291 ухвалу (з них проаналізовано 20). Отже, кількість ухвал про закриття кримінального провадження приблизно втричі перевищує кількість ухвалених вироків.

4. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124207483>

² Зокрема, у таких проаналізованих в межах цього дослідження ухвалях:

– ухвала Міжгірського районного суду Закарпатської області від 19 листопада 2024 року у справі № 302/1515/24;

– ухвала Конотопського міськрайонного суду Сумської області від 1 липня 2024 року у справі № 577/3218/24;

– ухвала Рогатинського районного суду Івано-Франківської області від 5 лютого 2025 року у справі № 349/2003/24;

– ухвала Летичівського районного суду Хмельницької області від 9 квітня 2025 року у справі № 678/236/25;

– ухвала Олександрівського районного суду Кіровоградської області від 22.05.2025 у справі № 397/109/25.

³ Аналізуються тільки ті судові рішення, апеляційний та касаційний розгляд яких завершився до кінця 2025 року.

⁴ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126199146>

ухваленням вироків становить 1 місяць і 29 днів (59 днів). Водночас окремі вирoki ухвалювались або надзвичайно швидко (6–7 днів), або, навпаки, дуже довго (до одного календарного року). Справи, вирoki по яких ухвалено на підставі угод, у середньому розглядались 18 днів у 2024 році та 101 день у 2025 році. Справи, по яких постановлено ухвали про закриття кримінального провадження, у середньому розглядались 5 місяців у 2024 році та 3 місяці у 2025 році; окремі ухвали постановлені протягом кількох днів, тоді як окремі справи розглядались понад 2 роки.

У середньому вирoki ухвалювались через 3 роки після встановлених законодавством строків подання декларацій.

5. Виявлено 28 справ за ст. 366-3 КК (із 32, в яких ухвалено вирoki у загальному порядку, тобто 87,5%), під час розгляду яких суди на підставі ч. 3 ст. 349 КПК користувались своїм правом визнати недоцільним дослідження доказів. У 2024 році – 29,4% таких справ, у 2025 році – 55,0%.

6. Основне покарання у 2024 році призначалось переважно у вигляді громадських робіт строком 150 годин (76,4% вироків), у 2025 році – переважно у вигляді штрафу у розмірі 2 500 нмдг (50,0% вироків). Як додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю застосовувалось у 94,1% вироків у 2024 році та у 97,5% у 2025 році.

7. Наявні випадки застосування більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69-2 КК), – у трьох обвинувальних вироків у 2025 році.

8. У більшості проаналізованих вироків, ухвалених в загальному порядку, суди недостатньо встановлювали суб'єктивну сторону складу к.п. – не доводили, що особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання. У 2024 році умисел доведено лише в 1 вирокі, у 2025 році в 4.

9. Суди не дотримувались рекомендацій ВС щодо чіткого і конкретного формулювання додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Траплялись як надмірно широкі формулювання, так і позбавлені будь-якої конкретності.

10. Із 57 обвинувальних вироків у 5 особу звільнено від покарання у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК) – 8,8%, а ще у 2 – звільнено від покарання з випробуванням (ст. 75 КК) – 3,5%.

11. Із 20 проаналізованих ухвал про закриття кримінального провадження у 16 випадках (80,0%) підставою стало закінчення строку давності (ст. 49 КК), у 4 – зміна обстановки (ст. 48 КК). Стаття 48 КК застосовувалась лише щодо правопорушень, вчинених до 21 липня 2021 року.

12. В апеляційному порядку оскаржено лише 1 вирок – його скасовано в частині призначення покарання у зв'язку з непризначенням обов'язкового додаткового покарання, передбаченого санкцією ст. 366-3 КК.

3. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Загалом в межах цього дослідження проаналізовано:

– 578 вироків (із 4 651, що є в ЄДРСР за статтями КК про корупційні та пов'язані з корупцією к.п., з них 3 167 або 68,1% – вирoki за ст. 369 КК), тобто проаналізовано 12,4% вироків, ухвалених за зазначеними статтями протягом 2024–2025 років;

– 288 ухвал про звільнення від кримінальної відповідальності (відповідно, із 1 308 таких ухвал, із них 884 або 67,6% – ухвали за ст. 191 КК), тобто проаналізовано 22,0% ухвал, постановлених за зазначеними статтями протягом 2024–2025 років.

2. Із 578 проаналізованих вироків – 272 (47,1%) – вирoki за угодами (з них 1 вирок – за угодою з потерпілим за ст. 364-1 КК).

Найчастіше вирoki за угодами ухвалювались у справах про к.п., передбачені ст.ст. 365-2 (80% від кількості обвинувальних вироків), 364 (61,0%), 368-3 (60%), 191 (57,5%), 368 (56,3%), 354 КК (53,8%), найменше – за ст.ст. 369 (42,3%) і 366-2 (25,0%), а за ст. 410 КК таких вироків не було.

3. Як правило, відсутні обвинувальні вирoki у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченими ч.ч. 2–5 ст. 191, ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 368-5, 369, 369-2, 410, 366-2 і 366-3 КК, як предикатними злочинами.

Винятками є:

– 6 обвинувальних вироків у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ч.ч. 2–5 ст. 191 КК, як предикатним злочином;

– 2 обвинувальних вирoki у справах про легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК), із к.п., передбаченим ст. 410 КК, як предикатним злочином.

4. Переважній більшості вивчених вироків не вистачає належної та уніфікованої структури тексту, у них відсутня рубрикація за тематичною спільністю, нумерація пунктами абзаців, різниться послідовність викладу описово-мотивувальної частини. У вироків навіть не нумеруються епізоди злочинної діяльності, кількість яких іноді сягає десятків. Усе це значно ускладнює аналіз вироків судами апеляційної і касаційної інстанцій та дослідниками, виявлення в них прогалин та інших вад.

Проте є (і в звіті їх наведено) гарні приклади того, що деякі судді, насамперед ВАКС, все ж застосовують таку форму вироку, яка дає змогу не пропустити жодної відповідної вимоги КПК.

5. У середньому строк розгляду в суді першої інстанції кримінальних справ з ухваленням вироків становить, зокрема:

– за ст. 366-3 КК – 2 місяці;

– за ст.Ст. 354 і 369 КК – 3 місяці;

- за ст.ст. 366-2 і 410 КК – 10 місяців;
- за ст. 191 КК – 1 рік;
- за ст.ст. 210 і 364-1 КК – 1 рік і 5 місяців;
- за ст. 364 КК – 1 рік і 7 місяців;
- за ст. 369-2 КК – 2 роки;
- за ст. 365-2 КК – 2 роки і 3 місяці;
- за ст.ст. 368, 368-3, 368-4 КК – 3 роки.

При цьому справи, в яких ухвалювались обвинувальні вироки на підставі угод, розглядались набагато швидше, ніж інші, – у середньому 8 місяців. Тоді як справи з постановленням обвинувальних вироків у загальному порядку – 2 роки 4 місяці, виправдувальних вироків – 2 роки 10 місяців, а ухвал про закриття кримінального провадження – 3 роки 3 місяці.

Водночас окремі вироки чи ухвали про закриття кримінального провадження ухвалювались або надзвичайно швидко (наступного дня після надходження провадження до суду чи у строк від 2 до 12 днів), або, навпаки, дуже довго – до 12 років).

6. Як правило, вироки ухвалювались:

– у справах про корупційні к.п., передбачені ст.ст. 354, 369 КК, – через 1 рік після вчинення к.п., ст.ст. 368, 369-2, 410 КК – через 2 роки після події, ст.ст. 191, 364, 364-1, 365-2 КК – через 4–6 років після події. В окремих випадках виправдувальні вироки стосувалися подій майже 20-річної давності;

– у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені ст.ст. 366-2 і 366-3 КК, – через 2–3 роки після вчинення к.п.

7. Дуже мало випадків застосування судами спеціальної конфіскації у справах про корупційні к.п.

Із 57 проаналізованих у межах цього дослідження вироків вона застосовувалась лише у 57 випадках, зокрема: у 5 вироків за ст. 191 КК, 7 вироків за ст. 369-2 КК, 41 вироків за ст. 369 КК, а також по одному вироків за ст.ст. 354, 364, 368-3, 368-5 КК, – і в жодному випадку – у вироків за ст.ст. 210, 364-1, 365-2, 368, 368-4, 410 КК.

У випадках незаконного отримання права власності на земельні ділянки, транспортні засоби, грошові кошти та інші предмети неправомірної вигоди спеціальна конфіскація не застосовувалась, накладений на них арешт судами скасовувався, зокрема з тієї підстави, що «умовами угоди спеціальну конфіскацію до обвинуваченого не передбачено». З огляду на це рекомендується встановити у КПК, що умови угоди не можуть передбачати незастосування спеціальної конфіскації предмета к.п., засобів і знарядь, а також доходів від к.п.

8. Реальне покарання у виді позбавлення волі або альтернативного покарання призначено у більшості випадків винесення обвинувальних вироків, при цьому: за ст. 365-2 КК – у 20%, за ст. 191 КК – 30,1%, за ст. 364 КК – 50,8%, за ст. 364-1 КК – 75%, за ст. 369 КК – 79,5%, за ст. 366-3 КК – 87,7%, за ст. 368 КК – 88,8%, за ст. 368-3 КК – 90,9%, за ст. 366-2 КК – 92,9%, за ст. 369-2 КК – 98,7%, а за ст.ст. 354, 368-4 і 410 КК – 100%.

Відповідно, найбільше осіб було звільнено від покарання згідно з вироків за ст.ст. 368-5, 365-2, 191 КК.

9. Як додаткове покарання в обвинувальних вироках застосовувались:

- за ст. 365-2 КК – у 100% вироків застосовано позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; у 20% вироків – конфіскацію майна;
- за ст. 368 КК – у 100% вироків застосовано позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; у 100% вироків за ч.ч. 3 та 4 ст. 368 КК, ухвалених в загальному порядку, – також конфіскацію майна;
- за ст. 364 КК – у 95,0% вироків застосовано позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; у 84,7% – штраф;
- за ст. 366-2 – у 96,4% вироків – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю;
- за ст. 366-3 – у 95,8% вироків – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.
- за ст. 364-1 КК – у 95% вироків – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю;
- за ст. 191 КК – у 91,7% вироків застосовано позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю; у 19 % вироків – конфіскацію майна;
- за ст. 368-3 – у 72,7% вироків – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю;
- за 369-2 – лише у 3,8% вироків – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

У вироків за ст.ст. 210, 354, 368-4, 368-5, 369, 410 КК додаткові покарання не застосовувались.

При цьому, хоча к.п., передбачені ч.ч. 3, 4 ст. 354 КК, завжди вчиняються у зв'язку із обійманням особою певної посади або зайняттям певною діяльністю, а в деяких кримінальних провадженнях було по кілька епізодів вчинення зазначених правопорушень і вони поєднувалися зі службовим підробленням, вчинялися у співучасті, в жодній із кримінальних справ судами не застосовано додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю відповідно до ч. 2 ст. 55 КК.

Суди переважно не враховували рекомендації ВС щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю з таким формулюванням, яке позбавляло б засудженого можливості обіймати такі посади або займатися такою діяльністю, які за змістом (характером) і обсягом повноважень є аналогічними тим, з якими було пов'язане вчинення к.п. Суди формулювали у вироків цей вид покарання у найрізноманітніші способи – від надзвичайно широких (як-от «посади в органах державної влади») до надзвичайно вузьких («виконувати організаційно-розпорядчі функції у виді ініціювання питання преміювання підлеглих військовослужбовців» або («виконувати організаційно-розпорядчі функції у виді безпосередньої участі у вирішенні питань щодо комплектування 78 окремого взводу охорони та обслуговування (органу військової контррозвідки СБУ) військової частини НОМЕР_1»). Встановлюючи заборону обіймати певні посади, суди не визначали, що саме слід розуміти, зокрема, під посадами в «органах державного управління», «правоохоронних органах», «військовій та оборонній сферах», посадами, пов'язаними з «управлінням державними підприємствами» або з «організацією фінансово-господарської діяльності» тощо.

Позбавлення військового звання як додаткове покарання не застосовувалось – офіцери і сержанти, які вчинили тяжкі злочини, залишилися у своїх військових званнях.

У кількох випадках у вироках суду передбачено внесок засудженого на користь ЗСУ, який згідно з КК не є ані основним, ані додатковим покаранням.

10. З'явилися випадки *подвійного пом'якшення* покарання, що виглядає як особливо поблагливе ставлення прокуратури до певних службових осіб керівного складу військових формувань: згідно з угодою суд спочатку із застосуванням ч. 1 ст. 69-2 КК призначав основне покарання у виді позбавлення волі на строк 2 роки, а потім на підставі ч. 1 ст. 58 КК замість позбавлення волі – службове обмеження для військовослужбовців.

11. У жодному з проаналізованих вироків предметом неправомірної вигоди не були вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

12. Виявлено лише 1 вирок, відповідно до якого до юридичних осіб застосовано заходи кримінально-правового характеру у зв'язку із корупційним к.п., передбаченим ст. 369 КК. В усіх інших проаналізованих справах такі рішення відсутні.

13. Суди досить активно користуються можливістю визнати недоцільним дослідження доказів з урахуванням положення ч. 3 ст. 349 КПК, особливо в деяких категоріях справ, наприклад у вироках: за ст. 191 КК – у 13 із 31 вироку, ухваленого в загальному порядку, за ст. 354 КК – у 9 із 13, за ст. 364 КК – у 7 із 44, за ст. 368 КК – у 10 із 35, за ст. 369 КК – у 27 із 47, за ст. 369-2 КК – у 38 із 41, за ст. 410 КК – у 4 із 4, за ст. 366-2 КК – у 18 із 21, за ст. 366-3 КК – у 28 із 32.

Тексти цих вироків характеризуються стислістю й браком належного дослідження доказів. У деяких вироках не наведено жодного обґрунтування доведеності вини особи у вчиненому к.п., крім пояснень обвинуваченого, а іноді навіть була відсутня пряма вказівка на застосування судом ч. 3 ст. 349 КПК.

У випадку застосування ч. 3 ст. 349 КПК і визнання вини обвинуваченим суди, зокрема у вироках за ч. 1 ст. 368 КК, застосовували повний спектр розмірів штрафу та строків позбавлення права займатись певною діяльністю та обіймати певні посади. Цю тенденцію варто змінювати, оскільки обвинувачені, які визнають вину, не зазнають заохочувальних наслідків, порівняно з іншими обвинуваченими, які не визнавали вину, на судові розгляди справ яких держава витратила більші ресурси, проте яким було призначено менші розміри штрафу або коротший строк додаткового покарання.

14. У деяких випадках має місце очевидно неправильна правова кваліфікація вчиненого к.п. або інші помилки у кваліфікації.

Наприклад, у вироках за ст. 364 КК судами встановлено, що службова особа діяла з метою одержання неправомірної вигоди, фактично одержала як вигоду майнового характеру, так і реальну можливість розпорядитися нею чи використати її – і такою можливістю скористалася, зокрема привласнила, розтратила чуже майно або заволоділа ним шляхом зловживання владою чи службовим становищем. Іншими словами, в діянні, яке вчинили відповідні особи, наявний склад к.п., передбаченого не ст. 364 КК, а ч.ч. 2–5 ст. 191 або ч.ч. 2–4 ст. 410 КК. Суди, керуючись ч. 1 ст. 337 КПК, проводили судовий розгляд лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта. Але чому прокурори у таких

випадках висували обвинувачення саме за ст. 364 КК, є правовою проблемою, яка потребує спеціального дослідження й адекватного реагування.

Серед проаналізованих 59 обвинувальних вироків у 24 випадках діяння службової особи кваліфікувалось одночасно за ст.ст. 364 КК і 366 КК, причому у трьох випадках – за ч. 2 ст. 366 КК як службове підроблення, що спричинило тяжкі наслідки. У таких ситуаціях вбачається порушення принципу *non bis in idem*, оскільки склад к.п., передбаченого ч. 2 ст. 366 КК, є спеціальним по відношенню до складу к.п., передбаченого ч. 2 ст. 364 КК.

Суди не завжди враховували рішення ВС у тій частині, що наслідком злочину, передбаченого ст. 364 КК, може бути *лише пряма дійсна шкода*, і що мають встановлюватися істотна шкода або тяжкі наслідки, у чому саме вони полягають та їхні розміри.

В окремих випадках суди помилково кваліфікували діяння особи за ст. 191 КК за одним і тим же епізодом і як привласнення, і як розтрату, тобто вважаючи розтратою майна витрачання його на власний розсуд після привласнення. Трапляється, що в одному судовому вирокі розглядалось декілька епізодів к.п. і суд кваліфікував дії особи щодо одних епізодів як привласнення, а щодо інших – як розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Попри різноманітність посад службових осіб, назви яких іноді не дають уявлення про зміст і обсяг повноважень на посаді, в багатьох вироків за ст. 191 КК суди не встановлювали той факт, що особа, яка вчинила к.п., є службовою особою, ознаки якої описано у ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК, та помилково посилались на п. 1 примітки до ст. 364 КК, в якому про ст. 191 КК не згадується. І навпаки, у вироків за ст. 364 КК не встановлювали той факт, що особа, яка вчинила к.п., є публічною службовою особою, ознаки якої описано у п. 1 примітки до ст. 364 КК, і помилково посилались на ч.ч. 3 і 4 ст. 18 КК чи на п. 1 примітки до ст. 425 КК або уникали будь-якого із цих посилань.

15. Практичною проблемою є кваліфікація к.п. у випадках вчинення певних незаконних дій щодо військового майна військовою службовою особою: за ст. 410 КК можуть бути кваліфіковані лише *викрадення і привласнення* такого майна, вчинені військовою службовою особою із зловживанням службовим становищем. Водночас *розтрату* військового майна та заволодіння ним шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем слід кваліфікувати окремо за ст. 191 КК.

У випадках, коли особа частину майна привласнює, а іншу частину розтрачує, її діяння слід кваліфікувати як сукупність к.п. за ст.ст. 410 і 191 КК. Такі складнощі очевидно є зайвими, а тому ст. 410 слід було б виключити із КК; крім іншого, це дало б змогу у відповідних випадках застосовувати розміри, передбачені пп. 3 і 4 примітки до ст. 185 КК.

16. Суди допускали й інші змістовні помилки.

Так, не в усіх вироків за ст. 364 КК зазначали, що службова особа діяла *всупереч інтересам служби* або, зазначивши, що особа діяла всупереч інтересам служби, не завжди вказували, яким саме актам законодавства суперечили її дії чи бездіяльність. У багатьох випадках суди визначали лише підзаконні акти, всупереч яким діяла службова особа, але не вказували закони, на виконання яких ці підзаконні акти були затверджені. Це не узгоджується з положенням ч. 2 ст. 19 Конституції України, згідно з яким посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У вироках за ст. 364-1 КК суди часто обмежувалися лише вказівкою на те, що діяння було вчинене всупереч інтересам юридичної особи приватного права, без зазначення, в чому ці інтереси полягали та як вчинене к.п. їм суперечить. В більшості вироків за ст. 364-1 КК суди перерахували повноваження, якими був наділений обвинувачений, без конкретизації, якими саме повноваженнями відбулося зловживання та на підставі якого акта суб'єкт к.п. був ними наділений.

У переважній більшості вироків не зазначено, що особа *усвідомлювала* суспільно небезпечний характер свого діяння, а там, де йшлося про певні наслідки діяння, – що вона також передбачала такі суспільно небезпечні наслідки і бажала або свідомо припускала їх настання.

У переважній більшості проаналізованих вироків за ст.ст. 191, 354, 364, 364-1, 365-2 КК не згадується про встановлення судом *причинового зв'язку* між діянням та наслідками у виді істотної шкоди чи тяжких наслідків.

У всіх справах за ст. 191 КК суди встановили, що майно, яким особа неправомірно заволоділа, є чужим для неї, але в окремих справах не визначили власника такого майна.

У двох вироках за ст. 410 КК суди не вказали, що к.п. спричинило істотну шкоду. При цьому в одному з цих вироків встановлено, що спричинено збитки військовій частині на загальну суму 269 626 грн, а в іншому – що державі в особі військової частини спричинено шкоду у виді матеріальних збитків у розмірі 4 523 256 гривень. В двох інших випадках суди, хоча і згадали у вирoku про заподіяння істотної шкоди, жодним чином не обґрунтували її настання.

17. У більшості вивчених обвинувальних вироків за ст. 364 КК описано ситуації, в яких службова особа вчиняє діяння з метою одержання неправомірної вигоди не для себе, а *для третьої особи*. Третьою особою, як правило, є ТОВ, ФОП або звичайна фізична особа. У таких випадках фактично йдеться про хабарництво – службова особа одержує частину неправомірної вигоди в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Проте прокурори не доводили і не кваліфікували діяння службових осіб за ст. 368 КК, а діяння осіб, які надали неправомірну вигоду службовій особі, за ст. 369 КК. Причини того, чому здійснюється неправильна (неповна) кваліфікація, підлягають спеціальному аналізу.

18. Із числа 578 проаналізованих вироків 43 (7,4%) є виправдувальними.

Звертає на себе увагу той факт, що у відсотковому відношенні найбільше виправдувальних вироків ухвалено за ст.ст. 191, 210, 364, 364-1, 365-2 КК, які передбачають відповідальність за різноманітні службові зловживання, – 36 із 192 проаналізованих вироків (18,8%), тоді як за ст.ст. 354, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 КК, які передбачають відповідальність за хабарництво, – лише 7 із 299 (2,3%).

19. Загалом проаналізовано 288 ухвал про закриття кримінального провадження.

Суди, закриваючи кримінальні провадження, використовували для цього різноманітні підстави, передбачені законом:

- у 186 випадках – закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49 КК);
- у 51 випадку – відмова потерпілого від обвинувачення (за ст.ст. 364-1 і 365-2 КК);

- у 14 випадках – невстановлення особи, яка вчинила к.п., та закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК);
- у 14 випадках – закінчення строку досудового розслідування (п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК);
- в 11 випадках – смерть обвинуваченого (п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК);
- у 4 випадках – спеціальна підстава звільнення від кримінальної відповідальності, передбачена ч. 5 ст. 354 КК (ця підстава застосовувалась тільки у справах за ст. 354 і жодного разу – у справах за ст.ст. 368-3, 368-4, 369 і 369-2 КК);
- у 4 випадках – зміна обстановки (ст. 48 КК);
- у 4 випадках – втрата чинності законом, що передбачав кримінальну відповідальність.

У справах про к.п., передбачені ст.ст. 364-1 і 365-2 КК, у переважній більшості (62 проти 27 та 10 проти 62, відповідно) випадків завершення розслідування судами приймалось рішення про закриття кримінального провадження.

У деяких справах, по яких виносились ці ухвали, йшлося про події, що мали місце понад 10 років, а іноді навіть понад 20 років тому.

20. В апеляційному порядку оскаржено 94 вироки із проаналізованих 578, тобто 16,3%. Із числа оскаржених вироків 33 скасовано (35,1%), а 4 змінено (4,3%).

21. На відповідні правові позиції ВС посилаються у своїх рішеннях далеко не всі суди. У позитивному плані можна відмітити ВАКС, який робить це практично в усіх випадках.

Проте лише в одиничних випадках суди у вироках посилались на правові позиції ВС, розглядаючи справи про к.п., передбачені ст.ст. 354, 364-1, 365-2, 368-4, 369-2, 366-3 КК, а посилання на правові висновки ВС або прецеденти ЄСПЛ у вироках за ст. 368-3 КК є здебільшого формальними.

22. 5 справ – 3 справи за ст. 191 КК і 2 справи за ст. 368 КК – розглянуто в порядку спеціального судового провадження за відсутності обвинуваченого (in absentia).

Зразки структури описово-мотивувальної частини вироків судів за ст. 364 КК

Описово-мотивувальна частина вироку Херсонського міського суду від 2 червня 2025 року у справі № 766/15767/17¹

- I. Формулювання обвинувачення, яке пред'явлене особі і визнане судом недоведеним
- II. Позиції сторін кримінального провадження під час судового розгляду
 - Прокурор
 - Захисник
- III. Докази сторони обвинувачення, якими обґрунтовано обвинувачення
 - 3.1. Показання свідків
 - 3.2. Докази на обґрунтування належності ОСОБА_ до суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК
 - 3.3. Обґрунтування права власності на спірну квартиру
 - 3.4. Документи виконавчого провадження
 - 3.5. Докази, надані стороною захисту
- IV. Підстави для виправдання обвинуваченого та мотиви, з яких суд відкидає докази обвинувачення
- V. Підстави для залишення позову без розгляду
- VI. Інші питання, які вирішуються судом при ухваленні вироку

Описово-мотивувальна частина вироку ВАКС від 29 жовтня 2024 року у справі № 991/3348/22²

- I. Вступ
- II. Формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним
- III. Позиції учасників кримінального провадження
- IV. Встановлені судом фактичні обставини та докази на їх підтвердження
 - 4.1. Обставини щодо закупівлі дизельного пального
 - 4.2. Чи становить підвищення ціни на дизельне пальне подію кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК
 - 4.3. Чи наявний в діях ОСОБА_ склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 27, ч. 2 ст. 364 КК
 - 4.4. Чи наявний в діях ОСОБА_ склад кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК
 - 4.5. Оцінка аргументів сторони захисту
 - 4.6. Належність, допустимість, достовірність і достатність доказів, досліджених судом
- V. Призначення покарання

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127775862>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122629982>

- VI. Рішення по цивільному позову
- VII. Заходи забезпечення кримінального провадження
- VIII. Процесуальні витрати
- IX. Інші питання

**Описово-мотивувальна частина вироку ВАКС
на підставі угоди від 9 травня 2025 року у справі № 991/2053/22¹**

1. Історія кримінального провадження
2. Формулювання обвинувачення та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, які передбачають кримінальні правопорушення, у вчиненні яких обвинувачується ОСОБА_
3. Відомості про укладену угоду, її реквізити, зміст та узгоджена міра покарання
4. Позиції учасників судового розгляду щодо поданої угоди
5. Мотиви суду
 - 5.1. Щодо відповідності змісту угоди вимогам законодавства
 - 5.2. Щодо відповідності умов угоди вимогам законодавства
 - 5.3. Щодо відповідності угоди інтересам суспільства
 - 5.4. Щодо можливості порушити права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб
 - 5.5. Щодо добровільності укладення угоди про визнання винуватості
 - 5.6. Щодо можливості виконання обвинуваченим зобов'язань за угодою
 - 5.7. Щодо наявності фактичних підстав для визнання винуватості
6. Висновок суду щодо можливості затвердження угоди про визнання винуватості
7. Узгоджене сторонами покарання та звільнення від його відбування з випробуванням
8. Щодо інших питань, які вирішуються судом при ухваленні вироку
 - 8.1. Цивільний позов
 - 8.2. Спеціальна конфіскація
 - 8.3. Винагорода викривачу
 - 8.4. Процесуальні витрати
 - 8.5. Речові докази
 - 8.6. Заходи забезпечення кримінального провадження
 - 8.6.1. Запобіжний захід
 - 8.6.2. Арешт майна

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127221064>

Зразки

структури описово-мотивувальної частини вироків судів за ст. 368 КК

Описово-мотивувальна частина вироку Миколаївського районного суду Миколаївської області від 7 жовтня 2025 року у справі № 945/2155/25¹

- I. Формулювання обвинувачення, визнане судом доведеним.
- II. Позиція обвинуваченого щодо пред'явленого обвинувачення та висновки суду
- III. Частина статті закону про кримінальну відповідальність, що передбачає відповідальність за кримінальне правопорушення, винним у вчиненні якого визнається обвинувачений
- IV. Мотиви суду при призначенні покарання
- V. Інші питання, які вирішуються судом при ухваленні вироку

Описово-мотивувальна частина вироку ВАКС від 16 грудня 2024 року у справі № 623/261/19²

- I. Історія кримінального провадження
- II. Формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним
- III. Підстави визнання частини обвинувачення необґрунтованим
- IV. Позиції сторін кримінального провадження
 - 4.1. Позиція сторони обвинувачення
 - 4.2. Позиція сторони захисту
- V. Мотиви суду і докази на підтвердження встановлених судом обставин, а також мотиви неврахування окремих доказів
 - 5.3. Щодо непритягнення до адміністративної відповідальності ОСОБА_1
 - 5.4. Щодо непритягнення до адміністративної відповідальності ОСОБА_16
 - 5.5. Надання / отримання неправомірної вигоди
 - 5.6. Розгляд ОСОБА_8 справ про адміністративне правопорушення стосовно Особа-1 і ОСОБА_16
 - 5.7. За таких обставин суд вважає доведеним
 - 5.8. Правова кваліфікація дій обвинувачених
 - 5.9. Оцінка доводів сторони захисту
 - 5.10. Належність, допустимість, достовірність і достатність доказів
- VI. Мотиви призначення покарання
- VII. Процесуальні витрати
- VIII. Заходи забезпечення кримінального провадження
- IX. Речові докази і документи

¹ Вирок Миколаївського районного суду Миколаївської області від 07 жовтня 2025 року у справі № 945/2155/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130881849>

² Вирок ВАКС від 16 грудня 2024 року у справі № 623/261/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123785001>

**Описово-мотивувальна частина вироку ВАКС
від 18 вересня 2024 року у справі № 991/1388/20¹**

1. Стислий опис судового провадження
2. Формулювання пред'явленого обвинувачення, яке визнане судом доведеним
3. Статті (частини статті) КК, що передбачають відповідальність за кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачувалась особа
4. Позиції сторін судового провадження
 - 4.1. Позиція сторони обвинувачення
 - 4.2. Позиція сторони захисту
5. Досліджені судом докази сторони обвинувачення
 - 5.1. Документи
 - 5.1.1. Процесуальні документи щодо початку і руху кримінального провадження, реалізації повноважень органами досудового розслідування, прокуратури, слідчими суддями
 - 5.1.2. Документи щодо обставин, які підлягали доказуванню (письмові докази)
 - 5.2. Речові докази
 - 5.3. Показання свідків сторони обвинувачення
6. Досліджені судом докази сторони захисту
 - 6.1. Документи
 - 6.2. Показання свідків сторони захисту
 - 6.3. Заперечення сторони захисту проти ухвал слідчих суддів, подані під час підготовчого судового провадження, та клопотання про визнання неналежними і недопустимими доказів сторони обвинувачення, подані під час судового розгляду
 - 6.3.1. Заперечення сторони захисту проти ухвал слідчих суддів ВАКС
 - 6.3.2. Клопотання сторони захисту про визнання доказів неналежними, очевидно недопустимими та недопустимими
7. Оцінка судом доводів сторони захисту щодо наявності провокації злочину та сторони обвинувачення про відсутність такої
 - 7.1. Оцінка тверджень про провокацію злочину
 - 7.2. Оцінка судом правових позицій та клопотань сторони захисту про неналежність доказів
 - 7.3. Оцінка судом клопотань сторони захисту про визнання очевидно недопустимими та недопустимими доказами
8. Оцінка судом сукупності доказів та мотиви неврахування окремих доказів.
9. Підстави для засудження обвинуваченого
10. Призначення покарання із врахуванням наявних обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання, та підстав звільнення обвинуваченого від відповідальності.
11. Інші питання, які вирішуються судом при ухваленні вироку
 - 11.1. Вирішення цивільного позову
 - 11.2. Доля речових доказів
 - 11.3. Застосування спеціальної конфіскації
 - 11.4. Розподіл процесуальних витрат
 - 11.5. Чинність заходів забезпечення кримінального провадження
 - 11.5.1. Запобіжні заходи

¹ Вирок ВАКС 18 вересня 2024 року у справі № 991/1388/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121699518>

11.5.2. Арешти майна

11.6. Повідомлення про ухвалення вироку

Зразки структури описово-мотивувальної частини вироків судів за ст. 368-3 КК

***Описово-мотивувальна частина вироку Рівненського міського суду Рівненської області
суду, ухвалений на підставі угоди обвинуваченого із прокурором,
від 29.01.2025 у справі № 569/1616/25¹***

1. Історія провадження
2. Формулювання обвинувачення та стаття закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа
3. Відомості про укладену угоду про визнання винуватості
4. Позиції учасників судового провадження
5. Мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам КПК та КК
 - 5.1. Щодо відповідності умов угоди вимогам КПК та КК
 - 5.2. Щодо відповідності умов угоди інтересам суспільства
 - 5.3. Щодо порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб
 - 5.4. Щодо добровільності укладення угоди
 - 5.5. Щодо можливості виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань
 - 5.6. Щодо наявності фактичних підстав для визнання винуватості
 - 5.7. Щодо відповідності узгодженого сторонами угоди покарання вимогам КПК та КК
6. Висновки суду
7. Інші питання, які вирішуються судом при ухваленні вироку
 - 7.1. Цивільний позов
 - 7.2. Процесуальні витрати
 - 7.3. Заходи забезпечення кримінального провадження
 - 7.3.1. Запобіжні заходи
 - 7.3.2. Арешт майна
 - 7.4. Щодо речових доказів

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124800455>

**Описово-мотивувальна частина вироку Шевченківського районного суду
міста Києва від 9 липня 2024 року у справі № 381/4992/23¹**

- I. Історія провадження
- II. Формулювання обвинувачення
- III. Відомості про укладену між прокурором та обвинуваченим угоду про визнання винуватості
- IV. Позиції учасників судового провадження
- V. Мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам законодавства при ухваленні вироку, а також положення законодавства, якими він керувався
 - V.I. Щодо відповідності умов угоди вимогам КПК та КК
 - V.II. Щодо відповідності умов угоди інтересам суспільства
 - V.III. Щодо порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб
 - V.IV. Щодо добровільності укладення угоди
 - V.V. Щодо можливості виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань
 - V.VI. Щодо відповідності умов угоди вимогам закону в частині призначення покарання
- VI. Висновки суду
- VIII. Інші питання, які вирішуються судом при ухваленні вироку на підставі угоди

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121068986>

Зразки структури описово-мотивувальної частини вироків судів за ст. 366-2 КК

Описово-мотивувальна частина вироку Соборного районного суду міста Дніпра від 24 червня 2025 року у справі № 201/7772/24¹

- I. Формулювання обвинувачення, яке пред'явлене особі і визнане судом доведеним
- II. Позиції сторін кримінального провадження під час судового розгляду
 - Прокурор
 - Захисник
- III. Докази сторони обвинувачення, якими обґрунтовано обвинувачення
 - 3.1. Документи про статус суб'єкта декларування
 - 3.2. Докази декларування та завідомої недостовірності
 - 3.3. Докази придбання нерухомого майна членом сім'ї
- IV. Обґрунтування винуватості та мотиви прийняття доказів обвинувачення
- V. Підстави для призначення покарання та його обрахунок
- VI. Вирішення судом питання про вид та міру покарання

Описово-мотивувальна частина вироку ВАКС від 16 вересня 2025 року у справі № 991/9232/25²

- I. Формулювання обвинувачення, яке пред'явлене особі і визнане судом доведеним
- II. Історія та порядок розгляду провадження
- III. Нормативно-правова база та правові вимоги до декларування
- IV. Позиції сторін кримінального провадження під час судового розгляду
 - Прокурор
 - Захисник
- V. Докази сторони обвинувачення, якими обґрунтовано обвинувачення
 - 5.1. Документи про статус суб'єкта декларування
 - 5.2. Докази систематичного внесення недостовірних відомостей до декларацій
 - 5.3. Докази наявності майна, що не було задекларовано
 - 5.4. Докази завідомої недостовірності внесених відомостей
- VI. Обґрунтування винуватості та умисності
- VII. Суспільний інтерес та відповідність умов угоди законодавству
- VIII. Призначення покарання та умови його виконання

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128338523>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130255028>

Зразки

структури описово-мотивувальної частини вироків судів за ст. 369-2 КК

Описово-мотивувальна частина вироку Комунарського районного суду міста Запоріжжя, ухваленого на підставі угоди обвинуваченого із прокурором, від 4 квітня 2024 року у справі № 333/1800/24¹

1. Формулювання обвинувачення, визнаного судом доведеним
2. Докази на підтвердження встановлених судом обставин
3. Статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, що передбачає відповідальність за кримінальні правопорушення, винним у вчиненні яких визнається обвинувачений
4. Мотиви призначення покарання
5. Мотиви ухвалення інших рішень щодо питань, які вирішуються судом при ухваленні вироку, та положення закону, якими керувався суд

Описово-мотивувальна частина вироку ВАКС, постановленого на підставі угоди обвинуваченого із прокурором, від 21 липня 2025 року у справі № 991/7017/25²

1. Історія провадження
2. Формулювання обвинувачення та статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, яка передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа
3. Відомості про укладену між прокурором та обвинуваченими ОСОБА_6 та ОСОБА_7 угоду про визнання винуватості
4. Позиції учасників судового провадження
5. Мотиви, з яких суд виходив при вирішенні питання про відповідність угоди вимогам законодавства та при ухваленні вироку, а також положення законодавства, якими він керувався
 - 5.1. Щодо відповідності умов угоди вимогам КПК та КК
 - 5.2. Щодо відповідності умов угоди інтересам суспільства
 - 5.3. Щодо порушення умовами угоди прав, свобод чи інтересів сторін або інших осіб
 - 5.4. Щодо добровільності укладення угоди
 - 5.5. Щодо можливості виконання обвинуваченими взятих на себе за угодою зобов'язань.
 - 5.6. Щодо призначення покарання
 - 5.7. Висновок суду
6. Інші питання, які вирішуються судом при ухваленні вироку на підставі угоди

¹ <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121898345>

² <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128975116>

- 6.1. Цивільний позов
- 6.2. Процесуальні витрати
- 6.3. Винагорода викривачу
- 6.4. Заходи забезпечення кримінального провадження
 - 6.4.1. Запобіжні заходи
 - 6.4.2. Арешти майна
- 6.5. Про речові докази і документи

